

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTADOĞU VE İSLAM ÜLKELERİ ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ORTADOĞU EKONOMİ POLİTİĞİ ANABİLİM DALI

ÖZEL ASKERİ SEKTÖR VE ORTADOĞU'DAKİ FAALİYETLERİ

Yüksek Lisans Tezi

LATİF ONUR KOŞU

İstanbul, 2018

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTADOĞU VE İSLAM ÜLKELERİ ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ORTADOĞU EKONOMİ POLİTİĞİ ANABİLİM DALI

ÖZEL ASKERİ SEKTÖR VE ORTADOĞU'DAKİ FAALİYETLERİ

Yüksek Lisans Tezi

LATİF ONUR KOŞU

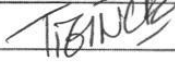

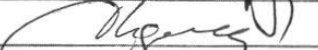
Danışman: PROF. DR. TİĞİNÇE OKTAR

İstanbul, 2018

TEZ ONAYI

Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü Ortadoğu Ekonomi Politikası Anabilim Dalında Yüksek Lisans öğrenimi gören 508716005 no'lu Latif Onur KOŞU'nun hazırladığı "Özel Askeri Sektör ve Ortadoğu'daki Faaliyetleri" konulu YÜKSEK LİSANS TEZİ ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI M.Ü.Lisansüstü Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 11/07/2018 tarihinde saat 11:30 da yapılmış sorulan sorulara alınan cevaplar sonucunda adayın tezininne OYBİRLİĞİ/OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

Tez tarafımızdan okunmuş, kapsam ve kalite yönünden Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Prof.Dr.Tiğınçe OKTAR	Kabul	
Prof.Dr.Ahmet TABAKOĞLU	(Kabul)	
Prof.Dr.Hamdi GENÇ	Kabul	

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu'nun 19./07/2018 tarih ve 2018/14-01 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ahmet TABAKOĞLU
Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları
Enstitüsü Müdürü

-Tez Onayı 3 iş günü içinde ıslak imzalı 3 (üç) kopya halinde Enstitüye teslim edilmelidir.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
TABLO ve GRAFİK LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR.....	viii
1. GİRİŞ.....	1
2. YÖNTEM.....	5
3. MEŞRU ŞİDDET KULLANIMININ EVRİMİ.....	6
3.1. Antik Dönemden Orta Çağa Merkezi Gücün Zayıflaması Ve Yok Olan Ordular.....	6
3.2. Coğrafi Keşifler Ve Ticari Kapitalizmin Ordu Yapılarına Etkileri.....	7
3.3. Fransız İhtilali'nin Bir Fonksiyonu Olarak Milli Ordular.....	8
3.4. Milli Ordu Olgusunun Harp Doktrininde Yarattığı Devrim.....	11
3.5. Soğuk Savaş Döneminin Sermaye-Yoğun Orduları.....	14
3.6. Tek Kutuplu Dünyada Küçülen Ordular Ve Postfordist Askeri Yapı.....	16
4. ÖZEL ASKERİ SEKTÖRÜN TARİHSEL DÖNÜŞÜMÜ.....	19
4.1. İlk Çağlarda Paralı Askerler.....	19
4.2. Orta Çağ Ve İlk Özel Askeri Şirket Türü: Condottieri.....	20
4.3. Kolonyal Dönemde Özel Askeri Şirketler.....	22
5. GÜNÜMÜZDE ÖZEL ASKERİ ŞİRKETLER.....	23
5.1. Özel Askeri Şirketleri Ortaya Çıkaran Nedenler.....	24
5.1.1. Keynesyen Ekonominin Sonu, Neoliberal Dönüşüm ve Postfordizm.....	25
5.1.2. Neoliberalizmin Devlet İşlevlerini Yeniden Tanımlaması.....	27
5.1.3. Neoliberalizmin Askeri Alanda Yarattığı Dönüşüm: Postfordist Ordular.....	28
5.1.4. Doktrinel Değişim, Hibrit Savaşlar ve Toplumların Savaş Algısı.....	29
5.1.5. Başarısız Devletler, İstikrarsız Coğrafyalar ve Askeri Güç Talebi.....	33
5.2. Rus Özel Askeri Şirketlerinin Ortaya Çıkışı Ve Özellikleri.....	34
5.3. Özel Askeri Şirketlerin Sınıflandırılması.....	37
5.3.1. Muharip Askeri Şirketler (Savaş Müteahhitleri).....	38

5.3.2. Muharebe Destek Şirketleri	39
5.3.3. Muharebe Hizmet Desteği Şirketleri	40
5.4. Özel Askeri Sektörün Personel Yapısı	40
5.5. Özel Askeri Sektörün Genel Hatlarıyla Orta Doğu Dışındaki Faaliyetleri	41
5.5.1. Vinnell Corp.....	42
5.5.2. Executive Outcomes	42
5.5.3. MPRI (Military Professional Resources Incorporated)	45
5.5.4. Diligence LLC.....	46
5.5.5. Sandline International.....	46
5.5.6. DynCorp.....	47
5.5.7. Defence Systems Limited.....	47
5.5.8. RSB Group.....	48
5.5.9. Wagner Group.....	48
5.5.10. Moran Security Group.....	49
5.6. Özel Askeri Hizmet Piyasasının Yapısı, Özellikleri Ve Bileşenleri	49
6. ORTA DOĞU VE KUZEY AFRİKA'DA ÖZEL ASKERİ SEKTÖR FAALİYETLERİ	51
6.1. Irak Savaşı'nda Özel Askeri Sektör Faaliyetleri.....	52
6.1.1. Blackwater.....	61
6.1.2. CACI International	63
6.1.3. Titan Corp.	63
6.1.4. Control Risks Group.....	64
6.1.5. Erynis	65
6.1.6. Global Risk Strategies	65
6.1.7. Kellogg, Brown & Root	65
6.1.8. DynCorp.....	66
6.1.9. Diligence LLC.....	67
6.2. Suriye İç Savaşı'nda Özel Askeri Sektör Faaliyetleri.....	67
6.2.1. Suriye İç Savaşı Ve Rusya'nın Faaliyetleri	68
6.2.2. Suriye'de Özel Askeri Sektör Faaliyetleri	71
6.2.2.1. Moran Security Group.....	71
6.2.2.2. Slavonic Corps	73
6.2.2.3. Wagner Group	74

6.2.2.4. Redut Antiteror.....	77
6.2.2.5. RSB Group.....	78
6.2.2.6. Anti-Terror Group.....	79
6.3. Körfez Bölgesinde Özel Askeri Sektör Faaliyetleri.....	79
6.3.1. Yemen.....	80
6.3.2. Birleşik Arap Emirlikleri.....	85
6.3.3. Suudi Arabistan.....	87
6.3.4. Bahreyn.....	92
6.3.5. Katar.....	93
6.3.6. Kuveyt.....	95
6.3.7. Umman.....	95
6.4. Kuzey Afrika'da Özel Askeri Sektör Faaliyetleri.....	98
6.4.1. Libya.....	98
6.4.2. Sudan.....	102
6.4.3. Güney Sudan.....	103
6.5. İsrail'de Özel Askeri Sektör Faaliyetleri.....	104
6.5.1. İsrail'de Askeri Hizmetin Özelleştirilmesinin Nedenleri.....	104
6.5.2. Paradigma Değişimi Ve Dış Kaynaktan Sağlanan Askeri Hizmetler.....	105
6.5.3. İsrail'de Askeri Hizmet Sunan Özel Şirketler.....	109
6.5.3.1. Modi'in Ezrachi.....	109
6.5.3.2. G4S Israel.....	110
6.5.3.3. T&M Protection Resources Holdings Israel.....	110
6.5.3.4. Moked Matara.....	111
6.5.3.5. Avidar Security.....	111
6.5.3.6. Reshef Security.....	111
6.6. Türkiye'de Özel Askeri Sektör Faaliyetleri.....	112
6.6.1. Sadat A.Ş.....	113
6.6.2. Akademi Sancak A.Ş.....	113
7. BULGULAR.....	114
8. SONUÇ.....	120
KAYNAKÇA.....	125

ÖZ

Muharip askeri güç ihtiyacının dış kaynaktan tedarik edilmesi tarih boyunca farklı şekillerde tezahür etmiştir. Münferit paralı askerlerden ilkel muharip askeri şirketlere kadar pek çok yapı uygarlığın gelişimiyle paralel olarak dönemin siyasi, ekonomik ve sosyal zeminine uygun olarak askeri yapı içerisinde yer almıştır.

Günümüzde ise hem muharebe yeteneği hem de askeri hizmetleri arz eden bir özel askeri sektör oluşmuş durumdadır. Neoliberal paradigma ve postfordist üretim yapısının bir fonksiyonu olan askeri hizmetlerin dış kaynaktan tedarik edilmesi, devlet işlevlerinin yeniden tanımlanarak daha fazla türdeki hizmetin piyasa tarafından sağlanması düşüncesinin doğal bir sonucudur. Askeri hareketin herhangi bir safhasındaki muharip, muharebe destek ve hizmet desteği görevleri günümüzde özel askeri sektör tarafından verilebilmektedir.

Özel askeri sektör faaliyetlerinin Orta Doğu özelinde inceleneceği bu çalışmada askeri hizmetin ticari aktörlerce arz edilmesinin süreç içerisindeki dönüşümü ve bunun altında yatan nedenleri açıklanarak özel askeri şirket faaliyetleri genel hatları ortaya konulduktan sonra ülkelerin gelir seviyeleri ile arasında bir ilişki olduğu düşünülen talep edilen askeri hizmetler, sektörün Orta Doğu bölgesindeki faaliyetleri üzerinden incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Özel Askeri Sektör, Güvenlik Ekonomisi, Askeri Ekonomi, Paralı Askerlik, Orta Doğu

ABSTRACT

The outsourcing of combat force demand had appeared in different forms within historical process. Starting with mercenaries to primitive forms of the first private military companies, many structures took part in military structure proper with the economic, politic and social grounds of the era.

A private military sector had occurred either combat skills or military services recent days. The outsourcing of military services, which is a derivation of neoliberal paradigm and postfordist production method, natural result of providing of more kinds of services from the market by redefining functions of state. Combat force, combat support and services support duties on any stage of military operation can be supplied by private military sector.

In this work, private military sector activities are examined and explained that the transmission in process of presentation of the military services by trademan. Moreover, the underlying causes will be explained and the general activities of private military companies will be revealed. In this context, requested military services, which are thought to be a relationship between countries' income levels will be examined through their activities in the sector of the Middle East.

Keywords: Private Military Sector, Security Economy, Military Economics, Mercenaries, Middle East

ÖNSÖZ

Askeri hizmet, ortaya çıkardığı fayda itibarıyla kamusal mal niteliği taşısa da bunun devlet tarafından üretimi tarihsel süreç içerisinde bir kural değil istisna olagelmıştır. Askeri hizmetin ticari aktörler tarafından arz edilmesi tarihin başlangıcından günümüze farklı yapı ve örgütlenme biçimleriyle karşımıza çıkmıştır. Bu hizmet günümüzde ağırlıklı olarak sektörel bir yapıya sahip özel askeri şirketler eliyle küresel bir özel askeri hizmet piyasasına arz edilmektedir. Neoliberalizm ve postfordizmin bir fonksiyonu olan bu sektör ile askeri ekonomi veya savunma ekonomisi olgusu sadece savunma sanayiinden ibaret olmaktan çıkmıştır. Bu piyasa vasıtasıyla askeri hareketin herhangi bir safhasındaki muharip, muharebe destek ve hizmet desteği işlevleri günümüzde özel askeri sektörden tedarik edilebilmektedir

Bu çalışma ile özel askeri sektörün yapısı ve bileşenleri, üretilen hizmetin ağırlıklı olarak sunulduğu Orta Doğu coğrafyasındaki faaliyetler üzerinden incelenmiştir. Gerek ülke bazındaki faaliyetlerin açıklanması gerekse bu örneklerle istinaden sektör faaliyetlerinin ülkeler arası mukayeseye imkan tanıyacak şekilde analiz edilerek yapısının ortaya konmasını amaçlayan bu çalışmanın neticelenmesinde görüşleriyle ufku genişleten, iktisat ilmini olduğu kadar hayatı kavrayışımı da etkileyen saygıdeğer hocam Prof. Dr. Ahmet Tabakoğlu ve çalışmanın her aşamasında alaka ve yardımlarını benden esirgemeyerek çalışmanın şekillenmesinde büyük katkıda bulunan tez danışmanım Prof. Dr. Tiğınçe Oktar'a şükranlarımı sunarım. İdari konularda gösterdiği anlayış ve kolaylık için Enstitü Sekreteri Binnaz Palazoğlu ve desteklerini benden asla esirgemeyen çok sevgili arkadaşlarım Ekrem Yılmaz ile İhsan Üngör'e de teşekkürü bir borç bilirim. Son olarak, aldığım kararlarda beni hep destekleyerek bugünlere gelmemi sağlayan rahmetli babam Mehmet Hamdi Koşu ve annem Süheyla Koşu ile çalışmanın tamamlanması için her türlü fedakarlığı gösteren vefakar eşim Mehtap Çolakoğlu Koşu teşekkürlerin en büyüğünü hak etmektedir. Bu çalışmanın esas sahipleri onlardır.

Temmuz 2018

Latif Onur KOŞU

TABLO ve GRAFİK LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1: Çatışma Bölgelerinde Harekat Esnasında Görev Yapan Tahmini Personel Sayısı	54
Tablo 2: Irak'ta ABD Hükümeti Adına Görev Yapan Özel Askeri Şirket Personeli, ABD Askeri Personeli ve Zayıat Miktarları	59
Tablo 3: KBMG Seviyesine Göre Piyasadan Talep Edilen Askeri Hizmetler	114
Grafik 1: Irak'ta ABD Hükümeti Adına Görev Yapan Özel Askeri Şirket Personeli, ABD Askeri Personeli ve Zayıat Miktarları	60

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BAE	Birleşik Arap Emirlikleri
CENTCOM	United States Central Command
CEO	Chief Executive Officer
CIA	Central Intelligence Agency
FACT	le Front pour l'alternance et la concorde au Tchad
FSS	Federal Security Service
GATT	Generall Agreement on Trade and Tariffs
GRU	Glavnoye Razvedyvatelnoye Upravlenie
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
INSCOM	U.S. Army Intelligence and Security Command
KBMG	Kişi Başına Milli Gelir
KGB	Komitet Gosudarstvennoy Bezopasnosti
KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
M.Ö.	Milattan Önce
MPRI	Military Professional Resources Incorporated
RUF	Revolutionary United Front
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
UÇK	Ushtria Çlirimtare e Kosovës
UNITA	União Nacional para a Independência Total de Angola
UNMAS	United Nations Mine Action Service
UNMISS	United Nations Mission in Sudan

1. GİRİŞ

Her ne kadar meşru şiddet kullanma tekeli son birkaç asırdır vatandaşların cebir kullanma haklarından vazgeçerek bu hakkı toplumsal bir sözleşme ile devretmeleri sonucu devlete ait doğal, yasal, meşru ve denetlenebilir bir hak olarak tezahür etse de şiddetin kullanımı hem kullanan otorite hem de şiddet unsuru olan kuvvetlerin araçsallaştırılması açısından tarih boyunca değişkenlik arz etmiştir.

Uygarlık tarihi boyunca devlet aygıtı ile üretim, dağıtım ve bölüşüm ilişkilerinin yapısı değişikçe şiddetin kullanımı da bu değişim ve dönüşümlere paralel bir şekilde değişmiştir. Roma İmparatorluğu'ndan başlayarak kavimler göçü ve devamında İslam Devleti'nin baskıları sonucu ortaya çıkan feodal döneme kadar gözlenen merkeziyetçi devlet anlayışı ile feodalizmle birlikte zayıflayan merkezi otorite ve bu boşluğun yerel güçlerle doldurulması devlet aygıtının tezahüründe bir değişim ve dönüşüme yol açmıştır. Benzer şekilde feodalizm ve kapitalizm sonrası dünyada da gerek devletin gerekse devletin güç kullanma yol, yöntem ve araçlarının yeni tanımlamalara uygun olarak dönüşüm geçirmesi kaçınılmaz olmuştur. Bu anlamda devletlerin şiddet kullanma araçları yurttaşlardan kölelere, paralı askerlerden profesyonel ordulara, asillerden şövalyelere, zorunlu askerlikten gönüllü askerliğe türlü şekillerde ve döneminin siyasi, ekonomik ve sosyolojik zeminine göre yeniden tanımlanmıştır. Zamanının ruhuna uygun olarak yeni duruma göre baştan dizayn edilen şiddet kullanma biçimleri günümüze gelindiğinde Soğuk Savaş sonrası dünyada hâkim siyasi ve iktisadi paradigma olan neoliberalizmin de etkisiyle yeni bir dönüşüme girmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle uygulanan Keynesyen politikalar ve refah devleti anlayışının devletleri daha yüksek oranda kamusal harcama yapmaya itmesinin bir yansıması askeri harcamalardaki artışla orduların büyümesi şeklinde olmuştur. Aynı dönemde yaşanan Soğuk Savaşın nükleer savaşa mahal vermemek için konvansiyonel zayıflık ihtimalini en aza indirecek şekilde bir askeri örgütlenmeyi mecbur kılması da fazla sayıda personel ve harp vasıtasına sahip, kendi kendine yeterli, ileri derecede uzmanlaşmış ve bu yüzden esnekliğe sahip olmayan sermaye yoğun askeri devler yaratmıştır. Askeri Keynesyenlik ve konvansiyonel zayıflık riskini bertaraf etme düşüncesinin ürünü olan Soğuk Savaş döneminin orduları işte bu devlerdir.

Bu ordu yapıları o dönemdeki üretim biçimiyle de uyumludur. Zira Taylorist-Fordist üretim bu dönemin ayırt edici unsurudur. Keynes'in öngördüğü refah devletinin kitlesel üretim ve tüketimi destekleyen yapısı bu dönemde üretim ve tüketim yöntemlerinden kamusal alanın genişlemesine kadar pek çok etkide bulunmuştur. Fordizm, kitlesel üretim ve kitlesel tüketimi esas alan, bu üretimin gerçekleştirilmesinde de Taylor'un bilimsel yönetim usulünü kullanan, üretim sürecinin en küçük parçalara bölünerek işçilerin sadece tek bir iş bölümü üzerinde ileri derecede uzmanlaşmaya gittiği bir üretim biçimidir. Bunun askeri alana yansımaları fabrikadakinden çok da farklı değildir: Kitlesel bir biçimde üretilen ulusal güvenlik hizmeti, bu hizmeti üreten ve tek bir konuda uzmanlaşmış personel yapısı, kendi kendine yetebilecek ve her türlü askeri hizmeti bünyesinde barındıran dev bir organizasyon yapısına sahip sermaye yoğun ordular.

Kabaca 1970'lerin ilk yarısında Keynesyen politikalar ve refah devleti aleyhine dönen hava 1980'lere gelindiğinde artık refah devleti anlayışının tamamen terk edilerek neoliberalizmin hakim paradigma olduğu yeni bir döneme evrilmiştir. Refah devleti anlayışının antitezi olan bu dönemde kamusal harcamalar ile ulusal ve uluslararası transfer ödemeleri eleştirilmiş, devletlerin ekonomide bir aktör olarak hizmet sunucu değil düzen sağlayıcı rol oynaması gerektiği üzerinde durulmuş, refah toplumu yerine tüketim toplumu anlayışı gelişmiş ve ilerleyen teknoloji sayesinde artan iletişim ve ulaşım imkanlarının küreselleşme olgusunun önemini artırmıştır.

Küreselleşme olgusunun zaman ve mekân algılarında meydana getirdiği değişim mesafelerin kısılmasına, yani bir anlamda dünyanın küçülerek entegre bir piyasaya dönüşmesine neden olmuştur. Böylesi bir ortamda, üretilen mal ve hizmetlerin kesintisiz bir şekilde yeniden üretilerek pazarlanması ve bunun devamlılık arz etmesi gerekliliği yeni ekonomik düzenin alameti farikasıdır. Artık tüketim toplumu dönemi olduğuna ve mal ve hizmetlerin sürekli üretilerek yeniden pazarlanması temel amaç olduğuna göre Fordizmin bu üretim ve tüketim sisteminin ihtiyaçlarına cevap verebilecek yapıda olması pek mümkün gözükmemektedir. Nitekim yeni dönem kendi üretim anlayışını da beraberinde getirerek Postfordizm denen üretim, tüketim ve teşkilat yapısını oluşturmuştur.

Neoliberalizmin Keynesyenliğin antitezi niteliğine sahip olması gibi postfordizm de öncülü olan fordizmin antitezi olma niteliği taşımaktadır. Fordizmin kitlesel üretime uygun yapısı terkedilerek tüketim toplumunun getirdiği ani talep değişimlerine uyum sağlayabilecek şekilde fonksiyonel esnekliğe sahip, ileri teknoloji kullanabilen, tek bir parça yerine üretimin birden çok bölümüne ait bilgiye sahip küçük ölçekli üretim ve organizasyonlar da postfordizmin ayırt edici unsurlarıdır.

Postfordizm de fordizm gibi askeri alanda bir karşılığa sahiptir. Nasıl ki ordular Fordist dönemin üretim anlayışından bağımsız bir üretim ve teşkilatlanma biçimine sahip olmamışsa, postfordist dönemin gerektirdiği özelliklerden bağımsız bir gelişme göstereceği de düşünülemez. Zira bir önceki dönemin sermaye yoğun orduları, içinde bulunulan bilgi çağı ve tüketim toplumunun gerektirdiği anlayışa uygun olarak şekillenmiştir. Yeni dönem kitlesel orduların kullanılmadığı, iki kutuplu dünyanın sona ermesinden dolayı terörizmin yeni bir dış politika aracı olarak ortaya çıktığı ve çatışma ortamının asimetrik hale geldiği, dolayısıyla tehdit unsurunun anlık olarak değişebileceği özellikler taşımaktadır. Sayılan özelliklerin tamamı küresel piyasada yaşanan risk ve belirsizlik ortamına benzemektedir. Nitekim ordular da üretim yapısındaki dönüşüme benzer bir dönüşüm geçirerek sürekli değişen tehdit ortamında olası bir tehdiye en ivedi biçimde cevap verebilecek biçimde bilgi çağının bir gereği olarak yüksek teknolojiyle desteklenen işlevsel esnekliğe sahip az sayıda fakat nitelikli personelle yeniden yapılanmıştır. Bu yeni dönemin orduları sermaye yoğun değil bilgi yoğun postfordist ordulardır.

Değişen paradigma kamu hizmetlerine de etki ederek devlet işlevleri yeniden tanımlanmıştır. Neoliberal anlayışa göre devletler artık sadece asli işlevleri kabul edilen adalet ve güvenlik hizmetinden sorumlu olacaktır. Hatta güvenlik de meydana gelen küresel piyasaya entegre edilerek yarı kamusal bir mal hüviyetine büründürülmüştür. Bu, gerek devletlerin gerekse bireylerin güvenlik algılarında kökten bir değişime neden olmuştur: Güvenlik metalaşmıştır. Güvenliğin de diğer çoğu şey gibi bir meta olarak talep yaratılıp pazarlandığı, yüksek seviyede teknoloji içeren harp vasıtalarının kullanıma alınmasıyla harplerde bir anlamda “insansızlaşmanın” sağlandığı, muharebenin iştirilmiş muhabirler tarafından evlerin konforlu ortamına taşındığı ve tüm bunların hem

orduları hem de harpleri değiştirdiği günümüzde artık her iki özne için de -farklı saiklerle de olsa, satın alınması gereken bir hizmet olarak güvenlik kavramından bahsetmek bir zorunluluktur.

Küresel bir entegre pazar, yeniden tanımlanan devlet işlevleri, mübadeleye konu olan mal ve hizmet türlerindeki akıl almaz artış, değişen üretim biçiminin kamuyu giderek daha fazla alanda dış kaynak kullanımına itmesi de alım satıma konu olan bir hizmet haline getirmiştir. Tam kamusal bir mal olan güvenlik bu anlamda yeniden tanımlanarak arz edene veya arz edildiği yere göre yarı kamusal bir niteliğe bürünebilmektedir. Arz edilen güvenlik hizmeti bu anlamda alım satıma konu olabilmek için bir piyasaya ihtiyaç duymuş ve güvenlik hizmetinin pazarlandığı uluslararası bir piyasa ile hizmet arz eden bir sektör ortaya çıkmıştır. Askeri hizmet de bunun bileşenlerindedir.

Farklı askeri işlevlerin piyasadan karşılanmasına olanak sağlayan özel askeri sektör burada inceleneceği anlamıyla Soğuk Savaş sonrasında ortaya çıkmıştır. Meknsal olarak bakıldığında piyasadan temin edilen muharip ve muharebe desteği işlevlerinin önde gelen uygulama alanlarından olan Orta Doğu'da bu hizmetlerin kimler tarafından arz edildiği, arz edilen hizmetlerin türü ve hizmet talebini müteakip bunun nerede ve/veya kimlere karşı kullanıldığı çalışma neticesinde ortaya konulacaktır.

Çalışmada ayrıca, ödeme gücü olan devlet, ordu veya gruplara muharip, muharebe destek veya muharebe hizmet desteği işlevleri arz eden özel askeri sektörün arz ettiği hizmetler ile bu hizmeti talep edenlerin ekonomik gelişmişliği arasında bir ilişki olduğu değerlendirilmektedir. Bir başka ifade ile bu çalışmanın hipotezini, özel askeri şirketler tarafından sunulan muharebe desteği ve hizmet desteği alanları ile hizmet satın alan ülkelerin zenginlik düzeyleri arasında pozitif bir korelasyon bulunurken; bunun yanında piyasadan muharip gücü talebinin ekonomik gelişmişlik düzeyinden bağımsız olduğu oluşturmaktadır. Bu anlamda Orta Doğu'da özel askeri sektörden askeri hizmet talep eden ülkelerin kişi başına milli gelir seviyeleri arttıķa, Körfez Bölgesi lkelerinde olduğu gibi muharebe desteği ile hizmet desteği talebinin toplam askeri hizmet talebi içindeki payının arttığı düşünülmektedir. Benzer şekilde, daha düşük kişi başına milli gelir seviyesine sahip olan ülkelerde ise askeri hizmet piyasasından muharebede kısa sürede sonuç almayı sağlamak maksadıyla muharip gücü ile hava araçları gibi kritik harp

vasıtalarının bakım onarımı için çok küçük bir oranda muharebe desteği talep edildiği değerlendirilmektedir.

Çalışma, özel askeri sektörün faaliyetlerini ilişkin belirli bir ülke ile kısıtlı kalmayıp Kuzey Afrika'yı da kapsayacak şekilde tüm Orta Doğu'yu kapsayacak şekilde bütüncül bir perspektiften ortaya koymaktadır. Bu anlamda Irak, Suriye, İsrail, Türkiye, Yemen, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar, Umman, Bahreyn, Kuveyt, Libya, Sudan ve Güney Sudan'daki devletler, uluslararası kuruluşlar veya sivil toplum kuruluşlarına hizmet veren özel askeri şirket faaliyetleri ortaya konulurken özel askeri şirketlerin bu ülkelerde tek tek ne yaptıkları değil, sektörün Orta Doğu coğrafyasında sahip olduğu temel nitelik ve eğilimlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır

2. YÖNTEM

Çalışmada neoliberalizm ve onun üretim metodu olan postfordizmin ortaya çıkardığı bir sonuç olan özel askeri sektörün Orta Doğu bölgesinde kara ve havadaki faaliyetlerinin ekonomi politik bir analizi yapılacaktır. Sektörün önemli bir kısmı kayıt dışı olan gizli yapısı yeterli veri setine ulaşarak klasik bir sektörel analiz yapma olanağını kısıtlasa da özel askeri sektörle ilgili ulaşılabilen bağımsız kuruluşların araştırma raporları, hükümet raporları, şirketlerin kendi raporları, birbirini teyit eden spekülasyon nitelikte olmayan haberler, şirket yetkililerinin beyanları, şirketlerin kendi internet sayfalarından elde edilen bilgiler, mahkeme kayıtları gibi dökümantasyonel kaynaklar nitel analize tabi tutularak hipotezin geçerliliğini test edebilmek için ne, niçin ve nasıl sorularına cevap aranmıştır.

Orta Doğu bölgesi, çalışmada analizi kolaylaştırmak adına kendi aralarında coğrafi ve yapısal bazı benzerlikler bulunan Körfez ve Kuzey Afrika ülkelerini gruplandırmak, Türkiye, Irak, Suriye ve İsrail'i de müstakil ele almak suretiyle incelenmiştir. Körfez Bölgesi Suudi Arabistan, Kuveyt, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar, Bahreyn, Umman ve Yemen'den oluşmaktayken Libya, Sudan ve Güney Sudan Kuzey Afrika başlığı altında incelenmiştir. Bu şekilde yapılan bir coğrafi tasnife sadece özel askeri şirket faaliyetlerinin gözlemlendiği ülkeler dahil edilmiştir. Diğer ülkeler analize dahil edilmemiştir.

Sayılan ülkelerdeki özel askeri sektör faaliyetlerinin nitel analizi maksadıyla toplanan tüm veriler ülke bazında tasnife tabi tutularak yorumlanmış ve Orta Doğu bölgesinde kimlerin özel askeri hizmet arz ettiği, arz edilen hizmetin türleri ile bunların nerede, kimin için ve kime karşı kullanıldığı; piyasaya emek ve sermaye arz edenler arasında ekonomik, sosyolojik, siyasi ve kültürel fark olup olmadığı hususlarında tespitler yapılmıştır.

3. MEŞRU ŞİDDET KULLANIMININ EVRİMİ

Devletlerin meşruiyet kaynağı olarak şiddet kullanma tekeli tarihsel süreç içerisinde incelendiğinde şiddetin kullanım biçiminin devlet kavramının nasıl uygulandığıyla koşut olduğu görülecektir. Bu bölümde antik dönemden günümüze kadar devletlerin şiddet kullanma veya bu hakkı devretme biçimleri ele alınacaktır.

3.1. Antik Dönemden Orta Çağa Merkezi Gücün Zayıflaması Ve Yok Olan Ordular

Antik dönemde merkeziyetçi yapıya sahip bir devlet olan Roma İmparatorluğu'nda, içerisinde paralı askerlerin de bulunduğu yurttaşlardan oluşan merkezi ordu askeri sistemin temelini oluştururken çağdaşı ve rakibi Kartaca, denizci bir Fenike koloni devleti olmasından dolayı kara ordusunun neredeyse tamamı paralı askerlerden oluşuyordu.

Kavimler göçünün yarattığı muazzam nüfus hareketi ve bundan birkaç yüzyıl sonra İslam Devleti'nin batıya ilerleyişi ile Avrupa üzerinde oluşan baskı merkezi Roma'nın oldukça zayıflayarak yerel güçlerin bu otorite boşluğunu doldurması ile sonuçlanmıştır. Bu dönemde Roma'da gördüğümüz ve çoğunlukla yurttaşlardan oluşan merkezi ordu yerini köleler, devşirmeler, şövalyeler, soylular ve paralı askerlerden oluşan muharip unsurların gerektiğinde derebeyleri tarafından tedarik edildiği bir savaş gücünün Haçlı Seferleri örneğindeki gibi belirli bir maksat için geçici beraberliğine bırakmıştır. Feodal dönemde savaş bütün bir toplumsal kitleyi içermemekle birlikte kendisinin

farkında olan bir siyasal topluluk için değil daha ziyade hanedanlar gibi siyasal aktörlerin çıkarları için yapılıyordu.¹

3.2. Coğrafi Keşifler Ve Ticari Kapitalizmin Ordu Yapılarına Etkileri

On altıncı asra gelindiğinde yeni kıtaların keşfedilerek kolonileştirilmesi buralardan anakaraya yoğun bir kıymetli maden ile hammadde akışı yaratarak kapitalizme evrilecek bir sermaye birikimi sağlamış ve Avrupa’da feodalizmle birlikte sönükleşen ticaretin yeniden canlanmasına neden olmuştur. Bu ekonomik neden ise siyasi olarak merkezi krallıkların tekrar güç kazanması, belirli bir toprak parçasında egemenlik iddiasında bulunan devlet anlayışının şiddet kullanma tekeli kendinde toplaması ve yerel beylerin silahsızlandırılarak devlet idaresinde karar verici olmaktan çıkmalarıyla sonuçlanmıştır. Ancak burada belirtilmesi gereken bir husus, Avrupa merkezli bir nazarla yapılan bu çalışmada bahsedilen durumun sadece Avrupa devletleri için geçerli olduğudur. Kuruluşundan beri katı bir merkezîyetçilik güden Osmanlı Devleti’nde yerel beylerin otorite için tehdit olduğu görülerek bunlar yeri geldiğinde savaşarak silahsızlandırılmış ve şiddet kullanma tekeli, istisnasız olmayacak şekilde merkezi devlet elinde toplanmıştır. Yine Osmanlı toprak sistemi de yerel düzeyde güçlenmeye imkan kalmayacak şekilde düzenlenmiş; büyük tımar, dolayısıyla fazla sayıda sipahi gücüne, yani iktidara alternatif olabilecek bir askeri güce sahip olunmasının önüne geçilerek Selçuklu Devleti’nin yıkılış sebeplerinden birisi olan malikane sisteminin zararlarının tekerrür etmemesi sağlanmıştır.

Merkezi devleti zaruri kılan bir diğer husus da kapitalizmle birlikte bilimsel ve teknolojik anlamda yaşanan gelişmelerin harp vasıtalarında, dolayısıyla orduları teşekkül ettiren unsurların yapısı ve niteliklerinde değişikliğe neden olmasıdır. Barutun ateşli silahlarda kullanımı, topçu ateşine karşı koyacak surların ve piyade tüfeklerini kullanacak personelin sayısının artmasını, dolayısıyla daha fazla insan gücünü gerektirmiştir. Sonuçta yeni teknolojilerin muharebe sahasını radikal bir şekilde etkilediği bu dönemde askeri başarı, geliştirilen yeni askeri teknolojileri kullanabilen, işlevsel uzmanlığa sahip olmuş, hiyerarşik örgütlenme yapısına sahip hale gelerek sayı ve teçhizat olarak büyük bir askeri gücü harekete geçirebilen ve tüm bunları sağlayabilmek için geniş bir mali

¹ Evren Balta Pakar, “Küresel Güvenlik Kompleksi-Uluslararası Siyaset ve Güvenlik”, İstanbul, İletişim Yayınları, 2012, s.19.

desteğe sahip olan bir tür siyasi birlikteliği gerektirmiştir.² Bu siyasi birliktelik ise şiddet kullanma tekeli başka bir güçle paylaşma niyetinde olmayacaktır.

Otuz Yıl Savaşları sonrası Vestfalya Barışı ile gelen sekülerleşmenin sonucunda hanedanlar devletlerin yeni sahipleri olarak bu durumu muhafaza etmek için ordulara ihtiyaç duymuştur. Gelişen ihtiyaç, muharebe döneminde geçici olarak temin edilen muharip güç şeklinde değil, hanedanların veya hükümetlerin doğrudan hizmetine sokulmuş bağlı profesyonel ve daimi ordu yapısını doğurmuştur. Yeni tip mutlak monarşilerin bir fonksiyonu olan bu ordular, müteakip dönemde ulusal orduların temelini oluşturacaklardır. Ortaya çıkan yeni tip merkezi orduda aidiyet duygusu da dönüşüme uğramıştır. Askerlerin aidiyeti ve itaati eskisi gibi kendilerini askere alan komutanlara değil, uğrunda savaştıkları devletlerinedir. Dönüşen itaat biçimi, Batılı ordularda şövalyelikten kalma bireyselliği ortadan kaldırarak Roma döneminden sonra oldukça gevşeyen askeri hiyerarşiyi bu dönemde tekrar oluşturmuştur. Yaklaşık bir buçuk asır devam eden profesyonel ordu sistemi Napolyon'un yurttaşlardan oluşturduğu ordunun 1806'da Prusya karşısında kazandığı zafer sonucunda yerini ulusal ordulara bırakmıştır.³

3.3. Fransız İhtilali'nin Bir Fonksiyonu Olarak Milli Ordular

Kapitalizmin kurumsallaşması devletlerin merkezileşmesini ve eski dünyanın muktedirleri olan toprak sahiplerinin etkisizleşmesini sağlarken yükselen burjuvazi yeni değerlerin taşıyıcısı ve itici gücü olmuştur. Bir burjuva hareketi olan Fransız Devrimi'nin sonuçlarından birisi de devletlerin şiddet kullanma yetkisini kullanma araçlarında, dolayısıyla orduların yapısında görülmüştür.

Fransız Devrimi ile oluşan ulus devletler çağında devlet toplumla tamamen özdeş olarak algılanarak devletin menfaati için bireysel özgürlük alanlarının kısıtlanabileceği olgusu geçerli meşru düşünce olarak kabul edilmiştir. Esasında bu düşünce ulus devletlerin ortaya çıkışından önce de vardır. Nitekim Thomas Hobbes'un doğal ortamın anarşik halinden kurtulma yolunun, bireylerin sahip oldukları

² Paker., s.20.

³ Haldun Yalçınkaya, "Özel Askeri Sektörün Oluşumu ve Savaşların Özelleşmesi", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt 61 No. 3, 2006, s.255.

özgürlüklerin bir bölümünden devlet lehine vazgeçmesi düşüncesi ulus devletlerin bu kabulünün öncülü niteliğindedir.⁴

On sekizinci asrın sonunda yükselen milliyetçilik akımı neticesinde oluşan yurttaşlık bağının iç ve dış güvenliğin sağlanmasında farklı teşkilatlanmaları zorunlu kılması gibi, zorunlu askerlik uygulamasının tesis edilmesi de toplumun çok büyük ölçekte ekonomik seferberliği ve “ordu-millet” kavramının yaratılması müştereken askeri ilişkilerde bir devrime neden olmuşlardır. Kilisenin ahiret hayatına ilişkin kararlar almaya hapsedilerek bireylerin gündelik hayatından çıkarılmasıyla, dinin yokluğunun oluşturduğu boşluk milliyetçilik ve ideoloji kavramlarıyla doldurularak toplumların mobilize edilmesi sağlanmıştır. Bu kavramlara yatırım yapan Fransız İhtilali'nin yarattığı siyasi kargaşa askeri devrimin sürükleyici unsuru olmuştur. 1793 yılında yurttaşlar ile tüm mal varlıklarının devlet tasarrufunda olmasını sağlayacak şekilde ilan edilen “*levee en masse*”, yani seferberlik ile Fransa bir yıldan kısa bir sürede askeri gücünü üçe katlamıştır.⁵

Napolyon'un yurttaşlardan oluşan Büyük Ordusu “*Grande Armee*”nin İspanya'dan Moskova'ya kadar bütün Avrupa'yı muharebe sahası haline getirmesiyle birlikte zorunlu askerlik sistemi her ne kadar yoğun bir toplumsal muhalefetle karşılaşsa dahi diğer Avrupa ülkeleri tarafından da kabul edilmiştir. Sistem bölgesel, dinsel ya da sınıfsal özelliklerinden bağımsız olarak erkekleri ilk gençlik dönemlerinde “yurtları için” askeri eğitimden geçirerek ulusa atfedilen önemin artmasında kurucu bir rol oynamıştır.

⁴ H.Tarık Oğuzlu, “Dünya Düzenleri Ve Güvenlik: Ulus-Devlet Güvenlik Anlayışı Aşılıyor Mu?“, **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, 2007, Yıl 3 No 6, s,10.

⁵ Andrew N. Liaropoulos, “Revolutions in Warfare: Theoretical Paradigms and Historical EvidenceThe Napoleonic and First World War Revolutions in Military Affairs”, **The Journal of Military History**, Cilt 70, No. 2, 2006, s. 363-384 Sonraki asırda askeri strateji ilmine büyük katkılar sağlayacak meşhur Prusyalı subay General Carl von Clausewitz'in “Mutlak Savaş” olarak doktrine dahil ettiği harbin temeli de 23 Ağustos 1793'de Fransız Milli Meclisi'nin verdiği “*levee en masse*” emridir. Emrin ruhunu mükemmel biçimde yansıtan ilk maddesi “*Şu andan itibaren düşmanların cumhuriyet topraklarından atılana dek tüm Fransa yurttaşları ordunun emri altındadır. Genç erkekler savaşacak, evli erkekler silah üretip cepheye taşıyacak, kadınlar hastanelerde hizmet etmenin yanında giyecek ve çadır dikecek, çocuklar eski ketenlerden sargı bezi yapacak, yaşlı erkekler de halka açık yerlere gidip cumhuriyetin birliğini ve krallara duyulan öfkeyi anlatarak savaşçıların cesaretlerini artıracaktır.*” olan bu emirle birlikte savaş ilk defa toplumsallaştırılmış; “*nation-millet*” kavramını oluşturan her yurttaş askeri mekanizma içinde bir parça olarak kurgulanmış ve daha öncesinde savaşı profesyonel askerlerin işi olarak algılayan kitlelerin bu yeni duruma gösterdikleri direniş, devletin yurttaşların devretmesiyle sahip olduğu “*meşru şiddet tekeli*”nin yurttaşlara yönelmesi ile bastırılabilmiştir.

Yurttaşlardan oluşan orduların milliyetçilikle harp arasında kurduğu böyle bir bağ ortaya yeni bir tür savaş imgelemi de çıkarmıştır. Milli birliğin sağlanmasında artık yalnızca geçmişte olmuş savaşlar rol değil; aynı zamanda gelecekte çıkması muhtemel savaşlar da önem kazanıyordu. Tasavvur edilen savaş tehdidi, barış dönemlerinde harbe hazırlık çabalarını güçlendirdiği ve milletin düşmanları imgesini daima canlı tuttuğu oranda milletlerin oluşumuna gerçek harplerden daha çok katkı sağlamıştır. Üstelik savaş bir önceki dönemdeki gibi sadece toprağı değil, yaşam tarzını, ortak değerleri, idealleri korumak gibi ulvi hedefler içerdiğinden toplumları doğrudan doğruya savaşın öznesi haline getirmiştir. Böylece askeri meseleler tüm toplumun meseleleri haline gelmiştir.⁶ Hatta öyle ki Fransız İhtilali ve ulus devlet olgusunun yükseldiği dönemlerde gerek savaşçılar gerekse silah üreticileri ordu ve askerlikle ilgili hizmetlerini para veya menfaatin önüne geçen milli duygularla ifa etmişlerdir.⁷

Fransız Devrimi sonucu oluşan yurttaşlık bağı, devlet gücünün içeride ve dışarıda ayrı vasıtalarla kullanılması gereksinimiyle askeri yapılarda yeni bir tür ihtisaslaşmayı da bu dönemde mecbur kılmıştır. Sınırsız bir özgürlük alanının tam güvenlik getirmediğinden hareketle özgürlüklerin yaşanabilmesi adına gerekirse bunların sınırlandırılarak bireyler üzerinde kamusal bir otorite oluşturulması şeklindeki Hobbes'vari düşünce, toplumsal bir sözleşme dahilinde o toplumu oluşturan bireyler tarafından kendisine emanet edilen zor kullanma yetkisini haiz devlet pratiğini ulus devletler çağında uygulanabilir hale getirmiştir.⁸ Böylece şiddet kullanımında iç güvenlik ve dış güvenlik şeklinde oluşan mekânsal ayırım askeri yapıları da yeni duruma uygun olarak fonksiyonel bir uzmanlaşmaya itmiştir. Gerçekleşen dönüşümle birlikte orduların içinden kolluk kuvvetlerinin tamamen ayrılarak dış güvenliğin sağlanmasında ordu, iç güvenliğin sağlanmasında kolluk teşkilatları doğmuştur. Oluşan yeni durumda devlet, hem dışarıya karşı yurt savunması hem de içeride kamu düzeninin sağlanması şeklinde tezahür eden ve tam kamusal bir hizmet olan güvenlik hizmetinin tek tedarikçisi haline gelmiştir.

⁶ Balta Paker, s.25.

⁷ Ümit Ercan, "Güvenlik Faaliyetlerinde Özelleştirme: Paralı Askerler Mi? Özel Askeri Birlikler Mi?", **Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi**, 2014, Cilt 5, No 1, s.51-67.

⁸ Oğuzlu, s.10.

Fransız İhtilali sonrası Avrupa ordularında yaşanan milli ordu dönüşümü, yani şiddeti kullanma aracı olarak milli orduların gelişimi Avrupa anakarasında sınırlı kalmış, Avrupa uygarlığının nüfuz alanlarında böylesi bir oluşuma gidilmemiştir. Tarihe bakıldığında, merkezi iktidarların sömürgelerde meşru şiddet kullanma tekelinden vazgeçtikleri görülmektedir. Avrupa ülkeleri tarafından anakarada kurulan büyük düzenli orduların çok küçük bir kısmı sömürgelerde görevlendirilmiştir. Özellikle İngiltere gibi çok büyük topraklara hükmeden devletler, insan kaynaklarının yetersiz kalmasından dolayı tekrar paralı askerliğe yönelmişlerdir. Örneğin; Hindistan'daki kolonyal faaliyetlerin devamlılığını sağlama görevini İngiliz hükümeti adına yerine getiren İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin (East India Company) paralı askerlerden oluşan askeri gücü 1815'te 150.000 kişiye ulaşmıştır. İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin çağdaşı ve en büyük rakibi Hollanda Doğu Hindistan Şirketi (Vereenigde Oostindische Compagnie-VOC) gibi sömürge döneminin tuhaf kurumsal uygulamalarıyla iktisadi-siyasi, devlet-devlet dışı, mülkiyet hakları-egemenlik hakları, kamusal-özel gibi bütün kavramsal ayrımlar ortadan kalkmıştır. On yedinci asır Avrupası'nın bir ürünü olan söz konusu merkantilist şirketler, ticari faaliyetin dışında sadece güç kullanma konusunda değil, aynı zamanda kolonileştirilen bölgelerde vergi salıverme, vergi toplama, para basma, yönetici atama, hatta savaş açma gibi bir devletin sahip olduğu tüm egemenlik haklarını kullanabilir hale gelmişlerdir.⁹

3.4. Milli Ordu Olgusunun Harp Doktrinde Yarattığı Devrim

Ağustos 1793'te Fransa'da hayata geçen kitlesel askere alım ve zorunlu askerlik uygulaması ile birlikte bir topyekûn savaş çağının başladığı kabul görmektedir. Bu çerçevede milli güç unsurlarının tamamı harbe dahil edildiğinden ekonomi de bunun bir parçası haline gelerek muharebe içinde askerler ve siviller biçimindeki ayrımı ortadan kaldırmıştır. Bunun yanında bilim ve sanayide yaşanan gelişmeler de bundan sonraki dönemlerde savaşların yarattığı yıkımı artırmıştır.¹⁰

⁹ Janice E. Thomson, **Mercenaries, Pirates and Sovereigns: State Building and Extraterritorial Violence in Early Modern Europe**, Princeton: Princeton University Press, 1994, s.33.

¹⁰Ersin Embel, "Topyekûn Savaş Uygulamasının Tarihsel Gelişimi", **Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi**, Cilt 4, Sayı 1, Mart 2016, s. 164.

Sanayi devrimi ve sürekli ucuzlayıp artan üretim on dokuzuncu asır boyunca bir yandan askeri endüstriyi büyütürken diğer yandan da uluslar arasında ölümcül düşmanlıklar yaratacak önlenemez bir çıkar çatışmasına yol açmıştır. Yirminci asra gelindiğinde milli orduların karşı karşıya geldiği iki büyük dünya savaşı, işte bu yüksek üretim düzeyinin zorunlu kıldığı küresel pazar ve sermaye hakimiyetinden kaynaklanmıştır.¹¹ Birinci Dünya Savaşı ile birlikte sınıai seferberlik, askeri doktrine etki eden teknolojik gelişme ve geliştirilen yeni silahlar ile harp araç gereçleri harbin karakterinin değişmesinde kritik rol oynayarak yeni bir muharebe tarzının oluşumuna sebep olmuşlardır. Askeri alanda yaşanan bu devrim taktik, teknik ve doktrinel anlamda zuhur etmiştir.¹²

Teknolojideki gelişmeler ve üretimde yaşanan artış sermaye yopun orduları doğururken Nazi ideolojisinin yükselmesi de o döneme kadar hiç üzerinde durulmayan ideoloji ve moral güç kavramlarının harbe dahil edilmesine neden olmuştur. Dönemin ünlü Alman generallerinden Eric von Lundenorf tarafından geliştirilen ve İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen önce, 1939 senesinde kitap olarak yayınlanan Topyekûn Harp tezine göre Alman halkının moral ve manevi değerlerindeki eksilik ülkenin Birinci Dünya Savaşı'nı kaybetmesine neden olmuştur. Oysa zafer, halkı içine alacak girift bir ekonomik, politik, sosyal ve askeri bir etkileşimin sonucudur. Lundenorf'a göre bahsedilen etkileşimi sağlayacak en şümüllü birlik, bundan sonraki süreçte propaganda aracılığıyla sağlanacaktır.¹³

Bu iki savaş ile dünya endüstriyelmiş topyekûn savaş dönemine girmiştir.¹⁴Topyekûn harp, iki temel unsura dayanmaktadır: Kitleseel imha, yani; düşmana en fazla zararı verme ile topyekûn seferberlik, yani; cephede ve cephe gerisinde en fazla nüfusu ve üretim faktörünü seferber ederek gerek insan gücünü gerekse harp vasıtalarını maksimum seviyeye çıkaracak şekilde üretim yapmak. Bir başka deyişle topyekûn harbin

¹¹ Embel, s.155.

¹² Liaropoulos, s. 377.

¹³ Embel, s. 164.

¹⁴ Balta Paker, s.27.

en önemli yapısı, bireyler ile tüm üretim faktörlerini salt harp amacı doğrultusunda seferber ederek bu anlamda yapılacak örgütlenmede en üst mertebeyi temsil etmesidir.¹⁵

Doğası gereği milli güç unsurlarının tamamının karşı karşıya gelerek düşmanın askeri gücünün topyekûn imhasını öngören topyekûn savaş ile ana muharebe, yani cephe önemini korurken harbin kazanılmasının tek faktörü olmaktan çıkmıştır. Bu dönemden sonra cephe ile cephe gerisi bütünleşerek milli kaynakların topyekûn harekete geçirilmesi ve bunun koordinasyonun sağlanması devletlerin nüfuz alanının sınırları ile gücünü artırmıştır. Devletin artan gücü, milli güç unsurlarının düşmanın topyekûn imhasına yöneltilmesi amacıyla yurttaşlar üzerindeki sınırsız tasarrufunu gerçekleştirebilmek için propaganda ve psikolojik harp faktörünü Lundendorf'un öngördüğü şekilde İkinci Dünya Savaşı'nda kullanmış; bu dönemde basın-yayın organları, sanat eserleri, eğitim müfredatları yurttaşları ortak çıkarları ve ulvi amaçları için fedakârlık yapmak üzere endoktrine etmiştir.

On dokuzuncu asrın aksine yirminci asırda ülkelerin ekonomik güçlerinin tamamen savaşa yönlendirilmesi ile askeri üretime yönelik bir sermaye birikimine, dolayısıyla askeri teknolojide köklü değişimlere neden olan topyekûn savaş neticesinde salt askeri amaçlar için tüketilecek malların üretimi önem kazanarak ekonomide askeri bir sektör ortaya çıkmıştır. Devletin toplam askeri harcamalarının gayri safi milli hasıla ve bütçe içindeki payı ile askeri üretimde çalışan kişilerin ülkenin toplam istihdamı

¹⁵ Embel, s. 164.. Bu anlamda her iki savaşta da ulusal düzeyde tüm yurttaşları kapsayacak şekilde farklı ülkeler tarafından birtakım yasalar çıkarılarak seferberlik yasal zemine oturtulmuştur. Türk tarihinde önemli bir yer işgal eden de bu kapsamda değerlendirilmelidir. Gerek kapsamı gerekse sonrasında yaşanan direnişin TBMM tarafından kuvvet kullanılarak bastırılması açılarından "levee en masse" büyük benzerlikler bulunan "Tekâlif-i Milliye Emirleri" ile Türk Halkına genel olarak şu sorumluluklar yüklenmiştir:

- 1- *Halk istenen bazı malları devlete verecektir.*
- 2- *Halk ve tüccar elinde bulunan bazı mamul ve yarı mamul malları yüzde kırkını devlete verecek, bunların bedeli ileride ödenecektir.*
- 3- *Halk elindeki taşıt araçları ile orduya ait malzemeyi parasız taşıyacaktır. (Tekâlif-i Milliye Emirlerinde hizmet şart koşulmuş, hizmet yerine para ödeme şekli kabul edilmemiştir).*
- 4- *Ülkeyi terk etmiş olanların mallarından ordu ihtiyacına yarayacak olanlara el konulacaktır.*
- 5- *Halkın elinde bulunan savaşta kullanılabilir bütün silah ve cephaneye el konulacaktır.*
- 6- *Bazı sanat erbabı ve bazı imalâthaneler belirli işleri yapmak ve belirli malları imal etmekle görevlendirilecektir. (Daha detaylı bilgi için bkz.Cengiz Şavklı, "Millî Mücadele'nin Mali Kaynaklarından Tekâlif-i Milliye Emirleri", **Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2011, Cilt.8, Sayı.2, s.22.)*

içindeki payı vasıtasıyla kendini ortaya koyan bir askeri ekonomi süreci başlamış ve kapitalist ekonomiler savaşa bağımlı hale gelmiştir.

Ekonomilerin askerileşmesi, İkinci Dünya Savaşı ile daha da hızlanmıştır. Nedenleri arasında Birinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa’da yaşanan hiperenflasyon ortamının da bulunduğu Büyük Buhan’dan çıkış için Keynes tarafından öne sürülen bir çözüm yolu olarak ekonomideki toplam talep yetersizliğini kamu harcamaları vasıtasıyla gidermeyi hedefleyen Keynesyen iktisat politikaları 1970’li yıllara kadar dünyada genel kabul gören makro iktisat politikası olmuştur. Bu politika kapsamında kamu harcamalarının hangi kalemlerde yapılacağı ülkelerin siyasi ve ekonomik yapıları ile ilgili olduğundan politikanın bir uygulama tarzı da toplam talebin kamu harcaması olarak askeri harcamalar vasıtasıyla artırılmasıdır. Askeri Keynesyenlik (Military Keynesianism) olarak isimlendirilen bu iktisat politikası bazı anlamlarda hala geçerliliğini korumaktadır.¹⁶ Ekonominin askerileşmesi bağlamında İkinci Dünya Savaşı’nda, gemiler, uçaklar, elektronik aletler gibi harp vasıtaları ile kitle imha silahları üreten ve bunun için yeni teknolojiler geliştiren silah tekelleri hızla büyürken, ABD dünyada askerî ekonomide en çok pay sahibi ülke olarak belirmiştir.¹⁷

3.5. Soğuk Savaş Döneminin Sermaye-Yoğun Orduları

İkinci Dünya Savaşı sonrası nükleer başlık taşıyacak kıtalararası füzelerin geliştirilerek devletlerin güvenlik pratiklerinin caydırıcılık esasına dayandırıldığı Soğuk Savaş döneminde dünya bu güce sahip iki karşıt kutup arasında bölünmüştü. Bu dönemde ‘güçler dengesi’ prensibi gereği uluslararası sistemde herhangi bir devletin sistemi revize etmek amacıyla harekete geçmesi, diğer devletlerin süper güçler etrafında bir araya gelmesi suretiyle karşı bir dengeleyici blok oluşturmaktaydı. Diğer ülkelerin güvenliğini tehdit edecek politikaların bunları hayata geçirenler için bir karşılığı olacağına sürekli olarak vurgulanması üzerine kurulan caydırıcılık politikası, uluslararası sistemdeki karar alıcıların rasyonel davrandığını varsaymaktaydı.¹⁸ İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünyanın yeniden paylaşımı ve nükleer gücün bir fonksiyonu olarak iki kutuplu bir güç

¹⁶ James M. Cypher. “From military Keynesianism to global-neoliberal militarism”, *Monthly Review*, 2007, Cilt.59, No.2, s.37.

¹⁷ Seyhan Erdoğan, "Savaş ve Askeri Ekonomi." *Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, Yıl.7, No.25, 2006, s.2.

¹⁸ Oğuzlu, s.13.

dengesi üzerinden tesis edilen barış dönemi ile bir taraftan bazı kavramlar tekrar tanımlanmış, bir taraftan da yeni kavramlar hayatımıza dahil olmuştur.

Bu dönemde, Fransız Devrimi sonrasında ayrıştırılan devletin içeri ve dışarıdaki görevleri arasındaki ayırım keskinleşerek bu ayrıma karşılık gelen ordu/kolluk, iç istihbarat/dış istihbarat gibi belirli bir alanda ihtisaslaşmış kurumlar mükemmelleştirilmiş; yine içerisi-dışarıyı ayırımının egemen eşitlik ilkesi üzerinden istikrarlı bir şekilde devamını garanti altına alacağı öngörülen Birleşmiş Milletler gibi uluslararası organizasyonlar da yine bu dönemde kurulmuştur.¹⁹ Birleşmiş Milletler, İkinci Dünya Savaşı sonrasında bir daha bu ölçekte bir savaşın yaşanmaması için gerekli şartları oluşturmak, dünya barışını sağlamak, güvenliğini korumak ve dünya milletleri arasında iktisadi, sosyal ve kültürel bir iş birliğini hayata geçirmek için kurulmuş olmakla müteakip dönemde eşit egemen devletlerin birbirleri ile küresel ölçekte diyalog kurmasını sağlamayı amaçlayan yapısından dolayı siyasi küreselleşmeye ivme kazandırmıştır.

Siyasi küreselleşme, *esas itibariyle, siyasi güç, otorite ve yönetim biçimlerindeki yapısal dönüşüm olarak tanımlanabilir.*²⁰ İki kutup arasındaki dengeli ve her iki bloğun birbirinin gücünü dengeleyici silahlara sahip oldukları silahlanma yarışından dolayı tarafların birbirleriyle doğrudan sıcak çatışmaya girememesi şeklinde vuku bulan Soğuk Savaş dönemi, geleneksel devletlerarası savaş ihtimalini düşürürken merkez dışı ülkelerde büyük güçlerin birbirleriyle temas etmekten kaçındığı savaşlar cereyan etmiştir. Konvansiyonel zayıflık ihtimalinin yok edilmesi maksadıyla ve elbette dönemin hakim Keynesyen iktisat politikaları neticesinde aşırı büyüyen ordular her türlü hizmeti kendi yapısı içinde karşılayabilen, yüksek bir personel ve silah, araç, gereç seviyesine ulaşmış, deyim yerindeyse sermaye yoğun devler haline gelmiştir. Ordu yapılanmalarında gözlenen bu durum esasında dönemin üretim, tüketim ve teşkilatlanma biçimi olan Fordizmin de bir sonucudur. 1980'li yıllara kadar devam eden işletmelerde aşırı büyüme, kitlesel üretim, üretimde aşırı uzmanlaşma gibi kavramların ordu yapılanmalarındaki karşılığı hem Doğu hem de Batı bloklarında görülen kendi kendine yeterli, esnekliğe

¹⁹ Balta Paker, s.29.

²⁰ Fırat Bayar, "Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye" **Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi**, No.32, 2008, s.28.

sahip olmayan, ileri derecede uzmanlaşmış ve bu nedenle fazla sayıda personele sahip sermaye yoğun dev ordu yapılarıdır.

Dünyada topyekûn savaş olasılığı azalırken Avrupa devletlerinin kendi içlerinde oluşturmaya başladıkları entegrasyon ve bu coğrafyada yaşanan barış, konvansiyonel silahların yerini nükleer silahların alması, Vietnam Savaşı'na karşı Batı dünyasında verilen tepkiler, düşük doğum oranları, küçülen aileler ve demokratik siyaset alanının genişlemesi, askerlerin cephede ölmesi fikrinin Batılı devletler için daha fazla sürdürülememesi anlamına gelmiştir. Bu süreçte teknolojik anlamda yaşanan gelişmeler ve geliştirilen yeni silah sistemleri ile gerek muharebe sahasında gerekse cephe gerisinde topyekûn harp döneminde olduğu gibi yüksek miktarda insan gücü ihtiyacına gerek kalmadığı ve orduların küçük, esnek ve işlevsel bir hale evrilmesi gerekliliği dillendirilmeye başlansa dahi çift kutuplu dünyada geleneksel ve etkinliği kanıtlanmış yöntemlerin kullanılması yönündeki yaygın kanaat ile konvansiyonel zayıflığın nükleer harbe neden olabileceği kaygısından dolayı bu gelişmelerin tamamen tezahürü Soğuk Savaş sonrası dönemde gerçekleşecektir.²¹

3.6. Tek Kutuplu Dünyada Küçülen Ordular Ve Postfordist Askeri Yapı

Önceki yıllarda düşünsel olarak ifade edilen yeni tip ordularla yapılan yeni tip savaşların ilk defa uygulandığı mecra Soğuk Savaş'ın hemen ertesindeki Körfez Savaşı olmuştur. Fordist üretim tarzının özelliklerini yansıtan Dünya Savaşları'nın aksine Körfez Savaşı, neoliberal küreselleşme ile birlikte postfordizmin esnek üretim, nitelikli işgücü, işlevsel esneklik şeklinde kavramsallaştırdığı yeni değerlerin muharebe sahasına taşındığı bir laboratuvar niteliği arz etmiştir. Yeni nesil teknoloji kullanan silahların hedefleri uzaktan komuta ile yüksek hassasiyetle vurmaları, hava kuvvetlerinin etkin kullanımından dolayı hareketlerin baskın tarzında cereyan etmesi kara gücünün son kertede ve sadece kesin sonuç için muharebeye katılması suretiyle yaşanan askeri transformasyon, geleneksel harp doktrinlerinin de sonunu getirmiş; cephe savaşı ve dolayısıyla ana muharebe olgusunu ortadan kaldırmıştır. Gelişen yeni şartlara adapte

²¹ Balta Parker, s.34.

olabilecek ordu modeli ise yukarıda değinildiği üzere postfordizmin özelliklerini taşıyan bilgi yoğun, yüksek teknoloji kullanan, profesyonel ve esnek birliklerden oluşmaktadır.

Elbette ABD ve koalisyon güçleri için geçerli olan bu durum Irak tarafında ise tam bir asimetriye sahiptir ve çift kutuplu dünyanın sona ermesiyle artarak devam eden bu asimetri, gelişmiş ülkelere karşı hoşnutsuzlukların dile getirilmesinde marjinalleşmeye yol açarak 11 Eylül saldırıları ve buna karşılık ABD öncülüğündeki koalisyon tarafından icra edilen Afganistan ve Irak işgalleri ile gözlendiği şekliyle gayri nizami bir şekle, yani terörizme dönüşmüştür. 11 Eylül saldırılarını takiben askeri doktrinler bu tür asimetrik harp stratejilerini kullanan terörist faaliyetler üzerinden bir daha tanımlanarak güvenlik politikaları Soğuk Savaş döneminden kalma “caydırıcılık”tan terör çağına ait “önleyicilik”e evrilmiştir.²²

ABD menşeli bir tanımlama olan “terörizme karşı savaş” kapsamında uygulanan önleyici savaş doktrinine göre terörist saldırılar tam bir belirsizlik ortamında yapıldığı ve her an her yerden tehdit beklendiği için konvansiyonel yöntemlerin kullanılması gayrinizami unsurlarla mücadele etmeyi imkansızlaştırır. Dolayısıyla terör eylemlerinin gerçekleşmesini engellemek üzere caydırıcılık yaratıp eylemin gerçekleşmesini müteakip eylemcilerin yakalanarak cezalandırılması artık geçerli değildir. Yapılması gereken şey, suçun işlenmesini mümkün olan her türlü vasıtayı kullanarak önlemektir. Bu doktrinle birlikte hem bireysel hem de ulusal güvenliğin kapsamı genişlemiş olup proaktif yaklaşım felsefesinden dolayı İkinci Dünya Savaşı sonrası devletlerin güvenlik teşkilatlarının görev dağılımını olanaklı kılan içerisi/dışarısı ayrımı ile ordu/polis/istihbarat ayrımından kaynaklanan işbölümünü bir yerde ortadan kaldırarak hem bu teşkilatların faaliyetlerinin iç içe geçmesine hem de bu faaliyetlerin devamlılığı için dış kaynak, yani milli güçte bir kaldıraç olarak özel askeri şirketlerin kullanılması sonucu doğmuştur.

Güvenlik konularındaki yetki ve görev sınırlarının ortadan kalkması da bulanıklaşması, yüksek seviyedeki belirsizlik ortamı, bu aşırı belirsizliğin gelişen durumlara karşı hızlı karar alıp bu kararı ivedilikle uygulama ihtiyacı ile postfordist üretim modelinin temel unsurları arasında oldukça fazla oranda benzerlik vardır. Şöyle

²² Balta Paker, s.43.

ki; tüketim toplumunun yapısı gereği tüketici tercihlerindeki ani değişimleri hemen fark edip hızlıca karar alarak bu kararı esnek bir üretim yapısı içerisindeki fonksiyonel olarak birden fazla alanda uzmanlaşmış, ileri teknoloji kullanabilen, takım üyesi olarak kabul edilen az sayıdaki personelle uygulamakla²³, ani gelişen tehditleri kısa sürede, hatta henüz gerçekleşmeden fark edip hızlı bir karar alma sürecinden sonra bu kararın esnek bir askeri yapı içerisinde fonksiyonel olarak birden fazla konuda uzmanlaşmış, yüksek teknoloji kullanan, sürekli bilgi akışının olduğu küçük birlikler vasıtasıyla uygulamak arasında hiçbir fark bulunmamaktadır.

Postfordist üretim modelinde üretime ilişkin süreçleme yapılırken işin daha küçük parçalara bölünerek her bir parçanın en düşük maliyetle üretimi maksadıyla ilgili işte uzman dış kaynaklardan istifade edilebilmektedir. Askeri hizmetin üretiminde dış kaynak kullanımının altında yatan sebep tam olarak budur. Esasında kamusal bir hizmet olan güvenliğin özelleştirilmesi, bir başka ifade ile devletlerin meşru şiddet kullanma tekellerini belirli şartlar dahilinde dış kaynaktan tedarik etmeleri neoliberal küreselleşme olgusunun felsefi altyapısına uygun olarak cereyan etmektedir. Artık dış veya uluslararası ile iç işleri kavramları birbirinden açık bir şekilde ayıramamaktadır. Karşılıklı olarak mübadele edilen mal ve hizmetler on dokuzuncu asırla mukayese edilemeyecek kadar fazladır. Ancak bundan daha da önemli olan husus, ekonomi gün geçtikçe hizmet sektörüne daha fazla bağımlı duruma gelmiştir. Evrenselci aydınlanma düşüncesiyle modernitenin bir türevi şeklinde değerlendirilen küreselleşme süreci, devletin fonksiyonlarını yeniden tanımlamaktadır.²⁴ Buna göre devlet tarafından bilfiil yerine getirilecek hizmetler, bir önceki paradigma olan refah dönemi uygulamalarıyla neredeyse taban tabana zıt olarak sadece asli fonksiyonlar olan adalet ve güvenliğe indirgenmiş, hatta bunun da ötesine geçilmiş ve güvenlik alanı genişleyerek güvenliğin bir meta olarak kapitalizme entegrasyonu sağlanmıştır. Devletin meşruiyet nedeninin artık meşru şiddet kullanma tekeli elinde bulundurmasıyla değil, içeride ve dışarıda güvenliğin verimli bir biçimde koordinasyonunun sağlanmasında aranmaya başlandığı bu devirde güvenlik alanı kamusal otoritenin tekelden çıkararak piyasaya entegre olmaktadır.²⁵ Bu

²³ Umut Çakmak, “Esnek Üretim Sistemi: İstihdama Etkisi ve Toyota Örneği”, *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, Cilt.52, Sayı.53, 2015, s.242.

²⁴ Mehmet Yunus Çelik, “Boyutları ve Farklı Algılamalarıyla Küreselleşme”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2012, No.32, s.65.

²⁵ Balta Paker, s.46.

entegrasyon ise devletin güvenlik alanından tamamen çekilerek neoliberal politikalarla diğer işlevlerini devredip düzenleyici role bürünmesi şeklinde değil, kamu-özel sektör ortaklığı şeklinde uygulanmaktadır.

4. ÖZEL ASKERİ SEKTÖRÜN TARİHSEL DÖNÜŞÜMÜ

Muharebelerin ticari bir unsur olarak görülerek bu işten para kazanılması harbin kendisi kadar eski bir kavramdır ve tarih boyunca birbirinden farklı şekillerde ortaya çıkmıştır. Yani savaşlar, denilebilir ki, işgücü piyasasındaki en eski uzmanlık alanlarından. Hatta şiddetin özel sektörden tedariki, yirminci yüzyıl öncesinde uluslararası ilişkilerin olağan bir yönü olma özelliği taşımıştır.²⁶

Harpler hakkındaki genel kanı, harplerin ortak bir siyasi amaç uğruna yurttaş ordusu gibi kamuya ait bir ordu tarafından yapıldığıdır. Ne var ki bu kanı bir idealleştirmeden başka bir şey değildir. Tarih boyunca harbin tarafları çoğunlukla hiçbir hükümete bağlı olmayıp kar için çarpışan özel teşekküller olmuştur. Ayrıca, devletin günümüzdeki şiddet kullanma tekeli de aslında bir “kural” değil, “istisna”dır.²⁷ Paralı askerlikten ilk muharip askeri hizmet sunan şirketlere, profesyonel ordulardan özel askeri şirketlere kadar askeri hizmetin piyasaya arz edilmesinde yaşanan dönüşümler bu bölümde incelenecektir.

4.1. İlk Çağlarda Paralı Askerler

Paralı askerlerden bahseden resmi ilk resmi belge Sümerlere aittir. Bu belgede, M.Ö. üçüncü binyıl sonlarında Ur Hanedanı'ndan Sümer Kralı Şulgi'nin ordusunda hizmet veren paralı askerlerden söz edilmektedir. Mısır ve Hitit ülkeleri arasında M.Ö. 1294 yılında yapılan Kadeş Savaşı'nda Firavun II. Ramses'in ordusunda Numidyalı paralı askerlerin Hititler karşısında savaştıkları bilinmektedir.²⁸ Milattan önce birinci asırda Roma İmparatorluğu ile yapılan Pön Savaşları boyunca Kartaca kara ordusu tamamen esasında başka ülkelerin vatandaşı olan paralı askerlerden oluşmaktaydı. Hatta

²⁶ Filiz Çulha Zabcı, “Yeni Savaşların Gizli Yüzü Özel Askeri Şirketler”, **Stratejik Rapor**, Ankara, Tasam, No.56, s.7.

²⁷ Peter W. Singer, “Corporate Warriors: The Rise and Ramifications of the Privatized Military Industry”, **International Security**, Cilt 26, No. 3, 2001/2002, s.5.

²⁸ Çakıl Güç, “Savaş Mütteahhitleri”, **Akademik Ortadoğu**, No.4, s.122.

http://www.akademikortadogu.com/belge/ortadogu4%20makale/cakil_guc.pdf (Erişim Tarihi 23 Kasım2016).

Kartacalılar Büyük İskender'in Pers İmparatorluğu ve Roma İmparatorluğu arasında bu paralı askerler sayesinde hayatta kalabilmiştir.²⁹ Bu dönemde Roma İmparatorluğu ordusunun omurgasını yurttaşlar oluştursa dahi ordu içinde kiralık askerlerden de istifade edilmiştir. Farklı tarih dönemlerinde Mısır ve Bizans tarafından da paralı askerler istihdam edilmişlerdir.³⁰ Pers İmparatoru III.Darius'un Büyük İskender'e karşı Yunan kiralık savaşçılar; Britanya Kralı III.George'un ise kendisine isyan eden Amerikalı koloniciler karşısında Alman kiralık savaşçılarla anlaştığı vakıadır. Papa, hala bir paralı asker yapılanması olan İsviçreli Muhafızlar tarafından korunmaktadır.³¹

4.2. Orta Çağ Ve İlk Özel Askeri Şirket Türü: Condottieri

Paralı askerlerin müştereken bir araya gelerek organize olmaları, orduların kurumsal yapılar oluşturarak ücret karşılığı kiralanması olgusunu ortaya çıkarmıştır. Orta çağ, verdikleri hizmet karşılığında kendilerinde en yüksek ödemeyi yapmayı vaat edenlere muharip hizmet sunan yetenekli işçilerden (bir başka ifade ile paralı askerlerden) oluşan İlk özel askeri örgütlerin ortaya çıktığı dönemdir. Paralı askerler bu dönemde çoğunlukla, bir asilin kullanmasının uygun olmadığı varsayılan, köylülerin kullanabilmesi için de çok fazla beceri ve eğitim gerektiren tatar yayı gibi silâhları kullanmaları maksadıyla kiralanmışlardır. Barutun ateşli silâhlarda kullanılmasıyla icat edilen top ve tüfekler de benzer şekilde kullanması dönemin şartlarına göre çok zor silâhlardır. Hatta bu dönemde top ustaları uluslararası bir esnaf loncası kurarak mesleki sırlarını kıskançlıkla saklamışlardır.³²

Uzun süren savaşlar boyunca işverenleri olan derebeylerine hizmet eden bu askerlerin muharebenin sona erdiğinde dağılmak yerine tekrar bir araya gelip arz ettikleri askeri hizmeti satın almak isteyecek yeni bir devlet arayışı içinde Avrupayı kat etmeye başlamaları, Orta Çağ paralı askerlik tarihindeki son evreyi oluşturmaktadır. Avrupalı feodal beyler orta çağ boyunca kiralık askeri birliklere o kadar güvenmişlerdir ki on

²⁹ Rossella Maria Moyer, "Soldiers for Hire: The Role of Private Military Contractors in Iraq", 2011 <http://www.anselm.edu/Documents/NHIOP/Global%20Topics/Archive/Moyerfinal09.pdf> (Erişim Tarihi 15 Kasım 2016). s.2.

³⁰ Nihat Dumlupınar, "Regulation of Private Military Companies in Iraq", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, California, Naval Postgraduate School, 2010), s.6.

³¹ Zabcı, s.7.

³² Güç, s.123.

dördüncü asrın sonuna gelindiğinde bu paralı askerler tüm Avrupa'yı gezerek kendilerine en yüksek ücreti ödeyene hizmet eden oldukça karlı şirketler haline gelmiştir.³³

Para karşılığı hizmet veren askeri birliklerin askeri şirketlerin atası sayılabilecek ilk örneği olan condottiere yapılanmasının ilk defa görüldüğü yer Orta Çağ sonu İtalya'sıdır. İsmi İtalyanca sözleşme anlamına gelen (*condotta*) kelimesinden türetilmiş olan *condottiere* sisteminde özel ordular kontratlar yaparak İtalyan şehir devletlerini savunmuşlardır.³⁴ Merkezi devletlerin, dolayısıyla uzmanlaşmış merkezi orduların olmadığı, ihtiyaç halinde köylü ve zanaatkarlardan teşkil edilen ortaçağ ordu pratiğinde yetenekli, tecrübeli, uzmanlaşmış ve iyi donatılmış orduların hizmete alınması o dönemde muharebede verimliliği artıran bir faktör olmuştur.³⁵ Paralı askerliğin günümüz uygulamasındaki özel askeri şirketlere eşdeğer tutulabilecek şekli olan Condottiere sistemiyle birlikte Avrupa'da bünyesindeki silahlı askeri uzmanlarla sürekli bir hizmet veren şirketler ortaya çıkmıştır.³⁶ Condottieri sistemi için bu anlamıyla dünya üzerindeki ilk askeri girişimcilik örneği de denilebilir. Condottieri bölükleri kendilerine en yüksek ücreti ödeyen otoriteye hizmet ederken kimi zaman bu hizmet öyle bir noktaya gelmiştir ki, yirmi yıl boyunca kimi zaman karşısında kimi zaman hizmetinde savaştığı Milan Dükü öldüğünde varisi olmadığı için Condottieri komutanı Francesco Sforza son sözleşmesinde tarafında savaştığı için ölen dükün yerine geçerek kendini Milan Dükü ilan etmiştir.³⁷

Condottieri, askeri tarihte özel askeri şirketlerin tipik bir örneği olarak gösterilebilir. Bu kiralık ordular, işverenleri olan şehirlere karşı, düşman için oluşturduklarından çok daha büyük bir tehdit unsuru olmaya başlamışlardır.* Bu dönemde yapılan savaşlarda paralı askerler için maksat gelir elde etmek olduğu için taraflar ölümüne bir mücadeleyi değil, taktik bilgisini kullanarak fidye almak için karşı tarafı esir almaya yoğunlaşmıştır. Bu dönemde sadece bir kişinin, o da attan düşme sonucunda

³³ Moyer, s.2.

³⁴ Yalçınkaya, "Özel Askeri Sektörün Oluşumu ve Savaşların Özelleşmesi", s.253.

³⁵ Ian D. Jefferies, "Private Military Companies—A Positive Role to Play in Today's International System.", **The Quarterly Journal**, Cilt.1 No.4, 2002, s.104, <https://globalnetplatform.org/system/files/1/Private%20Military%20Companies.pdf> (Erişim Tarihi 8 Kasım 2016).

³⁶ Güç, s.124

³⁷ Francesco Sforza, <https://www.britannica.com/biography/Francesco-Sforza-duke-of-Milan-1401-1466> (Erişim Tarihi 6 Eylül 2017)

* Tarihte bu konuda bir örnek de Kartaca Devleti ile Roma İmparatorluğu arasında yapılan Birinci Pön Savaşı'ndan sonra bu savaşta Kartaca ordusunda savaşmış paralı askerlerin maaşlarının ödenmemesi üzerine yapılan ve tarihe Paralı Askerler Savaşı olarak geçen savaştır.

yaralandığı savaşların yaşandığı Machiavelli tarafından aktarıldığı şekliyle günümüze gelmiştir.** Ayrıca kiralık ordular maliyeti yükselterek daha fazla gelir elde etmek için süvariye tercih etmişlerdir. Diğer taraftan Condottieri birliklerinin sık sık taraf değiştirmesi ve işverenlerine karşı tutumu kötü şöhrete sahip olmalarına neden olmuştur. Bu olumsuzluklardan dolayı iki şehir arasındaki sorunların çözümünde savaştansa diplomasi yolunu kullanmak tercih edilen bir yöntem haline gelmiştir.³⁸

4.3. Kolonyal Dönemde Özel Askeri Şirketler

Her ülkenin ordusunun çok büyük oranlarda paralı askerlerden oluştuğu Otuz Yıl Savaşları sonrasında 1648’de imzalanan Vestfalya Anlaşması ile egemen devletler sisteminin Kutsal Roma Germen İmparatorluğu’nun yerini almasıyla vatanseverlik ve egemenlik düşünceleri yükselirken milli gurur ve vatana hizmet ideallerini de yücelterek kiralık orduların gözden düşmeye başlamasına neden olmuştur. Sonuç olarak yurttaşlardan oluşan milli ordular bir önceki bölümde anlatıldığı gibi Fransız İhtilali ile birlikte kiralık ordular ile profesyonel orduların yerini almıştır.³⁹

Bu dönemde Avrupa’da iş bulma imkânı kalmayan paralı askerler, büyük devletlerin gittikçe büyüyen sömürgelerinde kendilerine iş alanı açmışlardır. Hindistan’ı İngiliz hükümeti adına sömürgeleştirmek için imtiyaz sahibi olan İngiliz Doğu Hindistan Şirketi’nin (East India Company) 1815 yılındaki paralı asker sayısı yaklaşık 150.000 kişidir. Öyle ki bir devletin hükümlerlik alametleri olan bayrak, para birimi, ordu ve donanmaya sahip olan Hollanda ve İngiliz Doğu Hindistan şirketleri süreç içerisinde o kadar güçlenmişlerdir ki kimi zaman çıkarları bağlı buldukları devletlerin politikalarına ters düştüğünden kendi menfaatleri yönünde savaşabilmişlerdir.⁴⁰ Sömürgelerde halen cereyan eden çıkar mücadeleleri ve Avrupa’da Fransız Devrimi sonucu ulus devlet yapılanmasının yurttaşlardan oluşan milli orduları hakim kılmasından

** Machiavelli bu durumu “Floransa Tarihi” kitabında ironik bir şekilde şöyle dile getirmiştir: (Zagonara cenginde) sadece Ludovico değil Obizzi ile iki adamı öldüler, attan düşüp çamurda boğuldukları için. ... (Anghiari cenginde) sadece bir tek kişi öldü, yaralandığı veya buna benzer soylu bir nedenle değil, attan düşüp ayakaltında ezildiği için. ... (Molinella cenginde) kimse ölmedi, sadece birkaç at yaralandı ve her iki taraftan birkaç tutsak alındı. (Machiavelli, **Askerlik Sanatı** (çev. Nazım Güvenç), Anahtar Kitaplar, İstanbul 2003.’den aktaran Eren Eroğlu, “Özel Askeri Şirketlerin Devlete Etkileri” (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015), s.117.

³⁸ Yalçınkaya, “Özel Askeri Sektörün Oluşumu ve Savaşların Özelleşmesi”, s.255.

³⁹ Moyer, s.3.

⁴⁰ Enes Gürkan, “Irak Savaşının Bilinmeyen Aktörleri: Özel Askeri Şirketler”, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015), s.9.

dolayı on dokuzuncu asırda paralı askerliğin yalnızca sömürgelerde görülecek biçimde lokalize olduğu gözlenmektedir.⁴¹ Paralı askerler tekrar savaş meydanlarına sürüldüğünde yurttaş orduları askeri teşkilat yapısında görülen baskın model haline gelmiş ve yirminci asrın başında özel askeri pazarlar marjinalleşmiş ve çoğunlukla yeraltına itilmiştir.⁴²

Devlet sistemi ve egemenlik anlayışı karşısında marjinalleşerek yeraltına itilen özel askeri ticaret sistemi yirminci asırda aynı on dokuzuncu asırda olduğu gibi fakat bu sefer bireyselleşerek yine kendisine faaliyet alanı olarak eski sömürge topraklarını bulmuştur. Bireyselleşen özel askerler, sömürgeci güçlerden yeni bağımsızlıklarını kazanan başta Afrika olmak üzere Güney Amerika ve Güneydoğu Asya gibi farklı coğrafyalardaki küçük, uluslararası alanda güçsüz, askeri gücü olmayan ve yeni elde ettikleri bağımsızlıklarını iç huzursuzluklara karşı savunma talebi olan ülkelere hizmet etmişlerdir.

5. GÜNÜMÜZDE ÖZEL ASKERİ ŞİRKETLER

Özel askeri şirketler, paralı asker ticaretinin tarihi süreç içerisinde yaşanan iktisadi, siyasi ve sosyolojik dönüşümlere dayalı evrim geçirmiş, küreselleşme olgusunun sonucu olarak uluslar ötesi kapsama ulaşmış ve yükselen bir iktisat ve yönetim politikası olarak neoliberalizm gereği şirketleşmiş modelini temsil etmektedir. Bu şirketler önceleri silah üretimi konusunda ortaya çıkmış, süreç içerisinde birliklerin iase, temizlik, ulaştırma, inşaat gibi ikmal hizmetlerini üstlenen yeni şirketler kurulmuştur. Nihayetinde muharebe sahasında tamamen askeri nitelikte görevler olan yol ve konvoy emniyeti, patlayıcı madde tespit ve imha, tesis koruması, askeri eğitim ve danışmanlık, komuta-kontrol gibi birçok faaliyeti de icra eden özel askeri şirketler ortaya çıkmıştır. Paralı askerlerin aksine Cenevre Konvansiyonu'nda düzenlenmeyen bir yapı olduğu için uluslararası hukukta da herhangi bir yeri olmayan özel askeri şirketleri ortaya çıkaran nedenler, sağladıkları hizmet çeşidine göre tasnifleri ve geçmişte görev aldıkları operasyonlar bu bölümde incelenecektir.

⁴¹ Güç, s.127.

⁴² Moyer, s.3.

5.1. Özel Askeri Şirketleri Ortaya Çıkaran Nedenler

Devletin meşru şiddet tekelinin tarihsel süreç içerisinde yaşadığı dönüşüm çalışmanın ikinci bölümünde anlatılmıştı. Tarihsel süreç içerisinde yaşanan dönüşümün bizi getirdiği noktada devletin kamu adına elinde tuttuğu meşru şiddet kullanma tekelinin kontrollü bir biçimde kısmi devri anlamına gelen özel askeri sektör Soğuk Savaşın son dönemi ile hemen ertesindeki birtakım dönüşümlerin sonucudur.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD ile SSCB'nin nükleer başlık taşıyabilen kıtalararası füze gönderebilecek teknolojik seviyeye ulaştığı 1949 yılı ile SSCB ve Doğu Bloğunun çözülmesi arasında geçen dönemi ifade eden Soğuk Savaş, iki bloğa ayrılan dünyada ABD ve SSCB etrafında oluşan güç temerküzüne dayanmaktadır. Bu güç temerküzü, temelde nükleer caydırıcılık olgusundan kaynaklanan hem konvansiyonel hem de nükleer silahlanma şeklinde gözlenmektedir. Zira konvansiyonel zayıflık çatışma riskini de beraberinde getireceğinden nükleer silahların kullanılması ihtimali vardır. Bu riski ortadan kaldırmak için Soğuk Savaş dönemi boyunca her iki kutbun başat aktörleri bir yandan ordularını gerek personel gerekse silah, araç ve gereç anlamında aşırı derecede büyütürken kendi kendine yetebilen, tüm muharip ve destek hizmetlerini kitlesel bir biçimde kendi içinde verebilen ancak son derece hantal bir yapıya sahip dev konvansiyonel ordulara sahip olurken bir yandan da birbirleri ile sıcak çatışmaya girmekten kaçınarak daha küçük aktörlerin muharebesini, yani vekalet savaşlarını kullanmışlardır.

Her ne kadar topyekûn savaş pratiği ortadan kalkarak yapılan herhangi bir mütecaviz harekete nükleer silahlarla cevap verilmesini öngören “kitlesel mukabele” (ve onun sonucu olarak sınırlı savaş) doktrini yerini orantılılık esasına dayanan “esnek mukabele”ye bıraksa da⁴³ ordu teşkilatlanmaları mevcut sermaye yoğun halini, bünyesindeki tüm ekonomik ve yönetsel sancılara rağmen Soğuk Savaş dönemi sonuna kadar muhafaza etmiştir.

⁴³ Sami Eker, “Savaş Olgusunun Dönüşümü: Yeni Savaşlar ve Suriye Krizi Örneği”, **Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi**, Cilt.2, Sayı.1, 2015, s.39.

Yaşanan dönüşümün çok katmanlı bir yapıya sahip olması, esasında bu süreçte etkili olan unsurların konuya salt güvenlik temelli bir nazarla yaklaşıldığında gözden kaçabilmesine neden olmaktadır. Zira 1970’li yılların ilk yarısında yaşanan ekonomik birtakım gelişmelerin sonuçları, takip eden dönemdeki gerek iktisadi gerekse siyasi paradigma değişikliklerinin de nedenini teşkil edecektir.

Özel askeri hizmetin müstakil paralı askerler eliyle değil şirketler tarafından kurumsal olarak arz edilmesi, yani özel askeri sektörün doğmasının her biri bahse konu paradigma değişiminin ayrı birer sonucu olan ve uzmanların üzerinde mutabık olduğu üç nedeni bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, neoliberalizm ve serbest piyasa ekonomisinin Soğuk Savaş sonrası dönemde hakim iktisadi pratik olması ve bunun getirdiği özelleştirme uygulamalarıdır. İkinci neden olarak, nükleer silahsızlanma ve Soğuk Savaşın bitimiyle konvansiyonel orduların küçülmesi ile askeri işgücünde ortaya çıkan arz fazlası söylenebilirken üçüncüsü ise savaşların doğasında yaşanan değişim ve büyük güçlerin gelişmekte olan dünyaya bizzat müdahale etmekteki isteksizliğidir.⁴⁴

5.1.1. Keynesyen Ekonominin Sonu, Neoliberal Dönüşüm ve Postfordizm

Büyük Buhran’ın yaralarının sarıldığı koşullarda ortaya konan ancak İkinci Dünya Savaşı sonrasında uygulanabilen Keynesyen ekonomik model ve ilk kez 1914’de uygulanmasına karşın gelişimini İkinci Dünya Savaşıyla birlikte tamamlayan Fordist üretim modelinin getirdiği refah ekonomisi Bretton Woods sisteminin çökmesi ve Petrol Krizi gibi yeni durumları tolere edemezken yükselen yeni düşünce neoliberalizmdir.

Neoliberalizm, teorik kökenleri Adam Smith’in görünmeyen el metaforuna kadar uzanan ve esasında bireycilik temelli bir sav olan kendiliğinden düzen fikrinin tezahürlerinden biridir. Bu düşünceye göre bireyler şahsi faydaları için serbest mübadelede bulunarak ortak faydanın da kendiliğinden yaratılmasını sağlamaktadır. Doğal düzen düşüncesinde bireysel tercihlerin doğurduğu toplumsal sonuçlar bireylerin aldığı kararlardan bağımsız olarak ortaya çıkmaktadır. Bir diğer ifade ile bireyler karar alırken kararlarının daha geniş bir etki alanına sahip olarak bütünün bir parçası olacağını planlamalarına rağmen kendi şahsi fiilleri bir dizi toplumsal sonuç doğurmaktadır. Bir

⁴⁴ Yalçınkaya, “Özel Askeri Sektörün Oluşumu ve Savaşların Özelleşmesi”, s.256.

yandan bireyler rekabetçi piyasa içinde kendi çıkarlarını maksimize ederken, diğer taraftan toplum için faydalı bir netice, bir kamusal fayda ortaya çıkmaktadır.⁴⁵

Neoliberalizmle birlikte toplumların refahı, GATT gibi uluslararası ticareti düzenleyici antlaşmaların gelişmekte olan ülkeler lehine getirdiği himayeci ve ithal ikameci politikalar, gelişmiş ekonomilerden gelişmekte olan ekonomilere kaynak aktarımı ve sosyal devlet anlayışı yerini devletlerin iktisadi alanda sadece düzenleyici role sahip olarak, hatta onu da “görünmeyen el”e bırakarak, iktisadi ve siyasi sistemdeki rollerini uluslararası örgütlerin yanı sıra çok uluslu şirketlerle de paylaştığı yeni bir yapı ortaya çıkarmıştır. Bu yapı ile birlikte uluslararası sistemin anarşik yapısının-özellikle ekonomik konularda karşılıklı bağımlılığın artmasından dolayı- uluslararası iş birliğini engelleyici nitelikte olamayacağı ileri sürülmüştür. Nitekim devletlerin, gücün askeri boyutundan ziyade ekonomik boyutuna önem vermeye başlamaları politika yapıcıların iktisat ve güvenlik arasında alçak siyaset aleyhine geliştirdikleri durumu telafi ederek daha dengeli bir siyaset izlenmesini olanaklı kılmıştır.⁴⁶ Bu sayede doğası gereği uluslararası olan kapitalizm yeniden bir dünya pazarı oluşturmuş, hatta bu pazarın getirdiği diyalog ortamında kutuplar birbirine yaklaşmıştır. Yaratılan dünya pazarının sermaye, mal ve hizmetlerin herhangi bir sınırlamaya maruz kalmaksızın serbestçe dolaşımını öngörmesiyle ortaya çıkan sistem ise küreselleşmedir. Piyasa mekanizması rasyonel tercihler yapabilen aktörlerin aldığı rasyonel kararlardan müteşekkil olduğu için bireylere de hükümetlerden daha akılcı çıktılar vaat etmekte ve siyaseti ikame etmektedir. Siyasetin piyasaya karşı sürekli güç kaybettiği bir dönemde küresel pazarlar devletlerin yerini almaktadır.

Özellikle 1980’lerin başından itibaren uygulanan özelleştirme ve finansal deregulasyonlar yeni siyasi/sosyolojik değerlerle desteklenerek yeni bir yaşam tarzı ortaya konmuştur. Bu yeni yaşam tarzı ile toplum değil birey öne alınarak Fordizmin ileri derecede standartlaşmaya dayalı kitlesel üretim ve kitlesel tüketim anlayışı terk edilmiştir. Böylece tüketim ve bireysel ihtiyaçlar (esasında arzular) ön plana çıkarılarak üretimde talepteki değişimlere çabuk tepki gösterebilen, esnek, ileri teknoloji kullanan,

⁴⁵ Bülent Evre, “Neo-Liberalizmin Teorik Açmazları ve Pratik Sonuçları: Bir Paradigma Krizi”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt.48, Sayı.4, Aralık 2015, s.9.

⁴⁶ Yücel Bozdağlıoğlu ve Çınar Özen, “Liberalizmden Neoliberalizme Güç Olgusu ve Sistemik Bağımlılık”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt.1, Sayı.4,2004, s.69.

daha küçük ölçekli ve işçilerinin de fonksiyonel olarak birden fazla alanda uzmanlaştığı Postfordizm olarak ifade edilen yeni bir model ortaya konmuştur⁴⁷.

5.1.2. Neoliberalizmin Devlet İşlevlerini Yeniden Tanımlaması

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna, Fordist üretimden Postfordist üretime, ulus devletler dünyasından küreselleşmiş dünyaya ve modern düşünceden post modern düşünceye geçiş, tabiidir ki gerek uluslararası gerekse ulusal seviyede yeni yönetim anlayışını zorunlu kılarak devletin fonksiyonlarını tartışmaya açmış, bir anlamda devletin rolünü yeniden tanımlamıştır. Devlet yönetiminde yaşanan değişim; Saklı'nın Dinçer ve Yılmaz'dan aktardığı gibi: ⁴⁸

Katılıktan esnekliğe, tek boyutluluktan çok boyutluluğa ve çok aktörlülüğe, ayrıntılarda uğraşmaktan asli işlerde yoğunlaşmaya, bizzat hizmet sağlamaktan düzenleyici ve kolaylaştırıcı olmaya, kapalıktan saydamlığa, sorumsuzluktan hesap verebilirliğe ve edilgenlikten aktif ve katılımcı olmaya doğru evrilmiştir.

Devletlerin otoritesindeki devlet dışı kurumlar lehine yaşanan dönüşüm sivil toplum kuruluşları ile birliklerin ve ademi merkeziyetçilik anlamında yerel/bölgesel otoritelerin yetkilerinin artarak yaygınlaşması şeklinde görülebilir. Neoliberal görüşle de örtüşen bu anlayış refah devleti düşüncesini benimsememektedir. Neoliberal düşüncüyü savunanlara göre refah devleti, sağladığı varsayılan faydaların aksine bireylerin kendilerine duyduğu güveni ve içlerinde beslediği girişimci ruhu zayıflatarak özgür toplumun temellerini yıkıcı öğelerle doldurmaktadır.⁴⁹ Sonuç olarak neoliberal düşünce “en iyi devlet en az karışan ve harcayan devlettir” fikrine dayanan bir yönetim anlayışını ortaya çıkararak daha önce kamusal alanda olan hizmetleri karlılık mantığından hareketle sermaye birikim sürecine dahil etmiştir. Nitekim özelleştirme olarak somutlaşan bu süreç, devletin fonksiyonlarında bir daralma yaratarak kamusal mal ve hizmetlerin tedarikinden,

⁴⁷ Ömer Dinçer ve Cevdet Yılmaz, **Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma 1: Değişimin Yönetimi İçin Yönetimde Değişim**, Ankara: Başbakanlık Basımevi, 2003, s.29'dan aktaran Ali Rıza Saklı, “Fordizmden Esnek Üretim Rejimine Dönüşümün Kamu Yönetimi Üzerindeki Etkileri”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Kış-2013 Cilt.12 Sayı.44 s.117. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/70441> (Erişim Tarihi 18 Şubat 2018)

⁴⁸ Saklı., s.122.

⁴⁹ Çelik, s 61.

bunların piyasadan tedarik edilmesinin koordinasyonuna kaymasıyla sonuçlanmıştır.⁵⁰ Eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, toplu taşıma gibi alanların ardından iç ve dış güvenlik hizmetlerinin de özelleştirilmesi^{***} ile birlikte güvenlik hizmetleri de tıpkı ticaret ve finans gibi alanlarda olduğu gibi devlet dışı aktörler tarafından yerine getirilmeye başlanmıştır.

Neoliberal paradigma ve tamamlayıcısı Postfordizmin esnek üretim ve istihdam modelinin devletin işlevleri ile kamusal hizmet sunum mekanizmalarında neden olduğu dış kaynaktan tedarike dayalı böylesi bir dönüşüm kaçınılmaz olarak kamu personel istihdamını etkileyen bir boyuta sahip bulunmaktadır. Hizmet satın alma, imtiyaz sözleşmeleri, özelleştirme ve gönüllülük gibi istihdam seviyesini azaltıcı ve/veya destekleyici düzenlemeler kamu istihdamının, örgütlenme modellerinin, yani kurumların bizi kendilerinin niteliğini değiştirme sonucunu doğurabilmektedir.⁵¹ Burada devletin asli işleri şeklinde kavramlaştırılan fonksiyon esas olarak adalet ve güvenliğin sağlanması olmasına rağmen özellikle Soğuk Savaş döneminin sona ermesinden sonra bu fonksiyon yeniden tanımlanarak güvenliğin de belli bir seviyede dış kaynaktan tedarikine yönelik kavramsal bir daralmaya uğramıştır.

5.1.3. Neoliberalizmin Askeri Alanda Yarattığı Dönüşüm: Postfordist Ordular

İktisadi/siyasi alanda yaşanan böylesi bir dönüşümle birlikte bu dönemde yaşanan teknolojik gelişmeler, ulaşım ve iletişim imkanlarının artması, müteakip dönemde yeni orduların konvansiyonel ordulardan farklılaşacağı ilk adımları niteliğindedir. Gerçekten de bu yeni dönemde sermaye yoğun konvansiyonel ordular, ikinci bölümde de bahsettiğimiz gibi, askeri alanda yeni geliştirilen yüksek teknolojileri kullanan, fonksiyonel olarak birden fazla alanda uzmanlaşmış, işlevsel esnekliğe sahip, küçük birlik esasına dayalı, bu yapısıyla da olası tehdit değişimlerine ani biçimde

⁵⁰ Balta Paker, s.152.

^{***} Burada kullanılan “özelleştirme” tabiri ile anlaşılması gereken kolluk veya vatan savunması hizmetlerinin tamamen yeni kurumsallaşan devlet dışı aktörlere devri olmamalıdır. Bu kavramla kastedilen kamunun asli sorumlu olduğu ve kamusal kurumların gerek teşkilat, malzeme ve kadro, gerekse görev ve sorumluluk açılarından mutlak üstünlüğe sahip olduğu; sisteme yeni dahil olan devlet dışı aktörlerin ise bir anlamda kamu-özel sektör ortaklığı özelliği arz eden kamusal denetim altında ve sınırı hükümetler tarafından çizilen bir alanda bu hizmeti yerine getirmesidir.

⁵¹ Saklı., s.124.

reaksiyon gösterebilen teknoloji yoğun ve Postfordist bir yapılanma ile reorganizasyona tabi tutulmuştur.

Soğuk Savaş dönemi boyunca izlenen nükleer caydırıcılık ve buna dayalı iki kutuplu denge politikası en başta konvansiyonel anlamda kuvvetli olmayı gerektirdiğinden bloklar çok geniş coğrafyalara yayılan çok büyük ordular oluşturmuşlardır. Sovyetler Birliği'nin çökerek Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından eski duruma göre tertip edilmiş ordular yeni şartlar karşısında çok büyük ve hantal kalmışlardır. Yaşanan teknolojik gelişmeler ile yeni nesil silahlar ve harp doktrinlerinin Körfez Savaşında test edilmesinin buna eklenmesi ile büyük devletler ordularını küçültmeye başlamışlardır.

Kendi hizmetini yine kendisi sağlayan ve her şartta kendi kendine yetebilecek şekilde tasarlanan sermaye yoğun ordular küçülerek hem daha esnek ve uzman olmuş, hem de yüksek teknoloji ürünü bir takım silah sistemlerinin işletilmesi, istihbarat toplanması ve lojistik hizmetler gibi bazı muharip, muharebe destek ve muharebe hizmet desteği işlevlerini özel askeri şirketler vasıtasıyla görerek dış kaynaktan temin etmeye başlamıştır. Bu durum, zamanın neoliberal ruhuna uygun bir gelişmedir. Orduların yoğun ateş ve insan gücüne dayanan topyekûn taarruzuna dayalı eski anlayışın yerine teknoloji yoğun ve bilgi odaklı bir anlayışın gelişmesi nicelik olarak fazla sayıda olmayan ancak nitelik olarak uzmanlaşmış, işlevsel olarak esnek ve tecrübeli askerlerden oluşan yeni tip askeri yapılanmaları oluşturmuştur. Ordu yapılarında yaşanan bu dönüşümle her ne kadar sayıları milyonları bulan iyi yetişmiş eski asker açısından bir işgücü arz fazlası oluşmuşsa da askeri işgücü arzının dengelenmesi özel askeri şirketlerin hayata geçmesi ile mümkün olmuştur.

5.1.4. Doktrinel Değişim, Hibrit Savaşlar ve Toplumların Savaş Algısı

Clausewitz'in ortaya koyduğu üzere her çağ, kendine özgü bir savaş biçimi yaratmıştır. Soğuk savaş döneminin savunma konseptinin yerini Bilgi Çağı'nın taarruz konsepti almıştır. Savaş, günümüzün değişen teknolojik, ekonomik ve siyasi şartlarından dolayı önceden alışık olunmayan bir hale dönüşmüştür. Hibrit savaş denen bu yeni savaş konseptine göre muharebeye katılan kuvvetler sadece iki düşman devletin düzenli

orduları olmamaktadır. Askeri güç kullanımından başka ekonomik, siber ve algı yönetimi alanlarında da eşzamanlı devam eden yeni nesil harplerde muharebeye konvansiyonel askeri unsurlar dışında terörist gruplar, yerel güç odakları, paralı asker grupları veya özel askeri şirketler gibi düzensiz grupların da iştirak ettiği, hatta Irak Savaşı ile birlikte muharebenin temel unsuru olduğu görülmektedir. Hibrit savaşların temel aktörleri devletler ve devlet dışı aktörlerdir. Burada devletler; başarısız devletler, yükselen küresel güçler ve güç statülerini yeniden kazanmak maksadıyla hibrit tehditleri kullanan devletler olarak tasnif edilebilir.⁵² En az ikisinin varlığı halinde çatışmanın hibrit tehdit kapsamında değerlendirildiği unsurlar ise ABD Kara Kuvvetleri tarafından şu şekilde kategorize edilmiştir:⁵³

Askeri güç

Ulus devletlerin paramiliter güçleri (İç güvenlik unsurları ve kolluk teşkilatları)

İsyancı gruplar

Gerilla birlikleri

Suç örgütleri

Yine yukarıdaki tasnife dikkat edildiğinde hibrit tehdit unsurlarının devlet ve devlet dışı şeklinde iki kısımda incelenebileceği görülebilecektir. İsyancı gruplar, gerilla birlikleri ve suç örgütleri ile birlikte düzensiz güç sayılan özel askeri sektör de devlet dışı paramiliter unsurlar kapsamında değerlendirilmektedir.⁵⁴

Harp konseptinin dönüşerek konvansiyonel savaşlarla ordu yapılanmalarının yerini çok katmanlı, çok aktörlü, düşük yoğunluklu ve uzun erimli çatışmalara bırakması şeklinde zuhur eden hibrit savaşlarda devletlerin milli askeri gücü kullanma şekli olarak küçük birlik harekâtı karşımıza çıkmaktadır Postfordizmin esnek üretim, nitelikli işgücü, işlevsel esneklik şeklinde kavramsallaştırdığı yeni değerlerin muharebe sahasına bir yansması olan küçük birlik hareketleri, muharebede ileri teknoloji kullanımı, harp silah

⁵² Yusuf Özer, “Savaşın Değişen Karakteri: Teori ve Uygulamada Hibrit Savaş”, **JSGA Güvenlik Bilimleri Dergisi**, Cilt.7, Sayı.1, Mayıs 2018, s.44.

⁵³ Training Circular No. 7-100, Hybrid Threat, **U.S. Department of the Army Headquarters**, Washington, D.C., 2010, s.2.1.

⁵⁴ Training Circular No. 7-100, Hybrid Threat, **U.S. Department of the Army Headquarters**, Washington, D.C., 2010, s.2.2.

ve araçlarında yaşanan insansızlaşma, hava ve uzay hakimiyeti gibi etkenlerden dolayı kara ve hava hareketlerinin doktrinel olarak uyumlaştırılmasını somutlaştıran bir pratiktir. Sahada icra edilen operasyonların hava ve uzay hakimiyetinden kaynaklanan yoğun bir ateş ve istihbarat desteğinde yürümesi, komuta yerinde bulunan bilgisayar başındaki birkaç personel tarafından sağlanmaktadır.⁵⁵ Bu açıdan bakıldığında ise ileri teknoloji kullanabilen az sayıdaki nitelikli insan gücünün sağladığı katma değerın konvansiyonel ordulara göre oldukça fazla olduğu görülmektedir. Zamanın neoliberal ruhu, gerek sahadaki nitelikli muharip gücün gerekse komuta yerinde teknoloji kullanıp askeri harekate yön veren gücün özel sektör tarafından arz edilmesinde bir sakınca görmemektedir. Nitekim yoğun teknolojik yeteneğe sahip olma ve bu teknolojiyi kullanabilme maliyetinin dış kaynaktan temine göre yüksek olduğu noktalarda neoliberal dönemde işlevleri yeniden tanımlanmış devletler özel askeri sektöre yönelebilmektedir.

Soğuk Savaş sonrası dönemde çatışma ve karışıklıklarda devletlerden çok devlet dışı paramiliter unsurların ön plana çıkmasına yol açan husus da esasında harbin ruhunda yaşanan değişimle yakın olan bir nedene dayanmaktadır. Soğuk Savaş sonrası dönemde teknolojiye yaşanan gelişmeler, uyduların ve haberleşme sistemlerinin hızlı ve kolay ulaşılabilir hale gelmesi, tek kutuplu bu yeni dünyada savaşların yoğunluğunun azalarak hava gücü ile karada küçük birlik hareketlerinin doktrinel olarak uyumlaştırılması, küreselleşme ve demokratik hakların gelişmesi ile birlikte yurttaşların kendilerinin öldüğü veya yaralandığı savaşları artık sahiplenmemesi ve her şeyden önemlisi kamuoyunun konsolide edilmesi için savaşın televizyon ekranlarının canlı yayımlarına taşınarak insanların oturma odalarından harbe dahil olmalarının sağlanması da özel askeri sektörün oluşup büyük devletler tarafından talep edilmesinde etkili olan faktörlerdendir.

Batı kamuoyunda muharebelerde yaşanan kayıplara daha önce Vietnam Savaşı'nda görülen bu direnç süreci içerisinde etkisini artırmıştır. Buradaki kritik nokta, Batı toplumlarında savaşın kendi kanları ve vergileriyle finanse edildiğinin ayırdına varan insan topluluklarının, genişleyen temsil haklarının da sonucu olarak süreç içinde kendi idarecilerinin yapmak istedikleri savaşlara eskiden olduğu gibi her durumda koşulsuz onay vermekte tereddüt yaşamaları hatta kimi zaman onay vermemeleridir. Nitekim Irak

⁵⁵ Eroğlu, s.103

Harekatı'nın başlamasından itibaren savaşta kaç Amerikan askerinin hayatını kaybettiği, Amerika'nın Irak'ta kalıp kalmamasının veya hareketin başarısının neredeyse tek ve en mühim ölçütü olarak görülmüştür.⁵⁶ Bu isteksizliğin altında yatan belki de tek sebep ise uygarlıklarına yönelik doğrudan ontolojik bir tehdidin olmadığı durumlarda yaşanan muharebelerde verilen kayıplara karşı Batı toplumlarında derin bir hoşgörüsüzlüğün gelişmesidir. Örnek verecek olursak; Amerikan kamuoyu Afganistan harekâtını 11 Eylül'de Batı medeniyetine ve Batılı yaşam tarzına yönelik ontolojik bir saldırı olarak gördüğü için gerekli görerek buradaki kayıpları tolere edebilirken aynı durum Balkanlar, Somali ve Irak hareketleri için geçerli olmamaktadır.⁵⁷

Ulus devletin on dokuzuncu yüzyıl başında ordu ile yurttaşlık arasında vatandaşlık üzerinden tesis ettiği bağ, devlet kavramının o döneme göre günümüzde daha farklı algılanması ve devlet işlevlerinde ortaya çıkılan dönüşümlerle birlikte yurttaşların artık devletin menfaati için savaşılması fikrine her zaman destek vermemesine yol açtığı için yönetici elit açısından koparılması gereken bir bağ olarak görülmüştür. Nitekim vatandaşlarla savaşlar arasındaki kan ve para bağının muharebelerin özel askeri şirketlere ihale edilerek koparılması; savaş kararı alan seçilmişlerle kendi tabanları arasında yaşanan savaştan kaynaklanan sorumluluk ilişkisini ortadan kaldırmıştır.⁵⁸ Bu sayede muharebe sahasındaki zayıflık ve esasında bu zayıflığın görünür kıldığı askeri harcamalardan bir ölçüde kurtulan devletler, küresel (ve küreselleşmenin bir fonksiyonu olarak bölgesel) hegemonya mücadelelerini artık örtülü veya açıktan destekledikleri yerel güçler, yani vekiller ve savaş hukukunun dışında kalan, hiçbir düzenleme veya istatistiğe konu olmayan özel askeri şirketlerden hizmet satın almak yoluyla sürdürmüşlerdir. Esasında muğlak da olsa özel askeri sektörden hizmet satın alan devletlerin uluslararası insan hakları hukukundan doğan birtakım sorumlulukları bulunmaktadır. Bunlar; devletlerin özel askeri şirket kiralamakla kendilerini uluslararası insani hukuk kurallarından azade tutamamaları, kiraladıkları özel askeri şirketlerin uluslararası insani hukuk kurallarına saygılı olacaklarını temin etmek yükümlülükleri, kiraladıkları özel askeri şirketlerin uluslararası insani hukuk kuralı ihlallerinden sorumlu olmaları ve görev verdikleri özel askeri şirketler veya bunların personeli tarafından işlenen suçları soruşturma ve gerekirse

⁵⁶ Balta Parker, s.150.

⁵⁷ Gürçan, s. 15.

⁵⁸ Balta Parker, s.150.

kovuşturma sorumlulukları⁵⁹ olsa da herhangi bir bağlayıcılığı olmadığı ve bir yaptırıma sahip olmadığı için uygulamada bu esaslara riayet edilme temayülü gözlenmemektedir. Böylece ülke ordularının çatışmalardaki kayıpları azalırken vekaleten çatışan yerel güçler ile özel askeri şirket personelinin kayıpları “anonim” kalarak devletlerin hem iç hem de dış kamuoyuna olumlu yönde etkide bulmakla düzen kurucu güç üzerinde pozitif manada bir kuvvet çarpanı etkisi yaratmaktadır.

5.1.5. Başarısız Devletler, İstikrarsız Coğrafyalar ve Askeri Güç Talebi

Süper güçlerin Soğuk Savaş boyunca askeri olarak desteklediği zayıf ülkeler 1989 sonrasında ne kurumsallaşmış devlet yapılarına ne de deneyimli, yetenekli ve iyi donatımlı askeri güce sahip olmadıkları için etnik ve iç çatışmalara karşı hassas duruma gelmişlerdir. Benzer şekilde yerel savaş baronları, terör ağları, uluslararası suç örgütleri ve uyuşturucu kartelleri gibi devlet dışı aktörler de kargaşa yaratmaya başlamıştır. Bu tehditlere karşı kendilerini güvensiz hisseden devlet veya uluslararası kuruluşlar, yardım kuruluşları, şirketler, sivil toplum örgütleri gibi devlet dışı aktörler özel askeri şirketlerden hizmet talebinde bulunmuşlardır.⁶⁰ Bilhassa muharip güç talebinde bulunan zayıf devletler ordularının muharebe yeteneklerini artırmak, personel mevcudunda bir yükselme sağlamak veya çatışmalar sonucunda uğradıkları yenilgiler neticesinde psikolojik olarak dezavantajlı duruma geldiklerinde özel askeri güç kullanımı pratik ve ucuz bir çözüm sunmaktadır.⁶¹

Ancak burada özellikle etnik ve iç çatışmalar karşısında operatif manada özel askeri güç talebinde bulunan zayıf devletler açısından ortaya çıkan iki negatif dışşallığa dikkat çekilmesi gerekmektedir. Bunlar, ulusal ordunun ikinci plana atılarak zayıflatılması ile ulusal ordu tarafından karşılanan güvenlik ihtiyacının sahasının daraltılmasıdır.⁶² Özel askeri sektör kullanımı kısa vadede önemli ve acil sorunları ortadan kaldırarak düzenin kurulması veya yeniden sağlanmasında önemli perspektifler sunsa dahi uzun vadede düşünüldüğünde ulusal orduya aktarılacak kaynakların şirkete

⁵⁹ Emanuela-Chiara Gillard, “Business Goes To War: Private Military/Security Companies”, **International Review of the Red Cross**, Cilt.88, No.863, 2006, s.548.

⁶⁰ Singer, “Corporate Warriors”, s.9.

⁶¹ Joanna Spear, “Market Forces: The Political Economy of Private Military Companies”, **FAFO Report No.531**, Oslo, 2006., s.57.

⁶² Anna Leander, “African States and the Market for Force: The Destabilizing Consequences of Private Military Companies”, **Syddansk University, Political Science Publications**, 2004, No. 6, s.13,

aktarılması ve ulusal ordunun hem psikolojik hem de muharip güç olarak zayıflaması kaçınılmaz olmaktadır.

5.2. Rus Özel Askeri Şirketlerinin Ortaya Çıkışı Ve Özellikleri

Paralı askerliğin bireysel bir faaliyet olmaktan çıkarak sektörel ve kurumsal bir yapıya bürünmeye başladığı soğuk savaş sonrası dönemde bu yeni sektörün esas personel kaynağının eski demir perde ülkelerinin işini kaybeden asker ve istihbaratçıları olduğuna daha önce değinilmişti. Ortaya çıkan yaklaşık yedi milyon kişilik bir işgücü fazlasının sadece Batı bloğunda değil eski Doğu bloğunda da değerlendirilmesi hayatın olağan akışına uygun bir sonuçtur. Her ne kadar Soğuk Savaş dönemi artık sona ermiş ve tüm dünya bütüncül bir küresel pazar etrafında birleşiyor olsa da Batı ile Doğu arasında zımni bir ayırım halen vardır. Rus kökenli veya Rusya ile iltisaklı özel askeri şirketlerin ortaya çıkışı bu maksatla ayrı bir bölüm altında değerlendirilmiştir.

İlk olarak Bosna Savaşı'nda Sırp güçlerle birlikte sözde "Rus gönüllüler" olarak katılan bu eski asker yeni paralı askerler⁶³ 1992 ve 1995 yılları arasında Rus turist kabileleri görünümünde Sırbistan'a geçerek gayrinizami harp icra etmişlerdir. Bu turist kabileleri görünümlü sözde gönüllü savaşçılar esasında 1970'li yıllarda Orta Doğu'daki çatışma bölgelerine de SSCB tarafından gönderilmiş ve böylece dönemin yönetimine "Biz orada yokuz." retoriğini kullanma olanağını vermiştir.⁶⁴ Bosna Savaşı'nda SSCB dönemindeki öncülleri gibi farklı kisvelerle çatışma bölgesine geçen ve St. Petersburg merkezli Rubicon adlı bir şirkete bağlı birkaç yüz kişiden oluşan bu kuvvetlerin faaliyetleri Rus istihbarat servisi KGB-FSB ve Rus Özel Kuvvetleri GRU Spetnatz koordinesinde yürütülmüştür.⁶⁵ Benzer şekilde, özel askeri şirketler Rus hükümeti tarafından "Rusya'nın çıkarlarını koruma düşüncesinden ilham alan gönüllüler" kisvesi

⁶³ Боснийские СМИ сообщили о причастности Гиркина к гибели трех тысяч человек, <https://www.obozrevatel.com/crime/73649-bosnijskie-smi-obvinili-girkina-v-ubijstve-treh-tyisyach-chelovek.htm> (Erişim Tarihi 13 Nisan 2018)

⁶⁴ Sergey Sukhankin, War, Business and 'Hybrid' Warfare: The Case of the Wagner Private Military Company (Part Two), *Eurasia Daily Monitor* Volume.15 Issue.61, 23 Nisan 2018, <https://jamestown.org/program/war-business-and-hybrid-warfare-the-case-of-the-wagner-private-military-company-part-two/> (Erişim Tarihi 5 Haziran Mayıs 2018)

⁶⁵ Российские ЧВК или узаконенные террористы, 12 Kasım 2015, <http://sprotyv.info/ru/news/kyev/rossiyskie-chvk-ili-uzakonennye-terroristy> (3 Şubat 2018)

altında Transdinyester, Çeçenistan, Dağlık Karabağ, Gürcistan ve Ukrayna'daki çatışmalara da gönderilmişlerdir.⁶⁶

2000'li yıllara gelindiğinde ise o döneme kadar örtülü faaliyet gösteren bahse konu askeri şirketler Lukoil, Gazprom, Transneft gibi stratejik önemi haiz Rus şirketlerinin yurtdışı operasyonlarının güvenliğini sağlamak gerekçesiyle yapılmaya başlanan bir dizi yasal düzenleme ile faaliyetlerini kanun dairesinde yürütme olanağı bulmuştur.⁶⁷ Bu kapsamda -her ne kadar Rusya kamuoyunda tartışmalara neden olsa dahi, 2008 ila 2013 yılları arasında bir dizi düzenleme yapılmıştır.

İlk olarak yukarıda zikredilen şirketlerin yurtdışı operasyonlarının güvenliğinin sağlanması maksadıyla özel askeri şirketlerin askeri silah kullanabilmelerine olanak sağlayan bir düzenleme 2008 yılında yapılmıştır. Böylece SSCB'nin dağılmasından beri halihazırda yurtdışında Rus çıkarlarını korumak için devlet kurumlarının koordinesinde faaliyet gösteren şirketler ilk defa yasal statüye kavuşmuştur. Nitekim takip eden yıllarda Devlet Başkanı Vladimir Putin özel askeri şirket kavramını "Devletin doğrudan katılımı olmaksızın ulusal çıkarların gerçekleştirilmesini sağlayan bir araç." olarak tanımlayacaktır.⁶⁸

2011 yılında ise ülkede yeni bir konu gündeme getirilerek yurtdışında stratejik Rus tesislerinin korunması maksadıyla askeri silah kullanma yetkisine sahip olan bu şirketlerin Rus istihbarat teşkilatı FSB, Rusya Dış İstihbaratı FSS ve Rusya Silahlı Kuvvetlerinin yedek personeli olup olamayacağı tartışılmaya açılmıştır.⁶⁹ Neticede bu yönde bir düzenleme de 2012 yılında yapılarak özel askeri şirket personeline hem devletin resmi güçlerinin yedeği olma sıfatı verilerek yarı resmi bir hüviyet kazandırılmış, hem de bu şirketlere askeri eğitim verme hakkı tanınmıştır.⁷⁰ Yedeklikten kasıt, ihtiyaç halinde

⁶⁶ *Private Military Companies in Russia: Carrying Out Criminal Orders of the Kremlin*, <http://informnapalm.rocks/private-military-companies-in-russia-carrying-out-criminal-orders-of-the-kremlin> (Erişim Tarihi 3 Şubat 2018)

⁶⁷ Gülşen, s.7.

⁶⁸ Sergey Sukhankin, War, Business and 'Hybrid' Warfare: The Case of the Wagner Private Military Company (Part One), *Eurasia Daily Monitor* Volume.15 Issue.60, 19 Nisan 2018, <https://jamestown.org/program/war-business-and-hybrid-warfare-the-case-of-the-wagner-private-military-company-part-one/> (Erişim Tarihi 28 Mayıs 2018)

⁶⁹ *Private Military Companies in Russia: Carrying Out Criminal Orders of the Kremlin*, <http://informnapalm.rocks/private-military-companies-in-russia-carrying-out-criminal-orders-of-the-kremlin> (Erişim Tarihi 3 Şubat 2018)

⁷⁰ Российские ЧВК или узаконенные террористы, 12 Kasım 2015, <http://sprotiv.info/ru/news/kyev/rossiyskie-chvk-ili-uzakonennye-terroristy> (3 Şubat 2018)

bir sözleşme ile ihtiyacın bu yedekler ile karşılanmasıdır. Bir diğer ifadeyle Rusya iç ve dış istihbarat birimleri ile ordu ihtiyacı yedek statüsüne kavuşmuş olan bu şirketlerden karşılanabilecektir. Bu yasal statüye karşılık şirketler istenen yer ve zamanda göreve hazır olma zorunluluğuna tabidir.⁷¹ Bu durum esasında askeri eğitim verme hakkının gerekçesini açıklayabilir niteliktedir. Zira istenen yer ve zamanda göreve hazır olmak harbe hazırlık seviyesinin yüksek olmasını, dolayısıyla personelin eğitilmiş ve göreve hazır olmasını gerektirmektedir.

Bir yıl sonra, 2013’de yapılan yeni bir düzenlemeyle bu sefer özel askeri şirketler devletin denetim ve gözetiminde olmak üzere askeri araç gerece sahip olma ve bunları kullanma hakkına kavuşmuş oldular. Aynı yasada özel askeri şirketlere girişim yapma ve gelir getirici diğer faaliyetlerde bulunma hakkı da verilmiştir.⁷²

Yapılan tüm bu yasal düzenlemelere karşın Rus merkezli veya Rusya ile iltisaklı özel askeri şirketleri tamamen yasal bir zeminde faaliyet yapmaktan uzaktır. Bu şirketlerin görev tanımı halen Rus şirketlerinin stratejik önemi haiz yurtdışı tesislerinin korunması suretiyle Rus çıkarlarına hizmet etmektir. Bunun dışında kalan faaliyetler kanuni çerçevenin dışında kalmaktadır. Sahip olacakları askeri silahlar ile askeri ekipmanın kapsamı da en azından kâğıt üzerinde bu amaca hizmet edecek şekilde tahdit edilmiştir. Bu açıdan bakarsak Rus özel askeri şirketleri de Batılı örnekleri gibi hala gri bir alanda faaliyetlerini yürütmektedir.

Faaliyet alanları üzerinden bir tasnife gidilecek olursa Rus özel askeri sektörü muharip, muharebe destek ve muharebe hizmet desteği olmak üzere askeri bir hareketin her aşamasında hizmet verebilen şirketlerden oluşmaktadır. Literatüre şimdiye kadar kazandırılan bilgiler muharip ve muharebe destek faaliyetlerinin hizmet desteği sağlanmasına kıyasla daha ağırlıklı olarak yerine getirildiğini ortaya koymaktadır. Bosna Savaşı’ndan başlayarak Transdinyester, Çeçenistan, Dağlık Karabağ, Gürcistan ve Ukrayna, Libya, Suriye’de kara gücü anlamında sıcak çatışma, eğitim veya askeri üsler veya petrol tesisleri gibi hassas ve kritik tesislerin korunması ile Aden Denizi’nde korsanlık olaylarına karşı ticaret gemilerinin korumasını sağlayan denizcilik güvenliği

⁷¹ <https://rg.ru/2013/01/11/reserv-dok.html> (Erişim Tarihi 7 Mayıs 2018)

⁷² Российские ЧВК или узаконенные террористы, 12 Kasım 2015, <http://sprotyv.info/ru/news/kiyev/rossiyskie-chvk-ili-uzakonennye-terroristy> (3 Şubat 2018)

konuları da dahil birçok yer ve zamanda muharip ve muharebe destek faaliyetleri bu sektör tarafından yapılmıştır ve yapılmaktadır. Bu noktada, muharebe destek faaliyetleri anlamında Rus özel askeri sektörünün ABD özel askeri sektörünün Irak'ta yaptığı gibi sinyal ve elektronik istihbarat faaliyetlerinden oluşan teknik istihbarat veya doğrudan insan istihbaratı hizmeti verip vermediği sorusu sorulabilir. Bu konuda literatüre kazandırılmış herhangi bir bilgi olmamakla birlikte yapılan bazı çalışmalarda sahadaki baskın kara gücü olarak hem istihbari bilgi kullanıcısı hem de istihbarat toplamada belirli bir yere kadar istihbarat örgütleri ile birlikte çalışma yapmalarının askeri bir zorunluluk olduğu, dolayısıyla bu şirketlerin istihbarat faaliyetleri de yapmasının teorik olarak kuvvetli bir ihtimal olduğu yönünde çıkarsamalar yapılmıştır.⁷³

Özel askeri şirket kullanımı Kremlin'e birkaç açıdan avantaj sağlamaktadır. Bunlardan ilki, özel askeri şirket kullanımının sahada yaşanan gerçek kayıpları gölgelemek suretiyle yurtdışında gerçekleştirilen geniş kapsamlı bir askeri harekate yönelik kamuoyu algısını yönetebilme gücünü hükümete sunmasıdır. İkinci olarak "gönüllülerden" oluşan güçlerin görünüşte yurtdışında Rus hükümetinin bilgisi dışında kendi başlarına yaptıkları operasyonlar ile hükümete bir inkâr olanağı tanınması ve son olarak da Rus çıkarına hizmet eden güçlerin devlet dışı desteklenebilme imkânı sayılabilir.⁷⁴

5.3. Özel Askeri Şirketlerin Sınıflandırılması

Özel askeri endüstrinin farklı boyutlarının olması, farklı uzmanlıklara sahip şirketlerin farklı hizmetler sunmaları ve devlet dışı aktörlerden oluşan bu yeni sektördeki yapının karmaşıklığı tasnifte farklılaşmayı da beraberinde getirmektedir. Farklı örgüt, kurum veya yazarlar tarafından farklı tanımlar yapılsa da özel askeri sektörün çeşitliliğini anlayabilmek için bunlardan genel kabul görenlerin birlikte değerlendirilmesi gereklilik arz etmektedir.

⁷³ *Private Companies Engage in Russia's Non-Linear Warfare*, 2018, http://www.janes.com/images/assets/018/78018/Private_companies_engage_in_Russias_non-linear_warfare.pdf (05 Mayıs 2018)

⁷⁴ *Private Companies Engage in Russia's Non-Linear Warfare*, 2018, http://www.janes.com/images/assets/018/78018/Private_companies_engage_in_Russias_non-linear_warfare.pdf (06 Mayıs 2018)

Özel askeri sektörle ilgili belki de en çok araştırma yapan yazarlardan Peter W. Singer'a göre özel askeri şirketler üç çeşide ayrılmaktadır: Muharip görevler icra eden askeri şirketler (veya savaş müteahhitleri), askeri danışmanlık firmaları ve muharebe hizmet desteği anlamında lojistik ve eğitim destek firmaları.

Bir diğer sınıflandırma ise İngiliz Avam Kamarası tarafından özel askeri sektörün düzenlenmesi için yapılması planlanan yasal çalışmaya temel oluşturacak "*Private Military Companies: Options for Regulation*" veya daha yaygın adıyla "*Green Paper*" ile yapılmıştır. Buna göre özel askeri sektör, müstakil paralı askerler (mercenaries), belirli bir ücret de alarak görev icra ettikleri için Cenevre Konvansiyonu'nda tanımlanan paralı askerlerden ayırt edilemeyen Afganistan, Çeçenistan ve Balkanlarda çatışan mücahitler gibi gönüllüler, İngiltere ve Hindistan ordularındaki Gurka alaylarında görev yapan Nepalli Gurkalar ile Fransız Yabancı Lejyonu'nda görev yapan yabancı ülke ordusunda görevli yabancı askerler, askeri sanayi kuruluşları ile özel askeri şirketlerdir. Özel askeri şirketler danışmanlık, eğitim, lojistik destek, mayın temizleme ve muharip görevler alabilirler.⁷⁵

ABD ordusunun yaptığı sınıflandırmada ise özel askeri sektör üç ana gruba ayrılmıştır. Amerikan ordusunun tasnifine göre birinci grupta sistem müteahhitleri yer almaktadır. Sistem müteahhitleri ileri teknoloji ürünü silah ve çeşitli askeri sistemlerin ikmal ve bakım desteğini askeri birimlerle birlikte gerçekleştiren firmalardır. İkincisi dış destek müteahhitleridir. Bu müteahhitler sözleşmeler çerçevesinde ikmal subaylarıyla faaliyet gösterirler. Sonuncu grubu oluşturan arazi destek müteahhitleri ise hareket icra edilen arazide taktik seviyedeki birliklerin yemek, çamaşır, küçük bakım, onarım ve inşaat faaliyetleri gibi hizmet desteği ihtiyaçlarını karşılayan ve çoğunlukla mahallinden temin edilen müteahhitlerdir.⁷⁶

5.3.1. Muharip Askeri Şirketler (Savaş Müteahhitleri)

Bunlardan muharip yeteneği olan askeri şirketler taktik çevreyle ilgilenmekte ve muharebeye doğrudan katılarak ya da muharebe sahasının komuta kontrol görevlerini

⁷⁵ Private Military Companies: Options for Regulation, Ordered by The House of Commons, Londra, 2002, s.8.

⁷⁶ Yalçınkaya, "Özel Askeri Sektörün Oluşumu ve Savaşların Özelleşmesi" s.259.

üstlenerek savaşa dahil olmaktadır. Bu şirketler kamuoyu baskısını bertaraf etmek veya örtülü operasyon icra edebilmek gibi farklı saiklerle özel askeri şirket kullanan gelişmiş ülkelerin yanında çoğu yüksek risk altında bulunan düşük askeri kapasiteye sahip müşterilerine iyi yetişmiş, tecrübeli ve iyi donatılmış bir muharebe gücü veya tecrübeli subayların kurmaylık hizmetlerini sağlamaktadır.⁷⁷

Muharip askeri şirketler, müşterilerine iki tipte sözleşme önerisi verir. Bunlardan birincisi, “kapsamlı birlik paketleri”dir. Diğeri ise “kuvvet artırıcı” sözleşmelerdir. İlkinde askeri hizmet arz eden şirketler müşterilerine muharip unsur tedarik eder. Bunlar takım seviyesinde muharip küçük birliklerden çeşitli silah ve harp vasıtalarıyla donatılmış büyük birliklere kadar geniş bir skalada olabilmektedir. Muharip askeri şirketler muharebe sahasında müstakil olarak hareket icra edebilme kabiliyetine sahiptir. 1990’lı yıllarda Angola ve Sierra Leone iç savaşlarında görev alan Executive Outcomes şirketi bu türdeki firmaların en meşhurlarındandır.⁷⁸ Hava kuvvetleri, topçusu ve taarruz helikopterlerinden oluşan muazzam ateş desteği ile bu şirket gerçek anlamda bir ordu görünümünde idi.⁷⁹

5.3.2. Muharebe Destek Şirketleri

İkinci tür olan muharebe destek şirketleri, askeri danışmanlık adı altında istihbarat, askeri danışmanlık ve eğitim hizmetleri vermekteler. Bu şirketler ayrıca müşterileri olan devletlerin ordularının reorganizasyonu veya modernize edilmesi maksadıyla stratejik, operasyonel ve örgütsel analizler de yapmaktadırlar. Muharip askeri şirketler ile muharebe destek şirketleri arasındaki temel fark ise parmağın tetikte olup olmadığıyla ilgilidir. Muharip askeri şirketler gerektiğinde muharebeye katılarak tetiği çekerken askeri danışmanlık şirketleri müşterilerinin eğitimi, yeniden yapılandırılması, harbe hazır hale getirilmesi ile ilgilidir.⁸⁰ Askeri eğitim, bütçe planlama, terörle mücadele, stratejik iş çözümleri ve barışı koruma hareketi gibi alanlarda hizmet arz veren MPRI şirketi Yugoslavya iç savaşının sonlarında Hırvat ordusunun eğitimini yaptırarak büyük bir üne kavuşmuştur. Bosna- Hersek, Kuveyt, Makedonya, Sri Lanka, Suudi

⁷⁷ Singer, “Corporate Warriors”, s.16.

⁷⁸ Singer, “Corporate Warriors”, s.16.

⁷⁹ Yalçınkaya, “Özel Askeri Sektörün Oluşumu ve Savaşların Özelleşmesi”, s.261.

⁸⁰ Singer, “Corporate Warriors”, s.16.

Arabistan, Kolombiya, Nijerya ve Gine, ihale aldığı diğer ülkelerdir. Esasında MPRI Amerikan tarzı muharebeyi yabancı devletlere ihraç ederek ABD ordusunun gidemediği yerlere gitmektedir.⁸¹ Hırvat ordusunun en başarılı harekâtı olan Fırtına Operasyonu'nun arkasındaki beyin bu şirkettir. MPRI çalışanları silahlı değildir. Ancak, çoğu silahlı çatışmada bilgi, tecrübe ve eğitimin en az ateş gücü kadar kıymetli ve hayati olduğu da unutulmamalıdır.⁸²

5.3.3.Muharebe Hizmet Desteği Şirketleri

Üçüncü türü oluşturan hizmet desteği veya askeri destek şirketleri askeri görevlerin planlama ve icrası ile doğrudan düşmanla temas eden görevlerde yer almazlar. Bu şirketler, muharebe hizmet destek görevleri olan ikmal, bakım, ulaştırma, sıhhiye gibi hizmetler verirler. Singer'ın tasnifine göre ilk iki türdeki firmalar görev bazlı olarak personel tedarik ederek sonrasında yollarını ayırırken askeri destek şirketleri ise faaliyetlerinin devamlılığı açısından daha ziyade çokuluslu şirketlere benzemektedir.⁸³ Bu sektördeki şirketler arasında Boeing Services, Narver, Northrop Grumman ve Holmes gibi şirketler sayılabilir. Körfez Savaşı boyunca Amerikan askeri destek şirketleri Suudi ordusunun neredeyse bütün ikmal ve bakım desteğini sağlamışlardır.⁸⁴

5.4. Özel Askeri Sektörün Personel Yapısı

Şirketlerin münferiden iltisaklı oldukları devletler farklı olsa da özel askeri sektörün personel yapısı benzerlik arz etmektedir. Şirketlerin istihdam ettiği personelin yapısı, bir önceki bölümde tasnif edilen faaliyetlere göre değişmektedir. Tıpkı küresel askeri hizmet piyasasına arz edilen hizmetin nevindeki değişimin şirketlerin idari yapısına etki etmesi gibi faaliyet konuları da personel kaynağından personelin tecrübe seviyesine ve hatta istihdam süresine kadar pek çok hususta etkide bulunmaktadır.

Muharip askeri şirketlerin komuta kademesinde bulunan lider personeli ile ast kademedeki personelinin bir kısmı şirket kurucularının vatandaşı olduğu ülke veya o ülkenin müttefiki olan ülkelerin özel birliklerinde gayrinizami harp, terörle mücadele gibi

⁸¹ Gürcan, s.24.

⁸² Eroğlu, s.133.

⁸³ Singer, "Corporate Warriors", s.18.

⁸⁴ Eroğlu, s.135.

konularda tecrübe kazanmış eski askerlerden oluşmaktadır. Bunun yanında küresel askeri hizmet piyasasına muharip işgücünü yoğunluklu olarak arz eden Sudan, Fiji, Nijerya, Kolombiya, Somali, Cibuti gibi ülkeler ile Rus kökenli özel askeri şirketler için Rusya'nın nüfuz alanında bulunan Balkan ve Orta Asya ülkelerinden temin edilen personel, muharip askeri şirketlerin ast kademe personelinin ağırlığını oluşturmaktadır. Muharip şirketler proje bazlı çalıştıkları için sürekli istihdam ettikleri personel ulunmamaktadır. Bunlar aldıkları ihalenin gerektirdiği kadar personeli sadece ihalede verileceği taahhüt edilen muharip hizmet süresince istihdam etmektedir. Bu anlamda muharip askeri şirketler için personel devamlılığından söz etmek mümkün değildir.

Muharebe destek şirketleri, verdikleri hizmetin niteliği göz önüne alındığında oldukça tecrübeli ve az sayıda personel istihdam etmektedir. Bu şirketler istihbarat temini ve işlenmesi, askeri eğitim verilmesi veya askeri birimlerin modernizasyonu/reorganizasyonu görevlerini ifa ederken bağlı buldukları ülkelerin silahlı kuvvetlerinde alanında tecrübe kazanmış eski asker veya kamu görevlilerini kullanmaktadır. Verdikleri hizmet temelde bir müşavirlik hizmeti olduğu için ve sayıdan çok nitelik ön planda olduğu için muharebe destek şirketlerinin personel mevcudu son derece azdır.

Muharebe hizmet desteği şirketleri ise hem muharip hem de muharebe destek şirketlerinden farklıdır. Bu şirketlerin faaliyet konusu düşmanla doğrudan temasın olmadığı sıhhiye, ulaştırma, ikmal, bakım gibi görevler olduğu için istihdam ettikleri personel sayısı ve kaynağı da diğerlerinden farklıdır. Faaliyet alanı içerisinde harp vasıtalarının bakımı gibi uzmanlık gerektiren işlevleri yerine getirecek personel dışında temizlik, iaşe gibi hizmetlerde görevlendirilecek personel mahalli kaynaklardan temin edilebilmektedir. Bu şirketlerin istihdam politikaları, muharip askeri şirketlerinkine kıyasla daha uzun vadeli bir nitelik taşımaktadır.

5.5. Özel Askeri Sektörün Genel Hatlarıyla Orta Doğu Dışındaki Faaliyetleri

Bir önceki bölümde farklı şekillerde fakat aynı mihverde tasnif edilen özel askeri şirketlerin geçmişi çok fazla olmasa da bu şirketler dünyanın çeşitli bölgelerinde çeşitli

müşteriler için örtülü veya açık birçok faaliyet icra etmişlerdir. ABD ve İngiltere gibi Batı'nın önde gelen devletlerinin çıkarları gereği asker göndermediği ya da Birleşmiş Milletler'in müdahale etmede pek fazla istekli olmadığı bölgeler başta olmak üzere ne kurumsallaşmış devlet yapılarına ne de deneyimli, yetenekli ve iyi donatımlı askeri güce sahip oldukları için etnik ve iç çatışmalara karşı hassas durumda olan başarısız devletlerde özel askeri şirketlerin gittikçe daha fazla etkin olmaya başladıkları vakıadır. Gelişmiş askeri imkânlarla ve muharebe yeteneklerini haiz olan bu şirketler hizmetlerini devletlerden uluslararası kuruluşlara, sivil toplum örgütlerinden yasadışı gruplara kadar farklı türde müşterilere arz etmektedir. Bu bölümde özel askeri sektörün Orta Doğu dışındaki faaliyetleri sektör hakkında genel bir fikir verebilecek hacme sahip belli başlı özel askeri şirketler üzerinden izah edilecektir.

5.5.1. Vinnell Corp.

Farklı askeri hizmetleri bir çatı altında toplayarak müşterilerine arz eden kurumsal özel askeri sektör faaliyetlerinin ilk örneği Vinnell Corporation'ın 1975 yılında Ulusal Muhafızları teşkilatlandırarak eğitimlerini sağlamak üzere Suudi Arabistanla bir sözleşme yapmasıdır. Şirket, 77 milyon dolar değerindeki bu sözleşmeye istinaden en az 9000 çalışanıyla S. Arabistan'da büyük çapta bir eğitim tesisi meydana getirmiştir. Tertip ederek devamlılığını sağladığı Suudi Arabistan Ulusal Muhafızları günümüzde bakanlık seviyesindedir ve 75000 personele sahiptir.⁸⁵ Şirket halen Vinnell Arabia ünvanı altında aynı faaliyetlerini kesintisiz olarak yürütmektedir. Bu faaliyetlerle ilgili detaylı bilgi Suudi Arabistan bölümünde verilecektir. Vinnell Corp. 1997 yılında 1400 çalışanıyla Bosna'da ABD barış gücünün bir parçası olarak görev almıştır.⁸⁶

5.5.2. Executive Outcomes

Executive Outcomes, askeri şirketler arasında en bilinenlerden biridir. Günümüzde sayısı yüzlerle ifade edilen muharip askeri şirketler arasında bulunan Executive Outcomes modern dünyanın ilk tam teçhizatlı özel ordusu olarak bilinmektedir. 1989'da kurulmuş, 1999'da kapatılmıştır. Bu şirkette görev yapan

⁸⁵ Ahmet Fuat Yayım, "Savunma Sanayiinde Küreselleşme Biçimleri: Özel Askeri Şirketler", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006), s.96

⁸⁶ Ercan, s.59.

askerlerin çoğu ortak bir eğitim, askeri kültür ve mesai geçmişine sahip olup Apartheid rejiminin sonlanması müteakip işlerini kaybeden Güney Afrika Özel Kuvvetlerinin eski personelidir. Müşterileri olan hükümetlere stratejik ve askeri danışmanlık yapmak iddiasıyla kurulan bu şirket, askeri eğitim ve birlik eğitimi ve silah sistemlerinin kurularak işletilmesi hizmetlerini de sağlamıştır. Executive Outcomes, askeri eğitim ve barışı koruma harekâtı şeklindeki faaliyetlerini “yabancı yatırımları çekebilmek için barış ve istikrar ortamı oluşturmak” şeklinde pazarlamıştır.

Executive Outcomes, zırhlı personel taşıyıcıları, zırhlı muharebe araçları, amfibi araçlar, Sovyet taarruz helikopterleri ve helikopter gemileri, MIG savaş uçakları ve Boeing 727 kargo uçakları ile bir ordunun tüm yeteneklerine sahiptir.⁸⁷ Bu özel ordu, hiçbir zaman düzenli bir birlik şeklinde teşkilatlanmamış, personeli görev alındığında çağrı üzerine toplanarak görev yerine intikal ettirilmiştir. Esasında bu tür ad hoc yapılar muharip güç arz eden özel askeri şirketlerin temel özelliklerinden birisidir.

İlk dönemlerinde istihbarat ve askeri eğitim alanlarında De Beers firması gibi müşterileri olan Executive Outcomes uluslararası özel askeri hizmet piyasasında ünlenmesin sağlayan asıl sözleşmesini Angola ile yapmıştır.⁸⁸ Küba'nın Angola'daki sosyalist rejimi desteklemek için gönderdiği askerleri geri çekmesiyle bölgede oluşan otorite boşluğu sonucu iç savaşın aktörlerinden olan ve gerçekleştirdiği başarısız darbe girişimi ile ateşkes altındaki iç savaşın tekrar devam etmesine neden olan UNITA (Angola'nın Tam Bağımsızlığı için Ulusal Birlik) adlı paramiliter yapı Mart 1993'te Soya şehrinde bulunan petrol altyapı tesislerini ele geçirmiştir.⁸⁹ Angola Ulusal Ordusu, Soyo petrol sahası ile Chevron, Petrangol, Texaco ve Elf-Fina-Gulf ortaklığına ait olan bilgisayar destekli pompa istasyonunu isyancılardan geri almayı başaramayınca devlete ait bir firma olan Sonangol bu maksatla Executive Outcomes ile bir anlaşma yapmıştır. Anlaşma sonrası şirkete ait küçük bir birlik, Angola ordusuna ait iki tabur kadar kuvvetle birlikte petrol sahasını isyancılardan geri almayı başarmıştır. Bu, özel askeri şirketlerin aldığı ilk zafer olması yönüyle önemli bir operasyondur. Angola hükümeti, şirketle 1993

⁸⁷ Eugene B. Smith, “The New Condottieri and US Policy the Privatization of Conflict and Its Implications.” Army War College Carlisle Barracks Pa, 2002.s.108.

⁸⁸ Burak Tangör ve Haldun Yalçınkaya, “Güvenlik Yönetişimi Çerçevesinde Özel Askeri Şirketler”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 7, Sayı 25 (Bahar 2010), s.139.

⁸⁹ Gürcan, s.25.

Eylül ayında askeri eğitim için 40 milyon dolarlık bir anlaşma yapmıştır. Angola güçleri ile 1994 yılı boyunca elde edilen bir dizi zafer kazanılmıştır. Özellikle 1994 Haziran ayında ise Lunda Note bölgesindeki elmas madenlerinin isyancılardan geri alınması için yapılan hareketle birlikte UNITA'nın muharebe gücü kırılmış ve aynı yılın Kasım ayında yabancı güçlerin ülkeyi terk etmesini de içeren bir barış anlaşması imzalanmışsa da Executive Outcomes şirketi 1995 sonuna kadar ülkede kalmaya devam etmiştir.⁹⁰

Angola'da icra ettiği operasyonun hemen arkasından yeni bir ihale alan Executive Outcomes hava kuvvetleri, topçu ve taarruz helikopterleriyle desteklenen birliklerini bu sefer Sierre Leone'ye sevk etmiştir Executive Outcomes, RUF'a⁹¹ bağlı isyancı unsurları başkent Freetown ve elmas madenlerinin bulunduğu bölgeden iki haftadan kısa zamanda başarıyla uzaklaştırmıştır. Executive Outcomes şirketinin zorlamasıyla görüşme masasına oturtulan RUF örgütünün talebi neticesinde şirket bölgeden çekilmiştir. Ancak sonrasında bölgede yeniden istikrarsızlıklar başlamıştır.⁹² Önceki askeri rejim tarafından hükümete bağlı güçlerin eğitilmesi amacıyla 1995 yılında getirilen Executive Outcomes ordu ve isyancılar arasındaki çatışmalardan sonra yeni hükümet tarafından kendisine yetki verildikten sonra 1996 Ocak ayında RUF'un en büyük ve önemli üslerinden birine saldırı düzenlemiştir. Bu saldırı neticesinde RUF hükümetle görüşmeyi kabul etmiştir. Executive Outcomes operasyonlarının oluşturduğu görece istikrar koşulları altında seçimler yapılabilmektedir.⁹³

Executive Outcomes, her iki örnekte de, müşterileri olan hükümetlerle kendi askerlerinin ulaşma imkanı olmayan askeri yetenekler üzerinden sözleşme yapmıştır. Angola örneğinde, eğitim, kadro planlaması ve operasyonel görevlerde özel askeri şirket başat unsur olarak kullanılmıştır. Sierra Leone'de ise şirket başlangıçta eğitim maksatlı kiralanmış olmasına rağmen sonrasında ülkede işlerin hükümet için iyice karmaşık ve içinden çıkılmaz hale gelmesi bunların üstesinden gelebilecek bir askeri gücün olmaması nedeniyle sahada aktif operasyonel hizmet şeklinde sonuçlanmıştır. Bu kapsamda yapılan

⁹⁰ *Private Military Companies: Options for Regulation*, Ordered by The House of Commons, Londra, 2002, s.11.

⁹¹ Revolutionary United Front- Devrimci Birleşik Cephe

⁹² Yalçınkaya, "Özel Askeri Sektörün Oluşumu ve Savaşların Özelleşmesi", s.262.

⁹³ Zabcı, s.13.

operasyonlar uzun mesafe ve hava keşifleri, karşı gücün telsiz irtibatını kesintiye uğratma, elektronik karıştırma ve karşı istihbarat hizmetlerini de içermiştir.⁹⁴

5.5.3. MPRI (Military Professional Resources Incorporated)

ABD orijinli özel askeri şirketlere bir diğer örnek olan MPRI, Suudi Arabistan, Ukrayna, Tayvan, Makedonya, Nijerya, Kolombiya, Azerbaycan, Ermenistan, Yeni Gine, Güney Afrika Kenya, Senegal ve Gana, gibi birçok ülkede uluslararası organizasyonlara, çokuluslu şirketlere ve Amerika Birleşik Devletleri ile ABD'ye bağlı kuruluşlara askeri hizmet sağlamaktadır.⁹⁵ 1986 yılında kurulmuş olan ve merkezi ABD Virginia'da olan MPRI şirketinin bünyesinde ABD Savunma Bakanlığı Pentagon'dan fazla sayıda emekli general bulundurmaktadır.⁹⁶ Şirket üst düzey yönetici, yönetim kurulu, üst düzey finans yöneticisi, idari personel, üç operasyonel grup ve sekiz yüz daimi çalışanla geleneksel yapıda örgütlenmiştir. Kendi ifadelerine göre eğitim ve harbe hazırlık, simülasyon ve savaş oyunu destekleri, ekipman desteği, demokrasiye geçiş dönemi yardımları, barışı koruma ve insani yardım, antiterör, kolluk uygulamaları ve askeri olmayan hizmetler sunmaktadır.⁹⁷ Faaliyetlerini ABD Savunma bakanlığı koordinesinde ve Amerikan politikası doğrultusunda yürütmekte olan şirket adeta bu özelliğiyle adeta Pentagon'un bir yan kuruluşu niteliği taşımaktadır.⁹⁸

MPRI; bilhassa yeni ortaya çıkan tecrübesiz devletlerin demokrasiye geçiş programlarını, yönetsel yapılarının uzun vadeli uyum programlarını, yeni tertip veya tadil edilen ordularının eğitim ve donatımını sağlamakla birlikte muhtelif çatışma bölgelerinde askeri hizmet tedariki ve savunma alanlarında da faaliyet göstermektedir.⁹⁹

Şirketin ilk uluslararası sözleşmesi Körfez Savaşı sonucu alınan dersleri İsveç ve Tayvan ordularına aktarmak olmuştur. Devamında da Nijerya barışı koruma kuvvetlerinin eğitimini üstlenmiştir. Ancak asıl ününü 1994 yılında eğitimini üstlendiği Hırvat ordusunun 1995 yılında icra ettiği "Fırtına Harekatı" ile Krayina bölgesini

⁹⁴ Smith, s.109.

⁹⁵ Sait Yılmaz, "21nci Yüzyılda Güvenlik Alanının Yeni Sivil Aktörleri: Özel Askeri Şirketler ve Kontratçı Firmalar", **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Cilt 3, No06, 2007, s. 49.

⁹⁶ Gürçan, s.27.

⁹⁷ Smith, s.110.

⁹⁸ Tangör ve Yalçınkaya, s.142.

⁹⁹ Yılmaz, s.49.

Sırp'lardan geri alması ile yapmıştır. Toplamda üç gün 12 saat gibi kısa bir sürede tamamlanan bu harekât, Krayina bölgesindeki Sırp güçlerine karşı düzenlenen oldukça iyi koordine edilmiş, geniş çaplı ve detaylı planlanmış taarruzi bir harekâttir. Hırvat ordusunun burada yaptığı taarruz Sırp savunmasını bir hafta gibi bir sürede kırarak bölgenin tekrar ele geçirilmesini sağlamıştır. Harekât, Sırp savunmasının ağırlık merkezine yönelik ateş toplamak suretiyle sıklet merkezi yaratılarak uygulanmış Amerikan tarzı bir harekattir. Bu hareketin başarılması ile MPRI Bosna tarafı ile on üç aylık bir anlaşma daha yapabirmiştir. Bu, Dayton Anlaşmasına ek olarak Clinton yönetimi tarafından onaylanan bir “eğit-donat” anlaşmasıdır.¹⁰⁰ MPRI'nın Balkanlarda Bosna'dan başka Makedonya ordusu ve (UÇK) Kosova Kurtuluş Ordusu'nun eğitimini sağladığı bilinmektedir.¹⁰¹

5.5.4. Diligence LLC

Özel askeri şirketler tarafından hizmet arz edilen bir diğer uzmanlık alanı istihbarat faaliyetleridir. Bu alanda faaliyet gösteren Diligence LLC. 2000 yılında CIA ve MI5'da görev yapmış eski istihbarat görevlileri tarafından kurulmuştur. Soğuk Savaş sonrası belirsizlik ortamında müşterilerine eski doğu bloku ülkeleri başta olmak üzere yeni pazarlarda bilgi hizmeti sunmayı vaat eden şirket 2003 yılında Bağdat'ta, 2006 yılında ise eski Doğu Bloku ülkelerindeki faaliyetleri koordine etmek maksadıyla Berlin'de teşkilatlanmıştır. Şirket resmi internet sayfasında faaliyet alanları olarak adli bilimler, iş ve personel istihbaratı, pazar araştırmaları, saha araştırmalarını gösterse de¹⁰² devlet güvenliği, haber toplama ve işleyip istihbari bilgi üretme, istihbarat ve güvenlik eğitimleri verdiği bilinmektedir. Personel olarak eski İngiliz, Amerikan, ve Rus istihbaratçıları ile görev yaptığı bölgelerdeki yerel personeli kullanmaktadır.¹⁰³

5.5.5. Sandline International

İngiltere merkezli bir özel askeri şirket olan Sandline, İngiltere Hükümeti ile MPRI ile Pentagon arasındakine benzer bir ilişkiye sahiptir. Şirket, Mart 1998'de sürekli

¹⁰⁰ Smith, s.110.

¹⁰¹ Gürcan, s.27.

¹⁰² <https://www.diligence.com/our-expertise> (Erişim Tarihi 15 Nisan 2018)

¹⁰³ https://www.sourcewatch.org/index.php/Diligence._LLC (Erişim Tarihi 15 Nisan 2018)

olarak iç karışıklıkların yaşandığı elmas zengini Sierra Leone’de yaklaşık bir yıl önce askeri bir darbe sonucu devrilen seçilmiş hükümet başkanının yeniden görevini almasını sağlamıştır. Yaşanan karışıklıklar neticesinde başka devletlerin problemi çözecek iradeyi ortaya koymamaları üzerine Yüksek İngiliz Komiserliği, ABD’nin de onayı ile Sandline International şirketinden darbeci generalleri uzaklaştırabilecek yerel bir kuvvet terip ederek eğitimini talep etmiştir. Tertip ettiği yerel unsurlarla bir darbeyi püskürtün şirket bu hizmet için 10 milyon Dolar ödeme almıştır. Sandline Int., Sierra Leone’de Yüksek İngiliz Komiserliği yanı sıra ABD Dışişleri Bakanlığı için istihbarat hizmeti de sunmuştur.¹⁰⁴ Sandline International şirketi ayrıca Bosna, Hırvatistan ve Sırbistan’da ve savaş suçlularının aranması faaliyetlerine istihbarat desteği sağlamaktadır.¹⁰⁵

5.5.6. DynCorp

DynCorp, gerek hizmet çeşitliliği gerekse faaliyette bulunduğu bölgeler itibarıyla dünyada en geniş kapsamlı yayılmaya sahip özel askeri şirketlerdendir. Faaliyet sahaları arasında Katar, Kosova, Irak, BAE, Kolombiya, Kuveyt, Bosna Hersek gibi birçok ülke vardır. Sağladığı hizmetler arasında birlik eğitimi, kolluk birimleri için eğitim paketleri, sistem tasarım ve bakımı, hava harp vasıtalarının bakımı ve işletilmesi, muharip güç temini gibi hizmetler bulunmaktadır. Katarda bulunan CENTCOM karargahının da içinde olduğu ABD üssünün çevre emniyetinin sağlanması ihalesine sahip olan şirketin buradaki görevlilerinin öldürücü güç kullanma yetkisi ve gizlilik dereceli bilgilere erişim kleransı bulunmaktadır. DynCorp, Birleşmiş Milletler Polis Misyonu için Kosova, Bosna, Afganistan ve Güney Sudan’da bu ülkelerde teşkil edilecek polis birimlerine eğitim verilmesi ihalesini de yüklenmiştir. Şirketin ikmal ve bakım görevleri arasında ABD Hava Kuvvetleri savaş uçaklarının bakım ihaleleri sayılabilir.¹⁰⁶

5.5.7. Defence Systems Limited

Defence Systems Limited (DSL) şirketi de adını BM misyonlarında verdiği güvenlik hizmeti ile duyurmuştur. Esasında barışı koruma hareketlerinde BM personelinin korunarak can güvenliklerinin sağlanması ev sahibi devletin

¹⁰⁴ Tangör ve Yalçınkaya, s.141.

¹⁰⁵ Güç, s.238.

¹⁰⁶ <http://www.dyn-intl.com/tag/aircraft-maintenance/> (Erişim Tarihi 08 Eylül 2017)

sorumluluğundadır. Ancak ev sahibi devletin bunu sağlayabilecek gücünün olmadığı ve diğer ülkelerin yerel çatışmalara müdahil olmak konusunda isteksiz davranarak Barış Gücü'ne asker vermekten kaçındıkları durumlarda BM de prensip olarak karşı olmasına rağmen özel askeri şirketlerden hizmet satın alabilmektedir. Şirket 1997'de Demokratik Kongo Cumhuriyeti Kinsasa şehrinde yaşanan karışıklıklarda Birleşmiş Milletler tesis, personel ve altyapısının korunması hizmetlerini vermiştir. Aynı şirket müteakip dönemde Birleşik Krallık Uluslararası Kalkınma Bakanlığı tarafından Kosova'nın kara mayınlarından temizlenmesi amacıyla da kiralanmıştır.¹⁰⁷

5.5.8. RSB Group

2011 yılında kurulmuş olan Rus kökenli RSB Group şirketi kendini yüksek askeri risk veya yüksek terör tehdidi altındaki bölgelerde ev sahibi ülkenin askeri desteği altında görev icra eden bir askeri danışmanlık firması olarak tanımlamaktadır. Denizde ve karada enerji arz güvenliği, tesis, konvoy ve personel güvenliği, istihbarat ve istihbarata karşı koyma ile askeri eğitim faaliyetlerinde yoğunlaşan¹⁰⁸ RSB Group'un resmi internet sayfasında karada faaliyet yaptığı bölgeler olarak Kuzey Kafkaslar, Irak, Afganistan, Tacikistan, Batı Afrika, Sırbistan, Nijerya, Sri Lanka ve Suriye olarak belirtilmişse de şirketin Libya'da da operasyonlar icra ettiği bilinmektedir. Yine Somali'de de en az on Rus ve diğer ülkelere ait geminin güvenliğini sağlamıştır. Mayın, istihbarat ve askeri eğitim hizmetlerini Hırvatistan ve Sırbistan'da bulunan kamplarında veren RSB şirketini emsallerinden ayıran önemli bir husus da hizmet çeşitliliği içerisinde istihbarat üretimi ve istihbarata karşı koyma faaliyetlerinin de bulunmasıdır.

5.5.9. Wagner Group

PMC Wagner, ChVK Wagner veya kısaca Wagner olarak bilinen şirket, Rus özel askeri şirketleri içinde belki de en çok tanınanı ve en kötü şöhrete sahip olanıdır. Şirket, öncesinde Moran Group ve Slavonic Corps. adlı başka Rus şirketlerinde görev yaparken 2013 yılında ayrılan Rusya Ordu İstihbaratı'ndan emekli bir yarbay tarafından

¹⁰⁷ Tangör ve Yalçinkaya, s. 142.

¹⁰⁸ <http://rsb-group.org/about> (Erişim Tarihi 1 Haziran 2018)

kurulmuştur. Şirketin ağırlıklı faaliyeti Suriye olsa da Ukrayna ve Kırım'da Rusya adına örtülü operasyonlar icra etmiştir.

5.5.10. Moran Security Group

Moran Security Group, temelde denizcilik güvenliği ile kara taşımacılığı güvenliğine odaklanmış özel askeri hizmetleri de ihtiva eden şirketler topluluğudur. Rusya'nın St. Petersburg şehrinde bir de denizcilik eğitim merkezine sahip olan bu şirket 1999 yılında Hong Kong merkezli olarak kurulmuştur.¹⁰⁹ Şirketin kurucuları Rus Deniz Kuvvetlerinde uzun yıllar görev yapmış tecrübeli deniz subaylarıdır. Moran Security Group'un temel faaliyet konuları askeri eğitim, üst düzey güvenlik hizmetleri, taşımacılık, sağlık hizmetleri, arama kurtarma ve danışmanlık hizmetleridir.¹¹⁰

Şirket her ne kadar yukarıda sıralanan hizmetleri veriyor olsa da temel uzmanlık alanı dünya deniz ticaret yollarında dar boğaz (choke point) olarak tabir edilen bölgelerde görülen korsanlık tehditlerine karşı sivil ticari filolara güvenlik hizmeti sağlamaktır. Özellikle Batı Afrika Sahili, Aden Denizi ve Babülmendep Boğazı ile Hint Okyanusu'nda deniz haydutluğuna karşı hizmet veren şirketin bu operasyonları çalışmamızın kapsamı dışında olduğundan burada yer verilmeyecektir.

Moran Security Group'un Orta Doğu dışında karada icra ettiği faaliyetler arasında Orta Afrika Cumhuriyeti, Kenya ve Nijerya'da yerel güvenlik görevlilerinin eğitilmesi gösterilebilir.¹¹¹

5.6. Özel Askeri Hizmet Piyasasının Yapısı, Özellikleri Ve Bileşenleri

Özel askeri sektör faaliyetleri mekânsal olarak incelendiğinde kara temelli ve deniz temelli iki tür faaliyet olduğu görülmektedir. Dünya üzerinde 2013 yılı itibarıyla özel askeri hizmetin %47'sinin denizcilik odaklı, %37'sinin kara odaklı ve %16'sının da her ikisini birlikte yapan şirketler tarafından şirketler tarafından piyasaya arz edilmiştir.¹¹²

¹⁰⁹ Vyacheslav Gusarov, *Russian Private Military Companies As Licensed Tool of Terror*, 24 Kasım 2015, <https://informnapalm.org/en/russian-private-military-companies-as-licensed-tool-of-terror/> (Erişim Tarihi 12 Şubat 2018)

¹¹⁰ <http://moran-group.org/en/about/index> (Erişim Tarihi 15 Şubat 2018)

¹¹¹ <http://moran-group.org/en/about/index> (Erişim Tarihi 24 Haziran 2018)

¹¹² Statistics on the Private Security Industry, **University of Denver Private Security Monitor**, http://psm.du.edu/articles_reports_statistics/data_and_statistics.html (Erişim Tarihi 22 Mart 2018)

Denizcilik odaklı özel askeri şirketler dünya deniz ticaretinde önemli yere sahip olan ancak istikrarsız coğrafyalarda bulunan dar geçit (choke point) olarak tabir edilen Aden Denizi, Malakka Boğazı gibi bölgelerde korsanlık olaylarına karşı ticari filoları korumak amacıyla askeri hizmet sunmaktadırlar. Karada (ve bunun bir fonksiyonu olarak havada) sunulan özel askeri hizmetlerse devlet, ordu, siyasi grup veya kuruluşlara muharip güç, muharebe desteği veya muharebe hizmet desteğini kapsamaktadır.

Özel askeri sektörün büyüklüğü hakkında sektörün yapısal özelliğinden dolayı çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Sektörde toplam çalışan personel sayısı, yıllık kontrat büyüklükleri, karlılık oranları gibi düzenli veriler bulunmamaktadır. Ancak fikir vermesi bakımından 2015 yılı için tahmin edilen özel askeri hizmet sektörü toplam hasılası 200 milyar dolar civarında olduğu belirtilmelidir.¹¹³ Bu rakam, 2015 yılı dünya toplam askeri harcamasının¹¹⁴ %12,5'i gibi büyük bir orana karşılık gelmekle özel askeri sektörün askeri hizmet tedarikinde ne kadar büyük bir ölçekte kullanıldığını ortaya koymaktadır.

Özel askeri hizmet piyasası açık ve gizli olmak üzere iki kısımda değerlendirilebilir. Müstakil paralı askerlerin hizmetlerinin pazarlandığı gizli piyasa çalışma kapsamında yer almadığından burada değinilmeyecektir. Açık piyasada ise özel askeri şirketler, bunlara askeri yeteneklerini arz etme niyetinde olan bireyler ve askeri hizmet talep eden devlet, ordu, siyasi grup, çokuluslu şirket, uluslararası kuruluş ve uluslararası sivil toplum örgütleri bulunmaktadır.

Piyasayı oluşturan şirketlerin tamamı, bazılarının merkez ofisleri küçük ülkelerde olsa da siyasi, askeri ve ekonomik anlamda gelişmiş ve dünyayı domine eden birkaç ülkeden çıkmaktadır. G8 ülkelerinden Fransa, İtalya, Almanya ve Kanada'nın da bazı özel askeri şirketlere sahip olmasına rağmen bu konudaki ağırlık ABD'dedir. İngiltere merkezli özel askeri şirketler de gerek Afrika'da gerekse Orta Doğu'da faaliyet göstermektedir. Sektöre daha geç giren Rus özel askeri şirketleri ise şimdilik sadece Rusya'nın nüfuz alanlarında faaliyet göstermektedir.

¹¹³ David Loeshe, "Contracted Security", **Statista**, 2 Mart 2016, <https://www.statista.com/chart/4440/private-military-and-security-company-sector/> (Erişim Tarihi 22 Mart 2018)

¹¹⁴ Military Expenditure, **SIPRI**, <https://www.sipri.org/research/armament-and-disarmament/arms-transfers-and-military-spending/military-expenditure> (Erişim Tarihi 22 Mart 2018)

Özel askeri hizmet piyasasına işgücünü sunanlarınsa çoğunlukla ekonomik ve siyasi olarak gelişmemiş ülkelerden olduğu söylenebilir. Somali, Eritre, Cibuti, Sudan, Nijerya, Fiji, Kolombiya gibi ülkelerden savaşçılar bu piyasaya işgücü arzında başı çekmektedir. Sudan ve Fiji bu ülkeler arasında bazı özellikleri nedeniyle ayrı değerlendirilmelidir. Her iki ülke de net askeri işgücü ihracatçısı durumundadır. Her iki ülke de milli ordularının bazı birliklerini ücreti ödendiği takdirde yurtdışı görevlerde kullandırmaktadır. Sudan'ın halihazırda Yemen'de 10000 kişilik bir kuvveti Suudi Arabistan, BAE ve Katar tarafından yıllık 2,9 milyar dolar karşılığında muharebeye sokulmaktadır. Bu miktar da Sudan GSMH'sinin yaklaşık %3'lük kesimine karşılık gelmektedir.¹¹⁵ Milli ordunun bu şekilde kullanılmasının dışında ülkenin gençleri de ekonomik şartların kötü olması ve iş bulamamalarından dolayı özel askeri şirketler ile Körfez ülkelerinin ordularında paralı asker olarak çalışmaktadır. Fiji de Sudan'a benzer bir yapıdadır. Fiji ordusunda iki tugay sadece ücretli yurtdışı görevler için ayrılmış durumdadır. Bu birlikler talep olması halinde görev yerine intikal etmek üzere daima hazır bir halde beklemektedir. Fiji'de de milli ordunun ücret karşılığı hizmet arz etmesinden başka münferit savaşçılar da uluslararası özel askeri işgücü piyasasına hizmetlerini arz etmektedir. Hatta öyle ki, yaklaşık 900.000 nüfuslu bu küçük ada ülkesi yurtdışında çalışan paralı askerlerinin ülkeye getirecekleri dövize bağımlı bir hale gelmiştir.¹¹⁶

Muharebe hizmeti tedarikçisi durumundaki özel askeri şirketlerde lider personel çok büyük oranda ana ülke personelinden oluşmaktadır. Alt seviyedeki savaşçılarsa piyasadan temin edilen yukarıda sayılan ülkelerden gelenlerden oluşmaktadır.

6. ORTA DOĞU VE KUZEY AFRİKA'DA ÖZEL ASKERİ SEKTÖR FAALİYETLERİ

Özel askeri sektörü ortaya çıkaran nedenlerin deyim yerindeyse tamamının uygulama yeri özelliğini haiz olan Orta Doğu, Soğuk Savaş sonrasında bu sektörün kurumsallaşmasında bir deney sahası olarak ortaya çıkmıştır. Ancak bölgenin çatışma ve

¹¹⁵ "Sudanese Forces in Yemen Accused of Being Mercenaries", 11 Aralık 2017, <https://fanack.com/sudan/history-past-to-present/sudanese-forces-in-yemen/> (Erişim Tarihi 10 Mayıs 2018)

¹¹⁶ "Fiji, the war in Iraq, and the privatisation of Pacific island security", *Nautilus institute for Security and Sustainability*, <https://nautilus.org/apsnet/0611a-maclellan-html/> (Erişim Tarihi 22 Mart 2018)

istikrarsızlıklara müzahir yapısı müteakip dönemde küresel piyasaya arz edilen özel askeri hizmet çeşitlerinin yoğunlukla buradan talep edilmesi gibi bir sonuç doğurmuştur. Farklı siyasi, ekonomik ve toplumsal yapılara sahip olan ülkelerin yine farklı saiklerle talep ettiği veya egemen olduğu topraklar üzerinde diğer ülkeler tarafından ihale edilen operasyonları icra eden özel askeri şirketlerin faaliyetleri bu bölümde anlatılacaktır. Ülkeler bazında tasnife tabi tutulacak özel askeri sektör faaliyetleri aynı zamanda çalışmanın veri setini de oluşturmaktadır.

6.1. Irak Savaşı'nda Özel Askeri Sektör Faaliyetleri

Askeri şirketlerin gelmiş geçmiş en yoğun kullanım alanı Irak Savaşı olmuştur. Hatta öyle ki, savaş müteahhitlerinden bahsetmeden Irak Savaşı'ndan bahsetmek pek mümkün görünmemektedir. Nasıl Soğuk Savaş sona erdiğinde ortaya çıkan büyük boşluk özel askeri şirketlere olan talepte yoğun bir artışa neden olduysa, kamuoyu tarafından desteklenmeyen bir savaş olarak Irak'ın işgali de sektörün sürekli genişleyerek akıl almaz bir hacme sahip olmasıyla sonuçlanmıştır.

Özel askeri sektörü doğuran nedenler arasında önceki bölümde bahsettiğimiz ülkeye yönelik doğrudan bir tehdit olmaması halinde savaşların kamuoyu desteğinden yoksun olması, ABD öncülüğündeki koalisyon kuvvetleri tarafından gerçekleştirilen Irak Harekatı'nda da oldukça etkili olmuş ve operasyonel başarı ölçütü olarak koalisyon güçlerinin zayıtı kendi kamuoyları tarafından daha çok dikkate alınmıştır. Bunun sonucunda harekatın farklı safhalarında özel askeri sektöre daha çok görev verilmiş, özellikle pusuya en açık görevler olan ulaştırma ve konvoy emniyeti görevleri ile hassas ve kritik tesis koruması görevlerinin taşeronlara ihale edilmesiyle zayıt miktarında azalma sağlanmıştır. Halk sadece ABD askeri kayıpları ile ilgilenmekte ve ölenler resmi üniformalı olmayan özel askeri şirket personeli ise hiçbir hassasiyet göstermemektedir. Sonuçta Amerikan halkının desteklemediği bir denizaşırı operasyonda özel askeri şirket kullanmak, Amerikan çıkarlarının gerçekleşmesini sağlayacak yerinde bir karar olarak benimsenmiştir.¹¹⁷ Özel askeri sektör personeli olan savaşçıların hiçbir resmi istatistiğe

¹¹⁷ Stanger ve Williams, s,10

dahil edilmemesi¹¹⁸ ve halkın bunlar hakkında bilgi sahibi olmaması ile artan talep sonucu Blackwater, Dyncorp, Triple Canopy, Conrol Risks Group, Erinys, Aegis, Armourgroup, Hart Kroll, Stell Foundation gibi şirketler bir yandan Irak'a binlerce özel askeri şirket çalışanı gönderirken diğer taraftan da uluslararası çapta eski asker toplayarak sürekli artan talebe yetişmek, yani daha çok ihale alabilmek için birbirleriyle yarışmaya başlamışlardır.

Irak Harekatı'nda yüksek oranda özel askeri şirket kullanımındaki bir diğer neden de yeni uluslararası siyasi ortamda hükümetlerin insan hakları ihlalleri konusunda ellerini zayıflatmamaktır. Gelişen teknoloji, iştirilmiş muhabirler, iletişim sistemi ve elektronik cihazların yaygınlaşmasıyla her bireyin bir muhabir haline gelmiştir. Böylece haberin/bilginin akıl almaz bir süratle dolaşıma sokularak kamuoyunu etkilemesi, gerçekleşen insan hakları ihlalleri ile harp hukukunun dışında cereyan eden olaylar ile milli orduların verdiği zayıflığın eskiden olduğu gibi gizlenmesini zorlaştıran etmenler olmaktadır. Bu sebeple Irak Harekatı'na katılan Uluslararası Koalisyonu oluşturan ülkelerin hükümetleri dünya kamuoyu nezdinde itibarlarını kaybetmemek ve uluslararası arenada sorumluluklarını sınırlandırmak için de özel askeri şirketlerden, özellikle operasyonel anlamda hizmet satın almaya veya bölgede faaliyet gösteren devlet dışı organizasyonların bu hizmeti satın almasını özendirmeye başlamıştır.

Nitekim 2006 yılı itibarıyla Irak'ta kesin olmamakla birlikte 60'dan fazla şirket, 20.000'i aşan çalışanı ile varlık göstermiştir. Geçici İşgal Yönetimi, yani Paul Bremer Başkanlığında kurulan Irak Geçici Koalisyon Otoritesi (Central Provisional Authority) ABD Kongresine sunduğu bir rapor bu rakamın kaynağı olup, rapora göre özel askeri sektörde çalışanların 14.000'i Iraklı, kalanların büyük kısmı da üçüncü ülke vatandaşlarıdır. Ancak Ebu Garip Cezaevi'nde yaşanan skandalın aydınlatılması için yapılan soruşturmaya birlikte bahis konusu raporun eksik olduğu ve Irak'ta bildirilenden çok daha fazla sayıda özel askeri şirket ile personelinin bulunduğu anlaşılmıştır.¹¹⁹ İlginç olan nokta Irak Savaşı'nın son dönemlerinde ve savaş sonrası dönemde bölgede bulunan ülkelerin Koalisyon Kuvvetlerine katkılarını gösteren sıralamada en fazla katkının sayısı

¹¹⁸ Özel askeri şirketler için lobi faaliyetlerinde bulunan Doug Brooks, özel askeri faaliyetleri özendirmek için "Eğer vurulan kişi kot pantolonlu bir paralı askerse, kendine ancak yerel gazetesinin elli üçüncü sayfasında yer bulabilir." demiştir. (Bkz. Stanger ve Williams, s.12.)

¹¹⁹ Güç, s.144.

ABD'den sonra özel askeri şirketler tarafından yapılmıştır.¹²⁰ Faaliyetlerini 2011 yılı sonu itibarıyla sonlandırarak kendini fesheden Irak Özel Güvenlik Şirketleri Birliği (The Private Security Company Association of Iraq) adındaki meslek örgütü kayıtlarına göre Irak'da 2006 yıl sonu itibarıyla 50'si birliğe üye toplam 177 özel askeri şirket faaliyet göstermektedir.¹²¹

Soğuk savaş sonrası uluslararası koalisyon ile özel askeri şirketlerin birlikte görev yaptıkları üç çatışma olarak karşımıza çıkan Körfez Harekatı, devamında gelen Bosna Savaşı ve son olarak Irak Harekatı, milli ordularla özel orduların mukayese edilmesi açısından elimizde önemli bir veri olarak durmaktadır.

Tablo 1

Çatışma Bölgelerinde Harekat Esnasında Görev Yapan Tahmini Personel Sayısı

Çatışma	Şirket Savaşçısı	Ordu Askeri	Oran
Birinci Körfez Harekatı	9200	510000	1:58
Bosna Savaşı	1400	20000	1:15
İkinci Körfez Harekatı	21000	140000	1:6

Kaynak: Deborah D. Avant, "The Privatization of Security-Lessons from Iraq", **Orbis**, Vol.50, No.2, 2006, s.332.

Tablo 1'den de anlaşıldığı gibi, 1990-1991 yılları arasında yapılan Birinci Körfez Harekatı'nda 541.000 askere karşılık 9200 özel askeri şirket personeli görev yapmıştır. Oransal olarak 1:58'lik bir orana karşılık gelmektedir. Bosna Savaşı'nda görev alan asker sayısı ise 20.000 iken özel askeri şirket personeli sayısı 1400'dür. Buradaki oran ise 1:15'dir. Özel askeri şirketlere bağlı olarak çalışan personel sayıları sadece tahminlerden ibaret olduğu için farklı çalışmalarda farklı oranlar olmakla birlikte Irak Savaşı'nda görev

¹²⁰ Yalçınkaya, "Özel Askeri Sektörün Oluşumu ve Savaşların Özelleşmesi", s.263.

¹²¹ https://web.archive.org/web/20070919203917/http://www.psc.ai.org/Docs/latested_fulllist_update.pdf (Erişim Tarihi: 10 Şubat 2018)

yapan koalisyon askeri sayısı 140.000 iken özel askeri şirket personeli sayısı 21.000'dir ve bu 1:6 gibi büyük bir orana karşılık gelmektedir.¹²²

¹²² Deborah D. Avant, "The Privatization of Security: Lessons from Iraq", **Orbis** Cilt.50, No.2, 2006, s.332.

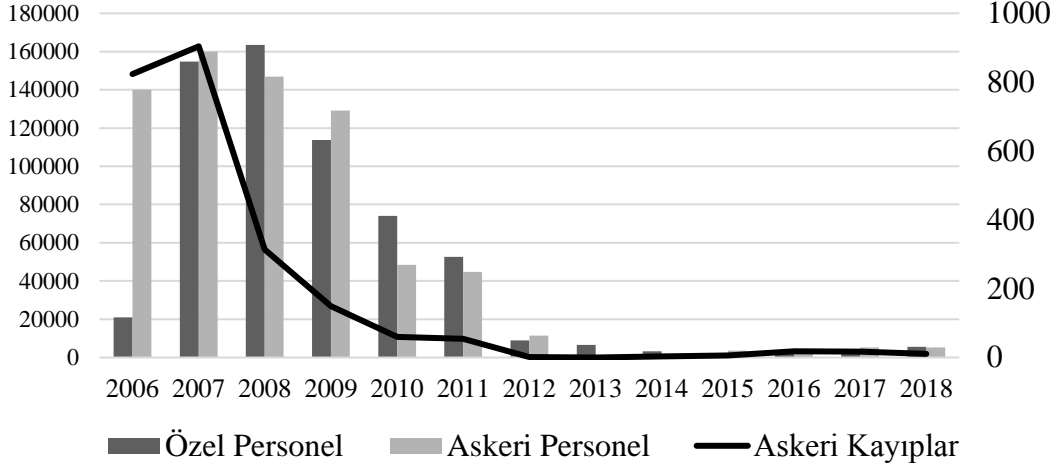
Tablo 2

Irak'ta ABD Hükümeti Adına Görev Yapan Özel Askeri Şirket Personeli, ABD Askeri Personeli ve Zayıat Miktarları

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Özel Personel	21000	154825	163446	113731	74106	52637	9000	6624	3234	1403	2028	3592	5508
Askeri Personel	140000	160000	146900	129200	48410	44755	11455	-	-	3550	4087	5262	5200
Askeri Kayıplar	823	904	314	149	60	54	1	-	3	6	18	17	11
Zayıat/Askeri Personel Oranı	%0,58	%0,56	%0,2	%0,11	%0,12	%0,12	%0,001	-	-	%0,16	%0,44	%0,32	%0,2

Kaynak: Office of the Assistant Secretary of Defense for Logistics & Materiel Readiness, CENTCOM Quarterly Contractor Census Reports; Heidi M. Peters, Moshe Schwartz and Lawrence Kapp, "Department of Defense Contractor and Troop Levels in Iraq and Afghanistan: 2007-2017", **CRS Report**, Washington D.C., 2017, s.9.; Number of U.S. soldiers killed in the Iraq war from 2003 to 2018, <https://www.statista.com/statistics/263798/american-soldiers-killed-in-iraq/> (Erişim Tarihi 21 Haziran 2018)

Grafik 1
Irak'ta ABD Hükümeti Adına Görev Yapan Özel Askeri Şirket Personeli, ABD Askeri Personeli ve Zayıt Miktarları

Kaynak: Tablo 2'deki verilerden türetilmiştir.

Özel askeri sektörün muharebelerde milli ordulara kıyasla ne oranda kullanıldığını gösteren Tablo 1 muharebelerin icrasında dış kaynak kullanımının süreç içerisindeki artış yönündeki eğilimini ortaya koysa da İkinci Körfez Savaşı'na ilişkin sahip olduğumuz verileri mukayeseli olarak değerlendirmek konu ile ilgili daha kapsamlı bir fikir oluşturacaktır. 2006 yılından günümüze kadar Irak'ta ABD Savunma Bakanlığı için görev yapan özel askeri sektör personeli, ABD askerleri ve ABD askeri kayıplarının miktarını bir arada sunan Tablo 2 ve Grafik 1 incelendiğinde bu üç değişken arasında ne şekilde bir ilişki olduğu net bir biçimde görülmektedir.

ABD Kongresi ve Savunma Bakanlığı verileri kullanılarak hazırlanan bu tabloda ilk göze çarpan husus, bölgede istihdam edilen özel askeri personel sayısındaki 2006 ile 2007 yılları arasındaki ani yükselmedir. Ülkede seçimlerin yapıldığı ve Saddam Hüseyin'in yakalanarak idam edildiği dönem ifade eden bu yıllar, resmen olmasa da fiilen Irak Savaşı'nın bitişi olarak nitelenmektedir. Bu dönemde özel askeri hizmet kullanımındaki ani artış ülkenin yeniden imarı, kamu kurumlarının yeniden teşkilatlanması ve stratejik altyapının yenilenmesi gibi sebeplerle yaşanan yoğun hareketlilikten kaynaklanmaktadır. Nitekim Geçici Yönetimin ihale ederek petrol sahalarının güvenliğinin sağlanmasından istihbarat görevlerine, genel kolluk hizmetlerinin temin edilmesinden istihbarat, ordu ve kolluk birimlerinin yeniden organize

edilerek eğitilmesine, işgal güçlerine ait kışlaların lojistik hizmetlerinden silah sistemlerinin bakımına kadar farklı alanlarda görev alan özel askeri şirket çalışanı personelle birlikte bu oran Tablo 2’de de görüldüğü gibi 1:1’e yakın bir seviyeye çıkmıştır. Hatta öyle ki 2008 yılında istihdam edilen özel askeri şirket personeli sayısı bölgede görev yapan ABD askerlerinden fazla olmuştur.¹²³

Fakat burada önemli olan sıcak çatışmaya giren özel personel miktarıdır ki görev aldıkları yerler itibarıyla düşmanla temas olasılığını dikkate aldığımızda koalisyon kayıplarının neredeyse tamamen anonimleşmesini sağlamaya yetecek bir oran hükümetler lehine oluşmuş olmaktadır. Bu durum da Tablo 2 ve Grafik 1’de net bir biçimde görülebilmektedir. Askeri hizmeti satın alan ABD’nin kayıplarında 2007 ve 2008 yılları arasındaki ani düşüş ve devamında oluşan trend özel askeri hizmet kullanımının zayıf miktarı üzerindeki etkiyi ortaya koymaktadır. Bu yıllar arasında ABD askeri zayıfı 914 kişiden 314 kişiye, yani 1/3 oranına düşmüşken zayıf miktarı 2009 yılına gelindiğinde bir önceki yılın yarısı olan 149 kişiye gerilemiştir. 2010 ve ABD’nin Irak Savaşı’nın resmen bitimiyle Irak’tan çıktığı tarih olan 2011 yıllarında ise 60 ve 54 kayıpla son derece düşük seviyede gerçekleşmiştir.

Veriler ışığında yorumlanması gereken en önemli husus resmi askeri kayıpların Amerikan askeri mevcuduna oranı olacaktır. 2007 Yılından itibaren bölgedeki özel askeri sektör faaliyetinin artmasıyla birlikte Amerikan askeri varlığında azalma görülmektedir. Ancak zayıf miktarındaki düşüşün hızı ABD asker mevcudundaki azalmanın hızından daha yüksektir. Bu da özel askeri hizmetin başlamasıyla ABD askerlerinin riskli görevlere çıkmadığı, düşmanla temas ihtimali olan kışla emniyeti görevlerinin dahi taşeronlara ihale edildiği, petrol sahaları ve kritik enerji altyapısı başta olmak üzere imar ve onarım faaliyeti yapan şirketlerin çalışma sahalarının güvenliğinde ABD askerlerinin kullanılmadığı savlarının doğruluğunu ispatlar niteliktedir.

¹²³ Deborah D. Avant, “Pragmatic Networks and Transnational Governance of Private Military and Security Services”, *International Studies Quarterly*, 2016, No 60, s, 330–342.

Özel Askeri Şirketler Irak Savaşında savaşın başından hatta öncesinde hazırlık safhasından itibaren çeşitli görevlerde yer almışlardır. Bunlar;¹²⁴

1. *Lojistik destek*
2. *Silahlı koruma ve güvenlik hizmetleri, bina, bölge koruma ve güvenliği, konvoy koruma ve eskort sağlama, şahıs koruması*
3. *Silahsız koruma ve güvenlik hizmetleri, harekât koordinasyonu, istihbarat analizi, güvenlik eğitimi*
4. *Teknolojik silah sistemleri idame ve bakımı*
5. *Askeri eğitim ve danışmanlık gibi konulardır.*

Irak'ta görev yapan özel askeri şirketler uzmanlık alanlarında yaşadıkları farklılaşma gibi kuruldukları ülkeler itibarıyla da farklılaşmaya sahiptirler. İngiltere, Ukrayna, Nepal, Hong Kong, Şili, İsrail, ABD, Fiji, Rusya ve Güney Afrika gibi birçok farklı ülke merkezli şirketlerin¹²⁵ görev yapması, sektörün sadece işgalin içerisinde yer alan veya işgale destek veren ülkelere değil, tüm hizmet sunucularına açık olduğunu göstermektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında şirketlerin imkân ve kabiliyetleri ile tabi oldukları ulusal hukuk kurallarının çok önemli bir yeri olduğu aşıkardır. İmkân ve kabiliyete etki eden asli unsur ise, askeri şirketler ve askeri destek şirketleri için dünyanın farklı çatışma bölgelerinde görev yaparak tecrübeli eski askerler ile harp araç gereçlerine sahip olma durumudur.

Gerçekten de Irak'ta görev yapan özel askeri şirketlerin komuta eden lider personelinin tamamına yakını daha önce bir ülkenin seçkin birliklerinde görev yapmış ve farklı çatışma bölgelerinde muharebe tecrübesine sahip; terörle mücadele, gayrinizami harp ve psikolojik harp konularında eğitilmiş ve deneyimli eski askerlerden oluşmaktadır. Bunlar arasında Amerikan Delta Force, Navy SEAL, Green Berret, Ranger; İngiliz SAS; Güney Afrika Apartheid döneminin Özel Kuvvetler Personeli sayılabilir. Gelişmiş batılı ordulardan ayrılanların yanında özellikle gayrinizami harp konusunda tecrübe edinmiş Kolombiya ve Rusya gibi ülkelerden eski askerler de Irak'a gelerek özel askeri şirketlerde istihdam edilmişlerdir. Bu tecrübe ve yüksek nitelikli eğitim de çatışmalarda veya daha

¹²⁴ Metin Turcan ve Nihat Özpınar, "Who Let The Dogs Out?", **Dynamics of Asymmetric Conflict**, Sayı.2, 2010, s.156'dan aktaran Gürçan, s. 59.

¹²⁵ Güç, s.139.

kapsayıcı bir tabirle güvenlik hizmetinin sunulmasında işgal gücü mensubu ülke askerlerin tecrübe ve eğitim noksanlığından kaynaklı zayıflığını düşürerek ABD ve İngiltere kamuoyunun savaşa karşı geliştirdiği tepkinin kontrol altında tutulmasını sağlamıştır.

Irak Savaşı'nda askeri hizmeti talep edenlere bakıldığında ise ABD ve İngiltere hükümetleri veya Geçici Yönetim'den başka bölgede farklı sektörlerde faaliyet gösteren büyük firmalar, uluslararası organizasyonlar ile yardım kuruluşlarının da yoğun bir biçimde hizmet talebinde bulunduğu görülmektedir. Bu anlamda sağladıkları hizmetler diplomatik misyonlar ve hükümet binalarının korunması, Irak'ın yeniden inşasında çalışan şirketlere güvenlik hizmeti sunulması, petrol sahaları ile kritik enerji altyapılarının güvenliğinin sağlanması, tesis, personel ve nakit güvenliği sağlanması, işgal güçleri ile iltisaklı kişi, kurum veya şirketlere ait konvoylar ile hassas binaların güvenliklerinin sağlanması, konvoy emniyeti hizmetleri, yerel unsurlara ve yeniden organize edilen Irak güvenlik güçlerine askeri eğitim verilmesi, istihbarat faaliyetleri üzerinde yoğunlaşmaktadır. 2008 Ekim tarihli bir rapora göre hareketin başlangıcından bu tarihe kadar yalnızca fiziki güvenlik sağlayan 93 kontratçı özel askeri şirkete 5,9 milyar dolar ödeme yapılmıştır.¹²⁶

Irak'ta işgal sonrası dönemde koalisyon güçlerinden personel mevcudu olarak daha yüksek bir konuma ulaşan özel askeri şirketlerin sayısı yıllar içerisinde öyle yükselmiştir ki, bunlar kendi mesleki örgütlenmelerini dahi kurmuşlardır. Irak Özel Güvenlik Şirketleri Birliği (The Private Security Company Association of Iraq) adındaki bu meslek örgütüne 25 Kasım 2006 itibarıyla 50 şirket üye durumundadır. Ancak birliğin kayıtlarına göre üye olmayan 127 şirketle birlikte o tarihte Irak'ta 177 özel askeri şirket faal durumdadır.¹²⁷ Birlik faaliyetlerini 2011 yılı sonu itibarıyla sonlandırarak kendini feshetmiştir. Burada gözden kaçmaması gereken nokta devletin yeniden inşa sürecinde özel güvenlik sektörünün ulaştığı hacim ve büyüklüğün sonucu bir baskı grubu olarak kendine ülke geleceğinin çizilmesinde yer bulabilmesidir.¹²⁸

¹²⁶ Haldun Yalçınkaya, "Savaş Mütahhitleri ve Irak Savaşı", **Ortadoğu Analiz**, 2012, Cilt: 4 , No 40, s.84.

¹²⁷ https://web.archive.org/web/20070919203917/http://www.psc.ai.org/Docs/latested_fulllist_update.pdf (Erişim Tarihi: 24 Şubat 2018)

¹²⁸ Yalçınkaya, "Savaş Mütahhitleri ve Irak Savaşı", s.84.

Gerek Irak Harekâtı sırasında gerekse işgal döneminde bölgede faaliyet gösteren yaklaşık yüz seksen özel askeri şirketi tek tek ele almak mümkün görünmese ve çalışmanın maksadıyla uygun olmasa da bunlardan aldıkları görevler veya karıştıkları olaylar sonucunda kamuoyunda bilinen belli başlı birkaç tanesinin faaliyetlerini kısaca özetlemek faydalı olacaktır.

6.1.1. Blackwater

Elbette ki Irak'ta görev alan özel askeri şirketler arasında en çok bilineni 1997 yılında eski bir ABD deniz subayı olan Erik Prince tarafından kurulan ve 2004 yılının sonuna kadar 50.000 savaşı ve güvenlik görevlisini Amerika'daki 6000 dönümlük arazisinde eğiten Blackwater Security Consulting adlı şirkettir.¹²⁹ Eğitilen bu 50.000 kişi içerisinde ABD askerleri de vardır. Bunlardan 10.000 tanesi ABD ordusuna bağlı askerlerdir ve ABD Savunma Bakanlığı Pentagon'la yapılan bir sözleşme uyarınca eğitimleri yapılmıştır.¹³⁰ Şirkette eski ABD Deniz Kuvvetleri özel birlikleri olan Navy SEAL ve ABD özel kuvvet birliği Delta Force askerlerinden başka Pinochet döneminde Şili ordusunun elit birliklerinde görev yapmış eski askerler de istihdam edilmektedir.¹³¹

Irak'ta gerek işgal kuvvetlerinden gerekse bölgede iş yapan özel şirketlerden ihaleler alan Blackwater, operasyonlarda görevlendirdiği savaşı başına günlük 1.500 ila 2.000 dolar arası hak ediş almaktadır. İstihdam ettiği savaşılarına bir asker için yüksek sayılabilecek aylık 15.000 dolar seviyesinde bir maaş vermektedir.¹³² Sadece aldığı hak ediş ve ödediği maaşlar bile incelendiğinde şirketin yüksek bir karlılık seviyesi ile faaliyetlerini yürüttüğü görülebilir.

Bu kadar yüksek hak ediş almasına ve personeline yüksek aylık vermesine rağmen yine de özel bir şirket olduğu ve karlılık odaklı çalışması, şirketin faaliyetlerinde kimi zaman görevli personelin emniyetinin ikinci plana atılmasına neden olmuştur. Scott Helvenstone Olayı olarak bilinen olay sonrası Birinci ve İkinci Felluce Muharebeleri olarak tarihe geçen çatışmaların başlamasına neden olmuştur.¹³³ Scott Helvenstone olayı,

¹²⁹ Yalçınkaya, "Özel Askeri Sektörün Oluşumu ve Savaşların Özelleşmesi", s.262.

¹³⁰ Güç, s.144.

¹³¹ Zabcı, s.23.

¹³² Yalçınkaya, "Özel Askeri Sektörün Oluşumu ve Savaşların Özelleşmesi", s.263.

¹³³ Blackwater Şirketi, Irak'taki ABD kışlalarına lojistik (yiyecek ve işe) hizmetleri yapan *Eurest Support Services* adlı şirkete ait konvoyların korunması ihalesini almış ve her bir konvoyun içinde üçer personel olan iki zırhlı araç tarafından korunması ve konvoy faaliyeti öncesi seçilen güzergahın keşfinin yapılarak emniyetinin sağlanmasını

her iki tarafı da özel sektör olup kar maksimizasyonu maksatlı uygulanan bir kararın siyasi ve askeri bir sonuç doğurarak bölgedeki güç dengesine etki etmesi açısından dikkat çekici bir örnektir.

4 Nisan 2004 tarihli Necef Çatışması da özel askeri şirket faaliyetlerinin ulaştığı bir diğer noktaya işaret etmesi açısından dikkat çekicidir. Bu olay, ABD Silahlı Kuvvetleri'nin kendi resmi personeline emir komuta etmesi için lider personel görevlendirmeyip olası bir çatışma esnasında gerek emir komutanın gerekse takviyenin özel askeri şirket tarafından sağlandığını, dolayısıyla ABD ordusunun ne derece özelleştiğini gözler önüne sermektedir. Felluce pususu mevcut riski ve Necef olayı şirketin kapasitesini gösterdiği için Blackwater şirketi başta olmak üzere bütün özel askeri şirketler sözleşmelerde aldıkları ücretleri yükseltmişlerdir.¹³⁴ Şirket ayrıca ABD Büyükelçiliğinin de koruma hizmetlerini yürütmüştür

Blackwater Security Consulting kamuoyundaki tepkilerden dolayı adını 2009 yılında XE Services, 2011 yılında ise Academi olarak değiştirmiştir. Daha sonra Triple Canopy, Olive Group, Edinburgh International, Strategic Social, AMK9, Centerra, TDI ve OMNIPLEX şirketleriyle birlikte Constellis adlı bir üst yapı oluşturan şirket halen Orta Doğu, Kuzey Afrika, Batı Afrika, Afrika Boynuzu, Afganistan ve Güneydoğu Asya gibi istikrarsız bölgelerde faaliyette bulunmaktadır.¹³⁵ Şirket müşterilerine muharip askeri hizmet vermenin yanında muharebe düzenleri, terörle mücadele, gerçek mermilerle

sözleşmeye bağlamıştır. Kamuya açıklandığı kadarıyla, iş başladıktan bir süre sonra *Eurest Support Services* şirketi tarafından sözleşmede geçen zırhlı araç ibaresi değiştirilerek zırhsız araçlarla görev yapılmaya başlanmış ve neticede *Blackwater* tarafından korunan konvoyun Felluce içinde yolunu kaybetmesinden dolayı Irak Direnişi tarafından pusuya düşürülerek dört *Blackwater* çalışanı öldürülmüş, cesetleri yakılıp parçalanarak Felluce içindeki köprüye asılmak suretiyle teşhir edilmiştir. ABD bu olayı direnişin en kuvvetli olduğu yerlerden biri olan Felluce'ye yönelik bir operasyona gerekçe olarak göstermiş ve Birinci Felluce Muharebeleri bu şekilde başlamıştır. Irak Direnişinin zaferiyle sonuçlanan bu çatışmalardan ancak aylar sonra, İkinci Felluce Muharebeleri ile Felluce'deki direniş kırılmış ve kent işgal kuvvetlerinin kontrolüne girmiştir.

¹³⁴ El Salvadorlu askerler, ABD deniz piyadeleri ve 8 Blackwater personelinin bulunduğu Necef'teki bölgesel işgal karargâhının önünde kalabalık toplanmaya başladıktan sonra karargahtaki kuvvete emir komuta edecek ABD'li subay bulunmadığından dolayı emir komutayı Blackwater çalışanları devralmış ve üst komutanlığa da ulaşamayınca hem kuvvet, hem mühimmat hem de ateş takviyesi için bağlı oldukları şirketten talepte bulunmuşlardır. Kimin başlattığı muallak olan çatışma 4 saat sürmüş; makineli tüfekler, bombaatarlar ve keskin nişancı silahları kullanılmıştır. En sonunda sayıları 700 ile 2.000 arasında tahmin edilen direnişçilerden 20-30 kişinin öldüğü ve 200 kişinin yaralandığı kayıtlara geçmiştir. Gerçek ölü sayısının ise yüzlerce olduğu tahmin edilmektedir. Ayrıca binayı koruyan ve savunmayı koordine eden Blackwater şirketi olduğu için olayın nasıl başladığı ile ilgili resmi bir askeri rapor hazırlanmamıştır. Bkz. Gürçan, s.74.

¹³⁵ <https://www.academi.com/pages/about-us> (Erişim Tarihi 21 Şubat 2018)

eğitim, ateşli silah eğitimi, temel ve ileri düzeye yakın koruma, kolluk kuvveti, özel hareket, sıhhiye ve hayatta kalma eğitimleri de vermektedir.¹³⁶

6.1.2. CACI International

Yine bir ABD şirketi olan ve özellikle istihbarat alanında uzmanlaşmış olan CACI International da kendi uzmanlık alanı ile ilgili işgal kuvvetleri ile bir sözleşme imzalamıştır. Irak Savaşı'nın devam ettiği dönemde ABD Hkmetiyle çok yakın ilişki içinde olan CACI International'ın eski yöneticisi Amerikan Dışışleri Bakan Yardımcısı Richard Armitage'dır. Bu şirket de yine kamuoyuna bir skandalla adını duyurmuştur. Kamuoyunda Ebu Garip Cezaevi Skandalı olarak bilinen insan hakları ihlallerinde cezaevinde sorgu yaptıkları iddia edilen personelden 37 personelden 27'sinin CACI International alışanı olduğu ortaya çıkmıştır. Sorgulama sırasında onlara yardım eden 22 çevirmen ise merkezi California'da olan Titan Corp. tarafından istihdam edilmiştir.¹³⁷

6.1.3. Titan Corp.

Titan Corp. 1990 yılından beri ABD Kara Kuvvetleri Komutanlığı İstihbarat ve Güvenlik Komutanlığı'nana (U.S. Army Intelligence and Security Command-INSCOM) tercüme ve-tercümanlık hizmeti sağlamaktadır. şirketin en büyük gelir kaynağının INSCOM için yapılan eviri hizmetleri olduğunu belirtilmektedir.¹³⁸ 2004 yılı itibarıyla 12000 kişilik personeli ve yıllık 2 milyar dolarlık geliri ile ordu ve istihbarat örgütlerine istihbari bilgi temin eden bir özel istihbarat devidir¹³⁹. Bünyesinde yerel unsurları da farklı gizlilik kleransına tabi olarak istihdam eden bu şirket Irak faaliyeti boyunca olumsuz olaylarla hatırlanagelmiştir. Ebu Garip Cezaevi'nde meydana gelen skandalda işkence ile sorgu yapan bir başka özel askeri şirket çalışanı 27 personele yardım eden 22 personel bu şirketin çalışanıdır. Bu görevlilerden üç tanesi Iraklı tutuklulara işkence etmek ve tecavüzle suçlanmaktadır. Ancak, statü olarak asker olmadıkları için ne askeri yasalara ne de Cenevre Konvansiyonuna tabidirler. Bu nedenle de yargılanarak herhangi bir yaptırıma tabi olmaları söz konusu olamamaktadır.¹⁴⁰

¹³⁶ <https://www.academi.com/pages/training> (Erişim Tarihi 21 şubat 2018)

¹³⁷ Stanger ve Williams, s.12.

¹³⁸ G, s.144.

¹³⁹ Pratap Chatterjee, "Titan's Translators in Trouble", 7 Mayıs 2004, <https://corpwatch.org/article/titans-translators-trouble> (Erişim Tarihi 12 Mart 2018)

¹⁴⁰ Zabcı, s, 24

Titan Corporation şirketinin INSCOM için yürüttüğü ve ülkemizi de yakından ilgilendiren bir diğer büyük görevi kamuoyunda “Çuval Olayı” olarak bilinen 4 Temmuz 2004 yılında Süleymaniye şehrinde Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri İrtibat Bürosu’nda görevli TSK Özel Kuvvetler Komutanlığı personelinin esir alınarak sorgulanması olmuştur. Süleymaniye ve Bağdat’ta yapılan sorgu, aralarından üç tanesi Türk vatandaşı olan Titan Corp. çalışanları tarafından yapılmıştır.¹⁴¹

6.1.4. Control Risks Group

İngiltere kökenli Control Risks Group, temelde entegre güvenlik sistemlerinin tasarlanarak işletilmesi hizmetlerine yoğunlaşmıştır. Bu kapsamda tesis güvenliği, saha güvenliği, ulaşım güvenliği, personel güvenliği, siber güvenlik, güvenlik mühendisliği ile güvenlik eğitimlerinin verilmesi hizmetlerini vermektedir.¹⁴² Bağdat, Basra ve Erbil’de ofisleri bulunan şirketin Irak faaliyetleri de yukarıda sıralanan hizmetler üzerinedir.

Şirketin Irak’ta ilk aldığı ihale yeni tedavüle sokulan Irak paralarının ülke genelinde dağıtımını olmuştur. Yüksek güvenlik gerektiren bu operasyon büyük bir kısmı Fijili paralı askerlerden oluşan profesyonel savaşçılar tarafından icra edilmiştir.¹⁴³ Şirketin burada aldığı diğer ihaleler arasında İngiltere Dışişleri Bakanlığı’na ait diplomatik misyonların tesis ve personelinin korunması ile esasında Irak Savaşı’nın ilk dönemlerindeki gibi yüksek tehdit ortamında gerektiğinde öldürücü güç kullanmak anlamına gelen günlük risk değerlemelerinin yapılması hizmetleri de vardır. Şirket bu faaliyetleri için 2003-2006 yılları arasında 112 milyon sterlin değerinde ihale alarak bölgedeki en güçlü İngiliz şirketi konumuna gelmiştir.¹⁴⁴ Şirket günümüzde Irak faaliyetlerinin yanında Libya’da da petrol sahaları ve kritik enerji altyapısının korunması konularında müteahhit konumundadır.¹⁴⁵

¹⁴¹ Hürriyet, “Çuval’ın tanığı konuştu”, 22 Aralık 2005, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/cuval-in-tanigi-konustu-3687307> (Erişim Tarihi 13 Mart 2018)

¹⁴² <https://www.controlrisks.com/our-services/creating-a-secure-organisation> (Erişim Tarihi 1 Mart 2018)

¹⁴³ Güç, 145.

¹⁴⁴ Ben Quinn, “Security Firm Collects £112m for Work in Iraq”, *The Telegraph*, 17 Kasım 2006, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/1534411/Security-firm-collects-112m-for-work-in-Iraq.html> (Erişim Tarihi 3 Kasım 2017)

¹⁴⁵ “Security Firms Hustle in Lawless Libya”, 9 Aralık 2011, <https://www.upi.com/Security-firms-hustle-in-lawless-Libya/75871323450621/> (Erişim Tarihi 13 Haziran 2018)

6.1.5. Erynys

Merkezi Dubai’de bulunan ancak Johannesburg ve Hampshire’da da ofisleri bulunan Virjin Adaları kökenli Erinys, Irak’ta açılan en büyük ihalelerden biri olan petrol sahaları ile kritik enerji altyapı tesisleriyle boru hatlarının korunması hizmetini 100 milyon dolar büyüklüğünde bir sözleşmeyle yüklenmiştir.¹⁴⁶ Bu iş için yaklaşık 16.000 Iraklı özel güvenlik görevlisi kiralayan şirket 285 petrol tesisinin koruma hizmetini yerine getirmektedir. Erinys şu anda ülkedeki en büyük işverenlerden biri konumundadır. Şirketin petrol sahaları ve kritik enerji altyapısı, inşaat, diplomatik misyonlarla kamu kurumlarına¹⁴⁷ verdiği hizmetler arasında sabit ve hareketli koruma hizmetleri, yakın koruma, özel uzmanlık eğitimleri, güvenlik danışmanlığı ile havaalanı ve liman güvenlikleri bulunmaktadır.¹⁴⁸

6.1.6. Global Risk Strategies

İngiltere’nin Irak’ta faaliyet gösteren askeri hizmet de veren en büyük özel güvenlik şirketi Global Risk Strategies Birleşmiş Milletler misyon ve görevlileri ile petrol sahalarının korunması, kişi koruma hizmetleri ve Geçici Yönetim için verilecek muhtelif hizmetler için 500’ü Nepalli Gurka ve 400 kadarı Fiji savaşçı olmak üzere yaklaşık 2000 kadar personeliyle ülkede faaliyet göstermektedir.¹⁴⁹

6.1.7. Kellogg, Brown & Root

Temel yeteneği muharebe hizmet desteği olan askeri destek firmaları arasında ise en çok tanınan ve sektörü şekillendiren şirket Kellogg,Brown & Root (KBR)’dur. Kellogg,Brown & Root, enerji ve inşaat sektörlerinin yanında Apollo 13 gibi projelerle uzay çalışmalarında dahi girişimlere sahip Halliburton grubu altında bulunmaktadır. KBR, Kellogg şirketi ile yapılan ortaklıktan önceki ünvanı olan Brown&Root Services (BRS) ile Kuveyt’in Irak İşgali sırasında zarar gören kamu binalarını onarmak üzere Kuveyt Devleti’nden aldığı ihale ile adını duyurmuştur. Firma sonraki yıllarda Amerikan ordusunun gelecekteki tedarik sisteminin nasıl olacağını tespit etmek için araştırma yapmak üzere anlaşmış, bu maksatla ABD hükümetiyle birlikte 2000’li yıllardaki muharebelere ikmal ve bakım sisteminin nasıl olabileceğini tasarlayarak müştereken

¹⁴⁶ Güç, s.145.

¹⁴⁷ <http://www.erinysiraq.com/index.php/sectors/oil-and-gas/> (24 Şubat 2018)

¹⁴⁸ <http://www.erinysiraq.com/index.php/services/> (Erişim Tarihi 24 Şubat 2018)

¹⁴⁹ Güç, s.145.

uygulamışlardır. Bu gelişmeyi takiben 1996'da Kellogg Brown & Root 'un bağlı olduğu Halliburton CEO'su olan Dick Cheney'nin 2000 yılında ABD Başkanı seçilen Bush'un yardımcısı olarak bu görevinden ayrılması ve Irak Harekatı'nda Amerikan Başkan Yardımcısı olarak yer alması neticesinde şirketin Irak'taki faaliyet hacmi üç yıl içinde tam beş kat artmıştır.¹⁵⁰ Bu dönemde Kellogg Brown & Root 'un Afganistan ve Irak'ta aldığı ihale miktarlarının 2003 yılında 2.3 milyar dolar , 2004 yılında 4,3 milyar dolar ve 2005 yılında 13 milyar dolar seviyesinde olduğu değerlendirilmektedir.¹⁵¹

Bu performans artışının nedeni elbette şirketin aldığı askeri ihalelerdir. Ancak şirketin böylesi muazzam bir ölçekte askeri birliklere muharebe hizmet desteği sağlayabilmesinin tek faktörü Başkan Yardımcısının eski CEO'ları olması değildir. KBR'ın istenilen yer ve zamanda peşin ödemeye gereksinim duymaksızın stratejik planlama ve ikmal desteği sağlayabilecek imkan ve kabiliyete sahip olması onun ayırt edici özelliği olmakta rekabette en büyük avantaj sağlamaktadır. Bu sayede birliklerden önce muharebe sahasına sevk edilerek tertiplenmeyi sağlayarak konuş yerini fiziki olarak harekate hazırlamakta ve sonrasında sahadan en son ayrılabilir. ¹⁵²

6.1.8. DynCorp

Bir diğer büyük ve Bosna'da işledikleri tecavüz ve insan ticareti suçlarından dolayı dünya çapında-olumsuz da olsa tanınırlığı olan askeri destek şirketi ise ABD menşeli DynCorp firmasıdır. Bu şirket her ne kadar askeri destek hizmetleri konusunda uzmanlaşmış olduğunu belirtse de geçmişte Angola'da lojistik faaliyetlerinin yanında kolluk görevi de icra etmiş; Afganistan'da ise devlet başkanı Hamit Karzai'nin korumalığı hizmetini vermiştir.¹⁵³ Şirket, yeniden oluşturulan Irak Polis Teşkilatının eğitimi işini üstlense de aldığı ihalelerden en dikkat çekici olanı Katar'da konuşlu bulunan Amerikan Merkez Komutanlığı'nın (CENTCOM) güvenliğinin sağlanmasıdır. Bu maksatla yapılan sözleşmede şirket çalışanlarına öldürücü silah kullanma yetkisi ve gizli bilgilere erişim yetkisi verilmiştir.¹⁵⁴ Bu örnek, tıpkı istihbarat toplama ve konvoy güvenliği görevlerinde olduğu gibi işgalci ülke silahlı kuvvetlerinin risk taşıyan kışla

¹⁵⁰ Yalçınkaya, "Özel Askeri Sektörün Oluşumu ve Savaşların Özelleşmesi", s.265.

¹⁵¹ Singer, Corporate Warriors, s.138.

¹⁵² Yalçınkaya, "Özel Askeri Sektörün Oluşumu ve Savaşların Özelleşmesi", s.266.

¹⁵³ Gürkan, s.55.

¹⁵⁴ Yılmaz, s. 49.

güvenliği görevlerinden çekilerek bu hizmetleri siyasi sorumluluğu olmayan ve kayıplar yaşandığında anonimleşebilecek devlet dışı bir güce devrini göstermesi açısından önemlidir. Şirket günümüzde Yemen Harekatı'nda Birleşik Arap Emirlikleri adına muharip görevler icra etmektedir.

6.1.9. Diligence LLC

İstihbarat faaliyetleri alanında faaliyet gösteren Diligence LLC. 2000 yılında CIA ve MI5'da görev yapmış eski istihbarat görevlileri tarafından kurulmuştur. Soğuk Savaş sonrası belirsizlik ortamında müşterilerine eski doğu bloku ülkeleri başta olmak üzere yeni pazarlarda bilgi hizmeti sunmayı vaat eden şirket 2003 yılında Bağdat'ta, teşkilatlanmıştır. Şirket resmi internet sayfasında faaliyet alanları olarak adli bilimler, iş ve personel istihbaratı, pazar araştırmaları, saha araştırmalarını gösterse de¹⁵⁵ devlet güvenliği, haber toplama ve işleyip istihbari bilgi üretme, istihbarat ve güvenlik eğitimleri verdiği bilinmektedir. Personel olarak eski İngiliz, Amerikan ve Rus istihbaratçıları ile Iraklı personeli de kullanmaktadır. Şirket ayrıca Irak faaliyetleri için Kuveyt merkezli Al Mal şirketi ile de ortaklık kurmuştur. Irak'ta temel olarak verdiği hizmetler muharebe sahası istihbaratı, personel ve tesis güvenliği ile personel istihbaratı, nakit taşımacılığı ve güvenlik eğitimleridir. Şirket faal olduğu dönemde fesheden Irak Özel Güvenlik Şirketleri Birliği'nin de üyesi durumundadır.¹⁵⁶

6.2. Suriye İç Savaşı'nda Özel Askeri Sektör Faaliyetleri

Irak Savaşı sonrasında özel askeri şirket kullanımının gözlenebildiği bir diğer büyük ölçekli çatışma Suriye İç Savaşıdır. Birçok devletin menfaatlerinin içi içe geçtiği ve neredeyse hiçbirinin uzunca bir süre kendi kuvvetleriyle müdahil olmadığı Suriye İç Savaşı özel askeri şirket kullanımı yönünden Irak Savaşı'ndan farklılık göstermektedir. Irak Savaşı'nda işgal edilmiş bir ülke ve işgalci güçler adına görev icra eden özel askeri şirketler varken burada işgalci güç veya mütecaviz adına faaliyet gösteren özel askeri şirketler bulunmamaktadır. Suriye İç Savaşı'nda özellikle rejim ve 2015 sonrasında Rusya tarafından yoğun biçimde kullanılan özel askeri şirketler Rusya orijinli olanlardır.

¹⁵⁵ <https://www.diligence.com/our-expertise> (Erişim Tarihi 15 Nisan 2018)

¹⁵⁶ https://www.sourcewatch.org/index.php/Diligence._LLC (Erişim Tarihi 15 Nisan 2018)

Bu bölümde Suriye İç Savaşı'na kısaca değinilerek burada özel askeri şirketlerin yaptığı faaliyetler incelenecektir.

6.2.1. Suriye İç Savaşı Ve Rusya'nın Faaliyetleri

Başlangıcı 15 Mart 2011'de Dera şehrindeki geniş katılımlı bir barışçıl gösterinin Suriye hükümeti tarafından güç kullanılarak bastırılmaya çalışılması olarak kabul edilen çatışmalar erken dönemlerinde bir iç savaş olmaktan çok iç isyancılar ile hükümete bağlı güçler arasında cereyan eden ve hükümet lehine asimetric bir gücün kullanıldığı toplumsal olay niteliği taşımaktadır. Suriye olayları ilk başladığında etnik, sınıfsal veya mezhepsel ayrılıklar yaşanmamış ve muhalifler bir bütün hâlinde rejime karşı gelmiştir. Rejime karşı silahlanma ise, otoritenin gösterilerdeki sert ve kanlı tavrına karşılık olmuştur.¹⁵⁷ İlk olarak rejim ve karşıtları olarak kategorize edilebilecek şekilde iki aktörlü çatışmalar, devam eden süreçte bölgenin jeopolitik önemi ve ülkenin heterojen demografik yapısından dolayı muhtelif aktörlerin vekilleri olarak bir takım örgüt ve etnik grupların da bu olaylara müdahil olmasıyla toplumsal olay olma vasfını aşarak hükümet dışı silahlı gruplar ve hükümet güçleri ile hükümete yakın paramiliter unsurların silahlı çatışmasına dayanan uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışma haline gelmiştir.¹⁵⁸ Son dönemde ise Rusya, ABD, İran, Fransa ve İsrail de sınırlı hareketlerle çatışmalara müdahil olmuştur.

Suriye İç Savaşı'nda özel askeri şirket faaliyetlerinin başlaması da Rusya'nın rejimin yardım talebine istinaden 30 Eylül 2015 tarihinde fiili olarak sahaya inmesinden sonra olmuştur. Bu tarihten itibaren Suriye içerisinde Rusya'nın askeri varlığı artmış, yaklaşık otuz yıldır Rusya tarafından yarı üs şeklinde kullanılan Tartus'taki donanma tesisi tam bir üs haline getirilmiş, Hmeymim hava üssünün süresiz olarak kullanılması konusunda anlaşma imzalanmış, Suriye'ye Rus hava savunma sistemleri yerleştirilmiş, ayrıca çatışma bölgelerinde ateşkes izleme merkezleri adı altında kara gücü de konuşlandırılmıştır.

¹⁵⁷ Armağan Örki, "Suriye İç Savaşı Üstüne", *Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergi*, Ocak 2015 Cilt.4 Sayı.1, s.81. <http://dergipark.gov.tr/trakyaibf/issue/27458/288700> (Erişim Tarihi 11 Mart 2018)

¹⁵⁸ Şener Çelik, "Suriye İç Savaşı'nda Silahlı Çatışma Hukuku İhlalleri", *İGÜSB* Cilt.1 Sayı.2 Ekim /October 2014, s.40.

Geçen zaman içerisinde Rusya'nın Suriye'de askeri kapasitesini artırarak bundan hem askeri hem de siyasi sonuçlar elde ettiği vakıadır. 2017 yıl sonu itibarıyla bölgede görev yapan Rus askeri gücü 48000 kişi olarak gerçekleşmiştir.¹⁵⁹ Rus hareketinin başladığı tarihten 2018 Mart ayı başına kadar geçen sürede meydana gelen Rus askeri kayıpları ise 86'sı Rusya Savunma Bakanlığı tarafından teyit edilen 111 ölü şeklindedir. Bunlardan 46 tanesi uçak ve helikopter kazaları, bir tanesi ise intihar etmek suretiyle hayatını kaybetmiş olup düşman ateşi neticesinde ölen Rus askeri sayısı 64'dür.^{160,161,162,163} Bölgede muharip gücün bu denli artış kaydetmesine karşın Rus askeri kayıplarının önemsenmeyecek kadar az olması dikkat çekmektedir. Şöyle ki; sadece askeri tesislerin fiziki güvenliği ve buralardan yapılan askeri intikallerin bile tehlide son derece açık görevler olduğu Irak Savaşı'ndan elde ettiğimiz önemli tecrübelerdendir. Burada sahadaki muharip görevler yok kabul edilse dahi yukarıda zikredilen koruma ve güvenlik faaliyetlerinin icrasında her birinin çıkarı diğeriyle çatışan birden fazla etnik ve dini grup ile uluslararası aktörün yer aldığı mevcut çatışma ortamında gerçekleşen askeri kayıpların öngörülenden son derece düşük seviyede kalması incelenmeye değer bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

SSCB döneminden beri bölgede devam eden Rus varlığı da dikkate alınacak olursa, 48000 askerin fiilen görev yaptığı bir harekatta gerçekleşen kayıp miktarının düşüklüğü birkaç sebeple ilişkilendirilebilir. Bunlardan ilki, Rus hareketinin ağırlıklı olarak hava operasyonlarına yoğunlaşmasıdır. Bahse konu dönemde Rus Hava Kuvvetleri tarafından 420'si Amiral Kuznetsov Uçak Gemisi'nden olmak üzere toplam 34000 sorti yapılmıştır. Bunun yanında karadan, gemiden ve denizaltından atılan yüksek hassasiyetli uzun menzilli füze sistemleri ile de hedefler vurulmuştur. Rusya Savunma Bakanlığı'nın verilerine göre bu operasyonlar sonucunda 8000 zırhlı araç, silah ve mühimmat imal edilen 718 tesis ile 60318 militan imha edilmiş veya etkisiz hale getirilmiştir. Bu görevlere ilişkin ileri gözetleyicilik faaliyetlerinde Rus Özel Kuvvetler personelinin görev yaptığı Rus Savunma Bakanlığı tarafından dile getirilmişse de düşman hattının

¹⁵⁹ http://eng.mil.ru/en/news_page/country/more.htm?id=12155960@egNews&print=true (Erişim Tarihi 12 Mart 2018)

¹⁶⁰ Halit Gülşen, "Rusya'nın Suriye'ye Müdahalesinde Özel Askeri Şirketlerin Rolü", **Orsam Bölgesel Gelişmeler Değerlendirmesi No: 64**, Ankara, 2017. s.5.

¹⁶¹ https://en.wikipedia.org/wiki/Russian_Armed_Forces_casualties_in_Syria (Erişim Tarihi 20 Mart 2018)

¹⁶² <https://www.rt.com/news/406201-su24-crash-syria-killed/> (Erişim Tarihi 21 Mart 2018)

¹⁶³ <https://www.rbc.ru/politics/03/05/2017/58457c589a79473fa152c4a2> (Erişim Tarihi 21 Mart 2018)

gerisinde icra edilen böylesi bir harekatta yaşanan kayda geçmiş herhangi bir kayıp bulunmamaktadır.¹⁶⁴

Bir diğer sebep de 1946'da ülkenin bağımsızlığını kazanmasıyla başlayan ancak özellikle olgunlaştığı soğuk savaş döneminden beri SSCB ve devamında Rusya ile süregelen askeri ve siyasi müttefiklik ilişkileri olarak ileri sürülebilir. Bu tarihten itibaren Suriye Batılı ülkelerle sorunlar yaşarken SSCB'den destek görmüş ve Suriye dış politikasının merkezini de bu birliktelik oluşturmuştur. İki ülke arasında 1946 yılında başlayan diplomatik ilişkiler, Baas Partisinin Suriye'ye hâkim olmasının ardından ekonomik ve askeri alanda hızla gelişmiş, Suriye SSCB'nin Orta Doğu'daki en önemli ortağı haline gelmiştir. İki ülke arasındaki ilişki genel olarak siyasi ve askeri temeller üzerinde yükselmiştir. Suriye bir yandan SSCB'ye askeri üs verirken diğer yandan Batı tehdidine karşı 1956 yılında askeri ve teknik alanlarda iş birliği yapılması amacıyla anlaşma yapılmış ve bu anlaşma ile yoğun bir silah ticareti gerçekleşmiştir. SSCB'nin dağılmasını müteakip durgunlaşan ilişkiler 1994 ve 1996 yıllarında yapılan askeri iş birliği ve modernizasyon anlaşmalarıyla yeniden normale dönmüştür. İki ülke arasındaki ilişkinin önemli bir diğer boyutu da istihbarat anlamındaki yakın iş birliğidir. Suriye istihbarat örgütü El Muhaberat soğuk savaş dönemi boyunca KGB, SSCB sonrası dönemde ise FSB tarafından eğitilmiş ve Rus istihbaratının Suriye üzerindeki etkisi neredeyse hiçbir kesintiye uğramamıştır.¹⁶⁵ Özetle iki ülke arasında uzun yıllardır devam eden askeri, siyasi, istihbari ve teknik iş birliğinden dolayı Rus uzmanların ülkenin siyasi, askeri, demografik, etnik ve topografik şartlarına son derece hâkim olmalarının getirdiği avantaj da çatışma bölgelerinde Rus askeri kayıplarının oldukça düşük seviyede meydana gelmesinin bir nedeni olarak ortaya çıkmaktadır.¹⁶⁶

Son ve çalışmamızın odak noktasını teşkil eden neden olarak da Rus özel askeri şirketlerini göstermek mümkündür. Rusya hükümeti çatışma bölgelerinde özel şirket kullanarak hem siyasi ve askeri hedeflerine ulaşmış, hem de bu hedeflere ulaşırken önemsenmeyecek kadar düşük bir zayılatla harekâtı sürdürmüştür.

¹⁶⁴ http://eng.mil.ru/en/news_page/country/more.htm?id=12155960@egNews&print=true (Erişim Tarihi 20 Mart 2018)

¹⁶⁵ Osman Ağır ve Meram Takar, "Rusya-Suriye İlişkilerinin Tarihsel Arka Planı", **KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt.13 Sayı.2, 2016, s.295.

¹⁶⁶ Gülşen, s.6.

6.2.2. Suriye’de Özel Askeri Sektör Faaliyetleri

Her ne kadar SSCB’nin dağılmasını takiben Rusya’nın yurtdışı operasyonlarında farklı ad ve görünümler altında paralı askerler ve/veya özel askeri şirketler kullanılmış olsa da bahse konu kuvvetlerin kullanımının en yoğun bir biçimde gözlendiği yerler Rusya’nın Kırım işgali ve Doğu Ukrayna operasyonu ile Suriye’de yaşanan iç çatışmalar olmuştur. Mezkûr hareketlardaki kadar etkili bir göreve sahip olmamakla birlikte bu şirketler Afganistan ve Libya’da da Rus askeri varlığına ilave güç olarak görevlendirilmiştir.¹⁶⁷

Rus askeri gücü Suriye’ye rejim tarafından davet edildiği 30 Eylül 2015 tarihinden itibaren resmen intikal etse dahi bu tarihten önce de Rusya menfaati için örtülü bazı operasyonların özel askeri şirketler eliyle gerçekleştirildiği yönünde kamuoyuna yansıyan bilgiler bulunmaktadır. Rusya iltisaklı özel askeri şirketlerin bölgedeki ilk faaliyeti 2013 yılı Eylül ve Ekim aylarında Slavonic Corps adlı özel askeri şirketin Humus ve Deyrizor arasında Suriye Hükümeti kontrolünde bulunan petrol sahalarının güvenlik ihalesini almasıyla gerçekleşmiştir.¹⁶⁸ Süreç içerisinde özellikle Rusya’nın resmi olarak sahaya inmesini müteakiben çatışma bölgelerinde görev verilen Rusya merkezli veya Rusya ile iltisaklı özel askeri şirket sayısı ve personel miktarı da artmıştır.

Suriye’de proje bazında askeri hizmet veren Rus özel askeri şirketleri de muharip, muharebe destek ve muharebe hizmet desteği gibi bir askeri hareketin tüm safha ve boyutlarında müteahhitlik yapmaktadır. Bu bölümde Suriye’deki iç çatışmalarda faaliyet icra eden Rus orijinli özel askeri şirketler ve bunların faaliyetleri üzerinde durulacaktır.

6.2.2.1. Moran Security Group

Moran Security Group, temelde denizcilik güvenliği ile kara taşımacılığı güvenliğine odaklanmış özel askeri hizmetleri de ihtiva eden şirketler topluluğudur. Rusya’nın St. Petersburg şehrinde bir de denizcilik eğitim merkezine sahip olan bu şirket

¹⁶⁷ *Private Companies Engage in Russia’s Non-Linear Warfare*, 2018, http://www.janes.com/images/assets/018/78018/Private_companies_engage_in_Russias_non-linear_warfare.pdf (06 Mayıs 2018)

¹⁶⁸ *Sergey Sukhankin*, War, Business and ‘Hybrid’ Warfare: The Case of the Wagner Private Military Company (Part One), *Eurasia Daily Monitor* Volume: 15 Issue: 60, 19 Nisan 2018, <https://jamestown.org/program/war-business-and-hybrid-warfare-the-case-of-the-wagner-private-military-company-part-one/> (Erişim Tarihi 28 Mayıs 2018)

1999 yılında Hong Kong merkezli olarak kurulmuştur.¹⁶⁹ Şirketin kurucuları Rus Deniz Kuvvetlerinde uzun yıllar görev yapmış tecrübeli deniz subaylarıdır. Moran Security Group'un temel faaliyet konuları üst düzey güvenlik hizmetleri, taşımacılık, sağlık hizmetleri, arama kurtarma ve danışmanlık hizmetleridir.¹⁷⁰

Şirket her ne kadar yukarıda sıralanan hizmetleri veriyor olsa da temel uzmanlık alanı dünya deniz ticaret yollarında dar boğaz (choke point) olarak tabir edilen bölgelerde görülen korsanlık tehditlerine karşı sivil ticari filolara güvenlik hizmeti sağlamaktır. Özellikle Batı Afrika Sahili, Aden Denizi ve Babülmendep Boğazı ile Hint Okyanusu'nda deniz haydutluğuna karşı hizmet veren şirketin bu operasyonları çalışmamızın kapsamı dışında olduğundan burada yer verilmeyecektir.

MSG şirketinin çalışmamızın odak noktası dahilinde verdiği hizmetler olarak karada ulaştırma emniyeti ile tesis güvenliği faaliyetleridir. Şirketin kara operasyonları ilk olarak 2004 yılında Irak'ta başlamış ve Irak faaliyetleri 2008 yılına kadar devam etmiştir. Bu kapsamda Rus, Alman ve Türk firmalarına ait muhtelif sivil ticari konvoy güvenliği hizmetleri; Tikrit ve Musul'da çalınan petrol üretiminde kullanılan bir takım ticari malın bulunarak geri getirilmesi ile bu bölgelerde yerel kabilelerle de işbirliği yapılarak suçun önlenmesi; Irak Merkezi Hükümeti için Basra-Kerbela petrol boru hattının güvenlik etüdünün yapılması; Irak Elektrik Bakanlığı için Basra-Kuveyt sınırı, Basra-Bağdat ve Erbil-Bağdat arasında hem konvoy emniyeti hem de elektrik iletim tesislerinin güvenliğinin sağlanması; bölgede yayın yapan Rus medya kuruluşları ile mühendislik firmalarına güvenlik hizmeti verilmesi görevleri icra edilmiştir.¹⁷¹ Moran Security Group'un Suriye faaliyetleri ise doğrudan olmayıp kendi bünyesinden ayrılan ancak arada ticari bağın devam ettiği Slavonic Corps şirketi üzerinden yürütülmüştür.¹⁷²

¹⁶⁹ Vyacheslav Gusarov, *Russian Private Military Companies As Licensed Tool of Terror*, 24 Kasım 2015, <https://informnapalm.org/en/russian-private-military-companies-as-licensed-tool-of-terror/> (Erişim Tarihi 12 Şubat 2018)

¹⁷⁰ <http://moran-group.org/en/about/index> (Erişim Tarihi 15 Şubat 2018)

¹⁷¹ <http://moran-group.org/en/about/index> (Erişim Tarihi 15 Şubat 2018)

¹⁷² James Miller, *The Insane Story of Russian Mercenaries Fighting for the Syrian Regime*, *Huffington Post*, 21 Kasım 2013, https://www.huffingtonpost.com/james-miller/the-insane-story-of-russi_b_4317729.html (Erişim Tarihi 18 Şubat 2018)

6.2.2.2. Slavonic Corps

Slavonic Corps, 2013 yılında Moran Security Group şirketinden ayrılan bir grup eski paralı asker tarafından Hong Kong merkezli olarak kurulmuştur. Personel yapısının önemli bir kısmını Rus Polis Teşkilatının Çevik Kuvvet birimi olarak tarif edebileceğimiz OMON ile Kuzey Kafkasya veya Tacikistan gibi bölgesel çatışmaların yaşandığı istikrarsız yerlerde operasyon tecrübesi edinmiş Rusya İçişleri Bakanlığı özel operasyon biriminin eski personeli oluşturmaktadır. Güvenlik uzmanı olarak isimlendirilen bu personele aylık 4000 dolar gibi Rusya standartlarına göre oldukça yüksek bir maaş verilirken yaralanmaları halinde 20000 dolar ve ölmeleri halinde ise ailelerine 40000 dolar ödeme yapılacağı ifade edilmiştir.¹⁷³

Şirket kurulduğu tarihten itibaren Suriye’de rejim tarafından verilen muhtelif görevleri yerine getirmiştir. Bunlar arasında ilk icra ettikleri görev Suriye’nin kilit enerji tesislerinin güvenliğinin sağlanması görevidir. Slavonic Corps şirketi müteakip aşamada-muhtemelen Suriye Rejimi adına- isyancı grupların eline geçen petrol sahalarının geri alınmasına yönelik olarak yerel otoritelerle yeni sözleşmeler yaparak bunların muharip gücü durumuna gelmiştir.¹⁷⁴ İcra ettiği görevler arasında Palmira ve Halep’te yaşanan çatışmalar ile Deyrizor bölgesinde bulunan petrol kuyularının güvenliğinin sağlanması faaliyetleri ön plana çıkmaktadır.¹⁷⁵ Slavonic Corps, etkin olduğu dönemde yaklaşık piyade tüfeklerinden başka her ne kadar oldukça eski teknoloji ürünü olsalar da uçaksavarlar, zırhlı muharebe araçları ve hatta dört adet T-72 tankı ile donatılmış 2000 paralı askerden oluşan bir güçle Suriye’de faaliyet göstermiştir.¹⁷⁶ Şirketin kısa süren faaliyetleri ise tam bir fiyasko ile sona ermiştir. Ekim 2013’de Humus yakınlarındaki El Sukna köyünde Slavonic Corps özel askeri şirketi çalışanı 267 paralı asker yaklaşık altı bin kadar muhalif tarafından kuşatılması üzerine araçlarıyla bölgeyi terk etmiş ve Lazkiye üzerinden Rusya’ya dönmüştür. Bu olay Slavonic Corps şirketinin

¹⁷³ Sergey Sukhankin, War, Business and ‘Hybrid’ Warfare: The Case of the Wagner Private Military Company (Part One), *Eurasia Daily Monitor* Volume: 15 Issue: 60, 19 Nisan 2018, <https://jamestown.org/program/war-business-and-hybrid-warfare-the-case-of-the-wagner-private-military-company-part-one/> (Erişim Tarihi 28 Mayıs 2018)

¹⁷⁴ Kiril Avramov ve Ruslan Trad, *An Experimental Playground: The Footprint of Russian Private Military Companies in Syria*, 17 Şubat 2018, <https://thedefensepost.com/2018/02/17/russia-private-military-contractors-syria/> (Erişim Tarihi 29 Mayıs 2018)

¹⁷⁵ Gülşen, s.14.

¹⁷⁶ *The Last Battle of the Slavonic Corps*, 16 Kasım 2013, <http://www.interpretermag.com/the-last-battle-of-the-slavonic-corps/> (Erişim Tarihi 29 Mayıs 2018)

aldığı ihalelerde önemli miktarda bir düşüşe yol açarken buradan ayrılanların kurduğu Wagner Group olarak isimlendirilen özel askeri şirket için ise yeni ihale fırsatları doğurmuş ve deyim yerindeyse Wagner Group'un büyümesine neden olmuştur.¹⁷⁷

6.2.2.3. Wagner Group

Kamuoyunda PMC Wagner, ChVK Wagner veya kısaca Wagner olarak bilinen şirket, Rus özel askeri şirketleri içinde belki de en çok tanınanı ve Amerikan Blackwater şirketi ile özdeşleştirilmek suretiyle en kötü şöhrete sahip olanıdır. Bir internet sitesi olmayan şirket hakkındaki birtakım bilgiler bu nedenle birinci elden temin edilememektedir. Wagner'in Kurucusu olan Dmitriy Valeryevich Utkin Rus ordu istihbarat birimi GRU'dan yarbay rütbesiyle 2013 yılında emekli olmayı müteakip bir süre Moran Security Group adlı bir diğer Rus özel askeri şirketiyle çalışmış, bu şirketin Suriye'deki petrol sahaları ile petrol boru hatlarını korumak üzere St. Petersburg merkezli Slavonic Corps adlı bir başka özel askeri şirkete ortak olmasıyla da 2013 yılında Suriye'ye geçmiştir.¹⁷⁸ Burada kaldığı çok kısa sürenin sonunda Rusya'ya geri dönen Utkin bir yıl sonra bu sefer önce Kırım sonra da eski Slavonic Corps personeli olan kendi paralı askerleri ile Doğu Ukrayna'da Rusya adına operasyonlara katılmıştır. ChVK Wagner şirketinin de bu nedenle 2014 yılında kurulduğu düşünülmektedir.

Personel seçiminden aldıkları görevlere kadar neredeyse faaliyetinin her aşamasında özel kuvvet prosedürü uygulayan Wagner şirketi personelini yazılı sınav, mülakat, bedeni yeterlilik, yoğunlaştırılmış özel eğitim ve esaretten kaçma/kurtulma gibi bir dizi eleme sürecinden sonra iş almaktadır. Şirketin personel yapısı sadece Ruslardan oluşmamaktadır. Başta Sırbistan olmak üzere diğer slav ülkelerinden gelen eski askerler de şirkette çalışabilmektedir. Hatta şirket bünyesinde tamamı komutanları dahil olmak üzere tamamı Sırp personelden oluşan bir takım bile bulunmaktadır.¹⁷⁹

¹⁷⁷ Sergey Sukhankin, War, Business and 'Hybrid' Warfare: The Case of the Wagner Private Military Company (Part One), *Eurasia Daily Monitor* Volume: 15 Issue: 60, 19 Nisan 2018, <https://jamestown.org/program/war-business-and-hybrid-warfare-the-case-of-the-wagner-private-military-company-part-one/> (Erişim Tarihi 28 Mayıs 2018)

¹⁷⁸ Aleksandr Gostev ve Robert Coalson, "Russia's Paramilitary Mercenaries Emerge From The Shadows", <https://www.rferl.org/a/russia-paramilitary-mercenaries-emerge-from-the-shadows-syria-ukraine/28180321.html> (Erişim 11 Nisan 2018)

¹⁷⁹ Pierre Vaux, "Fontanka Investigates Russian Mercenaries Dying For Putin In Syria And Ukraine" 29 Mart 2016 <http://www.interpretermag.com/fontanka-investigates-russian-mercenaries-dying-for-putin-in-syria-and-ukraine/> (Erişim Tarihi 17 Şubat 2018)

Şirketin temel faaliyet konusu Suriye’de görev yapacak savaşçıların temini, eğitilmesi ve çatışma bölgelerinde takviye edilmesidir. Şirket özel kuvvet benzeri kendi personel yapısından dolayı da Suriye’de rejime bağlı gönüllülerden oluşan güçlerin omurgasını oluşturmaktadır.¹⁸⁰ Esasında Wagner şirketi bölgede rejim yanlısı gruplarla birlikte otonom bir şekilde faaliyet yapıyor değildir. Şirket, hem kendi özel yeteneklere sahip personeli hem de domine ettiği yerel güçlerle Kremlin’in doğrudan kullandığı bir askeri güç olarak karşımıza çıkmaktadır. İcra ettikleri çoğu operasyonda Rus Özel Kuvvetleri tarafından emir komuta edilmekte ve Rusya Hükümeti’nin resmi ordu güçleri ile yapmak istemediği tehlikeli hareketleri icra etmektedir. Buna örnek olarak 2016 yılında Palmira antik kentinin Daeş unsurlarından temizlenmesi gösterilebilir. Palmira Saldırısı olarak bilinen ve Rusya’nın çok yoğun hava desteğinde gerçekleştirilen bu hareketin kara gücünü önemli ölçüde Wagner şirketi oluşturmuştur.¹⁸¹ Şirketin 2018 yılı şubat ayı rakamlarına göre yıllık bütçesi 350 milyon dolarlık bir büyüklüğe ulaşmış olup¹⁸² Mart 2018 itibarıyla da tahmini 4840 personeli olduğu değerlendirilmektedir.¹⁸³

Wagner Group, Slavonic Corps bahsinde de değinildiği üzere, El Sukna olayından sonra bu şirketin ihale süreçlerinde gözden düşmesiyle onun aldığı ihaleleri almaya başlamış ve bölgede ihale alan diğer şirketlere de bu anlamda bir üstünlük sağlamaya başlamıştır. Bu ekonomik avantajın nedeni olaraksa Wagner’in arkasındaki gücün kamuoyunda “Putin’in Aşçısı” olarak bilinen Yevgeny Prigozhin adlı bir iş adamı olması gösterilebilir. Zira Rusya Savunma Bakanlığı bütçesinde özel askeri şirket faaliyetlerinin finansmanı için bir kalem olması imkânsız olduğu için bahis konusu şirketin de faaliyetinin finansmanının özel sektör eliyle veya bir diğer devlet tarafından yapılması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Wagner Group’un finansman kaynaklarından birisi olarak Suriye Rejimi gösterilirken bir diğer finansman kaynağı olarak da Prigozhin

¹⁸⁰ *Private Military Companies in Russia: Carrying Out Criminal Orders of the Kremlin*, <http://informnapalm.rocks/private-military-companies-in-russia-carrying-out-criminal-orders-of-the-kremlin> (Erişim Tarihi 3 Şubat 2018)

¹⁸¹ *Private Military Companies in Russia: Carrying Out Criminal Orders of the Kremlin*, <http://informnapalm.rocks/private-military-companies-in-russia-carrying-out-criminal-orders-of-the-kremlin> (Erişim Tarihi 3 Şubat 2018)

¹⁸² Pavel K. Baev, New Russian Question: Who Is Mr. Prigozhin?, *Eurasia Daily Monitor* Volume: 15 Issue:29, 26 Şubat 2018, <https://jamestown.org/program/new-russian-question-mr-prigozhin/> (Erişim Tarihi 6 Haziran 2018)

¹⁸³ Sergey Sukhankin, War, Business and ‘Hybrid’ Warfare: The Case of the Wagner Private Military Company (Part Two), *Eurasia Daily Monitor* Volume: 15 Issue: 61, 23 Nisan 2018, <https://jamestown.org/program/war-business-and-hybrid-warfare-the-case-of-the-wagner-private-military-company-part-two/> (Erişim Tarihi 5 Haziran Mayıs 2018)

karşımıza çıkmaktadır.¹⁸⁴ Bu iş adamına ait olan Evro Polis adlı bir hidrokarbon üretim şirketinin başında bulunan isim aynı zamanda Wagner Group'un kurucusu da olan Dmitriy Valeryevich Utkin'dir. Yevgeny Prizoghin aynı zamanda Concord-M adlı bir başka askeri hizmet destek şirketinin de sahibidir. Concord-M şirketi Rusya'daki okul ve kışlaların yaklaşık %90'ının yemek ve temizlik hizmetlerini vermektedir. Bu yapısı ile de ABD menşeli bir şirket olan Kellog, Brown & Root'u hatırlatmaktadır. Wagner Group'un bu şekilde bağlantılı olduğu Evro Polis şirketi Suriye'de doğalgaz ve petrol üretimi ve nakli hizmetlerinden %25 oranında bir pay almaktadır.¹⁸⁵ Böylesi çok yüksek bir payın sadece tek bir şirkete verilerek Suriye enerji piyasası üzerinde hakimiyet kurmasına müsaade edilmesi bölgedeki diğer Rus şirketlerinin enerji yatırımları da dikkate alındığında gerçekçi görülmemektedir. Bir devlet şirketi olan ve Rusya'nın deyim yerindeyse enerji devi konumunda olan Rosneft'in burada başat pozisyonda olduğu; Rus hükümetine yakın bir diğer enerji şirketi STG Group'un (Stroytransgaz) Humus yakınlarındaki doğalgaz üretim ve Rakka yakınlarındaki işleme tesislerinin bakımlarının yapılarak yeniden işletilmesi faaliyetleri ile Wagner Group'un görev alanları arasında neredeyse tam bir örtüşme gözlenmektedir.¹⁸⁶ Bu duruma ilişkin son derece somut bir örnek 15 Şubat 2018 tarihinde yaşanmıştır. Ülkenin petrol yataklarının yaklaşık üçte birini oluşturan Fırat'ın doğusundaki Deyrizor şehrinde STG Group'un ilgi alanında bulunan ancak ABD destekli PKK/PYD'nin Ekim 2017'de Daeş'den ele geçirerek kontrolüne aldığı Konoko doğalgaz üretim tesisine yönelik Wagner Group tarafından yapılan taarruzda Rus paralı askerler ABD öncülüğündeki koalisyon tarafından çok yoğun bir topçu ve hava taarruzuna maruz bırakılmış ve Wagner şirketi bu şekilde ateş altına alınan 550 personelinden yaklaşık 300 tanesini kaybetmiştir.¹⁸⁷ Rus hükümeti tarafından bölgede uyuyan bir Daeş hücrelerine yönelik düzenlendiği iddia edilen bu saldırı

¹⁸⁴ Pavel K. Baev, New Russian Question: Who Is Mr. Prigozhin?, *Eurasia Daily Monitor* Volume: 15 Issue:29, 26 Şubat 2018, <https://jamestown.org/program/new-russian-question-mr-prigozhin/> (Erişim Tarihi 6 Haziran 2018)

¹⁸⁵ Sergey Sukhankin, War, Business and 'Hybrid' Warfare: The Case of the Wagner Private Military Company (Part One), *Eurasia Daily Monitor* Volume: 15 Issue: 60, 19 Nisan 2018, <https://jamestown.org/program/war-business-and-hybrid-warfare-the-case-of-the-wagner-private-military-company-part-one/> (Erişim Tarihi 29 Mayıs 2018)

¹⁸⁶ Sergey Sukhankin, War, Business and 'Hybrid' Warfare: The Case of the Wagner Private Military Company (Part One), *Eurasia Daily Monitor* Volume: 15 Issue: 60, 19 Nisan 2018, <https://jamestown.org/program/war-business-and-hybrid-warfare-the-case-of-the-wagner-private-military-company-part-one/> (Erişim Tarihi 28 Mayıs 2018)

¹⁸⁷ Sergey Sukhankin, War, Business and 'Hybrid' Warfare: The Case of the Wagner Private Military Company (Part One), *Eurasia Daily Monitor* Volume: 15 Issue: 60, 19 Nisan 2018, <https://jamestown.org/program/war-business-and-hybrid-warfare-the-case-of-the-wagner-private-military-company-part-one/> (Erişim Tarihi 28 Mayıs 2018)

örneği ile, enerji şirketlerinin çıkarlarını gerçekleştirmek maksadıyla düzenlenecek askeri operasyonlarda yaşanabilecek kayıpların kamuoyunda izahını yapmanın son derece zor olacağı Rus Ordu Güçleri yerine aynı operasyonun Wagner Group'un tarafından düzenlediği ve böylece, tam da varoluş amacına uygun olarak, gerek Rus hükümetinin siyasi gerekse Rus enerji şirketlerinin ekonomik çıkarlarının gerçekleşmesinde faydalı bir araç olarak kullanılabilirdiği sonucuna varılabilir. Bu açıdan bakıldığında Wagner'in diğer Rus özel askeri şirketlerinden önemli ölçüde ayrıştığı ve Kuzey Irak ile Suriye'de özel sektörün ekonomik çıkarları ile Orta Doğu, Afrika ve Kırım'da devletin siyasi çıkarlarını müştereken gerçekleştiren bir güç olarak Moskova'nın hibrid savaşında bir enstrüman olduğu daha kuvvetli bir biçimde ortaya çıkmaktadır.

6.2.2.4. Redut Antiteror

Center R veya Tiger Top-Rent Security isimleriyle de anılan bu şirket 2008 yılında kurulmuştur.¹⁸⁸ Dünya üzerindeki muhtelif sıcak bölgelerde barışı koruma ve özel kuvvet hareketleri konusunda uzmanlık sahibi bir personel yapısına sahip şirketin personeli çoğunlukla Rus askeri istihbarat birimi GRU ile Rus özel kuvvetlerinde görev yapmış eski askerlerden oluşmaktadır. Redut şirketi Afganistan, Yugoslavya, Irak, Orta Doğu, Afrika ve Karayiplerde operasyon tecrübesine sahiptir. Şirketin faaliyet konuları da çeşitlilik arz etmektedir. Basra Körfezi, Afrika Boynuzu da denilen Aden Denizi ile Babülmendep Boğazı ile Asya Pasifik bölgesinin deniz ticareti için ulaşım ana damarı niteliğindeki Malakka Boğazı'nda sivil ticari gemi ve filoların korsanlık ve deniz haydutluğu faaliyetlerine karşı korunması hizmetleri; Ege ve Akdeniz'de tehlikeli ve tehlikeli olmayan batıkların çıkarılması ile işaretleme hizmetleri gibi su üzerinde entegre güvenlik sistemlerinin kurularak işletilmesi; Afganistan, Kongo ve Gine Bissau'da Birleşmiş Milletler için mayın temizleme faaliyetlerinin yapılması; Yugoslavya, Irak, Kafkasya ve Afganistan'da muhtelif özel şirketler için özellikle keskin nişancılara karşı konvoy ve tesis koruma görevleri ile keskin nişancılık başta olmak üzere askeri eğitim verilmesi şirketin faaliyet konularını oluşturmaktadır.¹⁸⁹ Aralarında Birleşmiş Milletler, Rusya Savunma Bakanlığı, Rusya Dışişleri Bakanlığı, Irak Merkezi Hükümeti, Irak Kürt

¹⁸⁸ Gülşen, s. 15,

¹⁸⁹ <http://redut-czentr.narod.ru/>

Bölgesel Yönetimi ile muhtelif özel şirketlerin de bulunduğu oldukça geniş bir müşteri grubuna hizmet vermektedir.¹⁹⁰

6.2.2.5. RSB Group

Rus yasalarının müsaade ettiği şekilde Rusya dışındaki ülkelerde güvenlik ihaleleri alan ve bu maksatla 2011 yılında kurulmuş olan RSB Group şirketi kendini yüksek askeri risk veya yüksek terör tehdidi altındaki bölgelerde ev sahibi ülkenin askeri desteği altında görev icra eden bir askeri danışmanlık firması olarak tanımlamaktadır.¹⁹¹ Diğerleri gibi bu şirketin personeli de eski Rus askerlerinden oluşmaktadır. Şirketin faaliyet alanları incelendiğinde Aden Denizi, Babülmendep Boğazı, Malakka Boğazı, Hint Okyanusu gibi deniz ticaret yollarında korsanlık faaliyetlerine karşı denizcilik güvenliği hizmetinin verilmesi¹⁹²; özellikle Irak başta olmak üzere muhtelif çatışma bölgelerinde zırhlı araçlarla koruma, konvoy emniyeti ve eskort hizmetleri, VIP koruma hizmetleri, bu bölgelerde meşru hükümetlerle işbirliği içerisinde asayişin sağlanması şeklinde kolluk hizmetlerinin verilmesi, terör tehdidinin yüksek olduğu bölgelerde havaalanları, limanlar, enerji üretim, işleme, depolama ve dağıtım tesisleri gibi hassas ve kritik altyapının korunması hizmetleri¹⁹³; elektronik istihbarata karşı koyma dahil karşı istihbarat faaliyetleri¹⁹⁴; çatışma bölgelerinde veya istikrarsız bölgelerde görev alacak askeri personele karşı mayın hareketi, istihbarata karşı koyma, keskin nişancı ve keskin nişancıya karşı koyma, kişi koruma eğitimlerinin verilmesi hizmetleri¹⁹⁵; gerek askeri gerekse ticari anlamda istihbarat toplama, gelen istihbari bilgiyi işleme ve analiz etme ve raporlama ile keşif hizmetleri¹⁹⁶; çatışma bölgelerinde çatışma esnasında veya sonrasında tespit edilen mayın, patlamamış mühimmat veya el yapımı patlayıcı maddelerin emniyetli bir şekilde temizlenmesi ve bunun eğitiminin verilmesi hizmetleri¹⁹⁷ olarak karşımıza çıkmaktadır. RSB Group'un resmi internet sayfasında karada faaliyet yaptığı bölgeler olarak Kuzey Kafkaslar, Irak, Afganistan, Tacikistan, Batı Afrika, Sırbistan, Nijerya, Sri

¹⁹⁰ Olivia Allison, "Informal But Deverse: The Market For Exported Force From Russia And Ukraine", Dunigan, Molly, and Ulrich Petersohn, (Ed.), **The Markets for Force: Privatization of Security Across World Regions** içinde (87-102), Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2015, s.95.

¹⁹¹ <http://rsb-group.org/about> (Erişim Tarihi 1 Haziran 2018)

¹⁹² <http://rsb-group.org/services/marine-operations> (Erişim Tarihi 1 Haziran 2018)

¹⁹³ <http://rsb-group.org/services/ground-operation> (Erişim Tarihi 1 Haziran 2018)

¹⁹⁴ <http://rsb-group.org/services/technical-protection> (Erişim Tarihi 1 Haziran 2018)

¹⁹⁵ <http://rsb-group.org/services/training-and-consulting> (Erişim Tarihi 1 Haziran 2018)

¹⁹⁶ <http://rsb-group.org/services/intelligence-and-analytics> (Erişim Tarihi 1 Haziran 2018)

¹⁹⁷ <http://rsb-group.org/services/clearance> (Erişim Tarihi 1 Haziran 2018)

Lanka ve Suriye olarak belirtilmişse de iç savaş sonrası oluşan karmaşık yapı içerisinde petrol sahalarının bulunduğu Bingazi'yi ele geçirerek Libya'nın doğusunu kontrol altında bulduran Rusya destekli Libya Ulusal Ordusu'ndan Bingazi'nin mayınlardan temizlenmesi ihalesini almıştır.¹⁹⁸ RSB Group şirketi 2015 yılından beri BM adına Filistinli mültecilerin yaşadığı kamplar başta olmak üzere Suriye İç Savaşı'ndan zarar gören sivillerin bulunduğu kampların korunması hizmetlerini de vermektedir.¹⁹⁹ Mayın, istihbarat ve askeri eğitim hizmetlerini Hırvatistan ve Sırbistan'da bulunan kamplarında veren RSB şirketini emsallerinden ayıran önemli bir husus da hizmet çeşitliliği içerisinde istihbarat üretimi ve istihbarata karşı koyma faaliyetlerinin de bulunmasıdır. Bu husus diğer Rus menşeli veya Rusya iltisaklı özel askeri şirketlerde rastlanılmayan bir durumdur.

6.2.2.6. Anti-Terror Group

Antiterror Güvenlik Şirketi, bünyesinde bir askeri eğitim merkezi, mayın tespit ve imha birliği ve eski askerlerden oluşan muhtelif askeri birimler barındıran bir şirketler topluluğudur. Temel faaliyet alanını bölgesel istikrarsızlıkların yaşandığı yüksek askeri risk altındaki bölgelerde askeri eğitim verilmesi oluşturmaktadır. Şirket özellikle Irak'ta Rus İstihbarat Servisi FSB'ye bölgedeki faaliyetlerinde sürekliliğin sağlanmasında bir köprübaşı vazifesi görerek doğrudan destek vermiştir.²⁰⁰

6.3. Körfez Bölgesinde Özel Askeri Sektör Faaliyetleri

Körfez Bölgesi, Orta Doğu diye tabir edilen coğrafyada zengin ulaşımı oldukça ucuz enerji kaynaklarına sahip ve Batı dünyası ile bu kaynakların kullanımı üzerinden bir mutabakata vararak olası çatışma risklerine karşı güvence almış Arap Yarımadası üzerindeki varlıklı rantiyeye devletlerden oluşmaktadır. Bu bölgede bunun tek istisnası Yemen'dir. Çoğu milli ordu yapılanması ve insan gücü açısından son derece zayıf bir görünüm arz eden Körfez ülkelerinde askeri güç üzerinde çarpan etkisi yaratmak

¹⁹⁸ Pavel Felgenhauer, Private Military Companies Forming Vanguard of Russian Foreign Operations, *Eurasia Daily Monitor* Volume: 14 Issue: 36, 16 Mart 2017, <https://jamestown.org/program/private-military-companies-forming-vanguard-russian-foreign-operations/> (Erişim Tarihi 1 Haziran 2018)

¹⁹⁹ <http://rsb-group.org/about/services> (Erişim Tarihi 1 Haziran 2018)

²⁰⁰ Vyacheslav Gusarov, *Russian Private Military Companies As Licensed Tool of Terror*, 24 Kasım 2015, <https://informnapalm.org/en/russian-private-military-companies-as-licensed-tool-of-terror/> (Erişim Tarihi 1 Haziran 2018)

maksadıyla özel askeri sektörden hizmet tedariki özellikle Irak Savaşı sonrası yoğun olarak kullanılan bir seçenek haline gelmiştir.

Tamamı net özel askeri hizmet ithalatçısı durumundaki ülkelerden oluşan Körfez bölgesindeki özel askeri sektör faaliyetlerini incelediğimiz bu bölümde özel askeri sektörün anılan bölgedeki faaliyetleri, bunların muhtevası, teşkilatlanmaları, askeri hizmetin kimler tarafından ve ne maksatla talep edildiği ile özel askeri hizmetin kimler tarafından arz edildiği üzerinde durulacaktır.

6.3.1. Yemen

Tunus'ta 2010 yılında başlayan hükümet karşıtı olayların ve Arap Baharı adını alarak başka Arap ülkelerinde de hak talep eden bir harekete dönüşmesiyle Yemen halkı da 11 Şubat 2011'de başkent Sanaa'da sokağa çıkarak yönetimden reform talebinde bulunmuştu. Mezhepsel olarak Sünniler ve Şiiiler şeklinde ikiye bölünmüş olan bu ülkede Şiiiler arasında dahi azınlık durumunda bulunan Husilerin de hak talebiyle mevcut ayaklanmaya iştirak etmesiyle bu ülke kendini bir çatışma ortamının içinde bulmuştur.

Esasında buradaki çatışma, kökeni önceki dönemlere dayanan fakat bir şekilde baskılanmış bir durumdan kaynaklanmaktadır. Şöyle ki; ülke nüfusunun %40'ına karşılık gelen Zeydi Şiiilerin içinde dahi çoğunluğa sahip olmayan ve nüfusun yaklaşık %2'lik bir kısmını oluşturan Husiler, yaygın kanının aksine bir mezhep veya dini grup değil, Şiiilerin yoğun olarak yaşadığı Kuzey Yemen'de Sa'da bölgesindeki Şii kabilelerden biridir.²⁰¹ Husiler, Şii Zeydi Halk Partisi'nden ayrılarak 1991 yılında Mümin Gençler (Eş Şebap El Mümin) adı altında bir örgütlenmeye gitmiş ve başlangıçta kültürel bir yapılanma olan bu örgütlenme 2002 yılında Ensarullah adı altında silahlı bir örgüte dönüşmüştür. Bu örgütün temel hedefi merkezi hükümeti oluşturan Sünni gruplardan kurtularak İran Devrimi'nin model alındığı bir İslam Cumhuriyeti kurmaktır.²⁰² Ali Abdullah Salih yönetimi ile aralıklı çatışmalarla geçen beş yılın ardından 2009 yılında Katar'ın

²⁰¹ Zekeriya Kurşun, "Yemen'de Hangi Aktörler Savaşıyor", 14 Nisan 2015, <http://ordaf.org/yemende-hangi-aktorler-savasiyor/> (Erişim Tarihi 9 Haziran 2018)

²⁰² Zekeriya Kurşun, "Kuruluş Aşamasından Çıkamayan Yemen'de Savaş", 28 Mart 2015, <http://ordaf.org/kurulus-asamasindan-cikamayan-yemende-savas/> (Erişim Tarihi 9 Haziran 2018)

arabuluculuğu ile bir diyalog süreci başlamış olsa da Husiler'in çatışmaya girmesiyle bu durum yerini yeniden bir çatışma ortamına bırakmıştır.²⁰³

Yemen'de Husilerin silahlı güce dönüşerek bölgesel bir istikrarsızlık kaynağı olarak ortaya çıkması ve bu durumun jeopolitik ve jeoekonomik sonuçlar doğurmasının nedenlerine inildiğinde karşımıza birbiriyle çok da bağlı olmayan iki temel faktör çıkmaktadır. Bunlardan birincisi İran'ın Yemen'deki Şii varlığını kullanarak Arap Yarımadası ile Aden Denizi ve Babülmendep Boğazı bölgesinde Suudi Arabistan'a karşı nüfuz alanını genişletmek istemesidir. Diğer faktör ise o dönemde Yemen'deki güvenlik güçlerinin ikili yapısından dolayı Cumhuriyet Muhafızlarını kendi nüfuzunda tutan dönemin devlet başkanı Ali Abdullah Salih'in nüfuz edemediği Yemen Ordusu'na karşı Husileri gizlice silahlandırarak bunlarla çatışmasını desteklemesidir. Ülkedeki böylesi bir ordu yapısı içindeki çekişmeden istifade eden Husiler bunların yanı sıra ülke içindeki aşiretler ve uluslararası silah tüccarlarından da silah temin edebilmiştir. Tüm bu silahlanma olanaklarıyla 2004 ile 2011 yılları arasında Yemen Ordusu ile Husiler tam yedi defa çatışmışlardır.²⁰⁴

Arap Baharı'nın yol açtığı isyan ve hak talep etme ortamından istifade eden Husiler bu süreçte ülkede reform talebiyle sokaklara dökülen Güneyli Sünnilerle ilk etapta konsolide olmuş gözükmüşlerse de 2012 yılında nüfuz alanlarını Sa'da dışına çıkarmış ve ülkedeki mevcut otorite boşluğundan istifade ederek Sana'yı ele geçirip bölgelerini Babulmendep'e kadar uzatmaya çalışmışlardır.²⁰⁵ Dünyanın en önemli petrol transit geçiş noktalarından birisine yönelik böylesi bir hareketlenme elbette ki İran tarafından çevrenmek istemeyen Suudi Arabistan başta olmak üzere Körfez Bölgesi ülkeleri ile diğer bazı Arap ülkelerini tedirgin olmasına yol açarak Yemen'deki iç çatışmaların uluslararası nitelik kazanmasına sebep olmuştur.

Orta Doğu'da Irak işgaliyle birlikte İran'ın Irak, Suriye ve Lübnan'daki ağırlığının artması ve Arap Baharı'nın yarattığı siyasi belirsizlik ortamından dolayı genişleyen etkisine karşı bölgesel bir ittifak kurulması düşüncesi Suudi Arabistan

²⁰³ Ali Semin, "Yemen Krizi, Husiler ve İran-Körfez Güç Mücadelesi", **BİLGESAM Analiz-Ortadoğu No:1201**, İstanbul, 2015, s.2.

²⁰⁴ Semin, s.2.

²⁰⁵ Zekeriya Kurşun, "Kuruluş Aşamasından Çıkamayan Yemen'de Savaş", 28 Mart 2015, <http://ordaf.org/kurulus-asamasindan-cikamayan-yemende-savas/> (Erişim Tarihi 9 Haziran 2018)

önderliğinde Umman hariç olmak üzere Körfez İşbirliği Konseyi üyesi ülkeler ile Fas, Ürdün, Mısır, Sudan ve Arap olmayan bir ülke olarak Pakistan'ın iştirakiyle Onlu Koalisyon kurulmuştur.²⁰⁶ 25 Mart 2015 tarihinde Yemen Cumhurbaşkanı El Hadi'nin uluslararası müdahale çağrısı üzerine bu koalisyon, çağrıdan bir gün sonra ağırlık Suudi Arabistan'da olmak üzere Yemen'deki Husi hedeflerini denizden ve havadan yoğun bir şekilde vurmaya başlamıştır. Bölgede özel askeri şirket kullanımının başlaması da bahse konu ittifakın “Kararlılık Operasyonu” adını verdiği işte bu hareketle başlamıştır.

Kararlılık Operasyonu ile birlikte Yemen'e ilk etapta hava taarruzları gerçekleştirilmesine rağmen 2015 yılı sonbaharından itibaren ittifakı oluşturan güçlere ait veya onlarla iltisaklı kara güçleri Aden Limanı üzerinden ülkeye çıkmaya başlamıştır. Körfez ülkeleri her ne kadar son dönemde yaptıkları askeri harcamalarla envanter bakımından eksikliklerini gidererek nitelikli harp araç gereçlerine sahip olsalar da aynı durum nitelikli askeri personel için söz konusu olamamaktadır. Onlu koalisyonu oluşturan ülkelerden Pakistan'ın kara hareketına destek vermemesi üzerine koalisyonun iki başat aktörü olan Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri özel askeri sektöre son derece bağımlı olan kendi kuvvetleriyle hareketi başlatmak durumunda kalmışlardır.²⁰⁷

BAE ordusuna bağlı güçlerin 2015 Eylül ayında Husiler karşısında kayıplar yaşamasının ardından²⁰⁸ ittifaka destek vermek üzere bölgeye intikal eden gruplardan ilk göze çarpan, Academi özel askeri şirketi tarafından 2011 yılında Birleşik Arap Emirlikleri için tertip edilen özel operasyon kuvveti olmuştur. Birleşik Arap Emirlikleri 2015 Kasım ayında tamamına yakını Kolombiya, Meksika, El Salvador, Panama, Şili gibi Güney Amerika ülkelerinden olan fakat içlerinde az sayıda da olsa Sudan ve Eritre'li paralı askerlerin de bulunduğu 1800 kişilik bir kuvveti bölgede konuşlandırmıştır.²⁰⁹ Academi şirketine ait bu kuvvetin bölgede devam eden yaklaşık beş aylık görevinin ardından Husiler karşısında yaşadıkları yoğun kayıpları gerekçe göstererek Babülmendeb

²⁰⁶ Semin, s.3.

²⁰⁷ Abdullah Erboğa, “Arap Baharı Sonrası Körfez Güvenliği Ve Savunmacı Aktivizm”, **SETA Analiz** Sayı:156, İstanbul, 2016, s.19.

²⁰⁸ **The Telegraph**, “United Arab Emirates Loses 45 Soldiers in Yemen Fighting”, 5 Eylül 2015, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/yemen/11845899/United-Arab-Emirates-loses-45-soldiers-in-Yemen-fighting.html> (Erişim Tarihi 9 Haziran 2018)

²⁰⁹ Charles Tiefer, “In Yemen War, Mercenaries Launched By Blackwater Head Were Spotted Today -- Not Good News”, *Forbes*, 26 Kasım 2015, <https://www.forbes.com/sites/charlestiefer/2015/11/26/in-yemen-war-mercenaries-launched-by-blackwater-head-were-spotted-today-not-good-news/#64c003055a3d> (Erişim Tarihi 9 Haziran 2018)

bölgesinden çekilmek istemesiyle Birleşik Arap Emirlikleri bu sefer daha önce Bosna ve Irak Savaşları'nda da özel muharip askeri hizmet veren DynCorp şirketi ile anlaşmıştır.²¹⁰ Ülkenin Yemen operasyonunu gerçekleştirmek üzere yapılan bu anlaşmada DynCorp şirketine Academi tarafından 2011 yılında oluşturulan kuvvetin yerine geçmesi ve Aden'in güneybatısında bulunan Ras Umran limanını koruyacak bir deniz özel görev kuvveti de dahil yeni paralı askerlerin bölgeye intikal etmesi karşılığında 3 milyar dolar ödenmiştir.

Birleşik Arap Emirlikleri Yemen harekâtında ihtiyaç duyduğu askeri hizmetleri özel sektörden tedarik etmek konusunda sadece muharip görevlerle yetinmemiştir. Büyük ortak Suudi Arabistan ile birlikte Yemen hareketindeki ikinci büyük güç durumunda olan BAE bu ülke içinde istihbarat toplama maksadıyla da özel askeri sektörü etkin bir şekilde kullanmaktadır. Ülkenin muhtelif yerlerine inşa edilen gizli hapisanelerde BAE tarafından desteklenmeyen aşiretlere bağlı kişiler ile karşıt fikirdeki din adamlarının tutularak işkence edildiği kamuoyuna yansıyan bilgiler arasındadır.²¹¹ Onlu İttifakın Yemen operasyonunun gerekçesi olarak ortaya konulan Şii tehdidine karşı mücadele etmeyi bir kenara koyan Birleşik Arap Emirlikleri bu kapsamda Husilere karşı girdiği çatışmayı görel olarak azaltarak hareketin ağırlığını ülkenin kritik liman tesisleri ile Babülmendep Boğazının kontrolünü sağlayacak şekilde güney ve batı bölgelerine kaydırmıştır. Stratejik tesis ve bölgelerin ele geçirilmesine yönelik son olarak 7 Mayıs 2018'de Yemen'e bağlı Sokotra Adası'na sözde kurtarılmış diğer Yemen şehirlerinde olduğu gibi insani yardım götürmek adı altında Emirlik ordusu üniforması giyen 400 kişilik bir paralı asker grubu çıkarmıştır.²¹²

Yemen'de yürütülen harekatta Suudi Arabistan tarafından icra edilen görevler genellikle hava taarruzları şeklinde görülse de özellikle ülkenin Suudi Arabistan'la sınır hattına sahip kuzey bölgesinde Suudi Arabistan'ın açmış olduğu bir cephe bulunmaktadır. Suudi Arabistan tarafından bu harekatta kullanılan güçler kendi kara kuvvetlerini yanı

²¹⁰ "DynCorp Mercenaries to Replace Blackwater in Yemen", 7 Mart 2016, <http://www.presstv.com/Detail/2016/03/07/454304/Yemen-mercenaries-Blackwater-DynCorp/> (Erişim Tarihi 9 Haziran 2018)

²¹¹ "UAE Accused of Using Mercenaries in Yemen", 28 Kasım 2017, <https://www.middleeastmonitor.com/20171128-uae-accused-of-using-mercenaries-in-yemen/> (Erişim Tarihi 9 Haziran 2018)

²¹² "The UAE Lands 400 Mercenaries in Socotra in Yemen", 9 Mayıs 2018, <http://uaeboycott.org/uae-lands-400-mercenaries-socotra-yemen/> (Erişim Tarihi 9 Haziran 2018)

sıra büyük oranda özel askeri sektörden temin edilen güçlerden oluşmaktadır. Ülkenin askeri sisteminde büyük yer işgal eden özel askeri şirketler kara kuvvetlerinde danışmanlık görevi altında bulunmaktadır. Bunun yanında Somali, Sudan, Nijerya gibi Afrika ülkelerinden temin edilen münferit paralı askerler de Suudi ordusunda tek bir emir komutaya bağlanarak bu cephede muharebeyi sürdürmektedir.²¹³

Sudan ordusuna bağlı 10.000 kişiden oluşan kuvvet de yine Suudi Arabistan, Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri tarafından finanse edilerek harekate fiilen iştirak etmektedir.²¹⁴

Suudi Arabistan bunların yanında bölgede faaliyet gösteren Academi, Griffin Securities ve ArmourGroup International şirketleri ile de sözleşmeler yapmaktadır. Bu şirketlerden Academi ile yapılan sözleşme miktarı 539 milyon ABD dolarıdır. Bu şirketlerden birisi ağır kayıplar yaşadığında vakit kaybetmeden bir diğeri ile sözleşme yapılmakta ve sahadaki avantajın kaybedilmemesine çalışılmaktadır.²¹⁵

Yemen’de özel askeri şirketler sadece isyancılara karşı kullanılmamaktadır. Bunun yanında özel güvenlik görevlisi ve kolluk hizmetlerinin yerine getirilmesinde de özel askeri şirketler kullanılmaktadır. Ülkede halihazırda aralarında G4S, Argus Security Group, Griffin gibi tanınmış uluslararası şirketin de bulunduğu 35 tanesi Yemen ticaret Bakanlığı’na kayıtlı birçok özel askeri şirket ve güvenlik şirketi faaliyet göstermektedir. Ülkede faaliyet gösteren bu şirketler tarafından zırhlı eskort hizmetlerinden banka, okul ve işyeri güvenliğine, insani yardım kuruluşu görevlilerini sahada korunmasından sağlık hizmetlerinin yerine getirilmesi için gerekli güvenlik hizmetinin verilmesine, suç işlenmesinin önlenmesi için önleyici kolluk görevlerinin yerine getirilmesinden işlenmiş suçlarda şüphelilerin yakalanmasına, ülkenin polis teşkilatının eğitilmesinden yabancı misyonların korunmasına, liman güvenliğinden korsanlık faaliyetleriyle mücadele

²¹³ “*Yemeni forces take out mercenaries of Saudi Arabia*”, 7 Haziran 2018, <http://www.presstv.com/Detail/Fr/2018/06/07/564204/Yemen-Saudi-Arabia-war-UN-peace-plan> (Erişim Tarihi 11 Haziran 2018)

²¹⁴ “*Sudanese Forces in Yemen Accused of Being Mercenaries*”, 11 Aralık 2017, <https://fanack.com/sudan/history-past-to-present/sudanese-forces-in-yemen/> (Erişim Tarihi 10 Mayıs 2018)

²¹⁵ “*Business Boom in the Yemen Conflict*”, 31 Mayıs 2016, <https://fossheim.wordpress.com/2016/05/31/pmcs-in-yemen/> (Erişim Tarihi 13 Mayıs 2018)

etmeye kadar oldukça geniş bir skalada askeri ve askeri olmayan güvenlik hizmeti verilmektedir.²¹⁶

6.3.2. Birleşik Arap Emirlikleri

Körfez bölgesinde güç ve nüfuz sahibi olan küçük fakat petrol zengini ülkeler, etki alanlarını genişletebilmek için son döneme kadar diplomasi ve petrol temelli ekonomik enstrümanları kullanagelmıştır. Bunun temel sebebi de bu ülkelerin elinde yeterli nüfus olmadığı gibi vatandaşlarının da sahip oldukları servetten dolayı askerliği düşük mertebede bir iş olarak görmeleridir. Bu noktada özel askeri şirketler ön plana çıkarak küçük ama etkili ve zengin körfez ülkelerinin donanım olarak yüksek seviyede olan ancak yetişmiş insan gücü açısından ihtiyacı karşılamayan ordularında gözlenen askeri kapasite eksikliğini giderecek pratik bir çözüm olarak ortaya çıkmışlardır. Bu kapsamda Birleşik Arap Emirlikleri'nin 2011'den beri eski adı Blackwater olan Academi şirketi ile çalıştığı bilinmektedir. Academi şirketi Birleşik Arap Emirlikleri'ne ilk etapta iç de dış özel operasyonların sevk ve idare edilmesi, gökdelen ve boru hatlarının terör saldırılarına karşı korunması ve ülke içinde olması muhtemel Arap Baharı benzeri iç karışıklıkların bastırılması hizmetlerini vermek amacıyla yaklaşık 800 yabancı paralı askerden oluşan bir tugay kadar kuvvetle Abu Dabi'ye konuşlanmıştır.²¹⁷ Verilecek hizmetin karşılığında Academi özel askeri şirketince bu iş için özel olarak Reflex Responces Company (R2) adlı bir şirket kurulmuş ve Veliaht Prens Muhammed bin Zayed el Nahyan tarafından R2'ye 529 milyon dolarlık bir ödeme yapılmıştır.²¹⁸ Çoğunluğunu Kolombiyalıların oluşturduğu ancak aralarında Meksikalı, Güney Afrikalı, Eritreli ve Sudanlılarla ve az sayıda diğer milletlerden paralı askerin olduğu bu güce ABD, İngiliz, Alman özel kuvvetleri ile Fransız Yabancı Lejyonu'ndan emekli olmuş veya ayrılmış eski askerler tarafından eğitim verilmiştir. Burada özellikle Kolombiyalı paralı askerler ön plana çıkmaktadır zira büyük kısmı FARC tecrübesine sahip olan bu savaşçılar ülkelerindekine kıyasla oldukça yüksek paralar kazanacakları bu işi

²¹⁶ M. Al- Junaid, "The booming business of security companies in Yemen" *Yemen Times*, 30 Eylül 2014, <http://www.yementimes.com/en/1820/report/4401/The-booming-business-of-security-companies-in-Yemen.htm> (Erişim Tarihi 6 Aralık 2017)

²¹⁷ David Isenberg, "Erik Prince To Prince Bin Zayed: The Private Military Connection", 7 Temmuz 2017, <https://lobelog.com/erik-prince-to-prince-bin-zayed-the-private-military-connection/> (Erişim Tarihi 12 Nisan 2018)

²¹⁸ **Daily Mail**, "Secret Desert Mercenary Force Set Up For Arab Sheik By Blackwater Founder", 15 Mayıs 2011, <http://www.dailymail.co.uk/news/article-1387319/Blackwater-founder-Erik-Prince-Reflex-Responses-R2-training-secret-commandos-desert-mercenaries-UAE-Arab-sheik.html> (Erişim Tarihi 12 Nisan 2018)

üstlenmeleri için kolay ikna olmaktadır.²¹⁹ Merkezi bir Karayip adası olan Tortola'da bulunan ve uzmanlık alanı “deniz aşırı bölgelerde özel güvenlik hizmetleri için yabancı çalışan temini” olan Thor Global Enterprises şirketi vasıtasıyla istihdam edilen bu askerlerin hiçbirinin Müslüman olmaması da Veliht Prens Muhammed bin Zayed el Nahyan tarafından üzerinde titizlikle durulan ve kendince Müslümanların Müslümanları öldürmemesi için getirdiği bir çözüm niteliğindedir. Zira şirketin oluşturacağı özel ordudan beklenen hizmetler, yukarıda özetlendiği gibi, istihbarat toplanması, iç çatışmalar, nükleer ve radyoaktif maddelerin güvenliğinin sağlanması, insani görevler, düşman kuvvetlerinin yok edilmesi maksadıyla düzenlenecek özel operasyonlar ile toplumsal olaylara müdahale ve olası isyanların bastırılması şeklinde Müslümanlara yönelik görevlerdir. Emirlik tarafından dış kaynaktan tedarik edilecek askeri hizmetin böyle çeşitli olmasında İran'la bölgedeki nüfuz mücadelesi konusunda yaşanan çekişme ile birlikte içeride de sayıları hızla artan şantiyelerde kötü koşullarda çalışan çoğunluğu Pakistan ve Filipinli Müslüman işçilerin girişebileceği ayaklanmalar ile ülkede İran etkisindeki Şii nüfusun Arap Baharı benzeri kalkışma ihtimali etkili olmuştur.²²⁰

Burada değinilmesi gereken bir diğer husus da BAE ordusunun hemen hemen aynı tarihlerde Academy'den bağımsız olarak yabancı paralı askerlerden oluşan bir diğer gücü de teşkilatlandırdığıdır. Müstakil paralı askerlerin milli ordu içerisinde tek bir emir komutaya bağlanmasıyla teşkil edilmiş bir güç olarak ordunun seçkin birliği olan Emirlik Muhafızları²²¹ hemen hemen aynı tarihlerde Avusturyalı bir emekli tümgeneral tarafından teşkilatlandırılmış ve emir komuta edilmiştir.²²² Bu general halen Yemen'de bulunan ve tamamı yabancı paralı askerler ve özel askeri şirketlerden oluşan BAE gücüne komuta etmektedir.

Süreç içerisinde yaşanan gelişmelerle Birleşik Arap Emirlikleri bölgedeki etkinliğini artırma gayretlerini sert güç unsurlarını da kullanarak pekiştirmeye başlayacak imkan ve kabiliyete gelmiştir. 1971 yılında birlik haline gelmiş olmasına rağmen özellikle

²¹⁹ Erboğa, s.22.

²²⁰ Mark Mazzetti ve Emily B. Hager, “Secret Desert Force Set Up by Blackwater's Founder”, *New York Times*, 14 Mayıs 2011, <https://www.nytimes.com/2011/05/15/world/middleeast/15prince.html> (Erişim Tarihi 12 Nisan 2018)

²²¹ Presidential Guards

²²² David Isenberg, “Erik Prince To Prince Bin Zayed: The Private Military Connection”, 7 Temmuz 2017, <https://lobelog.com/erik-prince-to-prince-bin-zayed-the-private-military-connection/> (Erişim Tarihi 12 Nisan 2018)

2010 yılından itibaren ordunun eğitimi, modernizasyonu ve nitelikli insan gücünün karşılanması hususlarından dış kaynaktan temin yoluna gitmiş 2015 yılında Yemen'deki iç karışıklığa Suudi Arabistan'ın başını çektiği Onlu Koalisyonla birlikte müdahale edebilmiştir. Halen devam etmekte olan bu operasyona önce kendi kuvveti ile katılan BAE yaşadığı kayıplar dolayısıyla milli ordusu yerine 2011 yılında Academi şirketinin kurduğu R2 şirketinin oluşturduğu özel kuvveti bölgeye göndermiştir. R2'nin de ağır kayıplar yaşamasıyla bu şirketin yerini Bosna ve Irak Savaşlarında oldukça tecrübe kazanmış olan DynCorp şirketi almıştır.

Birleşik Arap Emirlikleri'nin yurtdışı operasyonları sadece Yemen'le sınırlı değildir. Libya'da da operasyon icra eden ülke, bu operasyonunu da özel askeri sektörden hizmet alımı şeklinde icra etmektedir. Yukarıda değinildiği üzere 2011 yılından beri BAE savunma sistemi içerisinde kilit rol oynayan Academi şirketi ülkenin Libya'daki hareketinin de icrasından sorumludur. Birleşik Arap Emirlikleri'nin 2018 Nisan ayında hayatını kaybeden Libya Ulusal Ordusu kontrolündeki Tobruk hükümetini desteklediği bilinmektedir. Bu kapsamda Libya'da El Hadim Hava Üssü'nü kullanan BAE hava kuvvetlerine ait uçaklar Academi şirketi personeli pilotlar tarafından uçurulmakta ve Libya Ulusal Ordusu ile çatışma halinde olan El Kaide bağlantılı gruplara karşı hava taarruzları icra etmektedir.²²³

6.3.3. Suudi Arabistan

Birçoğu milli ordu yapılanması ve insan gücü açısından son derece zayıf bir görünüm arz eden Körfez ülkelerinde askeri güç üzerinde çarpan etkisi yaratmak amacıyla özel askeri sektörden hizmet tedariki yoluna giden ilk ülke Suudi Arabistan'dır. Belki de Arap Yarımadası'nın bu en büyük devletinin sağladığı üstünlük nedeniyle birçok petrol zengini küçük Arap ülkesi müteakip dönemde özel askeri şirketlere mutlak bir güven duyarak sert güç unsurlarını bu sektörün kontrolüne bırakmışlardır.

Ülkenin özel askeri sektörle iş birliği 1970'li yıllara kadar uzanmaktadır. Vietnam Savaşı'nda yaşadığı yoğun kayıplar nedeniyle neredeyse iflas etme noktasına

²²³“Eric Prince to UAE's Rescue in Libya”, 7 Kasım 2011, <https://www.intelligenceonline.com/corporate-intelligence-the-red-line/2017/01/11/erik-prince-to-uae-s-rescue-in-libya.108196431-art> (Erişim Tarihi 9 Mayıs 2018)

gelen Vinnell Corporation adlı şirketin 1975 yılında Suudi Ulusal Muhafızları adı verilen özel bir birimi tertip ederek devamlılığını sağlamak üzere 77 milyon dolarlık bir ihale karşılığında görevlendirilmesi sürecin başlangıç noktasını oluşturmaktadır.²²⁴ Bu ihale, bir Amerikan özel askeri şirketinin yurtdışında başka bir ülke hükümetine askeri hizmet sağlamak için yaptığı ilk hizmet sözleşmesi olması hasebiyle askeri hizmetin özelleştirilmesi konusunda bir dönüm noktası niteliği taşımaktadır.²²⁵

Ülke içinde stratejik önemi haiz tesis ve bölgeler ile rejimin varlığını koruma görevinden dolayı eski Roma İmparatorluğu dönemindeki imparatorluk muhafız kütasına benzer bir birlik olan Suudi Ulusal Muhafızları günümüzde 75000 personele sahip olup Kraliyet Savunma Bakanlığı'na bağlı olmadan doğrudan Krala karşı sorumludur.²²⁶ Personel mevcudu ile milli ordudan daha büyük bir yapı arz etmekte olan Suudi Ulusal Muhafızları'nın eğitim ve ikmal faaliyetleriyle danışmanlık hizmetleri halen birçoğu eski ABD özel kuvvet askeri 1400'den fazla çalışan ve 800 milyon dolardan fazla ihale bedeli ile Vinnell şirketi tarafından yürütülmektedir.²²⁷ Şirket Suudi Arabistan'da hareket, ikmal, sıhhiye ve havacılık olmak üzere dört temel bölüm şeklinde örgütlenmiştir. Harekat bölümünde birlik eğitimi ve askeri okulların sevk ve idaresi ile operasyonel destek ve planlama hizmetleri verilmektedir. Şirketin ikmal bölümü Suudi Ulusal Muhafız Bakanlığı'nın ihtiyaç duyduğu harp araç ve gereçlerinin tedarik, bakım ve onarımından sorumludur. Sıhhiye bölümü gerek hastane gerekse sahra şartlarında sağlık hizmetinin yürütülmesi ile personele sağlık eğitimi verilmesi görevlerini icra etmektedir. Havacılık bölümü ise Suudi Ulusal Muhafız Bakanlığı'nın ihtiyaç duyduğu pilotaj dahil olmak üzere havacılık operasyonunun gerçekleştirilmesi ile hava trafik kontrolü, havacılık lojistiği ve eğitim faaliyetlerini yürütmektedir.²²⁸

Esasında burada Vinnell Şirketine tüm bu hizmeti ihale eden Suudi Arabistan değildir. Teknik olarak, iki ülke arasındaki askeri iş birliği anlaşmalarına dayanarak Suudi

²²⁴ Yayım, s.96.

²²⁵ Mark Andrew Fulloon, "The Post-Fordist Military: An inquiry into the Political Economy of Private Military Companies", **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Griffith University, School of Humanities, Faculty of Arts, 2011, s.205. https://www120.secure.griffith.edu.au/rch/file/e610640e-66dc-4ac6-b16f-68c59a16bc62/1/Fulloon_2013_02Thesis.pdf (Erişim Tarihi 10 Ağustos 2017)

²²⁶ Charles Tiefer, "In Yemen War, Mercenaries Launched By Blackwater Head Were Spotted Today -- Not Good News", *Forbes*, 26 Kasım 2015, <https://www.forbes.com/sites/charlestieffer/2015/11/26/in-yemen-war-mercenaries-launched-by-blackwater-head-were-spotted-today-not-good-news/#64c003055a3d> (Erişim Tarihi 9 Haziran 2018)

²²⁷ Peter W. Singer, **Kiralık Ordular**, 1. Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları, 2009, s.31.

²²⁸ <https://www.vinnellarabia.com/ABOUTUS/> (Erişim Tarihi 26 Eylül 2017)

Arabistan ABD'den bu hizmeti talep etmekte, ABD ise Suudi Arabistan adına özel askeri sektöre işi ihale etmekte ve ihale bedeli Suudi Arabistan Krallığı tarafından ödenmektedir. Aynı durum her ikisinin de Northrop Grumman bünyesinde olmasından dolayı Vinnell'in kardeş kuruluşlarından birisi olan BDM International, Inc. için de geçerlidir.²²⁹ Suudi Ulusal Muhafızları bugün itibarıyla başlangıçtaki yapısından farklılaşmıştır. Bünyesindeki topçu ve uçaksavar desteğine sahip hafif zırhlı tugaylarla sadece 1979 yılında Kâbe Baskını veya 1991'deki Körfez Harekatı'nda Hafci Muharebesinde görev alan iki zırhlı Ulusal Muhafız tugayı gibi rejimi iç tehdit ve işgallere karşı koruma görevleri değil, halihazırda Yemen'e yönelik gerçekleştirilen müdahalede olduğu gibi dış operasyon da yapabilecek duruma gelmiştir. Sayılan tüm bu operasyonlar Vinnell Corporation'ın sadece danışmanlık yapmaktan ibaret olmayan taktik desteği sayesinde gerçekleştirilmiştir.²³⁰ Arap Baharı sürecinden etkilenerek bir takım toplumsal olaylara sahne olan Bahreyn'e de yine Vinnell Corp güdümündeki Suudi Ulusal Muhafızları gönderilerek bu ülkedeki ayaklanmanın bastırılması sağlanmıştır

Suudi Arabistan'ın askeri hizmet satın aldığı bir diğer şirket de yukarıda değinildiği gibi BDM International, Inc'dir. Vinnell Corp. Gibi Northrop Grumman bünyesinde bulunan bu şirket Vinnell gibi Suudi Ulusal Muhafızlarına değil, Kraliyet Hava ve Kara Kuvvetlerine ikmal, eğitim, istihbarat, askeri danışmanlık ve operasyon desteği hizmetleri sağlamaktadır. Askeri konular da dahil olmak üzere güvenlik ve teknoloji danışmanlığı ile operasyon hizmetleri veren Booz-Allen Hamilton şirketi ise Suudi Arabistan Harp Akademisi'ni sevk ve idare etmektedir. Kraliyet ailesine yakın koruma hizmeti veren ABD merkezli O'Gara Training&Services şirketi aynı zamanda yerel kolluk görevlilerinin eğitim hizmetlerini de sağlamaktadır. Yine Suudi Silahlı Kuvvetleri'ne yönelik terörle mücadele ve meskûn mahalde muharebe eğitimleri Cable and Wireless adlı bir başka firma tarafından verilmektedir.²³¹

Suudi Arabistan'ın özel askeri sektör faaliyetleri kapsamında satın aldığı bir diğer hizmet olan istihbarat temini de özellikle Velihaht Prens Muhammed bin Selman tarafından mevcut yönetime tehdit olarak görülen diğer prenslerin tutuklanarak

²²⁹ Thomas K. Adams, "The New Mercenaries and Privatization of Conflict", Parameters-US Army War College Quarterly, Summer 1999, s.115.

²³⁰ Adams, s.112.

²³¹ Singer, Kiralık Ordular, s.31.

sorgulanmasında karşımıza çıkmaktadır. Vinnell Corp. tarafından eğitim, ikmal ve danışmanlık faaliyetleri yürütülen Suudi Ulusal Muhafızları içerisinde 2015 yılında seçilen 5000 kişilik elit bir birlik olan El Seyf El Ajrab adlı bu yeni yapılanma sorgulanan prenslerin tutulduğu lüks otelin dış korumasını sağlamıştır.²³² Otel içerisinde ise tutukluların sorgulamaları ise Suudi kökenli güvenlik görevlileri tarafından değil, BAE'den getirilen eski adı Blackwater olan Academi adlı ABD'li özel şirket personeline yapılmıştır.²³³

Ülkede faaliyet gösteren bir diğer şirket yine ABD orijinli MPRI adlı şirkettir. Adını Irak ve Bosna'daki faaliyetleriyle duyurmuş olan bu şirket Suudi Arabistan ordusuna doktrin, lider eğitimi, lojistik, organizasyon gibi faaliyet sahalarına ilave olarak tehdit analizi, kuvvet yönetimi, gelişimi ve planlaması, haber toplama ve kaynak yönetimi gibi alanlarda da hizmetler vermiştir.²³⁴

Suudi Arabistan'ın başat pozisyonda olduğu Onlu Koalisyon tarafından 2015 yılından itibaren Yemen'de gerçekleştirilen askeri harekatta Suudi Arabistan Kraliyet Silahlı Kuvvetleri tarafından özel askeri şirketler ve paralı askerler yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Hava ve deniz kuvvetlerini hariçte tutarsak ağırlıklı olarak Suudi Arabistan Kara Kuvvetleri ve Birleşik Arap Emirlikleri Emirlik Muhafızları tarafından yürütülen bu harekatta her iki ülke tarafından da muharip ve muharebe destek anlamında yoğun bir özel askeri hizmet alımı bulunmaktadır. Askeri hizmetin neredeyse her safhasında, yani hem muharebe hem de muharebe destek ve muharebe hizmet desteği alanlarında çok yüksek oranda dış kaynaktan temine bağımlı bir ordu yapısı arz eden Suudi Arabistan ordusu Yemen'de yürütülen harekâtı da özel askeri sektör vasıtası ile sürdürmektedir.

Suudi Arabistan'ın talep ettiği muharip askeri hizmet iki şekilde tedarik edilmektedir. Bunlardan birincisi Sudan Silahlı Kuvvetleri'nin operasyon giderlerinin tamamının tıpkı bir özel askeri şirket gibi Suudi Arabistan tarafından finanse edilerek

²³² “*Blood-Rusted Sword: MbS Using Elite Force to Detain Rival Princes*”, 7 Ocak 2018, <https://www.alaraby.co.uk/english/News/2018/1/7/Rustless-Sword-MbS-using-elite-force-to-detain-princes> (Erişim Tarihi 19 Mart 2018)

²³³ **Daily Mail**, “American Mercenaries are Torturing! Saudi Elite Rounded Up by New Crown Prince” 24 Kasım 2017, <http://www.dailymail.co.uk/news/article-5108651/American-mercenaries-torturing-Saudi-princes.html> (Erişim Tarihi 19 Mart 2018)

²³⁴ Singer, Kiralık Ordular, s.216.

muharebeye dahil edilmesidir. Fiji Cumhuriyeti Kara Kuvvetleri'ne bağı taburların ücret karşılığı üçüncü ülkelerde muharebeye katılmalarını anımsatan bu durum milli orduların da özel askeri hizmet verebileceğine bir örnek oluşturmaktadır. Pazarlanan askeri hizmet, ABD tarafından yirmi yıldır oldukça sert bir şekilde ekonomik ambargoya tabi tutulan Sudan için önemli bir ekonomik kaynak durumundadır. Bir yandan Onlu Koalisyonun bileşenlerinden olan ancak personel maaşları dahil tüm operasyon giderlerinin Suudi Arabistan tarafından karşılandığı Sudan'ın bölgede muharebeye aktif olarak katılan yaklaşık 10.000 kişilik bir kuvveti bulunmaktadır.²³⁵ Operasyonun yürütülebilmesi için Suudi Arabistan ve Katar tarafından ülkeye aktarılan kaynak 2015 yılı için ülke gayrisafi milli hasılasının %2'sine denk gelen 2,2 milyar ABD Dolarıdır.²³⁶ 2017 yılında ise Suudi Arabistan ve Katar tarafından her biri 1,2 milyar ve BAE tarafından 500 milyon dolar olmak üzere ülkeye aktarılan kaynak 2,9 milyar ABD doları olmuştur. Bu miktar da Sudan GSMH'sinin yaklaşık %3'lük kesimine karşılık gelmektedir.²³⁷

Suudi Arabistan'ın Yemen harekâtında kullandığı sert gücün dış kaynaktan bir diğer tedarik şekli ise, Kraliyet Silahlı Kuvvetleri'ne muhtelif seviye ve alanlarda hizmet veren özel askeri şirketlerden hizmet alımı ve bu şirketler tarafından eğitilen milli ordunun emir komuta ettiği faaliyetlerde kullanılmak üzere münferit paralı askerlerin kiralanarak tek bir emir komuta altında bir araya getirilmesidir. Bu kapsamda özellikle Somali ve diğer Afrika ülkelerinden münferiden paralı asker temin edilmekte ve bunlar gerek özel askeri şirketler gerekse Suudi Kraliyet Kara Kuvvetleri'nde yoğun olarak kullanılmaktadır. Yemen Harekâtı'nda Suudi Arabistan hava taarruzlarında ağırlık sahibi olsa da karadan da kendi sınırında bulunan Sa'da bölgesinde bir cephe hattına sahip bulunmaktadır. Bu cephede Suudi Arabistan adına çarpışan askerler özel sektörden temin edilen bu savaşçılardan oluşmaktadır.²³⁸

²³⁵ Khalil Charles, "Pressure Mounts for Sudan to Withdraw Troops from Yemen", *Middle East Monitor*, 30 Nisan 2018, <https://www.middleeastmonitor.com/20180430-pressure-mounts-for-sudan-to-withdraw-troops-from-yemen/> (Erişim Tarihi 10 Mayıs 2018)

²³⁶ **Al Monitor**, "Sudan Gets \$2.2b for Joining Saudi Arabia, Qatar in Yemen War", 24 Kasım 2015, https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/11/sudansaudiarabiawaryemenhouthieconomy.html?utm_source=AlMonitor+Newsletter+%5BEnglish%5D&utm_campaign=29961e3c0bNovember_24_2015&utm_medium=email&utm_term=0_28264b27a029961e3c0b-102418997 (Erişim Tarihi 10 Mayıs 2018)

²³⁷ "Sudanese Forces in Yemen Accused of Being Mercenaries", 11 Aralık 2017, <https://fanack.com/sudan/history-past-to-present/sudanese-forces-in-yemen/> (Erişim Tarihi 10 Mayıs 2018)

²³⁸ "Yemeni forces take out mercenaries of Saudi Arabia", 7 Haziran 2018, <http://www.presstv.com/Detail/Fr/2018/06/07/564204/Yemen-Saudi-Arabia-war-UN-peace-plan> (Erişim Tarihi 11 Haziran 2018)

6.3.4. Bahreyn

Körfez bölgesinin en küçük ülkesi olan Bahreyn, yönetsel olarak Sünni bir Krallık olsa da nüfusun çoğunluğunu oluşturan Şiilerden dolayı görece olarak istikrarsızlıklara müzahir bir yapı arz etmektedir. 1783 yılına kadar İran hakimiyetinde olan ada, bu tarihte Sünni El Halife ailesi tarafından ele geçirilmiş ve aradaki İngiliz nüfuzuna rağmen yönetimdeki El Halife ailesini kesintisiz olarak yer almıştır. 1971 yılında bağımsızlığına kavuşmuş olan Bahreyn’de Şii çoğunluk Halife ailesi tarafından marjinalleştirilerek ülke yönetimi, ekonomisi ve güvenliğinde yer almalarının önüne geçilmiştir. Bu açıdan bakıldığında Bahreyn güvenlik yapısı da gerek kolluk hizmetleri gerekse askeri olarak toplumsal bir güvenlik hizmeti sunmaktan çok Sünni azınlık ve El Halife ailesinin güvenlik ihtiyaçlarının giderilmesine ve Emirliğin bekasının sağlanmasına yönelik dizayn edilmiş durumdadır. Ülke güvenlik bürokrasisi içerisindeki tüm kilit noktalar El Halife ailesi ve akrabaları tarafından yönetilmektedir. Bahreyn Silahlı Kuvvetlerinde de Şii nüfus yer almamakta, yerli Sünni aileler ile Suriye, Ürdün ve Yemen gibi yerlerden gelen savaşçılar istihdam edilmektedir.²³⁹

Bahreyn güvenlik sistemi yukarıda değinilen hususlardan ötürü deyim yerindeyse son derece “butik” bir görünüm arz etmektedir. Nitekim Arap Baharı’ndan etkilenen tek körfez ülkesi olarak bu dönemde ülkede çoğunluğu oluşturan Şii nüfusun hak talebi gerekçesiyle bir takım toplumsal olaylar yaşanmış ve ülkenin milli ordusu ve polis gücü bu olayları bastırmakta yetersiz kalmıştır. Bahreyn Kralı bu noktada yüzünü piyasaya çevirmiş ve ülkesindeki iç karışıklıkların bastırılması amacıyla özel askeri sektörden hizmet tedariki yoluna gitmiştir. Satın alınan bu hizmetle ülke içerisinde kolluk görevleri ve askeri hizmetler özel sektör tarafından yerine getirilmeye başlanmış ve Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirliklerinden gelen özel askeri sektör destekli kuvvetlerle birlikte gösterilerin bastırılması sağlanmıştır.²⁴⁰

²³⁹ Andreas Krieg , “Gulf Security Policy after the Arab Spring: Considering Changing Security Dynamics “ Khalid S. Almezaini ve Jean-Marc Rickli (Ed.), **The Small Gulf States- Foreign and Security Policies before and after the Arab Spring**, Routledge, London, 2017, s.55.

²⁴⁰ David Isenberg, “The Ferengi Rules of Acquisition: PMSCs and the Arab Spring”, *Huffington Post*, 27 Ağustos 2012, https://www.huffingtonpost.com/david-isenberg/ferengi-rules-of-acquisition_b_1830366.html (Erişim Tarihi 4 Haziran 2018)

6.3.5. Katar

Bahreyn’le birlikte körfez bölgesinin ikinci en küçük devleti olan Katar, küçük olmasına rağmen etkin bir güvenlik sistemine sahip bulunmaktadır. Ülke nüfusunun %85 gibi yüksek bir kısmı yabancı işçilerden oluşsa da yerli nüfusun Sünnilerden oluşan heterojen yapısı nedeniyle iç tehdit endişesinden vareste olan ülke, dış politika tercihlerinden dolayı siyasi olarak ayrıştığı Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri’ne karşı silahlı kuvvetlerinin kapasitesini artırıcı adımlar atmaktadır. Silah, teçhizat ve malzeme anlamında yüksek bir yeterliliğe sahip olan ülkede silahlı kuvvetlerin personel yapısını oluşturacak yeterli insan gücü bulunmadığı için diğer ülkelere gelen savaşçıların istihdam edilmesi suretiyle bu kaynak yaratılmaktadır.²⁴¹

Katar Silahlı Kuvvetleri’nin insan gücü ağırlıklı olarak Afrika ülkelerinden temin edilmektedir. Paralı askerliğin bir işkolu haline geldiği yoksul Afrika ülkelerinden Somali ve Sudan diğer körfez ülkeleri gibi Katar’ın da temel asker kaynağını oluşturmaktadır. Yaklaşık 11.500 kişilik bir orduya sahip olan Katar Silahlı Kuvvetleri’nde 6.000 Somalili savaşçı istihdam edilirken Şeyh Hamdan ve ailesinin yakın koruma görevleri için de 360 Sudanlı savaşçı ile sözleşme yapılmıştır. Bunun yanında Güney Afrikalı paralı asker ve şirketlerle de özellikle istihbarat görevleri için sözleşmeler yapılmıştır.²⁴²

Katar, silahlı kuvvetler personelinin eğitim hizmetlerinde de dış kaynak kullanımına yer vermektedir. Halihazırda bir harp okulu olmayan bu kapsamda teğmenbinbaşı rütbesindeki personelin eğitimi için İngiltere merkezli Serco adlı şirketler yıllık yaklaşık 44 milyon ABD Doları değerinde bir sözleşme yapmıştır. Sözleşme gereği eğitim materyalleri İngiltere’den getirilerek Katar’da bir eğitim merkezi kurulacak ve bu merkezin tüm teknik altyapısı da Serco tarafından sağlanacaktır.²⁴³ Katar Deniz Harp Okulu’nun kurulması ve öğrencilerinin eğitim faaliyetleri ise 2016 yılında Türkiye merkezli bir özel askeri şirket olan Akademi Sancak tarafından üstlenilmiştir. Bu kapsamda adı geçen şirket KKTC’de bulunan bir üniversite ile de iş birliği için sözleşme

²⁴¹ Krieg, s. 57.

²⁴² Nawal Sayed, “Somali newspaper reveals Doha recruiting African mercenaries” *Egypt Today*, 17 Ekim 2017, <https://www.egypttoday.com/Article/2/28057/Somali-newspaper-reveals-Doha-recruiting-African-mercenaries> (Erişim Tarihi 4 Haziran 2018)

²⁴³ **Doha News**, “Qatar Armed Forces to Spend Millions on Officer Training”, 12 Mayıs 2014, <https://dohanews.co/qatar-armed-forces-spending-millions-officer-training/> (Erişim Tarihi 4 Haziran 2018)

yapmıştır.²⁴⁴ Akademi Sancak şirketi tarafından Katar Deniz Kuvvetleri'nin yanı sıra Katar Özel Kuvvetlerine yönelik eğitimler de verilmiştir.²⁴⁵

Katar Emirliği, silahlı kuvvetleri ülke büyüklüğüne nispetle bu kadar güçlü olsa da bu gücünü dış operasyonlarda kullanmamayı tercih etmektedir. Ülkenin gizli veya açık müdahil olduğu dış operasyonlarda vekil kullandığı, bu anlamda da Afrikalı paralı askerler ile silahlı grupları tercih ettiği söylenebilir. Yemen'e yönelik bazı Arap ülkeleri tarafından ittifaken gerçekleştirilen uluslararası operasyonda Katar Silahlı Kuvvetleri 1.000 askerlik bir güç göndermiş olmasına rağmen²⁴⁶ bu hareketin devamlılığının sağlanması için Sudan Hükümetine Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri ile birlikte yüklü ödeme yapılarak Sudan Silahlı Kuvvetleri kullanılmıştır. Sudan Ordusu'nun yanında Sudan, Somali, Eritre, Nijerya gibi Afrika ülkelerinden gelen savaşçıların da bu bölgede istihdam edildiği bilinmektedir.²⁴⁷

Katar Emirliği tarafından silahlı güç kullanımının dış kaynaktan tedarikine yönelik bir diğer örnek de Libya'da 2011 yılında Arap Baharı döneminde başlayan ve halen devam eden iç karışıklıklardır. Ayaklanmanın ilk günlerinde Kaddafi karşıtı güçleri hem harp araç gereci hem de insan gücü anlamında destekleyen Katar²⁴⁸ Kaddafi sonrası süreçte ortaya çıkan çatışma ve belirsizlik ortamında Trablus Hükümeti tarafında yer alan yerel güçlerle birlikte paralı askerleri finanse ederek BAE ve onun desteklediği Tobruk Hükümeti'ne karşı bir dış politika aracı olarak kullanmıştır.²⁴⁹ Katar Emirliği bu anlamda

²⁴⁴ "İTÜ İle Akademi Sancak İşbirliği Sözleşmesi İmzalandı", 29 Aralık 2016, <http://www.kkctc.itu.edu.tr/index.php/tr/newscategoryblog/36-rektorluk/133-29-12-2016-haber> (Erişim Tarihi 5 Haziran 2018)

²⁴⁵ "Akademi Sancak, la botte secrète d'Ankara pour épauler Doha", *Intelligence Online Le Monde du Renseignement*, No.798, 2018, s.5. <http://www.anolir.org/wordpress/wp-content/uploads/2018/01/LMR798.pdf> (Erişim Tarihi 24 Haziran 2014)

²⁴⁶ Al Jazeera, "Katar'dan Yemen'e Bin Asker", 7 Eylül 2015, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/katardan-yemene-bin-asker> (Erişim Tarihi 4 Haziran 2018)

²⁴⁷ **Al Monitor**, "Sudan Gets \$2.2b for Joining Saudi Arabia, Qatar in Yemen War", 24 Kasım 2015, https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/11/sudansaudiarabiawaryemenhouthieconomy.html?utm_source=AlMonitor+Newsletter+%5BEnglish%5D&utm_campaign=29961e3c0bNovember_24_2015&utm_medium=email&utm_term=0_28264b27a029961e3c0b-102418997 (Erişim Tarihi 10 Mayıs 2018)

²⁴⁸ ²⁴⁸ United Nations Security Council, Final report of the Panel of Experts on Libya established pursuant to resolution 1973, 2017, s.22.

²⁴⁹ Arda Mevlütoğlu, "Katar-Suudi Arabistan Krizinin Savunma ve Güvenlik Boyutu", **Ortadoğu Analiz**, Cilt:9 Sayı:80, Mayıs-Haziran 2017, s.77.

Çad Hükümetine isyan eden bir grup olan FACT militanlarını ücret karşılığı bölgede istihdam etmiştir.²⁵⁰

6.3.6. Kuveyt

Kuveyt de diğer küçük Körfez emirlikleri gibi düşük ve zengin bir nüfusa sahiptir. Hizmet sektöründe çalışanların %90'ını yabancı işçilerin oluşturduğu bu ülkede askerlik hizmetinin yerine getirilmesi de diğer Körfez ülkeleriyle benzerlikler arz etmektedir. Ülkede 2001 yılında askıya alınan zorunlu askerlik hizmeti 2017 yılında tekrar uygulamaya konsa da bu ülkenin askeri altyapısı silahlı kuvvetlerin devamlılığını sağlama konusunda yetersiz bir görünüm sunmaktadır. Bu nedenle askeri hizmetin muhtelif safhalarında dış kaynak kullanımını gözlenmektedir. Ancak burada oran hizmet sektöründeki kadar yabancı ağırlıklı değildir. Yaklaşık 11000 kişiden oluşan Kuveyt Silahlı Kuvvetleri'nde 1600-3700 arası yabancı personelin görev yaptığı değerlendirilmektedir.²⁵¹

Yoğun Amerikan askeri varlığından dolayı ülkede faaliyet gösteren özel askeri şirketler de Amerikan şirketleridir. Bunlardan DynCorp Kuveyt Hava Kuvvetlerinin lojistik, ikmal ve muharip görevlerini desteklemektedir. Buna örnek olarak ülkeye ait F18 uçakları ve Apache helikopterlerinin bakım hizmetlerinin DynCorp tarafından yerine getirildiği gösterilebilir.²⁵² Şirket bu hizmeti USAF ile yapmış olduğu kontratlara istinaden yerine getirmektedir. MPRI da askeri eğitim hizmetinin verilmesini temin etmektedir. Şirket bu kapsamda 1999 yılından beri ülkede bölük ve tabur seviyesindeki birliklere muharebe eğitimleri vermektedir.²⁵³

6.3.7. Umman

Umman, her ne kadar Körfez İşbirliği Konseyi üyesi olsa da mezhepsel durumundan dolayı bölgedeki diğer Arap ülkelerinden farklılaşan, bunun yanında Yemen ve BAE ile zaman zaman çatışmalar yaşasa da bölgesel ve küresel gerilimlerde tarafsız kalarak arabuluculuk rolü oynamaya çalışan bir ülkedir. Bölgedeki diğer ülkelerle denge

²⁵⁰ Andrew McGregor, "Rebel or Mercenary? A Profile of Chad's General Mahamat Mahdi Ali", 7 Eylül 2017, <https://www.aberfoylesecurity.com/?p=4010> (Erişim Tarihi 6 Mayıs 2018)

²⁵¹ Anthony H. Cordesman, Khalid R. Al-Rodhan, "Gulf Military Forces in an Era of Asymmetric Wars Volume 1", Westport, Praeger Security International, 2007, s. 92.

²⁵² DynCorp International to Maintain Kuwaiti Apache Aircraft, <http://www.dyn-intl.com/media-center/press-releases/dyncorp-international-to-maintain-kuwaiti-apache-aircraft/> (Erişim Tarihi 6 Mayıs 2018)

²⁵³ Singer, Kiralık Ordular, s.216.

politikası yürüten Umman, Körfez İşbirliği Konseyi üyesi ülkeler arasında İran'la en yakın ilişkilere sahip devlet konumundadır. İran'la arasında ekonomik ve politik olarak yakın ilişkiler olsa da Umman Batı ile de yakın ilişkiler yürütmektedir. ABD ve İran arasındaki nükleer görüşmelerin burada yapılmış olması bunu destekler niteliktedir.²⁵⁴

Umman Sultanlığı uluslararası alanda tarafsızlık ve diplomasi dışı yollara sapmamayı ilke edinerek barışçı bir tutum sergilese de bölgede silahlanma ve özellikle askeri personel mevcudu anlamında dışa bağımlılığı azaltacak önlemler alma konularında öne çıkmaktadır. Ordunun modernizasyonu için dış yardım ve özel askeri sektörden tedarik yollarını uzun süre kullanan ülke son dönemde millileşme gayretleri içerisinde. Esasında Körfez ülkeleri arasında özel askeri sektörü ordu ihtiyacı için ülkesinde bilfiil kullanan ilk devlet Suudi Arabistan Krallığı olsa da bu sektörle ilk tanışan ülke Umman olmuştur. 1962 Yemen İç savaşı sırasında Kongo'dan getirilen bir takım paralı asker gruplarının İngiltere ve Suudi Arabistan ile Kuzey Yemen'e yerleştirilmesiyle birlikte 1963 ila 1975 yılları arasında Umman'da yaşanan ve İngiltere'den bağımsızlığını kazanmasına müteakip Güney Yemen'in de desteklediği Dofar Ayaklanması sırasında ülkede muhtelif paralı asker gruplarının Yemen destekli isyancılara karşı operasyon icra ettiği bir vakıdır.²⁵⁵

Babası Sultan Said bin Teymur'u tahttan indirerek 1970 yılında başa geçen Sultan Kabus, İngiltere'nin desteği ile yukarıda bahsedilen paralı asker gruplarını kullanarak beş yıl içinde isyanı bastırarak yerini sağlamlaştırmıştır. O dönemde Umman'da faaliyeti bulunan paralı asker grupları şu şekilde kategorize edilmiştir:²⁵⁶

- 1.İngiltere Hükümeti tarafından desteklenen eğitim, muhabere ve özel operasyonların icra edilmesiyle görevlendirilmiş gruplar,*
- 2.Yabancı ordular için hizmet veren bireysel paralı askerler,*
- 3. İngiltere Ordusu tarafından diğer ordulara destek olmak için gönderilen subaylar,*

²⁵⁴ Erboğa, s.24.

²⁵⁵ Carlos Ortiz, "Private Armed Forces and Global Security-A Guide to the Issues", Santa Barbara: Praeger Publishing, 2010, s.36.

²⁵⁶ Ortiz, s.36.

4. Diğer ülkeler tarafından satın alınan silah sistemlerinin bakım, onarım ve işletilmesi maksadıyla gönderilen İngiliz askeri personeli,

5. Çatışmaya sürüklenen bölgelerde bulunan köylüler.

Bu tasnifle birlikte paralı asker olarak tarif edilen kişi veya grupların yeni dönemde bir örnek olmadığı gerçeği ilk defa ortaya konmuştur. Bu anlamda tasnifin birinci sırasında zikredilen paralı asker grupları günümüzün özel askeri şirketlerinin embriyonik bir öncülü olarak nitelenebilir.²⁵⁷

Ülkenin kara kuvvetlerinde halen yabancı askerler görev yapmaktadır. Diğer petrol zengini körfez ülkeleri gibi Umman'da da çoğunlukla yabancı işçilerin istihdam edilmektedir. Bu rakam özel sektörde %85'ken kamu sektöründe çalışan yabancıların oranı %70'dir. Bu durumun düzeltilmesi maksadıyla 2001 yılında İş Gücü Bakanlığı kurulmuş ve "Ummanizasyon" denilen üretime katılan Umman vatandaşı oranının yükseltilmesi gayretlerine başlanmıştır. Ülkenin askeri yapısı da bundan bağımsız düşünülememektedir.²⁵⁸ Askeri güç olarak BAE veya Suudi Arabistan gibi şirketlerle yapılan anlaşmalar hakkında bilgi olmasa da özellikle Umman Kara Kuvvetleri'nde istihdam edilmek üzere Müslüman coğrafyadan personel temin edildiği bilinmektedir. Bu kapsamda Umman Ordusu'nun Pakistan'a bağlı Güney Belüçistan'dan Dofar Ayaklanması döneminden günümüze kadar personel temin ettiği bilinmektedir. Şu an Umman Ordusunda sadece bu bölgeden 4000 askerin görev yaptığı değerlendirilmektedir.²⁵⁹

Sultan Kabus'un başa geçmesinden itibaren ülke birçok alanda atılımlar yapmak üzere politikalar geliştirmeye başlamıştır. Bu kapsamda eğitimden sanayileşmeye, ekonomik yapıdan ordunun modernizasyonuna kadar türlü alanlarda dönüşümler yapılmıştır. İzlenen böylesi bir politikanın uygulanması yine dış destekler sayesinde mümkün olabilmiştir. 1970 ve 1980'li yıllar boyunca Umman Sultanlığı Hava Kuvvetleri'nin modernizasyon, eğitim, ikmal ve bakım faaliyetleri ile bir kısım muharip görevler Suudi Arabistan'da da faaliyet gösteren Vinnell Corp. ile Airworks Services

²⁵⁷ Ortiz, s.36.

²⁵⁸ Sefa Mutlu Koca ve Özcan Kayalı, "Umman", **Ortadoğu Yıllığı**, Cilt.10, Sayı.10, 2014, s.282.

²⁵⁹ **Pak Voices**, "Gwadar: Oman Army Recruits Youths From Makran", 2 Aralık 2014, <http://www.pakvoices.pk/gwadar-oman-army-recruits-youths-from-makran/> (Erişim Tarihi 15 Haziran 2018)

ortaklığına ihale edilerek yerine getirilmiştir. Bu dönemde Umman ordusunda komuta katında Ummanlılar olsa da emekli İngiliz general ve amiraller muhtelif birliklere emir komuta etmişlerdir.²⁶⁰

6.4. Kuzey Afrika’da Özel Askeri Sektör Faaliyetleri

Coğrafi olarak başka bir kıtada yer alsa da aynı kültür ve medeniyet havzasında olmasından dolayı Orta Doğu ile birlikte değerlendirilen Kuzey Afrika bölgesindeki ülkelerin neredeyse tamamı, Mısır dışarıda tutulacak olursa küçük ve zayıf ülkelerdir. Enerji kaynaklarının da körfez bölgesindeki gibi yaygın bir yapıya sahip olmadığı bölgede enerji kaynağına sahip olan ülkeler istikrarsız ve fakir bir görünüm arz etmektedir. Bu bölümde Kuzey Afrika ülkeleri arasında özel askeri sektör faaliyetlerinin gözlemlendiği Libya, Sudan ve Güney Sudan’da bu sektörün faaliyetlerinin neler olduğu, özel askeri hizmetin kimler tarafından arz ve talep edildiği, sektörün bu bölgedeki yapılanmasının ne şekilde olduğu üzerinde durulacaktır.

6.4.1. Libya

Arap Baharı’nın etkisiyle 15 Şubat 2011 yılında başlayan bir isyan hareketi 20 Ekim 2011’de Muammer Kaddafi’nin linç edilerek öldürülmesiyle Libya Devrimi olarak ifade edilen bir sonuca ulaşsa da ülkedeki karışıklıklar azalmak bir yana süreç içerisinde birbirinden farklı-ve silahlı-güçlerin hükümet etme iddiasından vazgeçmemesi nedeniyle daha da şiddetlenmiştir. Kaddafi sonrası dönemde ülke fiilen üç hükümet ve iki ordu arasında bölünmüş durumdadır. Bu istikrarsız ortam aynı Irak ve Suriye’de gözlemlendiği gibi Libya’da da gerek düzenli orduların gerekse konvansiyonel olmayan güçlerin kullanıldığı bir çatışma ortamının oluşmasına neden olmuştur.

Her ne kadar görünürde ülkede çatışmaların özelleştirilerek askeri gücün dış kaynaktan tedarik edilmesi Arap Baharı ve Kaddafi sonrası dönemde gibi görünse de özel askeri sektörün ülke içinde kullanılması bizzat Kaddafi’nin uygulamasıyla başlamıştır. 1980’li yıllardan başlayarak paralı askerler ve Afrika kökenli şirketlerden askeri hizmet satın alan Kaddafi’nin bu uygulamaları ülkenin kapalı yapısından dolayı son dönemine kadar üstü kapalı olarak kalmıştır. 2011 olaylarında ise toplumsal olayların bastırılması

²⁶⁰ *Omani Royal Armed Forces (RAF)*, <https://www.globalsecurity.org/military/world/gulf/oman-mil.htm> (Erişim Tarihi 14 Haziran 2018)

için Sahraaltı Afrika ülkelerinden temin ettiği gruplar ile Çad ve Mali'den getirilen Tuareg kabilelerini paralı asker olarak kullanmıştır.²⁶¹ Eski sosyalist ülke ordularında görev yapan askerlerin kurduğu şirketler de Libya'da Kaddafi tarafında muharip askeri hizmet sunucusu olarak kullanılmıştır. Çatışmaların ilk başladığı dönemde Ukrayna, Beyaz Rusya, Hırvatistan ve Sırbistan kökenli eski subaylar askeri danışman adı altında Kaddafi'ye hizmet etmiş; yine Ukrayna, Sırbistan ve Beyaz Rusya orijinli şirketlerle de muharip askeri hizmet sunumu için sözleşmeler yapılmıştır.²⁶² Kaddafi son zamanlarında Güney Afrikalı eski Apartheid rejimi askerlerinden oluşan bir şirketle kendi muhafızlığını yapan Sahraaltı Afrikası'ndan temin ettiği paralı askerlerle birlikte ülke dışına çıkarması için bir kontrat yapmıştır. Bu görev Kaddafi'nin isyancılar tarafından yakalanarak öldürülmesi nedeniyle tamamlanamamıştır.²⁶³

Ülkede isyanın başlamasıyla birlikte siyasi sığınmacı olarak bulunduğu ABD'den Libya'ya dönerek Kaddafi sonrası dönemde Libya Ulusal Ordusu'nun başına geçen General Halife Hafter de özel askeri sektörü bir kuvvet çarpanı olarak etkin bir şekilde kullanan aktörlerden olmuştur. Tobruk Hükümetini kontrol eden General Halife Hafter tarafından oldukça zayıf durumdaki Libya Ulusal Ordusu Hava Kuvvetleri'nin pilot ve teknisyen ihtiyacını karşılanması maksadıyla Ukrayna merkezli Glissada ve Amber Tiger şirketleri ile Ürdün merkezli Caravana Middle East adlı şirket ile sözleşmeler yapılmıştır. Avcı uçakları ve helikopterlerden oluşan oldukça küçük ve zayıf durumdaki bu hava gücünün tüm hareketi bu şirketlere bağlı pilotlar tarafından icra edilmektedir.²⁶⁴ Libya Ulusal Ordusu hava lojistik faaliyetlerini de Birleşik Arap Emirlikleri ile çok yakın ilişkiye sahip Moldova merkezli bir şirket olan Sky Prim Air adlı şirket vasıtasıyla sağlamaktadır. Libya Ulusal Ordusu ve Tobruk hükümetinin tüm silah, mühimmat ve sivil ikmal bu şirket vasıtasıyla yapılmaktadır.²⁶⁵ Bunun yanında El Hadim Hava Üssü'nü kullanan BAE hava kuvvetlerine ait uçaklar Academi şirketi

²⁶¹ Martin Vogl, "Tuaregs Join Gaddafi's Mercenaries", *BBC News*, 4 Mart 2011, <https://www.bbc.com/news/world-12647115> (Erişim Tarihi 9 Mayıs 2018)

²⁶² "Private Military Companies", 11 Mayıs 2014, <http://csef.ru/en/oborona-i-bezopasnost/504/chastnye-voennye-kompanii-5346> (Erişim Tarihi 9 Mayıs 2018)

²⁶³ Kim Sengupta, "Wonga Coup Mercenaries Fixed Gaddafi's Doomed Last Flight", *Independent*, 1 Kasım 2011, <https://www.independent.co.uk/news/world/africa/wonga-coup-mercenaries-fixed-gaddafis-doomed-last-flight-6255407.html> (Erişim Tarihi 9 Mayıs 2018)

²⁶⁴ "Eric Prince to UAE's Rescue in Libya", 7 Kasım 2011, <https://www.intelligenceonline.com/corporate-intelligence-the-red-line/2017/01/11/erik-prince-to-uae-s-rescue-in-libya.108196431-art> (Erişim Tarihi 9 Mayıs 2018)

²⁶⁵ "Sky Prim Air Takes Full Advantage of Hafter's Offensive", 6 Ağustos 2017, <https://www.africaintelligence.com/mce/business-circles/2017/06/08/sky-prim-air-takes-full-advantage-of-hafter-s-offensive.108248854-art> (Erişim Tarihi 9 Mayıs 2017)

personeli pilotlar tarafından uçurulmakta ve Libya Ulusal Ordusu ile çatışma halinde olan El Kaide bağlantılı gruplara karşı hava taarruzları icra etmektedir.²⁶⁶

Rus RSB şirketi de Bingazi’de bulunan bir sanayi tesisinin mayın ve el yapımı patlayıcılardan temizlenmesi ihalesini almıştır.²⁶⁷ RSB şirketinin 86 personelle icra ettiği bu görevden başka 12 farklı Rus özel askeri şirketi daha Tobruk Hükümeti ve Libya Ulusal Ordusu emir komutasında görev yapmıştır. Bu şirketler de sadece karşı mayın hareketi değil tesis ve personel güvenliği ihaleleri de almışlardır. Korunan tesis veya personele yönelik bir saldırı ve tehdidin etkisiz hale getirilmesi gerektiğinden bu şirketlerin muharip görevler de icra ettiği sonucunu çıkarmak mümkündür.²⁶⁸

General Halife Hafter askeri hizmet temininde sadece şirketleri değil silahlı grupları da kullanmıştır. Bu kapsamda Libya Ulusal Ordusu hizmetinde kullanılmak üzere Sudan’ın Kuzey Darfur bölgesinde faaliyet gösteren bir ayrılıkçı hareket olan Sudan Kurtuluş Ordusu’na bağlı binden fazla savaşçı ile yaklaşık 150 araç Libya’ya getirilmiştir.²⁶⁹

Ülkedeki üç hükümetten biri olan Misrata Hükümeti de özellikle hava kuvvetlerinin lojistik, ikmal ve muharip görevlerini özel askeri sektörden hizmet satın almak suretiyle ifa etmektedir. Misrata Hava Kuvvetleri bu anlamda Ürdün merkezli bir özel askeri şirket olan ve eski Ekvador Hava Kuvvetleri personelini istihdam eden MENA ile kontrat yapmıştır.²⁷⁰ 2015 yılından itibaren yapılan sözleşmelerle hava gücünü belirli bir konuma ulaştıran Misrata Hükümeti bunun bir sonucu olarak Libya Ulusal Ordusu’na ait bir hava üssüne uçakları özel askeri sektörden temin edilen pilotlar tarafından uçurulan Misrata Hava Kuvvetleri ve kara gücüyle müşretek bir operasyon düzenlemiş ve tüm uçaklarıyla birlikte imha ederek Tobruk Hükümeti’ne çok ağır kayıplar verdirmiştir.²⁷¹

²⁶⁶ “Eric Prince to UAE’s Rescue in Libya”, 7 Kasım 2011, <https://www.intelligenceonline.com/corporate-intelligence-the-red-line/2017/01/11/erik-prince-to-uae-s-rescue-in-libya.108196431-art> (Erişim Tarihi 9 Mayıs 2018)

²⁶⁷ United Nations Security Council, Final report of the Panel of Experts on Libya established pursuant to resolution 1973, 2017, s.176.

²⁶⁸ Laurent Lagneau, “Libye: Une société militaire privée russe a envoyé des démineurs près de Benghazi”, 13 Mart 2017, <http://www.opex360.com/2017/03/13/libye-societe-militaire-privée-russe-envoye-des-démineurs-pres-de-benghazi/> (Erişim Tarihi 9 Mayıs 2018)

²⁶⁹ Safa Alharathy, “Khalifa Haftar reaches out to Sudan’s Minni Minawi rebel group to hire more mercenaries” *The Libya Observer*, 28 Mayıs 2018, <https://www.libyaobserver.ly/news/khalifa-haftar-reaches-out-sudan%E2%80%99s-minni-minawi-rebel-group-hire-more-mercenaries%C2%A0%C2%A0> (Erişim Tarihi 13 Haziran 2018)

²⁷⁰ Final report of the Panel of Experts on Libya established pursuant to resolution 1973, **United Nations Security Council**, 2017, s.35.

²⁷¹ Arnaud Delalande, “Misrata Militants Are Winning the Air War in Southwest Libya”, 23 Mayıs 2017, <https://warisboring.com/misrata-militants-are-winning-the-air-war-in-southwest-libya/> (Erişim Tarihi 9 Mayıs 2018)

Özel askeri sektörden güvenlik hizmeti tedarik edilmesi sadece yerli unsurlarca değil Libya’da bulunan yabancı aktörler tarafından da tercih edilmektedir. Irak ve Afganistan operasyonlarının güvenliği için güvenlik hizmeti satın alan uluslararası kuruluşlar, devletler veya sivil toplum örgütleri Libya’da da bu hizmeti talep etmektedirler. Avrupa Birliği Dış İlişkiler Servisi bu anlamda Libya’daki tesis ve personelinin güvenliğinin sağlanması amacıyla İngiltere-Danimarka ortaklığı olan G4S şirketi ile kontrat yapmıştır. Trablus hükümetinin bu şirketin faaliyetlerini yasaklaması üzerine G4S ile Libya’nın yerli şirketlerinden Safe Group arasında bir ortaklık meydana gelmiştir. Safe Group ile Libya güçleri arasında yaşanan çatışmalardan sonra ise bu ortaklık bozulmuştur. AB bu süreçten başlayarak Kaddafi sonrası dönem de dahil olmak üzere Fransız-Macar ortaklığı olan ve Suudi Arabistan ile Yemen’de de faaliyet gösteren Argus Security Projects (ASP) şirketi ile 2012 yılında 10 milyon Avro değerinde dört yıllık bir sözleşme yapmıştır.²⁷²

Batılı özel askeri şirketlerin faaliyetleri yine Batı dünyası tarafından desteklenen Trablus Hükümeti’nin nüfuz alanında yoğunlaşsa da bunların faaliyetleri otoriteler tarafından hoş karşılanmamaktadır. Yine de bu bölgede müstakil faaliyet gösteren şirketler olduğu kadar yerli ortak edinme yoluyla bu problemi aşan şirketler de olmuştur. G4S şirketinin ortaklık yaptığı Libya merkezli Safe Group müteakip dönemde batılı özel askeri şirketler için bu ülkedeki en önemli partner haline gelerek birçok ortaklık yapmıştır. Libya’da havaalanı, endüstriyel tesisler, diplomatik rezidanslar gibi hassas ve kritik sahalara yönelik güvenlik hizmeti ile kişi ve konvoy güvenliği hizmetleri sunan Fransız özel askeri şirketi Erys²⁷³, petrol sahaları ile boru hatları ve liman güvenliği hizmeti veren Kanada menşeli GardaWorld²⁷⁴ ve aynı hizmeti veren Control Risks Group şirketleri Libya merkezli Safe Group şirketinin ortaklığı sayesinde bu ülkede faaliyet gösterebilmişlerdir.²⁷⁵ Bunların yanında güvenlik danışmanlığı ve istihbarat hizmetlerine yoğunlaşan İngiliz AKE Group²⁷⁶, ABD’li Blackwater şirketinin Academi adını aldıktan

²⁷² Sergei Balmasov, “Western private military companies are expanding operations in Afghanistan, Iraq, Libya and Somalia”, 20 Haziran 2012, <http://iissonline.net/western-private-military-companies-are-expanding-operations-in-afghanistan-iraq-libya-and-somalia/> (Erişim Tarihi 13 Haziran 2018)

²⁷³ <http://www.erysgroup.com/en/our-location/case-studies> (Erişim Tarihi 13 Haziran 2018)

²⁷⁴ <https://www.garda.com/locations/libya/tripoli/tripoli> (Erişim Tarihi 13 Haziran 2018)

²⁷⁵ “Security Firms Hustle in Lawless Libya”, 9 Aralık 2011, <https://www.upi.com/Security-firms-hustle-in-lawless-Libya/75871323450621/> (Erişim Tarihi 13 Haziran 2018)

²⁷⁶ <https://akegroup.com/analysis/> (Erişim Tarihi 13 Haziran 2018)

sonra dahil olduğu Constellis şirketine katılan Olive Group²⁷⁷, Bingazi baskını olduğu sırada ABD diplomatik misyonlarını koruyan İngiliz Blue Mountain Group²⁷⁸, liman güvenliği konusunda uzmanlaşmış Eclipse Group ve Fransız Gallice ülkede faaliyet gösteren diğer batılı özel askeri şirketler olarak öne çıkmaktadır.²⁷⁹

6.4.2. Sudan

Sahra Çölü'nün güneyinde ve Afrika Boynuzunda kalmakla birlikte Kuzey Afrika ülkesi olarak nitelendirilen Sudan, istikrarsız yapısı ve özel askeri sektör faaliyetleri konusunda dikkat çeken bir ülkedir. Coğrafi konumu bu ülkenin tarih boyunca çatışmalara müzahir olmasına neden olmuştur. Yaşanan çatışmalardan dolayı temelde sadece tarım ve hayvancılığa dayanan iktisadi yapısı 1999 yılında ihraç edilmeye başlanan petrole gelişebilecek olsa da yirminci asrın ikinci çeyreğine damgasını vuran iki iç savaş neticesinde petrol sahalarının 2005 yılında varılan anlaşma ile Güney Sudan'da kalmasıyla ülke petrolün %75'i, yani ihracat gelirlerinin %90'ından mahrum kalmıştır.²⁸⁰ Kişi başına gelirin yaklaşık \$2900 olduğu Sudan'da yaşanan fakirlikten dolayı ücret karşılığı savaşçılık yapmak kişiler için olduğu kadar hükümet için de tercih edilen bir gelir kaynağı oluşturmaktadır.

Sudanlı savaşçılar başta Körfez ülkeleri olmak üzere Afrika ülkeleri ve Suriye'de münferiden, silahlı grup veya şirketlerin bünyesinde paralı askerlik yapmaktadır. Körfez ülkeleri bahsinde değinildiği üzere BAE, Suudi Arabistan ve Katar ordularında Sudanlı savaşçılar istihdam edilmektedir. Bunun yanında Yemen Harekatında da sayılan ülkelerin ordularında bulunan Sudanlı savaşçılar kullanılmaktadır. Libya'daki çatışmalarda da Sudan'dan gelen savaşçılar etkin bir biçimde kullanılmaktadır.

Sudan Hükümeti de milli ordusunu müttefik olduğu zengin Körfez ülkelerinin hedefleri doğrultusunda kullanılmasına masrafları karşılanmak ve belirli bir ücret karşılığında müsaade etmektedir. Ülke içindeki muhalefete rağmen Sudan Ordusundan

²⁷⁷ <https://constellis.com/OGredirect> (Erişim Tarihi 13 Haziran 2018)

²⁷⁸ "For Benghazi diplomatic security, U.S. relied on small British firm", 18 Ekim 2012, <https://www.reuters.com/article/us-libya-usa-bluemountain/for-benghazi-diplomatic-security-u-s-relied-on-small-british-firm-idUSBRE89G1TI20121018> (Erişim Tarihi 13 Haziran 2018)

²⁷⁹ "Security Firms Hustle in Lawless Libya", 9 Aralık 2011, <https://www.upi.com/Security-firms-hustle-in-lawless-Libya/75871323450621/> (Erişim Tarihi 13 Haziran 2018)

²⁸⁰ Sudan'ın Ekonomisi, <http://www.mfa.gov.tr/sudan-ekonomisi.tr.mfa> (Erişim Tarihi 14 Mayıs 2018)

on bin kişilik bir kuvvet 2015 yılında 2,2 ve 2017 yılında ise 2,9 milyar dolar karşılığında Yemen'e sevk edilerek operasyonun ana insan gücünü oluşturmuştur.

6.4.3. Güney Sudan

Sudan Cumhuriyeti'nden 2011 yılında yapılan bir halk oylamasıyla bağımsızlığını resmen kazanan Güney Sudan, merkezi hükümetin ayrılıkçı Sudan Halk Kurtuluş Hareketi ve onun silahlı gücü Sudan Halk Kurtuluş Ordusu ile anlaşmaya varması neticesinde sağlanan ateşkesi müteakip defacto olarak bağımsızlığını 2005 yılında elde etmiştir. Aynı tarihte BM de Darfur'a bir misyon göndererek diplomatik çalışmalar yürütmeye başlamış, benzer şekilde Birleşmiş Milletler Mayın Eylem Servisi UNMAS da bölgede faaliyete başlamıştır. Bu kapsamda iç savaştan kalan mayınların temizlenmesi, patlamamış mühimmatın tespit edilerek etkisiz hale getirilmesi, hırsızlık ve kötüye kullanımların önüne geçilmesi maksadıyla silah ve mühimmat yönetimi, mülteci kamplarında yaşayan sivillerin korunması ile risk eğitimi hizmetleri verilmektedir.²⁸¹ Bu hizmetlerin yerine getirilmesi ile bölgede bulunan Birleşmiş Milletler misyon temsilci ve temsilciliklerinin (UNMISS) güvenliklerinin sağlanması 2006 yılında Irak'ta da özel askeri hizmet veren İngiliz şirketi Armour Group'a ihale edilmiştir. G4S'nin Armour Group'u 2008 yılında bünyesine katmasıyla birlikte bu hizmetler G4S olarak verilmeye devam etmiştir.²⁸² Bağımsızlık öncesinde bir gerilla hareketi olan Sudan Halk Kurtuluş Hareketi'nin silahlı kanadı Sudan Halk Kurtuluş Ordusu'na profesyonel ordu yapılanmasına geçiş sürecinde özellikle karşı mayın hareketi ve mayın risk analizi konularında eğitimler de bu şirket tarafından verilmiştir. Şirket bu faaliyetlerini sadece ülke dışından gelen askeri uzmanlarla yapmamaktadır. Eğitim faaliyetlerinin dışında sahada bilfiil icra edilen görevlerde mayın temizlik timi, ani müdahale timi ve çok amaçlı timler olarak teşkilatlanan G4S şirketinde yabancı personelin çoğu eski Sudan Halk Kurtuluş Ordusu mensubu yerli personele oranı 1/6 şeklindedir.²⁸³

²⁸¹ <http://www.mineaction.org/programmes/southsudan> (Erişim Tarihi 14 Mayıs 2018)

²⁸² G4S plc Annual Report and Accounts 2013, **G4S**, 2013, http://www.g4s.com/-/media/g4s/global/files/annual-reports/ara_2013.ashx?la=en (Erişim Tarihi 14 Mayıs 2018), s.29.

²⁸³ Briefing Note: G4S Risk Management Mine Action Services in South Sudan, **G4S**, 2016, http://www.g4s.com/-/media/g4s/corporate/files/csr/landmine_education_south_sudan-case_study-feb_2016.ashx?la=en (Erişim Tarihi 14 Mayıs 2018), s.3.

6.5. İsrail’de Özel Askeri Sektör Faaliyetleri

Orta Doğu’da özel askeri sektör faaliyetleri açısından Türkiye ile birlikte genelden ayrılan iki ülkeden biri olan İsrail neoliberalizm ve postfordizmi içselleştirmiş, bilgi teknolojilerine yatırım yapabilen, ürettiği mal ve hizmetlerle küresel piyasada rekabet edebilen gelişmiş bir ekonomik yapıya sahiptir. 1948 yılındaki kuruluşundan itibaren Batı tarafından himaye edilen ve kuruluş felsefesi Batılı değerlere dayanan İsrail, beşinci bölümde değinilen yapısal nedenlerden dolayı özel askeri sektörden hizmet talep eden bir ülkedir. Bu bölümde özel askeri sektörün İsrail’deki gelişimi ve faaliyetleri üzerinde durulacaktır.

6.5.1. İsrail’de Askeri Hizmetin Özelleştirilmesinin Nedenleri

Keynesyen iktisat politikaların artık çözüm değil krize neden olduğu ve tüm dünyada neoliberal politikalara doğru ekonomik bir paradigma değişiminin yaşandığı 1970’li yılların sonunda İsrail de kuruluşundan bu yana hakim düşünce olan merkez sol hareketler ve refah devletini sorgular hale gelmişti. Ülkede bir türlü önlenemeyen hiperenflasyon ve sürdürülebilir olmaktan çok uzak kamu borç stoku 1980’li yılların ortasına gelindiğinde birçok ülkede olduğu gibi İsrail’de de piyasa merkezli bir anlayışa yönelmeyi zorunlu kılmıştı. Bu yöndeki politika değişiklikleri 1990’ların başında tamamlandığında İsrail artık ilk dönemdeki devletçi pratiği bırakarak piyasa ekonomisinin kurallarını tam olarak uygulayan bir ekonomi haline gelmişti. Ülkenin en büyük kurumları olan İsrail Savunma Kuvvetleri, Savunma Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı’nın bu anlamda küçülmeye gitmek için özelleştirmeler yapılması gerektiği yönünde bir ortak paydada buluşmaları da aynı döneme rastlar.²⁸⁴ İsrail Savunma Kuvvetleri’ne ait bazı görevlerin özelleşmesi ve sivilleşmesi konusu 1993 yılında İsrail Hükümeti adına yapılan bir araştırma olan Sadan Raporu’nda yer alsa da gerçek anlamda ilk denemeler 2007 tarihli bir başka çalışma olan Brodet Komisyonu Raporu’ndan sonra yapılmıştır. Her iki rapora göre de İsrail Ordusu ordu ihtiyacı olan malların askeri ve sivil üretimini gözden geçirerek dış kaynaktan tedarik edebileceği mal ve hizmetleri

²⁸⁴ Guy I Seidman, “Privatizing the Israeli Defence Forces-Reacting the Public Private Divide”, Ryan Keltly Schaub, Jr (Ed.), **Private Military and Security Contractors: Controlling the Corporate Warrior** içinde (75-90), Maryland: Rowman&Littlefield, 2016, s.79.

üretmekten çekilmeli ve bütçesini muharip görevlere daha etkin bir biçimde aktarmalıdır.²⁸⁵

6.5.2. Paradigma Değişimi Ve Dış Kaynaktan Sağlanan Askeri Hizmetler

Farklı zamanlarda hazırlanan raporlardaki ortak noktalar bunlar olsa da Brodet Raporu çok daha detaylı tespitlerde bulunmuş ve bunlara yönelik uygulanabilir çözüm önerileri sunmuştur. Brodet Raporu'na göre İsrail Savunma Kuvvetleri'nin temel görevi İsrail Devleti ile halkını saldırılara karşı korumaktır. Bu amaca daha etkin bir şekilde ulaşabilmek için de askeri ve sivil görevlerin birbirinden ayrılarak harbe hazırlık ve yurt savunması hizmetlerine sıkı sıkıya bağlı olmayan tali görevlerin İsrail Savunma Kuvvetleri'nin görev tanımından çıkarılması gerekmektedir. İsrail Savunma Güçleri'nin "sivilleşmesi" işte bu noktada başlamaktadır.

Sadan Raporunu takiben İsrail Savunma Kuvvetleri bünyesinde yapılan ilk özelleştirme faaliyeti askeri birliklerin iaşelerinin hizmet alımı yoluyla tedarik edilmesi olmuştur. Bu kapsamda büyük kışlalardaki mutfaklar kapatılarak ticari işletmelere devredilmiştir. Müteakiben bakım, ikmal ve sağlık alanlarında özelleştirmeler yapılmıştır. Ordu ihtiyacı olan askeri araçların bakım onarım maliyetlerinin düşürülmesi için bunları kiralama ve bakımlarını filo sahibi şirkete ihale etme; fiziki tesislerin inşa ve bakım onarım faaliyetleri; Hummer sürücülerinden pilot eğitimlerine kadar bir dizi faaliyetin dış kaynaktan tedariki; bilgisayar yazılımları ile bazı ileri elektronik sistemlerin hazır satın alınması ve askeri personelin sivil/özel sağlık hizmet sunucularından istifade edebilmesi için gerekli özelleştirmeler yapılmıştır.²⁸⁶ Brodet Komisyonu Raporu'nda 2004 yılına gelindiğinde bu faaliyetlerin tamamında gözle görünür bir özelleştirme yapılarak İsrail Savunma Kuvvetleri'nin muharebe hizmet desteğinin mühim ölçüde dış kaynaktan tedarik edildiği sonucuna varılmıştır.²⁸⁷

²⁸⁵ Guy Seidman, "From Nationalization to Privatization: The Case of the IDF", *Armed Forces & Society*, Vol 36, Issue 4, March 2010, s.727.

²⁸⁶ David Isenberg, "The Potential and Peril of PMC in Israel", *Huffington Post*, 8 Şubat 2012, https://www.huffingtonpost.com/entry/the-potential-and-peril-o_b_1137574 (Erişim Tarihi 20 Haziran 2018)

²⁸⁷ Seidman, "Privatizing the Israeli Defence Forces-Reacting the Public Private Divide", s.81.

Ordu işlevlerinin özelleştirilmesinden maksimum faydanın sağlanabilmesi için Brodet Raporu'nda bir dizi kriter ortaya konmuştur. Bu kriterler, dış kaynaktan tedarik edilecek askeri mal veya hizmetin:

- 1) *Askeri hizmetin esas unsuru olmaması,*
- 2) *Ekonomik anlamda uzun vadede verimliliğe sahip olması,*
- 3) *Sivil piyasada ilgili ürün/hizmet için yeterli rekabet olması,*
- 4) *Acil durumlarda da dış kaynaktan tedarik edilebilmesi,*
- 5) *Üreticinin muhafaza etmesi gereken bir know-how'a sahip olmaması,*
- 6) *Ordunun operasyonel yeteneklerine zarar vermemesi,*
- 7) *Güvenlik ihtiyaçlarına cevap verebilir olması,*
- 8) *Dış kaynaktan tedarikin maliyetinin ordu bünyesinde üretimden düşük olmasıdır.²⁸⁸*

Brodet Komisyonu, hazırladığı raporda yukarıdaki temel ilkeleri ortaya koysa da bunları bir adım daha ileri götürerek o ana dek sadece muharebe hizmet desteğinin sağlanmasında dış kaynak kullanımının askeri hizmeti tamamında da mümkün olup olmayacağını tartışmaya açmıştır.²⁸⁹ Askeri ekonominin etkin bir şekilde yönetilemediğinden bahisle muvazzaf personel sayısının yıllık %1,5-2 oranında azaltılması ve emeklilik yaşının da yükseltilmesinin yaratacağı olumlu etkiye değinerek istihbarat toplanması ve işlenmesi, bir takım eğitim hizmetlerinde tasarrufa gidilmektense bunların özelleştirilmesi, cezaevlerinin işletilmesinde, sınır güvenliğinde ve toplumsal olaylarda özel askeri sektörden hizmet satın alınması şeklinde bir dizi öneri getirilmiştir.²⁹⁰

Raporda değinilen bu hususlar İsrail hükümetinde karşılık bularak bu istikamette birtakım dönüşümler yapılmıştır. Özelleştirilen faaliyetler toplumda da bir karşılık bulmuş ve halk tarafından yurt savunması ile doğrudan ilişkili görülmeye faaliyetlerde İsraili yükümlülerin kullanılıp ölüm tehlikelerinin bertaraf edilmesi

²⁸⁸ Seidman, "From Nationalization to Privatization: The Case of the IDF", s. 733.

²⁸⁹ Seidman, "Privatizing the Israeli Defence Forces-Reacting the Public Private Divide", s. 82.

²⁹⁰ Meirav Arlosoroff, "Brodet Comission: Deep Cuts in Military Training Were a Major Mistake", *Haaretz*, 30 Mayıs 2007, <https://www.haaretz.com/1.4823047> (Erişim Tarihi 20 Haziran 2018)

desteklenmiştir.²⁹¹ Özellikle Filistinli siyasi suçluların tutulduğu cezaevlerinin güvenlik, gözetleme ve kontrol sistemlerinin kurulum, işletim ve bakım-onarım ihalesi 2007 yılında İngiliz G4S şirketine verilerek hem cezaevlerinin dış koruması hem de istihbarat temini konularında ilk özelleştirme gerçekleştirilmiştir. Batı Şeria’da bulunan İsrail Savunma Kuvvetleri’ne ait kontrol noktalarının da teşkil, donatım ve bakım onarım faaliyetleri de aynı şirket tarafından üstlenilmiştir.²⁹²

Gerek Batı Şeria’da gerekse Gazze’de bulunan kontrol noktalarından İsrail Savunma Kuvvetleri’nin polis ve siviller tarafından ikame edilmesi İsrail hükümetinin 2005 yılında aldığı bir kararla mümkün olmuştur. Bu kararla birlikte kontrol noktalarının teşkili ve işletilmesi, buradaki güvenlik görevlilerinin eğitilmesi, giriş kontrol sistemlerinin kurulumu ve işletilmesi ve buralarda görev yapacak personelin temini dış kaynaktan tedarik edilebilmesinin önü açılmıştır. Nitekim karara istinaden İsrail askerleri tarafından tutulan 34 kontrol noktası derhal polis ve özel şirketlerin müşterek kontrolüne verilmiştir.²⁹³ Süreç içerisinde Geçiş Noktaları İdaresi (Crossing Points Authority) kurularak bazı noktalar bu idarenin emrine verilmiş ve bu noktalardan polis güçleri de çekilerek bu görevler sadece özel askeri şirket çalışanı silahlı güvenlik görevlileri tarafından yerine getirilmeye başlanmıştır. Ekim 2016 sonu itibarıyla Batı Şeria’da on iki ve Gazze Şeridi’nde iki askeri kontrol noktası özel askeri şirketler tarafından işletilmektedir.²⁹⁴ Geçiş Kontrol Noktalarının işletilmesi işinin yüklenicisi durumunda olan şirketler yıllık 90 milyon dolar hasılatı sahip İsrail merkezli Sheleg Lavan ile yıllık hasılatı 180 milyon dolar olan yine İsrail merkezli Modi’in Ezrachi Şirketleridir.²⁹⁵ Her

²⁹¹ Miriam Berger, “How Israel Increasingly Privatizing the Occupation of the West Bank”, *Newsweek*, 19 Nisan 2017, <http://www.newsweek.com/how-israel-increasingly-privatizing-occupation-west-bank-585878> (Erişim Tarihi 19 Haziran 2018)

²⁹² Anna Germaine, “G4S: Privatizing Security and Profiting from the Israeli Occupation”, *Palestine Monitor*, 28 Mart 2013, <http://palestinemonitor.org/details.php?id=2gie4a3387yx194mwxm9> (Erişim Tarihi 20 Haziran 2018)

²⁹³ Private Security Companies and the Israeli Occupation, **Who Profits Research Center**, https://whoprofits.org/sites/default/files/private_security_companies_final_for_web.pdf (Erişim Tarihi 20 Haziran 2018), s.13.

²⁹⁴ Private Security Companies and the Israeli Occupation, **Who Profits Research Center**, https://whoprofits.org/sites/default/files/private_security_companies_final_for_web.pdf (Erişim Tarihi 20 Haziran 2018), s.15.

²⁹⁵ Private Security Companies and the Israeli Occupation, **Who Profits Research Center**, https://whoprofits.org/sites/default/files/private_security_companies_final_for_web.pdf (Erişim Tarihi 20 Haziran 2018), s.29,

iki şirket de İsrail Savunma Kuvvetleri'nde muharip sınıflarda görev yapmış eski askerleri istihdam ettiği gibi diğer ülkelerden savaşçıları da istihdam etmektedir.²⁹⁶

Benzer şekilde Filistin topraklarında yasadışı bir şekilde açılan yeni İsrail yerleşimlerinin koruma hizmetleri de özel askeri sektöre devredilmiştir. 2013 yılında Batı Şeria'da 125 ve Doğu Kudüs'te 12 mahalle ile yine Doğu Kudüs'te 100 kadar mezrada İsraili yerleşimciler bulunmaktadır. Bu bölgelerdeki toplam nüfus 547000 kişidir.²⁹⁷ Yahudi yerleşimcilere açılan bölgeleri İsrail Hükümeti desteklemekle birlikte yerleşim yerlerinin tüm altyapı, inşaat, güvenlik hizmetlerinin finansmanı ile yerleşimlerdeki ekonomik faaliyetlerin üretim, finansman ve pazarlama anlamında desteklenmesi İsraili ve uluslararası sermaye tarafından sağlanmaktadır.²⁹⁸ İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından hazırlanan "İşgal A.Ş." adlı rapora göre Filistin topraklarının bu yerleşimciler tarafından işgal edilmesi, hatta yerleşimcilerin kendileri bizzat bir ekonomik faaliyettir. Buna göre Batı Şeria'daki İsrail yerleşimleri farklı mevzuatın uygulandığı, vergi oranlarının çok düşük olduğu, bazı faaliyetlerin sübvansede edildiği ve ucuz Filistinli işgücünün kullanıldığından dolayı İsrail için bir tür özel ekonomik bölge niteliği taşımaktadır. Anılan köy, mahalle ve mezralarda İsraililerin yönettiği 20 adet sanayi bölgesi ve 9.300 hektarlık alanda yapılan yıllık 300 milyon dolarlık bir hacme sahip zirai üretim bulunmaktadır.²⁹⁹

Yarım milyonu geçen bir nüfus, yüzlerce yerleşim yeri ve yüksek sayılabilecek zirai/sınai üretime istinaden işgal edilen bölgelerin güvenliği İsrail Savunma Kuvvetleri, İsrail Polisi ve özel askeri endüstri tarafından sağlanmaktadır. Farklı risk seviyeleri ve görevler için farklılaşan sorumluluklar bu kurumların da görev alanlarını belirlemektedir. Özel askeri sektör Batı Şeria'daki Yahudi yerleşimlerinde hem İsrail Savunma Kuvvetleri hem de ilgili yerleşimcilerin kendi yönetimlerinin temsilcilerinden oluşan Sivil Güvenlik

²⁹⁶ Miriam Berger, "How Israel Increasingly Privatizing the Occupation of the West Bank", *Newsweek*, 19 Nisan 2017, <http://www.newsweek.com/how-israel-increasingly-privatizing-occupation-west-bank-585878> (Erişim Tarihi 19 Haziran 2018)

²⁹⁷ Private Security Companies and the Israeli Occupation, **Who Profits Research Center**, https://whoprofits.org/sites/default/files/private_security_companies_final_for_web.pdf (Erişim Tarihi 20 Haziran 2018), s.30.

²⁹⁸ Antony Loewenstein ve Matt Kennard, "How Israel Privatized Its Occupation of Palestine", *The Nation*, 27 Ekim 2016, <https://www.thenation.com/article/how-israel-privatized-its-occupation-of-palestine/> (Erişim Tarihi 20 Haziran 2018)

²⁹⁹ Occupation, Inc.-How Settlement Businesses Contribute to Israel's Violation of Palestinian Rights, **Human Rights Watch**, 2016, <https://www.hrw.org/report/2016/01/19/occupation-inc/how-settlement-businesses-contribute-israels-violations-palestinian> (Erişim Tarihi 21 Haziran 2018)

Koordinatörlükleri tarafından kullanılmaktadır. Doğu Kudüs'te ise bu şirketler İsrail İmar ve İskan Bakanlığı tarafından ihale edilen işleri yüklenmektedir.³⁰⁰

Sivil Güvenlik Koordinatörlükleri burada bahsedilen görevleri esasında yerleşimciler arasından seçilecek kişiler tarafından kendileri de yapabilmektedir. Yerleşimciler güvenlik hizmetini yerine getirirken bu anlamıyla da İsrail Askeri Ceza Kanunu hükümlerine tabi olmak suretiyle resmi bir hüviyet taşımaktadır. Ancak güvenlik hizmetinin dış kaynaktan tedariki daha çok tercih edilmektedir. Yahudi yerleşimlerinde özel askeri sektör tarafından ifa edilen görevler genellikle yerleşim yerlerinin dış koruması, fiziki engel sistemlerini teşkil edilerek izinsiz girişler ile muhtemel saldırıların önlenmesi, bu maksatla karakolların kurularak devriyelerin icra edilmesi, suçluların yakalanması gibi kolluk görevleridir. Bu görevlerin ifasında piyade tüfeği dahil muhtelif silahlar kullanılabilir. Batı Şeria'daki yirmi sanayi bölgesinde güvenliğin sağlanması da aynı prosedüre tabidir. Buralarda da özel askeri şirketler hem yerel otoriteler hem de İsrail Savunma Kuvvetleri tarafından kullanılmaktadır. Doğu Kudüs bölgesindeki Yahudi yerleşimlerinin güvenliği ise İsrail Polisi ve özel şirketler tarafından müştereken sağlanmaktadır.³⁰¹

6.5.3. İsrail'de Askeri Hizmet Sunan Özel Şirketler

Faaliyetleri bütünüyle özel askeri sektör dahilinde olmasa da askeri hizmet sunucusu konumunda olan belli başlı şirketler bulunmaktadır. Bu şirketlerden muharip askeri hizmet sunanların yanı sıra muharebe destek ve hizmet desteği arz edenler de bulunmaktadır. Bu şirketlerin yapıları ve kendilerine ihale edilen askeri hizmetler bu bölümde kısaca açıklanacaktır.

6.5.3.1. Modi'in Ezrachi

Geçiş kontrol noktalarının işletilmesi hizmetinin dışında bu şirket İsrail İmar ve İskan Bakanlığı tarafından ihale edilen Doğu Kudüs'teki Yahudi yerleşimlerinin

³⁰⁰ Private Security Companies and the Israeli Occupation, **Who Profits Research Center**, https://whoprofits.org/sites/default/files/private_security_companies_final_for_web.pdf (Erişim Tarihi 20 Haziran 2018), s.31.

³⁰¹ Private Security Companies and the Israeli Occupation, **Who Profits Research Center**, https://whoprofits.org/sites/default/files/private_security_companies_final_for_web.pdf (Erişim Tarihi 20 Haziran 2018), s.34.

güvenliğinin sağlanması ve kolluk görevlerinin ifası hizmetlerinin de yüklenicisi durumundadır. Yine Doğu Kudüs'te bulunan İsrail Polis Teşkilatına ait tesislerle Ağlama Duvarı'nı da içine alan bölgenin güvenliği de bu şirket tarafından sağlanmaktadır. Modi'in Ezrachi şirketi sert uygulamaları ve Filistinlilere yönelik ölüme varan müdahaleleriyle bilinmektedir.³⁰²

6.5.3.2. G4S Israel

Dünyanın en büyük özel güvenlik şirketi olan ve çalışmamız içerisinde birçok ülkedeki faaliyetinden bahsettiğimiz İngiltere merkezli G4S şirketi İsrail'de oldukça fazla alanda faaliyet göstermektedir. Daha önce bahsedildiği gibi Filistinli siyasi suçluların tutulduğu yüksek güvenliğin cezaevlerinin güvenlik, gözetleme ve kontrol sistemlerinin kurulup işletilmesi ile askeri kontrol noktalarının teşkil ve buradaki hizmeti yürütülmesinin yanı sıra Yahudi yerleşimlerinde güvenliğin sağlanması amacıyla kapalı devre televizyon sistemlerinin kurulup işletilmesi hizmetini de vermektedir. G4S Israel şirketi İsrail Polis Teşkilatının en büyük elektronik sistem tedarikçisi konumundadır.³⁰³ Şirketin Polis Teşkilatı ile tek ilişkisi bu değildir. Ülkede bulunan bir Polis Eğitim Tesisi G4S Israel'in %50 hissesine sahip olduğu Policy Limited şirketi tarafından işletilmektedir.³⁰⁴

6.5.3.3. T&M Protection Resources Holdings Israel

ABD merkezli T&M Protection Resources'ın İsrail birimi olan bu şirket kendine ait yaklaşık 1,3 milyon dolar ve ortağı olduğu yerel güvenlik şirketlerinin gelirleriyle birlikte yıllık yaklaşık 4 milyon dolarlık bir iş hacmine sahiptir. Elektronik güvenlik sistemleri kurulumu yanı sıra Kudüs İbrani Üniversitesi ve Kudüs Hafif Raylı Sistemi'nde özel güvenlik hizmeti verilmesinin dışında şirketin İsrail'deki en önemli ve askeri nitelik taşıyan faaliyeti Doğu Kudüs'ün Eski Şehir bölgesinde güvenlik hizmeti

³⁰² Private Security Companies and the Israeli Occupation, **Who Profits Research Center**, https://whoprofits.org/sites/default/files/private_security_companies_final_for_web.pdf (Erişim Tarihi 20 Haziran 2018), s.36.

³⁰³ Private Security Companies and the Israeli Occupation, **Who Profits Research Center**, https://whoprofits.org/sites/default/files/private_security_companies_final_for_web.pdf (Erişim Tarihi 20 Haziran 2018), s.38

³⁰⁴ G4S plc Annual Report and Accounts 2013, **G4S**, 2013, http://www.g4s.com/-/media/g4s/global/files/annual-reports/ara_2013.ashx?la=en (Erişim Tarihi 14 Mayıs 2018), s.119.

verilmesidir. Bu görev için istihdam edilen tüm personel özel eğitimli eski muharip askerlerden oluşmaktadır.³⁰⁵

6.5.3.4. Moked Matara

Moked Matara İsrail merkezli bir güvenlik şirkettir. Bazı Yahudi yerleşimlerinde rutin güvenlik hizmeti verilmesinin yanında İsrail Savunma Bakanlığı ve İsrail Güvenlik Kuvvetleri ile de bazı kontratlara sahiptir. Askeri hizmet kapsamındaki bu kontratlara göre şirket Judea ve Samaria bölgelerinde hassasiyet arz eden bölgelerde bulunan askeri tesislerin korunması ve askeri konvoylara eskortluk hizmetinin verilmesini sağlamaktadır. Şirket bu hizmetlerin verilebilmesi için zırhlı araç ve silahlı personel kullanabilmektedir.³⁰⁶

6.5.3.5. Avidar Security

İsrail merkezli bir şirket olan Avidar Security çoğunluğu İsrail Savunma Bakanlığı'ndan alınan ihalelerden oluşan yıllık yaklaşık 130 milyon dolarlık bir iş hacmine sahiptir. Şirket, Savunma Bakanlığı adına Kudüs'ün güneydoğusunda bulunan on dokuz Yahudi yerleşiminin güvenliğinin sağlanmasından sorumludur. Bunun dışında Sosyal Hizmet Bakanlığı'nın Batı Şeria ve Yeşil Hat bölgesindeki faaliyetlerinde onlarca zırhlı araç ve silahlı personelle koruma, devriye ve eskort hizmeti vermektedir.³⁰⁷

6.5.3.6. Reshef Security

Biri Golan Tepeleri'nde olmak üzere sekiz Yahudi yerleşiminin güvenliğini sağlayan Reshef Security şirketinin kendi sahip olup işlettiği altı adet de silah deposu

³⁰⁵ Private Security Companies and the Israeli Occupation, **Who Profits Research Center**, https://whoprofits.org/sites/default/files/private_security_companies_final_for_web.pdf (Erişim Tarihi 20 Haziran 2018), s.39,

³⁰⁶ Private Security Companies and the Israeli Occupation, **Who Profits Research Center**, https://whoprofits.org/sites/default/files/private_security_companies_final_for_web.pdf (Erişim Tarihi 20 Haziran 2018), s.40.

³⁰⁷ Private Security Companies and the Israeli Occupation, **Who Profits Research Center**, https://whoprofits.org/sites/default/files/private_security_companies_final_for_web.pdf (Erişim Tarihi 20 Haziran 2018), s.41.

bulunmaktadır. Şirket bu faaliyetlerinin yanında İsrail ve ABD Savunma Bakanlıklarının müşterek iş birliği ile İsrail ordusuna elektronik güvenlik sistemleri tedarik etmektedir.³⁰⁸

6.6. Türkiye’de Özel Askeri Sektör Faaliyetleri

Türkiye’de özel askeri sektör faaliyetleri yok denecek kadar azdır. Gerek Orta Doğu’daki istikrarsız çatışma bölgelerine sınırdaş olması, gerek 1984 yılından beri bölücü terörle mücadele etmesi, gerekse Batılı değerleri benimsemesi nedeniyle bazı askeri görevlerin dış kaynaktan tedarik edilebileceği düşünülse de toplum yapısı ve tarihten gelen askerlik anlayışı Türkiye’de özellikle muharip anlamda özel askeri sektör kullanımını olanaksız kılmaktadır. Geçmişte atlı göçebeliliğin toplumu oluşturan her bireye kadın, erkek, genç ve çocuk ayırt etmeksizin askeri görev verdiği bir kültürel mirasa sahip olan Türkiye’de askerlik, gazilik ve şehitlik kavramları kutsiyet atfedilen kavramlardır. Bu anlamda Türkiye’de ne Batılı toplumlar gibi yaşanan askeri kayıplar toplumda infiale neden olmakta, ne de askeri geleneğe sahip olmayan Orta Doğu, Körfez ve Kuzey Afrika ülkeleri gibi muharip askeri hizmette bir arz açığı ile karşı karşıya kalmaktadır. Her iki durum da özel askeri sektörden muharip hizmet talep edilmemesinin sebebidir.

Her ne kadar muharip anlamda özel askeri sektörden hizmet talebi bulunmasa da muharebe destek ve muharebe hizmet desteğinde dış kaynaktan temin yoluna gidilebilmektedir. Türk Silahlı Kuvvetleri’nin kendi sahip olduğu Aselsan, Havelsan, MKE gibi fabrikalar sayılmasa bile bazı elektronik sistemlerin kurulum ve bakım onarım faaliyetlerinde dış kaynak kullanılmaktadır. Benzer şekilde büyük kışlalardaki iâşe hizmetleri ile personelin kıyafet ve bot gibi levazım ikmali özel sektör tarafından karşılanmaktadır. Ancak tüm bunlar ülkede bir özel askeri sektör oluşturacak kadar büyük bir hacme sahip değildir. Özellikle muharebe hizmet desteği anlamında kontratçı firmalar yerel düzeyde kalmaktadır.

Özel askeri sektöre yönelik ülkede bir iç talep olmasa dahi son dönemde sektörün uluslararası alanda yaşadığı genişlemeye paralel olarak Türkiye’de de iki özel

³⁰⁸ Private Security Companies and the Israeli Occupation, **Who Profits Research Center**, https://whoprofits.org/sites/default/files/private_security_companies_final_for_web.pdf (Erişim Tarihi 20 Haziran 2018), s.42.

askeri şirket kurulmuştur. Her ikisi de kendisini askeri danışmanlık şirketi olarak tanımlayan bu şirketler Sadat Uluslararası Savunma Danışmanlığı A.Ş. ile Akademi Sancak Eğitim Danışmanlık A.Ş.'dir.

6.6.1. Sadat A.Ş.

Türk Silahlı Kuvvetleri'nden ayrılan emekli subay ve astsubaylar tarafından 2012 yılında kurulan Sadat A.Ş.'nin misyonu, şirket internet sitesinde “uluslararası alanda Silahlı Kuvvetlerin ve İç Güvenlik Güçlerinin organizasyonu, iç güvenlik ve savunma alanında stratejik danışmanlık, iç güvenlik ve askeri eğitim ile donatım alanlarında hizmet vererek, İslam Ülkeleri arasında savunma ve savunma sanayi işbirliği ortamı oluşturmayı ve İslam Dünyasının kendine yeterli bir askeri güç olarak da Dünya Süper Güçleri arasındaki hak ettiği yerini almasına yardımcı olmaktır.” Şeklinde ifade edilmektedir.³⁰⁹

Sadat A.Ş.'nin faaliyet alanlarını askeri eğitimler, kolluk eğitimleri ve bakım onarım faaliyetleri oluşturmaktadır. Bu anlamda hizmet talep eden ülkelerin kara, deniz ve hava kuvvetlerinin her türlü muharebe eğitimleri ile özel kuvvetlere yönelik gayrinizami harp eğitimleri yanı sıra ilgili ülkelerin kolluk güçlerine temel eğitim ve terörle mücadeleyle yönelik özel harekat eğitimleri de şirket tarafından verilebilmektedir.³¹⁰

Şirketin şu ana kadar Libya'da Trablus Hükümeti'ne bağlı Libya Silahlı Kuvvetleri için bir eğitim tesisi hazırlamıştır.³¹¹

6.6.2. Akademi Sancak A.Ş.

Akademi Sancak A.Ş. de Sadat A.Ş. gibi Türk Silahlı Kuvvetleri'nden ayrılan subaylar tarafından 2014 yılında kurulmuştur. Bu şirket de faaliyet konusu olarak askeri eğitim ve danışmanlık faaliyetlerini seçmiştir. Şirkete ait internet sitesinde görev alanları “İlgi alanına giren konularda genel savunma, yeniden yapılandırma kapasite geliştirme, askeri gözlem ve tedarik danışmanlığı yapar. Taktik, operatif, stratejik ve politik seviyede

³⁰⁹ <http://www.sadat.com.tr/tr/hakkimizda/misyonumuz.html> (Erişim Tarihi 22 Haziran 2018)

³¹⁰ <http://www.sadat.com.tr/tr/hizmetlerimiz.html> (Erişim Tarihi 22 Haziran 2018)

³¹¹ <http://www.sadat.com.tr/tr/hakkimizda/haberler/311-sadat-as-libya-da.html> (Erişim Tarihi 22 Haziran 2018)

risk yönetimi yapar. Riski ortadan kaldırmak veya kabul edilebilir seviyeye indirmek amacıyla proaktif çözümler sunar.” ifadeleriyle belirtilmiştir.³¹²

Akademi Sancak A.Ş. yurtdışında talep eden ülke silahlı kuvvetlerine eğitim, bakım onarım ve askeri danışmanlık hizmetlerini Sadat A.Ş. ile benzer şekilde temel askeri eğitim, komando, özel kuvvet hareketi, deniz kuvvetleri, sahil güvenlik, elektronik harp, hudut güvenliği, kolluk ve koruma hizmetleri, tatbikat ve simülasyon eğitimleri, ikmal ve bakım, risk yönetimi, savunma planlama ile konsept geliştirme alanlarında arz etmektedir.³¹³

Katar Deniz Harp Okulu'nun kurulması ve öğrencilerinin eğitim faaliyetleri ise 2016 yılında Türkiye merkezli bir özel askeri şirket olan Akademi Sancak tarafından üstlenilmiştir. Bu kapsamda adı geçen şirket KKTC'de bulunan bir üniversite ile de iş birliği için sözleşme yapmıştır.³¹⁴ Akademi Sancak şirketi tarafından Katar Deniz Kuvvetleri'nin yanı sıra Katar Özel Kuvvetlerine yönelik eğitimler de verilmiştir. Şirket pazarını genişletebilmek için yurtdışında aracılarda çalışmaktadır. Bu maksatla Suudi Arabistan'da Silahlı Kuvvetler ve Ulusal Muhafızlar'ın önemli tedarikçilerinden Al-Jabreen Group'a bağlı Al Asnad Est. For Military Supplies ile iş birliği yapmaktadır.³¹⁵

7. BULGULAR

Araştırmada cevap aranan ilk ve en temel hususlar olan Orta Doğu'da özel askeri hizmetin kim tarafından arz, kim tarafından talep edildiği; bu hizmetin ne maksatla talep edildiği ve hizmetin ne şekilde ifa edildiği şeklindeki soruların tamamı yanıtlanmıştır. Bu kapsamda üç farklı seviyede sonuca ulaşılmıştır. Bunlar;

1. Stratejik Seviye, yani kimlerin küresel piyasaya askeri hizmet arz ettiği;

³¹²<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:i8lw2fq2VGYJ:asancak.com/basin.aspx&num=1&hl=tr&gl=tr&strip=1&vwsrc=0> (Erişim Tarihi 22 Haziran 2018)

³¹³<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:i8lw2fq2VGYJ:asancak.com/basin.aspx&num=1&hl=tr&gl=tr&strip=1&vwsrc=0> (Erişim Tarihi 22 Haziran 2018)

³¹⁴ “İTÜ İle Akademi Sancak İşbirliği Sözleşmesi İmzalandı”, 29 Aralık 2016, <http://www.kkctc.itu.edu.tr/index.php/tr/newscategoryblog/36-rektorluk/133-29-12-2016-haber> (Erişim Tarihi 5 Haziran 2018)

³¹⁵ “Akademi Sancak, la botte secrète d'Ankara pour épauler Doha”, *Intelligence Online Le Monde du Renseignement*, No.798, 2018, s.5. <http://www.anolir.org/wordpress/uploads/2018/01/LMR798.pdf> (Erişim Tarihi 24 Haziran 2014)

2. Operatif Seviye, yani küresel özel askeri piyasaya hangi hizmetlerin arz edildiği;

3. Taktik Seviye, yani arz edilen hizmetin kimler tarafından talep edilerek nerede ve ne maksatla kullanıldığı.

İlk seviyenin stratejik seviye olarak adlandırılmasındaki neden, özel askeri şirketlerin dünya ekonomisi ve siyasetine yöne veren gelişmiş ülkelerin politikalarından bağımsız olmadığı, hatta onların dış politika aracı olmalarıdır. Bu anlamda özel askeri hizmet sunucularının dünyanın farklı bölgelerinde idari merkezlere sahip olsalar da bağlı buldukları odağın çıkarları doğrultusunda hareket ettikleri görülmüştür. Bir başka deyişle ABD orijinli bir özel askeri şirketin Amerikan çıkarları ile çelişecek bir ihale alması söz konusu olmamaktadır. Benzer şekilde ülkeler de kendi blokları içindeki şirketlerin sunduğu askeri hizmeti kullanmaktadır.

Operatif seviyede askeri hizmetin muharip, muharebe destek ve muharebe hizmet desteği şeklinde askeri hareketin tüm safhalarını kapsayacak şekilde arz edildiği görülmüştür. Burada muharebe desteği, harekate etki edecek istihbaratın temini, ateş desteği sağlanması ve harp vasıtalarının ikmal ve bakım faaliyetleridir. Hizmet desteği ise birliklerin iâşe ve ibate hizmetlerinden oluşmaktadır.

Taktik seviyede ise askeri hizmetin sunulduğu yerin operatif seviyede talep edilen hizmetin türüne göre farklılaştığı görülmüştür. Muharip güç temini çatışma bölgelerinde kullanılırken muharebe desteği ile hizmet desteği sadece çatışma bölgelerinde değil hem birliklerin konuş yerlerinde hem de çatışmaya konu olmayan ülkelerde kullanılabilir.

Araştırmanın temel sorusunu oluşturan ve doğruluğu araştırılan talep edilen özel askeri hizmetin türü ile talep eden ülkenin ekonomik seviyesi arasındaki ilişki incelendiğinde ise araştırma hipotezinin geçerli olduğu görülmüştür. Kişi başına milli gelir seviyesi veri olarak kabul edilip çalışmada incelenen ülkelerin özel askeri hizmet talebi ile bir araya getirildiğinde şu şekilde bir sonuç ortaya çıkmıştır:

Tablo 3
KBMG Seviyesine Göre Piyasadan Talep Edilen Askeri Hizmetler

	KBMG (\$)	Piyasadan Talep Edilen Askeri Hizmet
Katar	63.505,80	Muharip, Muharebe Destek, Hizmet Desteği
Birleşik Arap Emirlikleri	40.698,80	Muharip, Muharebe Destek, Hizmet Desteği
İsrail	40.270,30	Muharip, Muharebe Destek, Hizmet Desteği
Kuveyt	29.040,40	Muharip, Muharebe Destek, Hizmet Desteği
Bahreyn	23.655	Muharip, Muharebe Destek, Hizmet Desteği
Suudi Arabistan	20.760,90	Muharip, Muharebe Destek, Hizmet Desteği
Umman	15.668,40	Muharip, Muharebe Destek, Hizmet Desteği
Dünya Ortalaması	10.715	
Türkiye	10.540,60	Muharebe Destek, Muharebe Hizmet Desteği
Libya	7.998,00	Muharip, Muharebe Destek
Irak	5.165,70	Muharip, Muharebe Destek
Sudan	2.898,50	Muharip
Suriye (2005)	2.058	Muharip
Yemen (2016)	660,3	Muharip
Güney Sudan (2016)	237,4	Muharip

Kaynak: World Bank National Accounts Data and OECD National Accounts Data Files, https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=SY-YE-SS&year_high_desc=true (Erişim Tarihi 25 Haziran 2018)

Tablo 3'den de görüldüğü gibi dünya ortalama kişi başına milli gelir seviyesi referans kabul edildiğinde KBMG seviyesi dünya ortalamasının üzerinde olan ülkelerin her üç askeri hizmet türünü de piyasadan tedarik ettiği görülmektedir. Burada bu devletlerin neoliberal paradigmayı kabullenen, postfordist üretim yapısını devlet ve ordu yapılarında kullanan ülkeler olduğu için askeri hizmeti dış kaynaktan temin ettiklerini iddia etmek olası değildir. Zira İsrail hariç diğer ülkelerin tamamı demokratik sisteme sahip olmayan katı monarşiler tarafından idare edilmektedir. Burada özel askeri hizmet talebini olanaklı kılan husus bu ülkelerin sosyal yapılarından dolayı sahip olmadıkları askeri güçlerini tedarik edecekleri piyasanın neoliberal paradigmayla birlikte kurumsal bir biçimde oluşmuş olmasıdır.

Yine tablodaki eğilim incelendiğinde dünya ortalama KBMG seviyesinin altına inildikçe hizmet desteği talebinin hiç olmaması, muharebe desteğininse düşük gelirli ülkeler arasında görece yüksek gelire sahip ülkelerde kısmi olarak var olması dikkati çekmektedir. Burada Türkiye diğer tüm ülkelerde ayrılmalıdır. Zira dünya ortalaması

seviyesinden ihmal edilebilir bir sapma ile ayrılan, yani ortalama bir gelir seviyesine sahip olan Türkiye’de muharip hizmet talebinin olmaması Türk askerlik geleneğinden kaynaklanmaktadır. Muharip güç dışında kısmen bakım onarım faaliyeti altında muharebe desteği ile basit iaşe ve donatım hizmetlerinden oluşan hizmet desteği işlevlerinin özel askeri hizmet piyasasından tedarik edildiği görülmüştür.

Paradigma dönüşümünün son yirmi yılda kurumsallaşmasıyla özel askeri sektörden hizmet alımını önemli bir çözüm alternatifi olarak uygulamaya sokmuştur. Zira 2015 yılı için gerçekleşen özel askeri sektörden hizmet alımı toplam askeri harcamalar içerisindeki payı %12.5’dir. Özel askeri şirketlerin kurumsal yapılar olarak ortaya çıktığı Soğuk Savaş sonrası ilk çatışma olan Körfez Savaşı’ndan başlayarak harplerde özel askeri şirket personelinin ordu personeline oranları incelendiğinde artan bir trend olduğu gözlenmiştir. Körfez Savaşı’nda 1:58 olan bu oran Bosna Savaşı’nda 1:15 olmuş, Irak Savaşı’nda 1:6’ya yükselmiş ve savaşın hemen sonrasında 1:1 gibi muazzam bir boyuta ulaşmıştır. Bu eğilim bize süreç içerisinde neoliberal politikaların kurumsallaşarak devletin alanını gerçekten daralttığını, ayrıca postfordizmin esnek üretim ve esnek işgücü kavramlarına atıfla ordu yapılarının da değişerek bu esnekliği maksimize edecek şekilde dışarıdan hizmet satın alma imkanının arttığını göstermektedir.

Orta Doğu için düşünülecek olursa, postfordizm öncesinde askeri yapılanmaya sahip olmayan Körfez Ülkeleri gibi ülkeler sahip oldukları doğal kaynakları bir tehdit unsuru olarak kullanmak ve müttefiklerinin askeri yardımları ile güvenlik ihtiyaçlarını gidermişlerdir. Neoliberal küreselleşme ve postfordist üretim anlayışının piyasaya arz edilen mal ve hizmetlerin çeşitliliğini artırması ve devletlerin işlevlerini yeniden tanımlaması sonucunda bu ülkeler güvenlik ihtiyaçlarını müttefiklerinin yardımları yanında askeri hizmet piyasasından da gidermeye başlamışlardır. Ancak bu durum, yukarıda değinildiği üzere, körfez ülkelerinin yapısal gelişmişliklerinden değil piyasa imkanlarından kaynaklanmaktadır.

Özel askeri hizmet sadece ordu veya devletlerce değil başta çok uluslu şirketler olmak üzere uluslararası örgütler ve yardım kuruluşları tarafından da kullanılmaktadır. Özellikle Irak Savaşı’nın neredeyse tamamen özel askeri şirketler tarafından icra edildiği, Batılı hükümetlerin kamuoyundaki harekate karşı gelişen hoşnutsuzluğa istinaden milli

ordularını geri planda tutarak piyasadan temin edilen muharip gücü tesis koruma, konvoy koruma gibi muhtelif faaliyetler altında çatışma sahasına sürdüğü vakıdır. Ancak çatışmalardan kaynaklanan kayıplara karşı kamuoyundan gelen olumsuz tepkilerin sadece Batıda değil Rusya'da da olduğu, Rusya Devleti'nin özel askeri hizmet piyasasını zımnen desteklemesinin altında yatan nedenin bu anlamda batı ile aynı olduğu tespit edilmiştir. Nitekim özel askeri şirketlerin muharip unsur olarak kullanıldığı dönemlerde bu hizmeti talep eden ülkelerin askeri zayıat miktarlarında gözle görülür bir düşüş gözlenmiştir. Özellikle Irak Savaşı'nın son dönemi ile hemen devamında özel askeri şirket kullanımındaki artış ile askeri zayıat miktarındaki azalış arasında kuvvetli bir ilişki olduğu, hatta zayıat miktarındaki azalış oranının özel askeri şirket personeli sayısındaki artış oranından daha yüksek olduğu görülmüştür. Bunun nedeni olarak da hem direnişçilere karşı sayısal üstünlüğün ele geçirilmesi, hem özel askeri şirketlerin ulusal veya uluslararası herhangi bir norma tabi olmamalarından dolayı Iraklı direnişçilerle aynı taktik tekniği kullanabilmesi hem de özel şirket zayıatlarının hiçbir istatistiğe girmemeleri gösterilebilir.

Özel askeri sektör faaliyetlerini düzenleyen herhangi bir uluslararası norm olmadığından, muharip askeri hizmetin piyasadan temini bunlara sahip olan ülkeler için yüksek oranda bir hareket serbestisi sağlamaktadır. Muharip özel askeri güç, özellikle harp hukuku ile insan hakları ihlallerinde hiçbir ülkeye sorumluluk yüklediği için devletlerin konvoy koruma, personel koruma, tesis koruma gibi türlü sıfatlar altında icra ettirdikleri örtülü operasyonlarında tercih edilmektedir.

Askeri hizmeti farklı safhalarda özel olarak arz eden özel askeri sektörün sektörel yapısını incelendiğinde ilk elde edilen sonuç; hizmet desteği firmalarının faaliyetlerinin daha açık olduğu, bunların uluslararası şirketler olarak örgütlendiği ve örtülü faaliyette bulunmadıklarıdır. Ancak muharip güç veya muharebe desteği sağlayan firmaların yapısı, faaliyetleri, hacimleri, ekonomik göstergeleri gibi bilgileri ulaşılabilir değildir. Bunun yanında muharebe hizmet desteği şirketlerinin daha büyük ölçekli ihaleler alarak uzun vadeli sözleşmeler yapmasına karşın muharip askeri hizmet sağlayan firmaların çatışmalardaki görevlerinin daha kısa erimli olduğu, bu şirketlerin postfordizmin işlevsel esneklik ve çoklu uzmanlaşma özelliklerini taşımalarından dolayı

kısa vadede sonuç almaya yönelik bir örgütlenme modeli ile çatışma bölgesine intikal ettiği ve görevin tamamlanmasını müteakip yeni görev için hazırlık aşamasına süratli bir biçimde geçebildiği görülmüştür. Bu anlamda muharip askeri hizmet arz eden şirketlerin postfordist üretim sisteminin ileri bir aşamasında olduğu söylenebilir. Bu durum istihbarat hizmeti veren şirketler için de geçerlidir. İstihbarat şirketleri de sahip oldukları ileri teknoloji ve esnek yapıları sayesinde aynı özellikleri göstermektedir.

Bölgede muharip askeri hizmet sağlayan özel askeri şirketlerin personel yapılarının benzerlik arz ettiği görülmüştür. Şirketlerin tamamında her seviyedeki lider personelin merkez ülke veya bloktan olduğu, daha alt seviyedeki savaşçılarınsa Fiji, Somali, Eritre, Cibuti, Kolombiya, Orta Asya ve Kafkas ülkeleri gibi yerlerle çatışma mahallinden temin edildiği gözlenmiştir.

Personel yapısını oluşturan işgücü piyasasına ilişkin daha dikkat çekici bir başka husus ise, özellikle ekonomik olarak yeterli gelişmişlik seviyesine ulaşamamış bazı ülkelerin net muharip özel askeri işgücü ihracatçısı olduğudur. Özel askeri hizmet piyasasına arz edilen muharip işgücünün büyük oranda Fiji, Sudan, Nepal, Pakistan, Somali, Cibuti, Eritre, Çad, Kolombiya gibi ülkelere kaynaklandığı tespit edilmiştir. Bunların arasından iki ülke diğerlerinden ayrılmaktadır. Sudan ve Fiji'nin ücret karşılığı muharip askeri hizmeti devlet eliyle organize bir biçimde arz ettiği, her iki ülkenin de bazı birliklerinin ödeme gücüne sahip ülke, ordu veya grupların hizmetine sunulabildiği, tam olarak şirket faaliyeti niteliği taşımasa da bu iki ülkenin muharip işgücü piyasasına emek arz eden diğer ülkelere ayrıştığı görülmüştür. Bu anlamda Sudan'ın Yemen'de bazı körfez ülkeleri adına yürüttü harekattan elde ettiği gelirin ülke GSMH'sının %3'üne karşılık geldiği tespit edilmiştir.

Bir diğer dikkat çekici bulgu de bazı ülkelerin özel askeri hizmet piyasasından temin ettikleri kurumsal veya kurumsal olmayan kuvveti milli ordularını ikame edecek şekilde kullanması olmuştur. Rantiye devlet niteliğindeki körfez ülkelerinde, sahip oldukları enerji kaynaklarının getirdiği zenginlik ve sosyal yapılarının çalışma ilişkilerini derinden etkilemesi nedeniyle kısmen kamu da dahil neredeyse tüm hizmet sektörü yabancı çalışanlardan oluşmaktadır. Yönetici zümreden olanların alelade işlerde çalışması düşünülmediğinden bu ülkeler askeri güç ihtiyaçlarının da tamamına yakını

piyasadan karşılamaktadır. Nüfus ve yerleşik toplumsal yapıdan dolayı ordu sahibi olmanın imkansız olduğu bu ülkelerde Avusturyalı bir emekli tümgeneralin ordu komutanı olarak Birleşik Arap Emirlikleri ordusunun başına getirilmesi dahil olmak üzere muhtelif seviyedeki personelin dış kaynaktan tedarik edilebildiği görülmüştür. Bu ülkelerin tamamında milli ordularda yabancı savaşçılar görev yaparken buna ilave olarak özel askeri şirketlerden ihale bazında belirli bir amaca yönelik hizmet satın alındığı, hatta bu ülkelerin yurtdışındaki operasyonlarının Yemen ve Libya'daki çatışmalarda olduğu gibi körfez ülkeleri tarafından kiralanan özel askeri şirketler eliyle yürütüldüğü tespit edilmiştir. Bu ülkelerin monarşilerle yönetiliyor olması ve kabile yapılarının sürekli bir çıkar çatışmasına zemin hazırlıyor olmasından dolayı iktidarın ve hanedan ailelerinin korunması hizmetleri de özel sektör eliyle gerçekleştirilmektedir. “Ulusal Muhafız” adı altındaki birliklerin ya doğrudan özel askeri şirketlerden hizmet alımı yoluyla veya muharip işgücü piyasasından temin edilen savaşçıların danışmanlık hizmeti veren özel askeri şirketler tarafından eğitilerek oluşturulduğu görülmüştür.

Bölgede muharebe desteği ve hizmet desteği talep eden ülkelerin belirli bir KBMG seviyesinin üzerinde olduğuna değinilmişti. Talep edilen destek hizmetleri incelendiğinde ise petrol zengini körfez ülkeleri ile İsrail'in istihbarat temini, cezaevi güvenliği ve cezaevlerinin işletilmesi ile askeri okulların kurularak işletilmesi dahil olmak üzere eğitim hizmetlerini de piyasadan temin ettikleri görülmektedir. Türkiye bu anlamda oldukça cılız bir seviyede de olsa Katar Deniz Harp Okulu'nun Türkiye kökenli bir özel askeri şirket tarafından kuruluyor olması ve Katar Özel Kuvvetlerine aynı şirket tarafından eğitim veriliyor olmasından dolayı net ihracatçı durumundadır.

8. SONUÇ

Siyasi ve ekonomik anlamda neoliberal yaklaşımın baskın olmasıyla birlikte dünya 1980'lerden itibaren her alanda değişmeye başlamıştır. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte ise bu düşünce rakipsiz tek hakim paradigma olmuştur. İktisadi anlamda Keynesyen politikalar ve refah devleti uygulamaları bırakılarak kendiliğinden düzen fikrini somutlaştıracak aşırı liberal politikalar güdülmüş, devletin işlevleri yeniden tanımlanmış, artan iletişim ve ulaşım imkanları dünyayı entegre bir küresel pazar haline getirmiştir. İşleyen bu yeni küresel pazarda alım satıma konu olan mal ve hizmetlerin nevi

artmış ve tüketim toplumu ortaya çıkmıştır. Talebin sürekli tahrik edilerek üretilen tüm mal ve hizmetlerin yeniden pazarlanması esasına dayanan tüketim toplumu kişiselleştirilmiş üretim ve tüketim alışkanlıklarından dolayı ani talep dalgalanmalarını da beraberinde getirmiştir. Üretim metodunda buna göre gerçekleşen dönüşümün adı postfordizmdir.

Öncülü olan fordizmin kitlesel üretim ve kitlesel tüketim esasına dayanan aşırı uzmanlaşmış, çok büyük organizasyonlar gerektiren rijit yapısının aksine postfordizm ani talep değişimlerine cevap verebilecek şekilde fonksiyonel esnekliğe sahip, ileri teknoloji kullanan, kitlesel değil kişiselleştirilmiş üretim yapan ve ileri teknoloji kullanan emek verimliliği yüksek daha küçük üretim organizasyonları yaratmıştır.

İktisat politikaları ile üretim metodlarındaki değişim ordu mimarisini de etkileyerek sermaye yoğun dev orduların küçülerek esnek post Fordist bilgi yoğun ordulara dönüşmesini sağlamıştır. Tehdidin nereden, kimden, ne şekilde ve hangi şiddette geleceğinin bilinmemesinin yol açtığı asimetrik ve belirsiz ortam savaşların icra şeklini de etkilemiştir. Muharebeler artık konvansiyonel ordular arasında değil tehdidin doğasındaki yeni tip ani değişimlere aynı hızda uyum sağlayabilecek esnekliğe sahip küçük birlikler arasında cereyan eder hale gelmiştir. Postfordist tarzda işlevsel esnekliğe sahip bu yeni tip bilgi yoğun ordular eskiden olduğu gibi kendi kendine yetebilen devasa ordular olmadığı için güvenlik hizmetinin üretiminde daha düşük maliyet ve etkinlikle tedarik edilecek hizmet unsurları dış kaynaktan temin edilmeye başlanmıştır. Güvenliğin dış kaynaktan tedarik edilmesi özel askeri sektörü oluştururken güvenlik hizmetinin kamusal mal olma vasfını da yarı kamusal bir yapıya dönüştürmüştür.

Çağdaş anlamda kurumsal bir yapıya sahip olarak askeri hizmet sunan özel askeri şirketler ortaya çıktığı dönemden beri dünyanın muhtelif yerlerinde askeri hizmet arz etmektedir. Çalışmanın konusu, piyasaya sunulan askeri hizmet türlerinin nasıl bir karmada talep edildiği ile ülkelerin gelir düzeyleri arasında olduğunu düşünülen ilişkinin Orta Doğu'da da geçerli olup olmadığının özel askeri sektörün Orta Doğu'daki kara faaliyetleri üzerinden ortaya konmasıdır. Bu maksatla Orta Doğu bölgesi kendi aralarında coğrafi ve yapısal bazı benzerlikler bulunan Körfez ve Kuzey Afrika ülkelerini

gruplandırmak, Türkiye, Irak, Suriye ve İsrail'i de müstakil ele almak suretiyle incelenmiştir.

Sektörün yapısal özelliklerinden dolayı sayısal bir veri setinin olmaması klasik manada bir sektörel analiz yapılması imkanını ortadan kaldırmışsa da sektörün faaliyetlerine ilişkin bağımsız kuruluşların araştırma raporları, hükümet raporları, şirketlerin kendi raporları, birbirini teyit eden spekülatif nitelikte olmayan haberler, şirket yetkililerinin beyanları, şirketlerin kendi internet sayfalarından elde edilen bilgiler, mahkeme kayıtları gibi dökümantasyonel düzenlenip kategorilere ayrılarak nitel bir analize tabi tutulmuş ve sosyal bir olgu olarak özel askeri şirketlerin Orta Doğu faaliyetleri net bir biçimde analiz ve yorum ile ortaya konmuştur.

Analize sadece özel askeri faaliyetin olduğu ülkeler dahil edilmiş, Orta Doğu olarak kavramsallaştırılan coğrafi bölge üzerinde olsa dahi özel askeri sektör faaliyeti olmayan ülkeler değerlendirmeye dahil edilmemiştir. Yine sadece karadaki ve karayla bağlantılı olduğu için havadaki özel askeri faaliyetler incelenmiş, denizde icra edilen özel askeri görevler araştırma konusunun dışında bırakılmıştır.

Çalışma neticesinde elde edilen bulgular araştırmanın temel hipotezi olan küresel askeri hizmet piyasasından Orta Doğu ülkeleri tarafından talep edilen askeri hizmetin türü ile bu piyasadan hizmet talep eden ülkelerin gelir düzeyleri arasında bir ilişki olduğunu doğrulamaktadır. Zira gelir düzeyi dünya ortalamasının üzerinde olan ülkelerin diğer askeri hizmetlerin yanında muharebe hizmet desteği de talep ettikleri görülmüştür. Buna mukabil gelir düzeyi en düşük seviyede olan ülkelerin sadece spesifik çatışmalarda sonuç almaya yönelik muharip askeri hizmet talebine sahip olduğu görülmüştür. İstihbarat ve askeri eğitim faaliyetlerini kapsayan muharebe desteği hizmetlerinin ise en düşük gelir seviyesine sahip ülkeler haricinde tüm Orta Doğu ülkelerinde dış kaynaktan tedarik edildiği izlenmiştir.

Çalışma bulgularından görüldüğü üzere Orta Doğu bölgesindeki özel askeri sektör faaliyetleri bir dizi temel eğilime sahiptir. Bu eğilimlerden ilki, neoliberalizm ve postfordizmin dünyada kökleşmesi ile özel askeri sektörden hizmet talebi arasında doğrusal bir ilişki olduğudur. Soğuk Savaş'ın hemen sonrasında günümüze kadar geçen

sürede çatışma bölgelerinde kullanılan resmi ve özel askeri gücün birbirine olan oranlarındaki artış trendi bunun göstergesidir. Ancak bu doğrusal ilişki bu iki olgu arasında bir nedensellik ilişkisi olduğu anlamına gelmemektedir. Zira piyasadan bütün seviyelerde askeri hizmet talep eden gelişmiş kapitalist ülkeler yapısal sebeplerle bu hizmetleri dış kaynaktan temin etmektedir. Aynı hizmetleri talep eden İsrail ve Türkiye dışındaki diğer Orta Doğu ülkeleri ise farklı bir özellik arz etmektedir. Demokrasi ile değil katı monarşilerle idare edilen, belirli bir sınai üretime ve yerli iş gücüne sahip olmayan, paradigma olarak dünyayla entegre olamamış, dolayısıyla ne siyasi ne de ekonomik olarak neoliberalizm ve postfordizmin yapısal anlamda belirleyici olduğu bu ülkelerin piyasadan askeri hizmet temin etmesi ekonomik ve politik yapılarından kaynaklanmamaktadır. Bu ülkeler, aşiretler arasında katı rekabetlerin yaşandığı toplumsal yapılarından dolayı sahip olamadıkları askeri güçlerinin yerine bir güvenlik enstrümanı olarak sahip oldukları doğal kaynakları kullanırken değişen iktisadi anlayışın bir sonucu olarak arz edilen askeri hizmeti nihai bir ürün olarak piyasadan tedarik etmeye başlamışlardır. Bu anlamda sektörün oluşumuna etki etmeyerek deyim yerindeyse bir son kullanıcı vasfı taşımaktadırlar.

Bir diğer eğilim ise, özellikle düşmanla temas olasılığı yüksek olan muharip görevlerin özel askeri hizmet piyasasında hizmet arz eden şirketler tarafından yerine getirilmesinin, hizmet talep eden ülkenin resmi zayıt miktarını düşürücü bir etkisi olduğudur. ABD'nin Irak Savaşı'ndaki zayıt rakamları ile özel ve resmi askeri güç miktarlarının müştereken değerlendirilmesi bunu doğrular niteliktedir. Keza Suriye İç Savaşı'nda görev alan Rus askeri sayısının yanında düşmanla temas sonucu hayatını kaybedenlerin oranının oldukça düşük kalması da bu minvalde değerlendirilebilir.

Tüm bu tespitlerle görülmüştür ki postfordizmin bir sonucu olarak ordu yapılarındaki dönüşüm ve devlet işlevlerinin yeniden tanımlanmasıyla yeni bir sektör olarak ortaya çıkan özel askeri hizmetler sektörü Orta Doğu coğrafyasında da oldukça faaldir. Toplam askeri harcamalar içinde %12,5 gibi önemli bir paya sahip olan özel askeri hizmet sektörü, yarattığı zaman, mekan ve şekil faydaları ile gerek devletler gerekse devlet dışı aktörler tarafından gün geçtikçe daha çok talep edilir hale gelmektedir.

Dördüncü bölümde de değinildiği gibi devletlerin daimi bir savaş gücüne sahip olması bir kural değil istisnadır. İçinde bulunduğumuz dönemde ordular küçülmüş, harp doktrinlerindeki değişimle klasik harp olasılığı ortadan kalkarak yerini hibrit savaflara bırakmış, sürekli değişen bir tehdit algısından dolayı muharebeler artık ordular arasında değil küçük birlikler veya vekiller arasında yapılmaya başlanmıştır. Savaşların ve askeri yapıların dahi postfordist özelliklere sahip olduğu böylesi şartlarda özel askeri şirketler tarafından arz edilen hizmetler önümüzdeki dönemde de hem nitelik hem de nicelik olarak artma potansiyeline sahiptir. Önemli enerji kaynaklarına sahip, ticaret ve enerji nakil yollarının deyim yerindeyse düğümlendiği bir noktada yer alan ve bu özelliği ile sürekli çatışmalara açık bir durumda olan Orta Doğu bölgesinde ise bu sektörün faaliyet yoğunluğunun artış eğiliminde olduğu değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Almezaini, Khalid S. ve Jean-Marc Rickli (Ed.), “**The Small Gulf States- Foreign and Security Policies before and after the Arab Spring**”, Routledge, London, 2017

Cordesman, Anthony H. ve Khalid R. Al-Rodhan, “**Gulf Military Forces in an Era of Asymmetric Wars Volume 1**”, Westport: Praeger Security International, 2007.

Dumlupınar, Nihat, “Regulation of Private Military Companies in Iraq”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, California, Naval Postgraduate School, 2010.

Dunigan, Molly, and Ulrich Petersohn, (Ed.), **The Markets for Force: Privatization of Security Across World Regions**, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2015.

Erboğa, Abdullah. “Arap Baharı Sonrası Körfez Güvenliği Ve Savunmacı Aktivizm”, **SETA Analiz Sayı:156**, İstanbul, 2016.

Eroğlu, Eren, “Özel Askeri Şirketlerin Devlete Etkileri” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.

Fulloon, Mark Andrew. “The Post-Fordist Military: An inquiry into the Political Economy of Private Military Companies”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Griffith University, School of Humanities, Faculty of Arts, 2011.
https://www120.secure.griffith.edu.au/rch/file/e610640e-66dc-4ac6-b16f-68c59a16bc62/1/Fulloon_2013_02Thesis.pdf (Erişim Tarihi 10 Ağustos 2017)

G4S, G4S plc Annual Report and Accounts 2013, 2013, http://www.g4s.com/-/media/g4s/global/files/annual-reports/ara_2013.ashx?la=en (Erişim Tarihi 14 Mayıs 2018).

G4S, Briefing Note: G4S Risk Management Mine Action Services in South Sudan, 2016, <http://www.g4s.com/>

/media/g4s/corporate/files/csr/landmine_education_south_sudan-case_study-feb_2016.ashx?la=en (Erişim Tarihi 14 Mayıs 2018).

Gülşen, Halit. "Rusya'nın Suriye'ye Müdahalesinde Özel Askeri Şirketlerin Rolü", **Orsam Bölgesel Gelişmeler Değerlendirmesi No: 64**, Ankara, 2017.

Gürçan, Enes. "Irak Savaşının Bilinmeyen Aktörleri: Özel Askeri Şirketler", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.

Leander, Anna, "African States and the Market for Force: The Destabilizing Consequences of Private Military Companies", **Syddansk University, Political Science Publications**, 2004, No. 6.

Ortiz, Carlos. "**Private Armed Forces and Global Security-A Guide to the Issues**", Santa Barbara: Praeger Publishing, 2010.

Paker, Evren Balta, "**Küresel Güvenlik Kompleksi-Uluslararası Siyaset ve Güvenlik**", İstanbul, İletişim Yayınları, 2012.

Peters, Heidi M., Moshe Schwartz and Lawrence Kapp, "Department of Defense Contractor and Troop Levels in Iraq and Afghanistan: 2007-2017", **CRS Report**, Washington D.C., 2017

Private Military Companies: Options for Regulation, Ordered by The House of Commons, Londra, 2002.

Schaub Jr, Ryan Keltly, (Ed.), **Private Military and Security Contractors: Controlling the Corporate Warrior**, Maryland: Rowman&Littlefield, 2016.

Semin, Ali. "Yemen Krizi, Husiler ve İran-Körfez Güç Mücadelesi", **BİLGESAM Analiz-Ortadoğu No:1201**, İstanbul, 2015.

Singer, Peter W. **Kiralık Ordular**, 1. Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları, 2009.

Smith, Eugene B., “**The New Condottieri and US Policy the Privatization of Conflict and Its Implications.**” Army War College Carlisle Barracks Pa, 2002.

Spear, Joanna, “Market Forces: The Political Economy of Private Military Companies”, **FAFO Report No.531**, Oslo, 2006.

Statistics on the Private Security Industry, **University of Denver Private Security Monitor**, http://psm.du.edu/articles_reports_statistics/data_and_statistics.html (Erişim Tarihi 22 Mart 2018)

Thomson, Janice E. **Mercenaries, Pirates and Sovereigns: State Building and Extraterritorial Violence in Early Modern Europe**, Princeton: Princeton University Press, 1994.

Training Circular No. 7-100, **Hybrid Threat**, U.S. Department of the Army Headquarters, Washington, D.C., 2010

United Nations Security Council, **Final report of the Panel of Experts on Libya established pursuant to resolution 1973**, 2017

Who Profits Research Center, Private Security Companies and the Israeli Occupation, https://whoprofits.org/sites/default/files/private_security_companies_final_for_web.pdf (Erişim Tarihi 20 Haziran 2018)

World Bank National Accounts Data and OECD National Accounts Data Files, https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=SY-YE-SS&year_high_desc=true (Erişim Tarihi 25 Haziran 2018)

Zabcı, Filiz ulha, “Yeni Savaşların Gizli Yüzü Özel Askeri Şirketler”, **Stratejik Rapor**, Ankara, Tasam, No 56.

Yayım, Ahmet Fuat. “Savunma Sanayiinde Küreselleşme Biçimleri: Özel Askeri Şirketler”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

Sürekli Yayınlar

Adams, Thomas K. “The New Mercenaries and Privatization of Conflict”, **Parameters-US Army War College Quarterly**, Summer 1999, ss.103-116.

Ağır, Osman ve Meram Takar, “Rusya-Suriye İlişkilerinin Tarihsel Arka Planı”, **KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi** Cilt.13 Sayı.2, 2016, ss.285-306.

Al Jazeera, “Katar’dan Yemen’e Bin Asker”, 7 Eylül 2015, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/katardan-yemene-bin-asker> (Erişim Tarihi 4 Haziran 2018)

Al- Junaid, M. “The booming business of security companies in Yemen” **Yemen Times**, 30 Eylül 2014, <http://www.yementimes.com/en/1820/report/4401/The-booming-business-of-security-companies-in-Yemen.htm> (Erişim Tarihi 6 Aralık 2017)

Al Monitor, “Sudan Gets \$2.2b for Joining Saudi Arabia, Qatar in Yemen War”, 24 Kasım 2015, https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/11/sudan-saudi-arabia-war-yemen-houthi-economy.html?utm_source=AlMonitor+Newsletter+%5BEnglish+%5Dutm_campaign=29961e3c0bNovember_24_2015&utm_medium=email&utm_term=0_28264b27a029961e3c0b-102418997 (Erişim Tarihi 10 Mayıs 2018)

“Akademi Sancak, la botte secrète d'Ankara pour épauler Doha”, *Intelligence Online Le Monde du Renseignement*, No.798, 2018, s.5. <http://www.anolir.org/wordpress/wp-content/uploads/2018/01/LMR798.pdf> (Erişim Tarihi 24 Haziran 2014)

Alharathy, Safa. “Khalifa Haftar reaches out to Sudan’s Minni Minawi rebel group to hire more mercenaries” **The Libya Observer**, 28 Mayıs 2018, <https://www.libyaobserver.ly/news/khalifa-haftar-reaches-out-sudan%E2%80%99s-minni-minawi-rebel-group-hire-more-mercenaries%C2%A0%C2%A0> (Erişim Tarihi 13 Haziran 2018)

- Arlosoroff, Meirav. “Brodet Comission: Deep Cuts in Military Training Were a Major Mistake”, *Haaretz*, 30 Mayıs 2007, <https://www.haaretz.com/1.4823047> (Erişim Tarihi 20 Haziran 2018)
- Avant, Deborah D., “The Privatization of Security:Lessons from Iraq”, **Orbis** Cilt.50, No.2, 2006, s, 327–342.
- Avant, Deborah D., “Pragmatic Networks and Transnational Governance of Private Military and Security Services”, **International Studies Quarterly** ,2016, No.60, s.330–342.
- Baev, Pavel K. “New Russian Question: Who Is Mr. Prigozhin?”, *Eurasia Daily Monitor* Volume.15 Issue.29, 26 Şubat 2018, <https://jamestown.org/program/new-russian-question-mr-prigozhin/> (Erişim Tarihi 6 Haziran 2018)
- Bayar, Fırat, "Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye." **Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi** No.32, 2008, s.25-34.
- Berger, Miriam. “How Israel Increasingly Privatizing the Occupation of the West Bank”, *Newsweek*, 19 Nisan 2017, <http://www.newsweek.com/how-israel-increasingly-privatizing-occupation-west-bank-585878> (Erişim Tarihi 19 Haziran 2018)
- Bozdağlıoğlu, Yücel ve Çınar Özen, “Liberalizmden Neoliberalizme Güç Olgusu ve Sistemik Bağımlılık”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt.1, Sayı.4 (Kış 2004), s. 59-79.
- Charles, Khalil. “Pressure Mounts for Sudan to Withdraw Troops from Yemen”, **Middle East Monitor**, 30 Nisan 2018, <https://www.middleeastmonitor.com/20180430-pressure-mounts-for-sudan-to-withdraw-troops-from-yemen/> (Erişim Tarihi 10 Mayıs 2018)
- Cypher. James M. “From military Keynesianism to global-neoliberal militarism” **Monthly Review**, 2007, Cilt.59, No.2, s.37-55.
- Çakmak, Umut “Esnek Üretim Sistemi: İstihdama Etkisi ve Toyota Örneği”, **Ekonomik Yaklaşım Dergisi**, Cilt.52, Sayı.53, 2015, ss.235-253.

Çelik, Mehmet Yunus, “Boyutları ve Farklı Algılamalarıyla Küreselleşme”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2012, No 32, s.57-74.

Çelik, Şener. “Suriye İç Savaşı’nda Silahlı Çatışma Hukuku İhlalleri”, **İGÜSBD Cilt.1 Sayı.2 Ekim/October 2014**, ss. 37-65.

Daily Mail, “American Mercenaries are Torturing' Saudi Elite Rounded Up by New Crown Prince” 24 Kasım 2017, <http://www.dailymail.co.uk/news/article-5108651/American-mercenaries-torturing-Saudi-princes.html> (Erişim Tarihi 19 Mart 2018)

Daily Mail, “Secret Desert Mercenary Force Set Up For Arab Sheik By Blackwater Founder”, 15 Mayıs 2011, <http://www.dailymail.co.uk/news/article-1387319/Blackwater-founder-Erik-Prince-Reflex-Responses-R2-training-secret-commandos-desert-mercenaries-UAE-Arab-sheik.html> (Erişim Tarihi 12 Nisan 2018)

Eker, Sami, “Savaş Olgusunun Dönüşümü: Yeni Savaşlar ve Suriye Krizi Örneği”, **Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi**, Cilt.2, Sayı.1, 2015, ss.31-66.

Embel, Ersin, “Topyekûn Savaş Uygulamasının Tarihsel Gelişimi”, **Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi**, Cilt.4, Sayı.1, Mart 2016, ss. 153-171.

Ercan, Ümit, “Güvenlik Faaliyetlerinde Özelleştirme: Paralı Askerler Mi? Özel Askeri Birlikler Mi?”, **Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi**, 2014, Cilt.5, No.1, ss.51-67.

Erdoğan, Seyhan, "Savaş ve Askeri Ekonomi." **Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi** (MSG)Yıl.7, No.25, 2006, ss.2-7.

Evre, Bülent, “Neo-Liberalizmin Teorik Açmazları ve Pratik Sonuçları: Bir Paradigma Krizi, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt.48, Sayı.4, Aralık 2015, ss.1-18.

Felgenhauer, Pavel. “Private Military Companies Forming Vanguard of Russian Foreign Operations”, **Eurasia Daily Monitor** Volume.14 Issue.36, 16 Mart 2017,

<https://jamestown.org/program/private-military-companies-forming-vanguard-russian-foreign-operations/> (Erişim Tarihi 1 Haziran 2018)

Germaine, Anna. "G4S: Privatizing Security and Profiting from the Israeli Occupation", **Palestine Monitor**, 28 Mart 2013, <http://palestinemonitor.org/details.php?id=2giex4a3387yx194mwxm9> (Erişim Tarihi 20 Haziran 2018)

Gillard, Emanuela-Chiara, "Business goes to war: private military/security companies", **International Review of the Red Cross**, Cilt.88, No.863, 2006, ss.525-572.

Güç, Çakıl, "Savaş Müteahhitleri", **Akademik Ortadoğu**, No.4, ss.117-157. http://www.akademikortadogu.com/belge/ortadogu4%20makale/cakil_guc.pdf (Erişim Tarihi 23 Kasım 2016)

Hürriyet, "Çuval'ın tanığı konuştu", 22 Aralık 2005, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/cuval-in-tanigi-konustu-3687307> (Erişim Tarihi 13 Mart 2018)

Isenberg, David. "Erik Prince To Prince Bin Zayed: The Private Military Connection", 7 Temmuz 2017, <https://lobelog.com/erik-prince-to-prince-bin-zayed-the-private-military-connection/> (Erişim Tarihi 12 Nisan 2018)

Isenberg, David. "The Ferengi Rules of Acquisition: PMSCs and the Arab Spring", *Huffington Post*, 27 Ağustos 2012, https://www.huffingtonpost.com/david-isenberg/ferengi-rules-of-acquisition_b_1830366.html (Erişim Tarihi 4 Haziran 2018)

Isenberg, David. "The Potential and Peril of PMC in Israel", *Huffington Post*, 8 Şubat 2012, https://www.huffingtonpost.com/entry/the-potential-and-peril-o_b_1137574 (Erişim Tarihi 20 Haziran 2018)

Jefferies, Ian D., "Private Military Companies—A Positive Role to Play in Today's International System." **The Quarterly Journal**, Cilt.1 No.4, 2002,

<https://globalnetplatform.org/system/files/1/Private%20Military%20Companie%20s.pdf> (Erişim Tarihi 8 Kasım 2016)

Koca, Sefa Mutlu ve Özcan Kayalı, “Umman”, **Ortadoğu Yıllığı**, Cilt.10, Sayı.10, 2014, ss.277-294.

Liaropoulos, Andrew N., “Revolutions in Warfare: Theoretical Paradigms and Historical EvidenceThe Napoleonic and First World War Revolutions in Military Affairs”, **The Journal of Military History**, Cilt.70, No.2, 2006, ss.363-384.

Loewenstein, Antony ve Matt Kennard, “How Israel Privatized Its Occupation of Palestine”, **The Nation**, 27 Ekim 2016, <https://www.thenation.com/article/how-israel-privatized-its-occupation-of-palestine/> (Erişim Tarihi 20 Haziran 2018)

Mazzetti, Mark ve Emily B. Hager, “Secret Desert Force Set Up by Blackwater’s Founder”, **New York Times**, 14 Mayıs 2011, <https://www.nytimes.com/2011/05/15/world/middleeast/15prince.html> (Erişim Tarihi 12 Nisan 2018)

“Military and Security Services”, **International Studies Quarterly** ,2016, No.60, ss.330–342.

Miller, James. “The Insane Story of Russian Mercenaries Fighting for the Syrian Regime”, *Huffington Post*, 21 Kasım 2013, https://www.huffingtonpost.com/james-miller/the-insane-story-of-russi_b_4317729.html (Erişim Tarihi 18 Şubat 2018)

Mevlütöğlü, Arda. “Katar-Suudi Arabistan Krizinin Savunma ve Güvenlik Boyutu”, **Ortadoğu Analiz**, Cilt.9 Sayı.80, Mayıs-Haziran 2017, ss.77-79.

Oğuzlu, H.Tarık, “Dünya Düzenleri Ve Güvenlik: Ulus-Devlet Güvenlik Anlayışı Aşılıyor Mu?“, **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, 2007, Yıl.3 No.6, ss.7-42.

Örki, Armağan. “Suriye İç Savaşı Üstüne”, **Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergi** Cilt.4 Sayı.1, Ocak 2015 ss.67-96.

<http://dergipark.gov.tr/trakyaibf/issue/27458/288700> (Erişim Tarihi 11 Mart 2018)

Özer, Yusuf. “Savaşın Değişen Karakteri: Teori ve Uygulamada Hibrit Savaş”, **JSGA Güvenlik Bilimleri Dergisi**, Cilt.7, Sayı.1, Mayıs 2018, ss.29-56.

Pak Voices, “Gwadar: Oman Army Recruits Youths From Makran”, 2 Aralık 2014, <http://www.pakvoices.pk/gwadar-oman-army-recruits-youths-from-makran/> (Erişim Tarihi 15 Haziran 2018)

Quinn, Ben. “Security Firm Collects £112m for Work in Iraq”, **The Telegraph**, 17 Kasım 2006, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/1534411/Security-firm-collects-112m-for-work-in-iraq.html> (Erişim Tarihi 3 Kasım 2017)

Saklı, Ali Rıza, “Fordizmden Esnek Üretim Rejimine Dönüşümün Kamu Yönetimi Üzerindeki Etkileri”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, Kış-2013, Cilt.12 Sayı.44 ss.107-131 <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/70441> (Erişim Tarihi 18 Şubat 2018)

Seidman, Guy. “From Nationalization to Privatization: The Case of the IDF”, **Armed Forces & Society**, Vol.36, Issue.4, March 2010, ss.716-749.

Sengupta, Kim “Wonga Coup Mercenaries Fixed Gaddafi’s Doomed Last Flight”, *Independent*, 1 Kasım 2011, <https://www.independent.co.uk/news/world/africa/wonga-coup-mercenaries-fixed-gaddafis-doomed-last-flight-6255407.html> (Erişim Tarihi 9 Mayıs 2018)

Singer, Peter W., “Corporate Warriors: The Rise and Ramifications of the Privatized Military Industry”, **International Security**, Cilt.26, No.3, 2001/2002.

Stanger, Allison ve Williams, Mark Eric, “Private Military Corporations: Benefits and Costs of Outsourcing Security”, **Yale Journal of Foreign Affairs**, Fall /Winter 2006.

Sukhankin, Sergey. “War, Business and ‘Hybrid’ Warfare: The Case of the Wagner Private Military Company (Part One)”, *Eurasia Daily Monitor* Volume.15 Issue.60, 19 Nisan 2018,

Sukhankin, Sergey. “War, Business and ‘Hybrid’ Warfare: The Case of the Wagner Private Military Company (Part Two)”, *Eurasia Daily Monitor* Volume.15 Issue.61, 23 Nisan 2018.

Şavkılı, Cengiz. “Millî Mücadele’nin Mali Kaynaklarından Tekâlif-i Milliye Emirleri”, **Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2011, Cilt.8, Sayı.2, ss.17-32)

Tangör, Burak ve Haldun Yalçinkaya, “Güvenlik Yönetişimi Çerçevesinde Özel Askeri Şirketler”, **Uluslararası İlişkiler**, 2010, Cilt.7, Sayı.25, ss.127-154.

The Telegraph, “United Arab Emirates Loses 45 Soldiers in Yemen Fighting”, 5 Eylül 2015,
<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/yemen/11845899/United-Arab-Emirates-loses-45-soldiers-in-Yemen-fighting.html> (Erişim Tarihi 9 Haziran 2018)

Tiefer, Charles. “In Yemen War, Mercenaries Launched By Blackwater Head Were Spotted Today -- Not Good News”, *Forbes*, 26 Kasım 2015,
<https://www.forbes.com/sites/charlestiefer/2015/11/26/in-yemen-war-mercenaries-launched-by-blackwater-head-were-spotted-today-not-good-news/#64c003055a3d> (Erişim Tarihi 9 Haziran 2018)

Yalçinkaya, Haldun, “Özel Askeri Sektörün Oluşumu ve Savaşların Özelleşmesi”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt.61 No.3, 2006, ss.247-277.

Yalçinkaya, Haldun, “Savaş Müteahhitleri ve Irak Savaşı”, **Ortadoğu Analiz**, 2012, Cilt.4, No.40, ss.78-85.

Yılmaz, Sait, “21nci Yüzyılda Güvenlik Alanının Yeni Sivil Aktörleri: Özel Askeri Şirketler ve Kontratçı Firmalar”, **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, 2007, Cilt.3, No.6, ss. 43-70.

Diğer Yayınlar

Balmasov,Sergei. “Western private military companies are expanding operations in Afghanistan, Iraq, Libya and Somalia”, 20 Haziran 2012, <http://iissonline.net/western-private-military-companies-are-expanding-operations-in-afghanistan-iraq-libya-and-somalia/> (Erişim Tarihi 13 Haziran 2018)

“*Blood-Rusted Sword: MbS Using Elite Force to Detain Rival Princes*”, 7 Ocak 2018, <https://www.alaraby.co.uk/english/News/2018/1/7/Rustless-Sword-MbS-using-elite-force-to-detain-princes> (Erişim Tarihi 19 Mart 2018)

“*Business Boom in the Yemen Conflict*”, 31 Mayıs 2016, <https://fossheim.wordpress.com/2016/05/31/pmcs-in-yemen/> (Erişim Tarihi 13 Mayıs 2018)

Chatterjee, Pratap. “Titan's Translators in Trouble”, 7 Mayıs 2004, <https://corpwatch.org/article/titans-translators-trouble> (Erişim Tarihi 12 Mart 2018)

Delalande, Arnaud. “Misrata Militants Are Winning the Air War in Southwest Libya”, 23 Mayıs 2017, <https://warisboring.com/misrata-militants-are-winning-the-air-war-in-southwest-libya/> (Erişim Tarihi 9 Mayıs 2018)

Doha News, “Qatar Armed Forces to Spend Millions on Officer Training”, 12 Mayıs 2014,<https://dohanews.co/qatar-armed-forces-spending-millions-officer-training/> (Erişim Tarihi 4 Haziran 2018)

DynCorp International to Maintain Kuwaiti Apache Aircraft, <http://www.dyn-intl.com/media-center/press-releases/dyncorp-international-to-maintain-kuwaiti-apache-aircraft/> (Erişim Tarihi 6 Mayıs 2018)

“DynCorp Mercenaries to Replace Blackwater in Yemen”, 7 Mart 2016, <http://www.presstv.com/Detail/2016/03/07/454304/Yemen-mercenaries-Blackwater-DynCorp/> (Erişim Tarihi 9 Haziran 2018)

“Eric Prince to UAE’s Rescue in Libya”, 7 Kasım 2011, https://www.intelligenceonline.com/corporate-intelligence_the-red-line/2017/01/11/erik-prince-to-uae-s-rescue-in-libya,108196431-art (Erişim Tarihi 9 Mayıs 2018)

Francesco Sforza, <https://www.britannica.com/biography/Francesco-Sforza-duke-of-Milan-1401-1466> (Erişim Tarihi 6 Eylül 2017)

Gostev, Aleksandr ve Robert Coalson, “Russia's Paramilitary Mercenaries Emerge From The Shadows”, <https://www.rferl.org/a/russia-paramilitary-mercenaries-emerge-from-the-shadows-syria-ukraine/28180321.html> (Erişim 11 Nisan 2018)

Gusarov, Vyacheslav. “Russian Private Military Companies As Licensed Tool of Terror”, 24 Kasım 2015, <https://informnapalm.org/en/russian-private-military-companies-as-licensed-tool-of-terror/> (Erişim Tarihi 1 Haziran 2018)

“For Benghazi diplomatic security, U.S. relied on small British firm”, 18 Ekim 2012, <https://www.reuters.com/article/us-libya-usa-bluemountain/for-benghazi-diplomatic-security-u-s-relied-on-small-british-firm-idUSBRE89G1TI20121018> (Erişim Tarihi 13 Haziran 2018)

Human Rights Watch, Occupation, Inc.-How Settlement Businesses Contribute to Israel’s Violation of Palestinian Rights, 2016, <https://www.hrw.org/report/2016/01/19/occupation-inc/how-settlement-businesses-contribute-israels-violations-palestinian> (Erişim Tarihi 21 Haziran 2018)

- “İTÜ İle Akademi Sancak İşbirliği Sözleşmesi İmzaladı”, 29 Aralık 2016, <http://www.kkctc.itu.edu.tr/index.php/tr/newscategoryblog/36-rektorluk/133-29-12-2016-haber> (Erişim Tarihi 5 Haziran 2018)
- Kurşun, Zekeriya. “Yemen’de Hangi Aktörler Savaşıyor”, 14 Nisan 2015, <http://ordaf.org/yemende-hangi-aktorler-savasiyor/> (Erişim Tarihi 9 Haziran 2018)
- Kurşun, Zekeriya. “Kuruluş Aşamasından Çıkamayan Yemen’de Savaş”, 28 Mart 2015, <http://ordaf.org/kurulus-asamasindan-cikamayan-yemende-savas/> (Erişim Tarihi 9 Haziran 2018)
- Lagneau, Laurent. “Libye: Une société militaire privée russe a envoyé des démineurs près de Benghazi”, 13 Mart 2017, <http://www.opex360.com/2017/03/13/libye-societe-militaire-privee-russe-envoye-des-demineurs-pres-de-benghazi/> (Erişim Tarihi 9 Mayıs 2018)
- Loeshe, David. “Contracted Security”, **Statista**, 2 Mart 2016, <https://www.statista.com/chart/4440/private-military-and-security-company-sector/> (Erişim Tarihi 22 Mart 2018)
- McGregor, Andrew. “Rebel or Mercenary? A Profile of Chad’s General Mahamat Mahdi Ali”, 7 Eylül 2017, <https://www.aberfoylesecurity.com/?p=4010> (Erişim Tarihi 6 Mayıs 2018)
- Military Expenditure, **SIPRI**, <https://www.sipri.org/research/armament-and-disarmament/arms-transfers-and-military-spending/military-expenditure> (Erişim Tarihi 22 Mart 2018)
- Moyer, Rossella Maria, “Soldiers for Hire: The Role of Private Military Contractors in Iraq”, 2011 <http://www.anselm.edu/Documents/NHIOP/Global%20Topics/Archive/Moyerfinal09.pdf> (Erişim Tarihi 15 Kasım 2016)
- Nawal Sayed, “Somali newspaper reveals Doha recruiting African mercenaries” *Egypt Today*, 17 Ekim 2017, <https://www.egypttoday.com/Article/2/28057/Somali->

newspaper-reveals-Doha-recruiting-African-mercenaries (Erişim Tarihi 4 Haziran 2018)

Number of U.S. soldiers killed in the Iraq war from 2003 to 2018, <https://www.statista.com/statistics/263798/american-soldiers-killed-in-iraq/> (Erişim Tarihi 21 Haziran 2018)

Omani Royal Armed Forces (RAF), <https://www.globalsecurity.org/military/world/gulf/oman-mil.htm> (Erişim Tarihi 14 Haziran 2018)

Private Companies Engage in Russia's Non-Linear Warfare, 2018, http://www.janes.com/images/assets/018/78018/Private_companies_engage_in_Russias_non-linear_warfare.pdf (06 Mayıs 2018)

Private Military Companies in Russia: Carrying Out Criminal Orders of the Kremlin, <http://informnapalm.rocks/private-military-companies-in-russia-carrying-out-criminal-orders-of-the-kremlin> (Erişim Tarihi 3 şubat 2018)

“*Private Military Companies*”, 11 Mayıs 2014, <http://csef.ru/en/oborona-i-bezopasnost/504/chastnye-voennye-kompanii-5346> (Erişim Tarihi 9 Mayıs 2018)

Russian Private Military Companies in Syria, 17 şubat 2018, <https://thedefensepost.com/2018/02/17/russia-private-military-contractors-syria/> (Erişim Tarihi 29 Mayıs 2018)

“*Security Firms Hustle in Lawless Libya*”, 9 Aralık 2011, <https://www.upi.com/Security-firms-hustle-in-lawless-Libya/75871323450621/> (Erişim Tarihi 13 Haziran 2018)

“*Sky Prim Air Takes Full Advantage of Haftar's Offensive*”, 6 Ağustos 2017, <https://www.africaintelligence.com/mce/business-circles/2017/06/08/sky-prim-air-takes-full-advantage-of-haftar-s-offensive,108248854-art> (Erişim Tarihi 9 Mayıs 2017)

Sudan'ın Ekonomisi, <http://www.mfa.gov.tr/sudan-ekonomisi.tr.mfa> (Erişim Tarihi 14 Mayıs 2018)

“*Sudanese Forces in Yemen Accused of Being Mercenaries*”, 11 Aralık 2017, <https://fanack.com/sudan/history-past-to-present/sudanese-forces-in-yemen/> (Erişim Tarihi 10 Mayıs 2018)

The Last Battle of the Slavonic Corps, 16 Kasım 2013, <http://www.interpretermag.com/the-last-battle-of-the-slavonic-corps/> (Erişim Tarihi 29 Mayıs 2018)

“*The UAE Lands 400 Mercenaries in Socotra in Yemen*”, 9 Mayıs 2018, <http://uaeboycott.org/uae-lands-400-mercenaries-socotra-yemen/> (Erişim Tarihi 9 Haziran 2018)

“*UAE Accused of Using Mercenaries in Yemen*”, 28 Kasım 2017, <https://www.middleeastmonitor.com/20171128-uae-accused-of-using-mercenaries-in-yemen/> (Erişim Tarihi 9 Haziran 2018)

Vaux, Pierre. “Fontanka Investigates Russian Mercenaries Dying For Putin In Syria And Ukraine” 29 Mart 2016 <http://www.interpretermag.com/fontanka-investigates-russian-mercenaries-dying-for-putin-in-syria-and-ukraine/> (Erişim Tarihi 17 Şubat 2018)

“Vogl, Martin. “Tuaregs Join Gaddafi’s Mercenaries”, *BBC News*, 4 Mart 2011, <https://www.bbc.com/news/world-12647115> (Erişim Tarihi 9 Mayıs 2018)

“*Yemeni forces take out mercenaries of Saudi Arabia*”, 7 Haziran 2018, <http://www.presstv.com/DetailFr/2018/06/07/564204/Yemen-Saudi-Arabia-war-UN-peace-plan> (Erişim Tarihi 11 Haziran 2018)

Боснийские СМИ сообщили о причастности Гиркина к гибели трех тысяч человек, <https://www.obozrevatel.com/crime/73649-bosnijskie-smi-obvinili-girkina-v-ubijstve-treh-tyisyach-chelovek.htm> (Erişim Tarihi 13 Nisan 2018)

<https://www.academi.com/pages/about-us> (Erişim Tarihi 21 Şubat 2018)

<https://www.academi.com/pages/training> (Erişim Tarihi 21 Şubat 2018)

<https://akegroup.com/analysis/> (Erişim Tarihi 13 Haziran 2018)

<https://www.controlrisks.com/our-services/creating-a-secure-organisation> (Erişim Tarihi 1 Mart 2018)

<https://constellis.com/OGredirect> (Erişim Tarihi 13 Haziran 2018)

<https://www.diligence.com/our-expertise> (Erişim Tarihi 15 Nisan 2018)

<http://www.dyn-intl.com/tag/aircraft-maintenance/> (Erişim Tarihi 08 Eylül 2017)

http://eng.mil.ru/en/news_page/country/more.htm?id=12155960@egNews&_print=true
(Erişim Tarihi 20 Mart 2018)

http://eng.mil.ru/en/news_page/country/more.htm?id=12155960@egNews&_print=true
(Erişim Tarihi 12 Mart 2018)

https://en.wikipedia.org/wiki/Russian_Armed_Forces_casualties_in_Syria (Erişim Tarihi 20 Mart 2018)

<http://www.erinysiraq.com/index.php/sectors/oil-and-gas/> (24 Şubat 2018)

<http://www.erinysiraq.com/index.php/services/> (Erişim Tarihi 24 Şubat 2018)

<http://www.erysgroup.com/en/our-location/case-studies> (Erişim Tarihi 13 Haziran 2018)

<https://www.garda.com/locations/libya/tripoli/tripoli> (Erişim Tarihi 13 Haziran 2018)

<http://www.mineaction.org/programmes/southsudan> (Erişim Tarihi 14 Mayıs 2014)

<http://moran-group.org/en/about/index> (Erişim Tarihi 24 Haziran 2018)

<http://moran-group.org/en/about/index> (Erişim Tarihi 15 Şubat 2018)

<http://moran-group.org/en/about/index> (Erişim Tarihi 15 şubat 2018)

<http://redut-czentr.narod.ru/>

<https://www.rbc.ru/politics/03/05/2017/58457c589a79473fa152c4a2> (Erişim Tarihi 21 Mart 2018)

<https://rg.ru/2013/01/11/reserv-dok.html> (Erişim Tarihi 7 Mayıs 2018)

<http://rsb-group.org/about> (Erişim Tarihi 1 Haziran 2018)

<http://rsb-group.org/services/marine-operations> (Erişim Tarihi 1 Haziran 2018)

<http://rsb-group.org/services/ground-operation> (Erişim Tarihi 1 Haziran 2018)

<http://rsb-group.org/services/technical-protection> (Erişim Tarihi 1 Haziran 2018)

<http://rsb-group.org/services/training-and-consulting> (Erişim Tarihi 1 Haziran 2018)

<http://rsb-group.org/services/intelligence-and-analytics> (Erişim Tarihi 1 Haziran 2018)

<http://rsb-group.org/services/clearance> (Erişim Tarihi 1 Haziran 2018)

<http://rsb-group.org/about/services> (Erişim Tarihi 1 Haziran 2018)

<https://www.rt.com/news/406201-su24-crash-syria-killed/> (Erişim Tarihi 21 Mart 2018)

<http://www.sadat.com.tr/tr/hizmetlerimiz.html> (Erişim Tarihi 22 Haziran 2018)

<http://www.sadat.com.tr/tr/hakkimizda/haberler/311-sadat-as-libya-da.html> (Erişim Tarihi 22 Haziran 2018)

<http://www.sadat.com.tr/tr/hakkimizda/misyonumuz.html> (Erişim Tarihi 22 Haziran 2018)

https://www.sourcewatch.org/index.php/Diligence,_LLC (Erişim Tarihi 15 Nisan 2018)

<https://www.vinnellarabia.com/ABOUTUS/> (Erişim Tarihi 26 Eylül 2017)

https://web.archive.org/web/20070919203917/http://www.psc.ai.org/Docs/latested_fulllist_update.pdf (Erişim Tarihi: 24 Şubat 2018)

<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:i8lw2fq2VGYJ:asancak.com/basin.aspx&num=1&hl=tr&gl=tr&strip=1&vwsrc=0> (Erişim Tarihi 22 Haziran 2018)

Росси́йские ЧВК или узаконенные террористы, 12 Kasım 2015,
<http://sprotyv.info/ru/news/kiiev/rossiyskie-chvk-ili-uzakonennye-terroristy> (3 Şubat 2018)

